

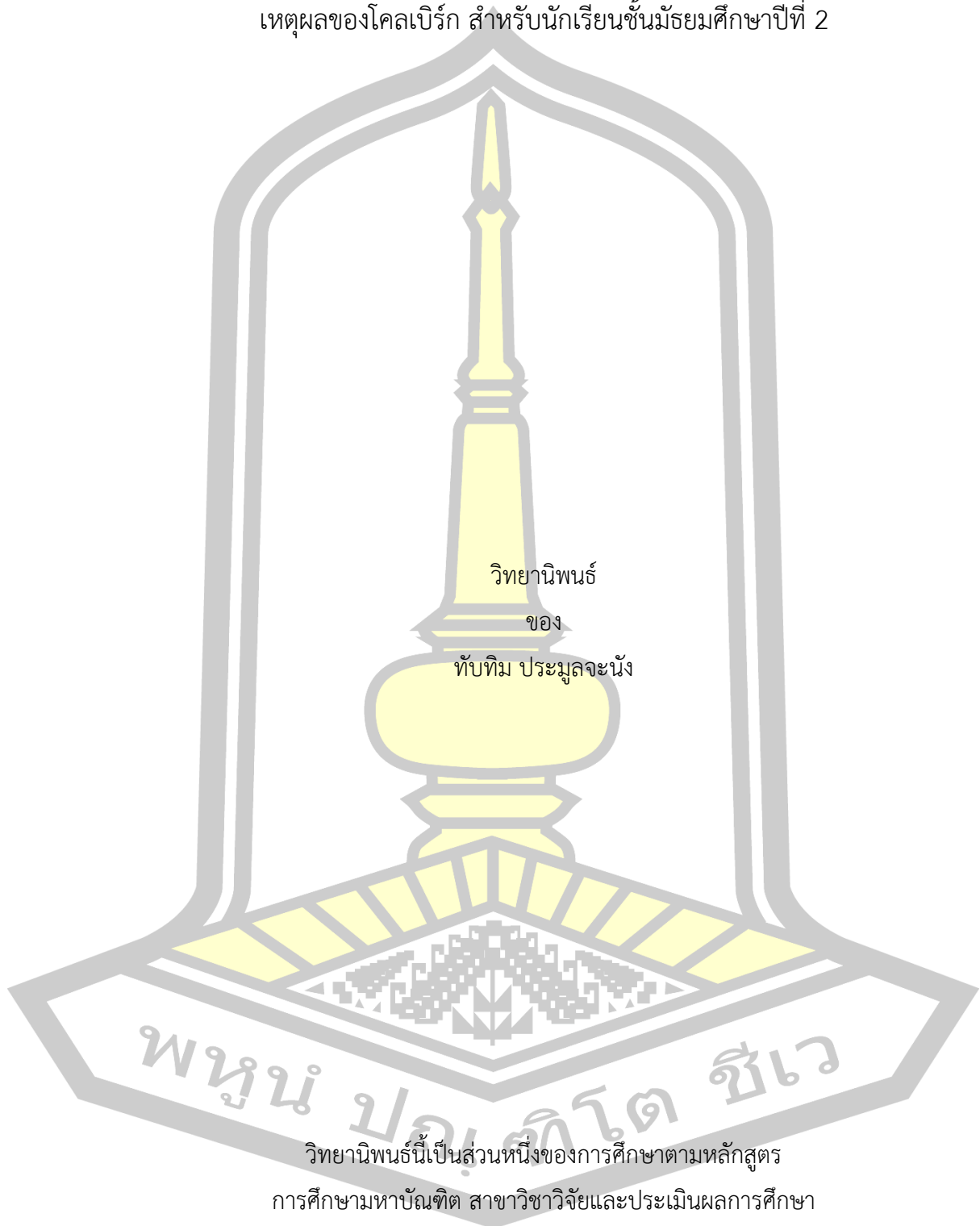
การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อนองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคล
เบิร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิทยานิพนธ์
ของ
ทับทิม ประมูลจะนั่ง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา
ปีการศึกษา 2560

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

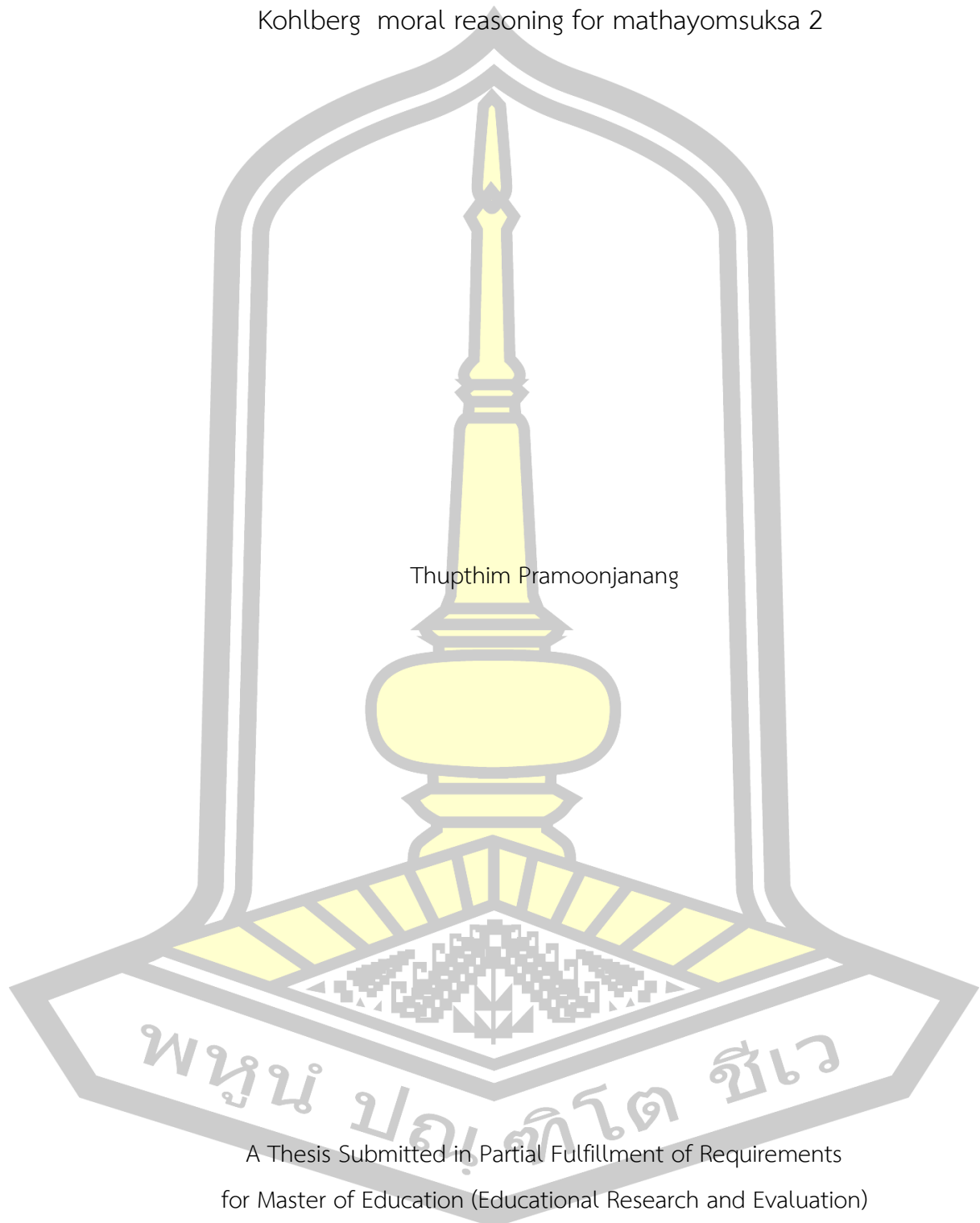
การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วย
เหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา
ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The development self-responsibility promotion program with
Kohlberg moral reasoning for mathayomsuksa 2

Thupthim Pramoonjanang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Education (Educational Research and Evaluation)

Academic Year 2017

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาว ทับทิม ประมูล
จะนั่ง แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. อรุณช ศรีสะอาด)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รศ. ดร. สมบัติ ท้ายเรือคำ)

กรรมการ

(ผศ. ดร. ญาณภัทร สีหะมงคล)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. ดร. ปิยะธิดา ปัญญา)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา ของมหาวิทาลัย
มหาสารคาม

(ผศ. ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วัน.....เดือน.....ปี.....

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2		
ผู้วิจัย	ทับทิม ประมูลจะนัง		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ ท้ายเรือคำ		
ปริญญา	การศึกษามหาบัณฑิต	สาขาวิชา	วิจัยและประเมินผลการศึกษา
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนผดุงนารี จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 8 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก และแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองจำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.295 – 0.846 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.913 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One – way Repeated measure MANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

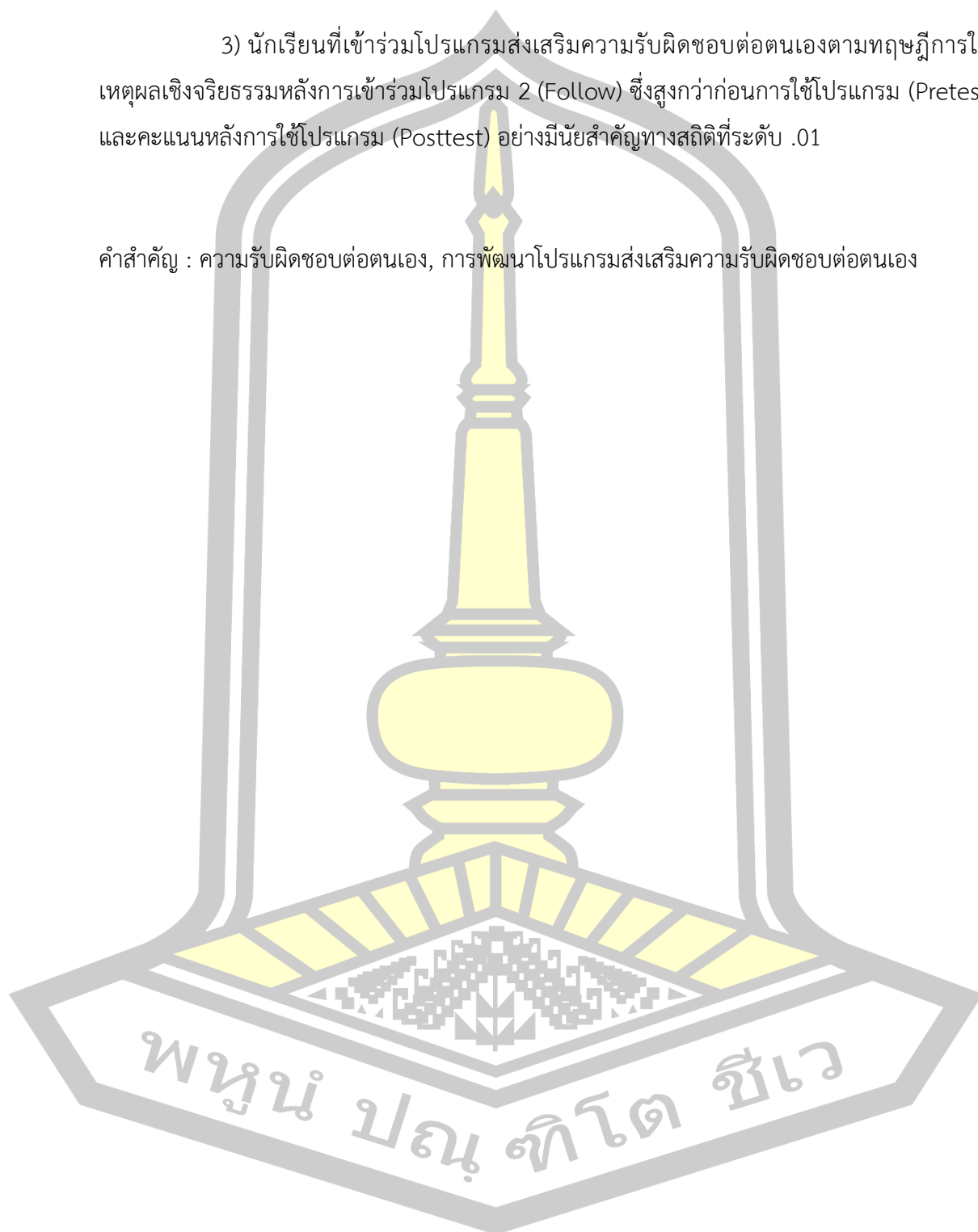
1) โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและการประเมินโครงสร้างของโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่าผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

2) นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก คะแนนหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก(Posttest) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก(Prestest) อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการเข้าร่วมโปรแกรม 2 (Follow) ซึ่งสูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรม (Pretest) และคะแนนหลังการใช้โปรแกรม (Posttest) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : ความรับผิดชอบต่อตนเอง, การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง

TITLE	The development self-responsibility promotion program with Kohlberg moral reasoning for mathayomsuksa 2		
AUTHOR	Thupthim Pramoonjanang		
ADVISORS	Associate Professor Sombat Thairueakham , Ph.D.		
DEGREE	Master of Education	MAJOR	Educational Research and Evaluation
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2017

ABSTRACT

The development self-responsibility promotion program with Kohlberg moral reasoning for promoting the result of the student that used development self-responsibility. The samples of this study were 30 students studying in the mathayom suksa 2 of Phadungnaree School, second semester academic year 2017. They were selected though cluster random sampling method. The research instruments used in the study were The development self-responsibility and development self-responsibility measure 30 items forms. The development self-responsibility promotion program with Kohlberg moral reasoning scale with discriminating power ranging 0.295 – 0.846 and a reliability of 0.913. The statistics used for analyzing the collected data wrer mean, standaed deviation, and the F-test (One way repeated measure MANOVA)

The study showed that

1. The development self-responsibility promotion program with Kohlberg moral reasoning had created and developed to determine the content validity from evaluated structure of The development self-responsibility promotion program with Kohlberg moral reasoning by 5 experts. There also indicated their result of the evaluation as a whole at the appropriately level.

2. The students showed gains in the development self-responsibility

promotion program with Kohlberg moral reasoning after program participation (Posttest) higher from before the Program participation (Pretest) at the .01 level of significance.

3. The students showed gains The development self-responsibility promotion program with Kohlberg moral reasoning after program participation 2 week (Follow) Have higher from before the Program participation (Pretest) at the .01 level of significance.

Keyword : self-responsibility, The development self-responsibility promotion program.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ท้ายเรือคำ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรนุช ศรีสะอาด ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณภัทร สีหะมงคล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะธิดา ปัญญา กรรมการสอบซึ่งได้กรุณาให้คำชี้แนะและ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องทุกขั้นตอนของการวิจัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อัฐพล อินต๊ะเสนา อาจารย์ ดร.จิตตรา พิกุลทอง อาจารย์สุดารัตน์ รังเสนา อาจารย์ชวณพิศ เหมพนม อาจารย์สุริยะพงศ์ พงศ์สิทธิศักดิ์ อาจารย์ชัยพร พงษ์พิสันต์รัตน์ อาจารย์สุรเดช ประยูรศักดิ์ ดร.พัชรี ศรีษะภูมิ อาจารย์สมจิตร สุทธินันท์ และอาจารย์ พิณิจ ชลารักษ์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและให้ คำแนะนำอย่างดียิ่งซึ่งเป็นส่วนสำคัญทำให้งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย มหาสารคามทุกท่านที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนให้คำแนะนำด้วยดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณ ดร. มีศิลป์ ชินภักดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนผดุงนารี ที่ให้ความอนุเคราะห์ ในการทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัย และให้ความสะดวกในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลและ ขอบใจนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อหนูไกร ประมูลจะนัง คุณแม่บัวไข ประมูลจะนัง และนายมนต์เทียน ประมูลจะนัง ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ เป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยในการทำ วิทยานิพนธ์ครั้งนี้ด้วยดีตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาพระคุณบุพการีและบูรพาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ผู้วิจัยเป็นคนดีมีคุณธรรมตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน

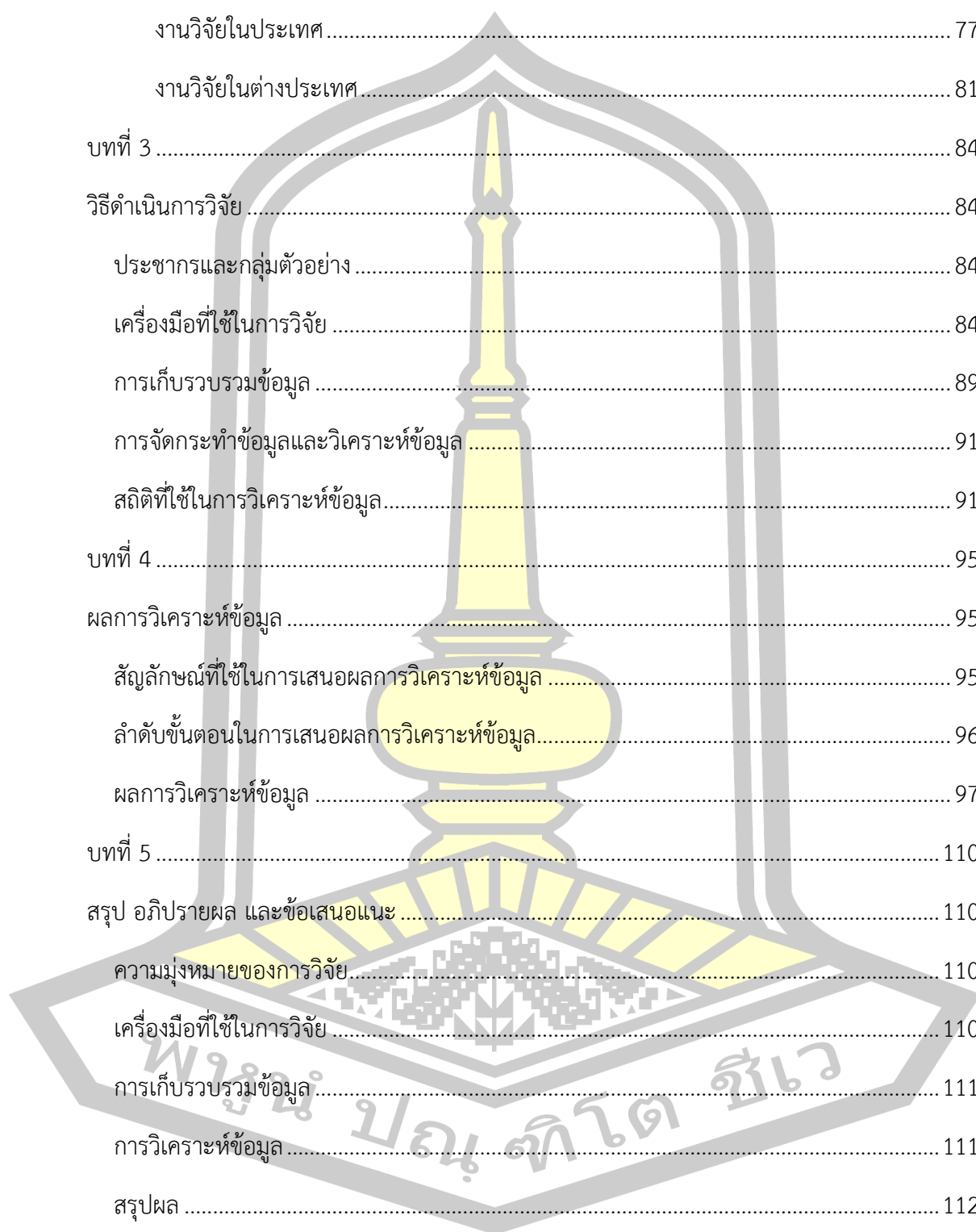
พูนุ ปณ ทัต ชีวะ

ทัตติม ประมูลจะนัง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพประกอบ.....	ท
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม	8
การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม.....	23
ความรับผิดชอบ.....	28
การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง	54
ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม	58

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	77
งานวิจัยในประเทศ	77
งานวิจัยในต่างประเทศ	81
บทที่ 3	84
วิธีดำเนินการวิจัย	84
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	84
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	84
การเก็บรวบรวมข้อมูล	89
การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล	91
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	91
บทที่ 4	95
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	95
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	95
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	96
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	97
บทที่ 5	110
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	110
ความมุ่งหมายของการวิจัย	110
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	110
การเก็บรวบรวมข้อมูล	111
การวิเคราะห์ข้อมูล	111
สรุปผล	112
อภิปรายผล	112
ข้อเสนอแนะ	115

บรรณานุกรม..... 117

ภาคผนวก..... 126

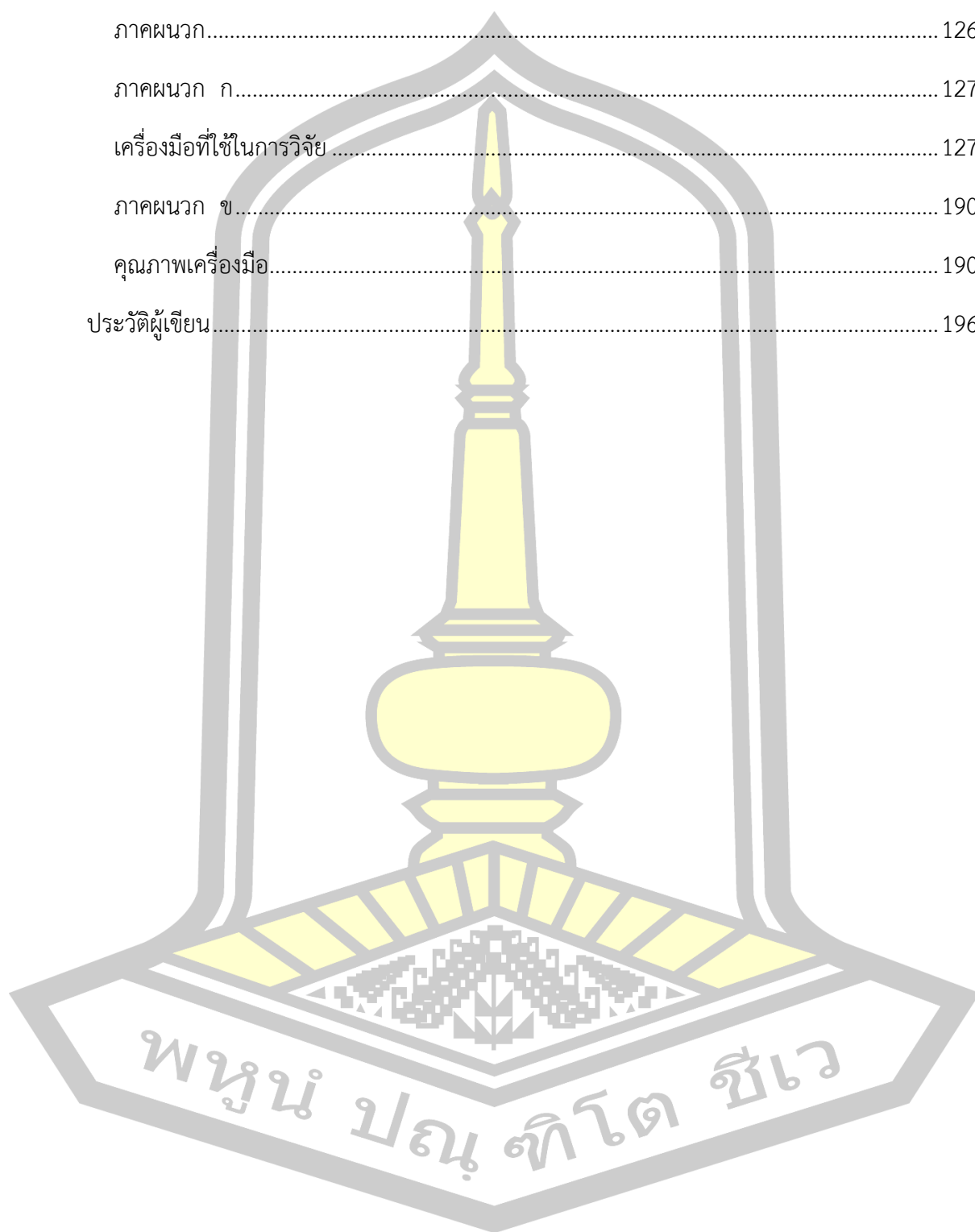
ภาคผนวก ก..... 127

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 127

ภาคผนวก ข..... 190

คุณภาพเครื่องมือ..... 190

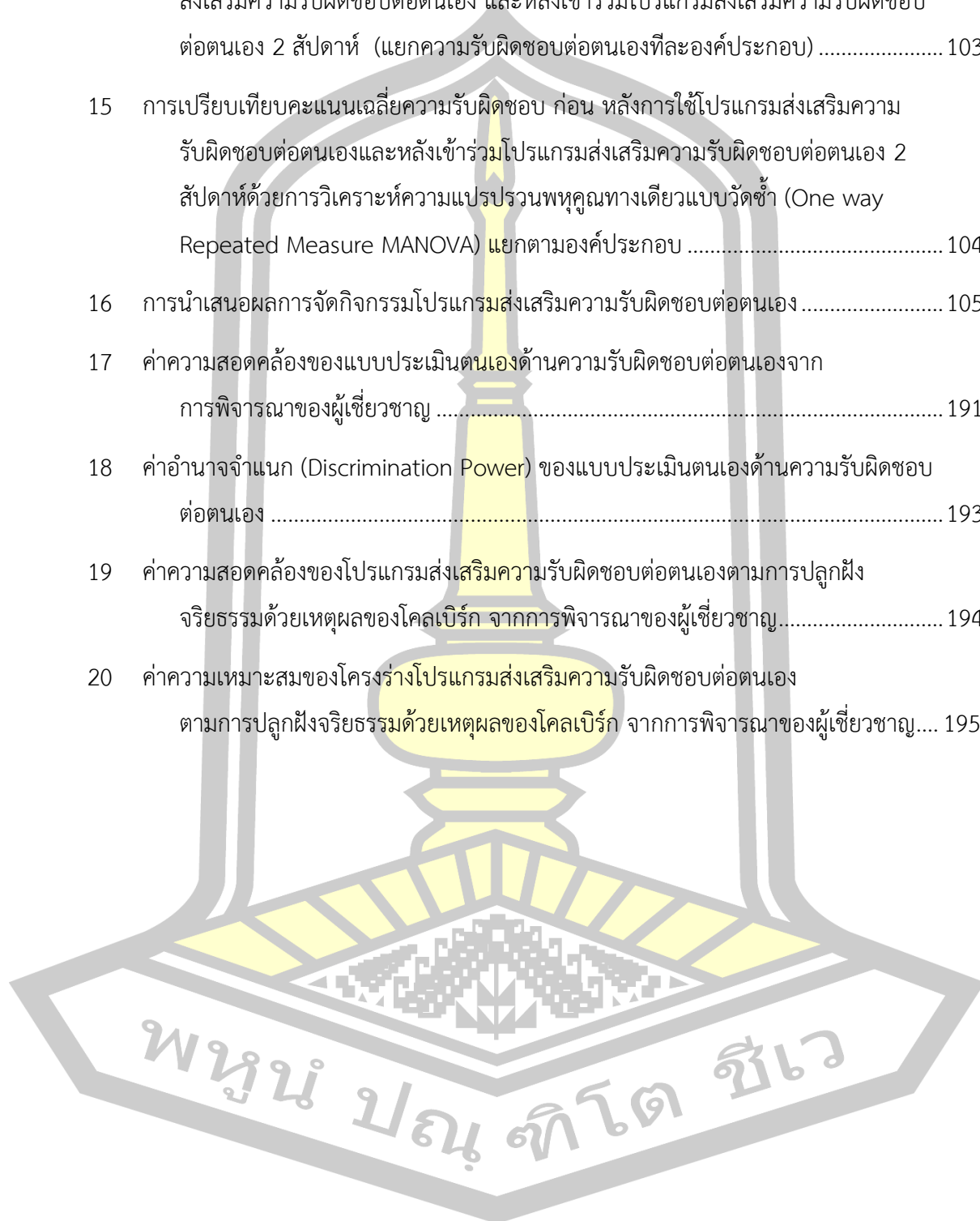
ประวัติผู้เขียน..... 196

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงสรุปสาระสังเขปการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก.....	17
2 ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง.....	41
3 การวิเคราะห์โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	85
4 กำหนดการจัดกิจกรรมในโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง.....	90
5 แสดงผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ให้มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 75/75	98
6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรับผิดชอบต่อตนเองตนเองก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการใช้โปรแกรม และหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์	98
7 แสดงการแจกแจงแบบปกติ (Tests of Normality) คະแนนทดสอบก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง(Pretest).....	100
8 แสดงการแจกแจงแบบปกติ (Tests of Normality) คະแนนทดสอบหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest).....	100
9 แสดงการแจกแจงแบบปกติ (Tests of Normality) คະแนนหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow).....	101
10 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อตนเอง.....	101
11 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อตนเอง.....	102
12 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อตนเอง.....	102
13 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อตนเอง ก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์โดยใช้สถิติ One – way Repeated Measure MANOVA	103

14	การเปรียบเทียบความแตกต่างความรับผิดชอบต่อตนเองก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (แยกความรับผิดชอบต่อตนเองที่ละองค์ประกอบ)	103
15	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบ ก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One way Repeated Measure MANOVA) แยกตามองค์ประกอบ	104
16	การนำเสนอผลการจัดกิจกรรมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง	105
17	ค่าความสอดคล้องของแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ	191
18	ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ของแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง	193
19	ค่าความสอดคล้องของโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ.....	194
20	ค่าความเหมาะสมของโครงสร้างโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ....	195

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ

หน้า

1	แสดงจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจ.....	21
2	แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตาม
การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก.....	83

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นโยบายของประเทศในทศวรรษที่ผ่านมาให้ความสำคัญต่อ “การพัฒนาคน” ให้เป็นคนดีที่เก่งและมีสุข โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชการที่ 9 ที่ได้ทรงเน้นแนวทาง พัฒนาตามหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง โดยใช้หลักพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ การพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่ใช้ความรู้ คุณธรรม และความเพียรในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต ซึ่งทั่วโลกให้การยอมรับและเป็นหลักที่ได้ผ่านการพิจารณาด้านวิชาการว่าได้ผลจริงและยั่งยืน ประการสำคัญสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย รวมทั้งได้ผลดีกว่าการพัฒนาโดยเลียนแบบตะวันตกซึ่งพบว่า ประสบความล้มเหลวและทำให้สูญเสียงบประมาณ (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2554a)

ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวยุบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป้าหมายรวมเพื่อให้คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียง และมีความเป็นไทย ซึ่งมีเป้าหมายหนึ่งในนั้นคือ เป้าหมายที่คนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ซึ่งมีตัวชี้วัด คือ ประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไป มีกิจกรรมการปฏิบัติตนที่สะท้อนการมีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งแนวทางการพัฒนาปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือ ส่งเสริมการเลี้ยงดูในครอบครัวที่เน้นการฝึกเด็กให้รู้จักการพึ่งพาตัวเอง มีความซื่อสัตย์ มีวินัย มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรประจำวัน และให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กสามารถเรียนรู้และยึดถือเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ความมี

วินัย จิตสาธารณะ รวมทั้งเร่งสร้างสภาพแวดล้อมภายในและโดยรอบสถานศึกษาให้ปลอดจากอบายมุขอย่างจริงจัง ผลักดันให้มีการนำวัฒนธรรมการทำงานที่พึงประสงค์ไปใช้ปฏิบัติจนให้เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของคนในสังคมไทย อาทิ การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การทำงานเป็นทีม การเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง การทำงานอย่างกระตือรือร้น พัฒนาเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน ปรับกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย เน้นพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านคณิตศาสตร์ ด้านศิลปะ และด้านภาษาต่างประเทศ สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อาทิ การอ่าน การบำเพ็ญประโยชน์ทางสังคม การดูแลสุขภาพ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การวางแผนชีวิตสร้างแรงจูงใจให้เด็กเข้าสู่การศึกษาในระบบทวิภาคีและสหกิจศึกษาที่มุ่งการฝึกทักษะอาชีพให้พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน

เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาของชาติในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียน ทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศชาติคือ ทรัพยากรมนุษย์ ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่ความเจริญด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาการเทคโนโลยีที่ทันสมัยความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รวมทั้งการรับเอาวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นอย่างรวดเร็ว และจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหามากมายในสังคม เช่น ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาเด็กและเยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาเด็กในแหล่งเสื่อมโทรมปัญหาด้านการเรียน ปัญหาด้านบุคลิกภาพ และปัญหาที่เกิดจากครอบครัวของเด็กเอง ปัญหา

เด็กขาดระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาบุคคลให้มีความรับผิดชอบนั้นถือเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศชาติ (วงษ์จันทร์ จำเภา, 2544)

การพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าสิ่งสำคัญคือจะต้องพัฒนาคนก่อนเป็นอันดับแรก ความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ย่อมแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะด้านอุปนิสัย และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งหากบุคคลทุกคนในสังคมเริ่มต้นที่จะรู้จักสร้างความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองได้อย่างดี แล้วย่อมจะทำให้สังคมเกิดสงบสุขและความเจริญงอกงาม สอดคล้องกับ สุวารินทร์ โรจน์ขจรนภาลัย (สุวารินทร์ โรจน์ขจรนภาลัย, 2547) ดังนั้นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาประเทศคือการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง บุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงย่อมที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อต่ำ บุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อต่ำย่อมไม่สนใจในหน้าที่ของตน ทำสิ่งใดก็ปล่อยปละละเลยก่อให้เกิดตนเอง และสังคมเสียหาย การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคุณธรรมจริยธรรมของคนไทยที่กำหนดตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่ควรเฝ้าระวัง พบว่า ความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญ (นงลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตจรเจริญกุล, 2551) สอดคล้องกับ ปานรดา บัญหนองสา ได้การศึกษาการพัฒนาโปรแกรมด้วยวิธีการวางเงื่อนไขเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า พบว่ามีปัญหาด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองในระดับมากที่สุด คือ นักเรียนไม่มีการเตรียมบทเรียนล่วงหน้า ไม่ทำการบ้านส่งตามกำหนด ไม่สนใจบทเรียน แต่งกายผิดระเบียบทางโรงเรียนกำหนด และทำงานไม่ทันตามกำหนดเวลา (ปานรดา บัญหนองสา, 2559)

วัยรุ่นเป็นวัยช่วงต่อระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่เป็นช่วงระยะเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย ลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นหนุ่มสาว ขณะเดียวกัน พัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคมและจิตใจก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยแต่เป็นไปในลักษณะที่ไม่ค่อยสอดคล้องหรือเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความสับสน ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดประสบการณ์ ทำให้วัยรุ่นตัดสินใจกระทำหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยไม่ได้คำนึงถึงผลเสียที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำของตน และช่วงวัยรุ่นถือว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่มีปัญหาทางด้านจิต สังคม อารมณ์และพฤติกรรมเสียมากกว่าช่วงอายุอื่น (วิโรจน์ อารีกุล, 2553)

สภาพปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2559 ด้านผู้เรียน พบว่านักเรียนส่วนหนึ่งมี มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหลายประการ ได้แก่ การมาโรงเรียนไม่ตรงเวลา การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยซื้อสิ่งของที่ไม่จำเป็น หนีเรียน ปัญหาการติดเกม ขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบต่อ ปัญหาหนีเรียนลอกงานเพื่อน ขาดความกระตือรือร้นใน

การทำงาน ปัญหาการใช้โทรศัพท์ขณะเรียน ซึ่งจำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังนั้นโรงเรียนจึงกำหนดวิสัยทัศน์ การพัฒนาไว้ว่า เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยหลักการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ หนึ่งในนั้นคือ คุณธรรมด้วนวินัย ซึ่งความรับผิดชอบคือวินัยหนึ่งข้อที่มีความสำคัญมากต่อตัวนักเรียน ในการที่จะประสบความสำเร็จได้ จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ ไม่ส่งงานตามกำหนด คุยกันในห้องเรียน เข้าเรียนสาย โดดเรียน และแต่งกายผิดระเบียบ ซึ่งปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนดังกล่าวมาจากการที่นักเรียนขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ทำให้เกิดผลเสียหลายอย่างมากต่อตัวนักเรียน และบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนของครู ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลง ความรับผิดชอบเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน เป็นผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน นอกจากนี้หากนักเรียนขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง อาจจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจ ที่จะศึกษากับกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 และรูปแบบที่ใช้ในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก เพื่อให้เด็กนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้เพื่อเป็นสารสนเทศให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและผู้ปกครองได้นำผลจากการวิจัยไปใช้ในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองให้กับเด็กเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2. เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรม ด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่าก่อนใช้โปรแกรม
2. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง กับหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองมากกว่าก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง

ความสำคัญของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้โปรแกรมฝึกทางการศึกษาซึ่งจะช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และเป็นสารสนเทศแก่ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการนำโปรแกรมฝึกทางการศึกษาไปใช้พัฒนานักเรียนให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับชั้นอื่น ๆ ซึ่งการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการศึกษาและเป็นเป้าหมายหนึ่งทางการศึกษาที่มุ่งเน้นในการพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีความตรงต่อเวลา มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม และยอมรับผลการกระทำของตน อันเป็นคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์และเป็นคุณลักษณะ ที่จำเป็นอย่างยิ่งในสถานะสังคมปัจจุบัน และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนผดุงนารี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 16 ห้องเรียน จำนวน 809 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนผดุงนารี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

3. ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย ได้แก่

3.1 ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก จำนวน 8 กิจกรรม ดังนี้

- 3.1.1 กิจกรรมที่ 1 เวลามีคุณค่า
- 3.1.2 กิจกรรมที่ 2 ตรงเวลาพาเที่ยว
- 3.1.3 กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมตนเป็นที่พึ่งแห่งตน
- 3.1.4 กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมจะแนวแน่แก้ไข
- 3.1.5 กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมเสียชีพอย่าเสียสัตย์
- 3.1.6 กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมผู้ชนะตนเอง
- 3.1.7 กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมร่วมรับผิดชอบ
- 3.1.8 กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพลังความอดทน

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

- 3.2.1 ความตรงต่อเวลา
- 3.2.2 ความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม
- 3.2.3 ยอมรับผลการกระทำของตน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การที่นำหลักการแนวคิดและทฤษฎีมาสร้างให้เกิดกระบวนการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมที่มีความสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกถึงการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง ตรงต่อเวลาในสิ่งที่ตนเองต้องปฏิบัติ ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองอยู่ และปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ต่าง ๆ รวมถึงความสำคัญของความรับผิดชอบสามารถสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นหน้าที่สำคัญ ที่จะสามารถพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าและความสงบสุข ดังนั้นเพื่อใช้เป็นแนว

ทางการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายมีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมีความตรงต่อเวลา และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. มีความตรงต่อเวลา หมายถึง การส่งมอบงาน ผลงานที่ได้รับมอบหมาย หรือ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด
2. มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจ เพียรพยายามกระทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ
3. ยอมรับผลการกระทำของตน หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับในคำตัดสิน ตักเตือน หรือคำชื่นชมจากครูอาจารย์ ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษาโดยนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
2. การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม
3. ความรับผิดชอบ
4. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง
5. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

พอลลทพิย์ ศิริวรรณบุศย์ ได้อธิบายไว้ว่า ในสังคมปัจจุบันเด็กเติบโตและพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมตามวุฒิภาวะของเขา พฤติกรรมทางสังคมของเด็กถูกควบคุมให้แสดงออกในทิศทางที่ถูก ที่ควรตามค่านิยมของสังคม การพัฒนาพฤติกรรมที่ถูกที่ควรนี้ เราเรียกได้ว่าเป็นพัฒนาการทางจริยธรรม พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลของกระบวนการทางปัญญากับการเรียนรู้ทางสังคม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าคนฉลาดจะต้องเป็นคนดีหรือคนดียสดีปัญญาจะต้องเป็นคนไม่ดีเสมอไป นักจิตวิทยาหลายคนได้ศึกษาจริยธรรม (พอลลทพิย์ ศิริวรรณบุศย์, 2556) แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงทฤษฎีทางจริยธรรมตามแนวคิดต่าง ๆ แต่ละทฤษฎีตามลำดับดังนี้

1. ทฤษฎีวิเคราะห์ของฟรอยด์
2. ทฤษฎีปัญญานิยมของเพียเจต์ โคลเบอร์ก และเรสต์
3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา
4. ทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์และโรเจอร์
5. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธมนาวิน

แต่ก่อนจะอธิบายถึงหลักทฤษฎีแต่ละทฤษฎี เราต้องทำความเข้าใจกับความหมายของ “จริยธรรม” ให้ตรงกันก่อน “จริยธรรม” “ศีลธรรม” เป็นคำที่คนให้ความหมายไว้ต่างกันมากมาดงนี้

ความหมายของจริยธรรม

นักวิชาการชาวต่างประเทศและชาวไทยได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้

โคลเบิร์ก (Kohlberg, 1976) กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติที่ตั้ง

พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมคือความประพฤติ ธรรมคือการทำนุชีวิต หลักความประพฤติหลักการดำเนินชีวิต คำว่าจริยธรรมนี้ นักปรัชญาประเทศไทยได้บัญญัติให้ใช้คำภาษาอังกฤษ ethics หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม จริยะ(หรือจริยธรรม) อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหมจริยธรรม หรือ พรหมจรรย์) แปลว่าความประพฤติอันประเสริฐหมายถึง มรรคมืองค์ 8 หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา เทียบศีลธรรม (พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

จริยธรรม มีความหมายถึง ความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้จริยศาสตร์ ศึกษาพฤติกรรม ด้านคุณค่า สามารถวิเคราะห์ค่านิยมที่เป็นคู่กัน (Dichotomy) สามารถแยกแยะว่าสิ่งใดดี ควรกระทำและสิ่งใดชั่ว ควรละเว้น ทำให้ตัดสินคุณค่าของการปฏิบัติตนในแนวทางที่พึงงามได้ตามความดีระดับต่าง ๆ มีคำสื่อ ความหมาย เช่นจริยธรรม (Ethic) ศีลธรรม (Morality) คุณธรรม (Virtue) (ประภาพรณ เอี่ยมสุภชาติ, 2540)

ประภาพรณ เอี่ยมสุภชาติ ให้ความหมายของจริยธรรมต่อตนเองของเด็กปฐมวัยว่า ความประพฤติของบุคคลที่ปฏิบัติไปแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองโดยตรงและผู้อื่นโดยอ้อม ประกอบด้วยพฤติกรรมดังนี้ การมีความรับผิดชอบ การมีระเบียบวินัยในตนเองการช่วยเหลือตนเอง การประหยัครอบคอบ การมีความขยันหมั่นเพียร การมีสมาธิ เป็นต้น (ประภาพรณ เอี่ยมสุภชาติ, 2539)

จากความหมายของจริยธรรมที่นักวิชาการได้กล่าวไว้นั้น สรุปได้ว่าจริยธรรม หมายถึง การปฏิบัติหรือการแสดงพฤติกรรม รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดในสิ่งที่พึงงามและเหมาะสมต่อตนเองและ สังคม ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและการพัฒนาตนเองและสังคม และจากความหมายของจริยธรรมที่กล่าวมานี้ จึงนำเสนอทฤษฎีจริยธรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมตามแนวจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ทฤษฎีของนักจิตวิทยากลุ่มจิตวิเคราะห์ที่ควรกล่าวถึงคือฟรอยด์ (Freud) เขาเชื่อว่า จริยธรรมของคนนั้นอยู่ในตนส่วนที่เรียกว่าตนในคุณธรรม (Superego) ซึ่งเป็นตนที่ได้รับการขัดเกลาจากสังคมโดยฟรอยด์แบ่ง “ตน” ของมนุษย์เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1.1 Id (Primitive self) ได้แก่ ตนที่อยู่ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ เป็นตนที่มนุษย์มีมาพร้อมกำเนิดและเป็นตนที่เป็นแหล่งกำเนิดของแรงขับพื้นฐานทั้งหมด

1.2 Ego (Present self) ได้แก่ ตนในจิตใต้สำนึกและจิตในสำนึกบางส่วนที่เราอาจรับรู้หรือไม่รับรู้บางส่วนในขณะปัจจุบัน

1.3 Superego (Self with ethics) ได้แก่ ตนในจิตในสำนึกเป็นส่วนมาก อาจมีจิตใต้สำนึกแฝงอยู่บ้าง เป็นตนที่ได้รับการขัดเกลาจากกฎเกณฑ์ของสังคมแล้ว ในทฤษฎีของฟรอยด์นั้นได้แบ่ง "จิต" ออกเป็น 3 ระดับดังนี้

1.3.1 จิตในสำนึก (Conscious) ได้แก่ จิตที่อยู่ในการควบคุมบังคับของบุคคล จิตที่ควบคุมพฤติกรรมได้แสดงออกมาในทิศทางที่ถูกต้องรวมทั้งควบคุมอารมณ์ความต้องการและปรารถนา

1.3.2 จิตใต้สำนึก (Subconscious) หรือจิตก่อนสำนึก (Preconscious) เป็นจิตซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างจิตในสำนึกและจิตใต้สำนึก มีทั้งความวิตกกังวล ความขัดแย้ง และการใช้กลไกการป้องกันตน (Defense mechanism) เพื่อลดความกดดันหรือความเครียดให้เบาบางลง ตัวอย่างเช่น

1.3.2.1 การเก็บกด (Repression) ได้แก่ ความพยายามเก็บความรู้สึกไม่พอใจต่าง ๆ

1.3.2.2 การส่งทอดความผิด (Projection) ได้แก่ การใช้ตัวแทนอื่นเป็นที่ส่งทอดความรู้สึกของตน เช่น เตะสุนัขแทนคน

1.3.2.3 ปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ (Reaction formation) ได้แก่ อยากกินขนมไม่มีเงินซื้อบอกว่าไม่ชอบขนม

1.3.2.4 พฤติกรรมถอยกลับ (Regression) ได้แก่ การกลับเป็นเด็กใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงสภาพปัจจุบัน

1.3.2.5 ปฏิเสธความเป็นจริงไม่เปลี่ยนความคิด (Fixation) ได้แก่ การปฏิเสธความเป็นจริง ยอมรับรู้พฤติกรรมรอบตัว มีความคิดที่คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง

1.3.2.6 การแยกตัว (Isolation) ได้แก่ การไม่ยอมคบกับใครถ้าเกิดความไม่พอใจสิ่งหนึ่งสิ่งใด

1.3.3 จิตไร้สำนึก (Unconscious) เป็นจิตที่เหมือนส่วนที่จมน้ำของก้อนน้ำแข็งไม่อยู่ใน ความสำนึกของตน (Ego) แต่แอบแฝงอยู่ในตนที่เป็นรากเหง้าของตน Id จิตไร้สำนึกนี้จะมีอิทธิพลผลักดันพลังงานที่เรียกว่า Libido ได้แก่ ความรู้สึกทางเพศ ความต้องการมีชีวิตอยู่ (ความหิว ความกระหาย) และความก้าวร้าว ให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ ฟรอยด์เชื่อว่าจิตไร้สำนึกนี้มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ ฟรอยด์เชื่อว่า จิตไร้สำนึกนี้มีอิทธิพลทำให้มนุษย์

เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาโดยที่มนุษย์เองอาจไม่รู้ตัว เช่น การลอบคล้ำอวัยวะเพศของคนเจ็บใกล้ตาย เป็นต้น

จากพื้นฐานความเชื่อของทฤษฎีฟรอยด์นี้เอง ทำให้เห็นว่าสำหรับฟรอยด์จริยธรรมคือตัวคุณธรรม (Ethics) ที่ควบคุมพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ให้แสดงตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคมนั่นเอง แนวคิดของฟรอยด์เกี่ยวกับจริยธรรมจากข้อคิด 2 ข้อ คือ

1. จริยธรรมมิได้ปลูกฝังมาโดยพระเจ้า แต่มาจากสังคมโดยเฉพาะจากบิดามารดา (Morality is not instilled by God but is acquired from a society and more directly from two parents)

2. เอกลักษณ์ทางเพศมิใช่สิ่งที่ปรากฏทางชีววิทยาเท่านั้น แต่มาจากอิทธิพลของความสัมพันธ์ในครอบครัว (Sexual identity is not biologically inevitable but is influenced by family relations)

จากความเชื่อของฟรอยด์ 2 ข้อนี้เองอาจสรุปได้ว่า จริยธรรมในเด็กตามความคิดของฟรอยด์ คือความละอายในพฤติกรรมอันเกิดจากแรงขับ 2 ตัว ได้แก่

1. แรงขับทางเพศ (Sex Drive)
2. แรงขับความก้าวร้าว (Aggressive Drive)

ซึ่งทั้ง 2 แรงขับนี้จะผสมผสานมากับการเลียนแบบเอกลักษณ์ของบิดาหรือมารดา (Identification) โดยฟรอยด์อธิบายว่า การเลียนแบบคือกระบวนการรับเอาบุคลิกภาพของบุคคลอื่นมาผนวกเข้าเป็นส่วนของบุคลิกภาพของเด็กเอง ซึ่งหมายถึง การที่เด็กจะเลียนแบบบุคลิกภาพของพ่อหรือแม่ตามอิทธิพลทางบวกหรือลบจากปมโอดิปุส (Oedipus Complex) ซึ่งจะเกิดกับเด็กในตอนต้นของชีวิตซึ่งฟรอยด์เชื่อว่าการเลียนแบบนั้นมีกระบวนการดังนี้

1. กระบวนการสร้างจิตในสำนึก (Conscious) ของเด็กนั้นเป็นกระบวนการข้ามวัย (Generation) ซึ่งเกิดจากการถ่ายทอดค่านิยมต่าง ๆ จากบิดาหรือมารดาของเขาโดยวิธีเลียนแบบ

2. เด็กจะสร้างหรือรับค่านิยม ความพึงพอใจหรือบทบาททางเพศต่าง ๆ ของเขาได้โดยเป็นเอกเทศนั้น โครงสร้างทางชีววิทยา (Biological Structure) และลักษณะทางเพศ (Sex Characteristics) ของเขาจะเป็นสาเหตุสำคัญ กระบวนการสร้างคุณธรรมของเด็กจากการเลียนแบบบิดามารดานี้จะได้รับการควบคุมจาก Superego ซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องมือทางคุณธรรมที่จะควบคุมหลักของจริยธรรม (Moral Principle) จะพิจารณาด้วยตนในสำนึกว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก ควรทำหรือไม่ควรทำโดย Superego จะมีหน้าที่ 3 ประการ คือ

2.1 กระตุ้น Id (Primitive Self) ให้ละทิ้งความไม่ถูกไม่ควร

2.2 สนับสนุน Ego (Self) ให้เปลี่ยนทิศทางพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้อง

ควร

2.3 แรงขับทางเพศ (Sex Drive) ต่อด้านให้เกิดการแสดงออกด้าน

ความถูกต้องทางเพศตามกฎเกณฑ์ของสังคม

Superego สร้างมาได้อย่างไร

ในทัศนะของ فروยด์ ตนในคุณธรรม (Superego) นั้นสร้างมาจากพัฒนาการของมนุษย์ ในการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ในสภาพการณ์และบุคคลแวดล้อมในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก فروยด์อธิบายว่าตนในคุณธรรมในเด็กผู้ชายนั้นอาจสร้างมาจาก Oedipus Complex (The heir of the Oedipus complex) โดยเกิดขึ้นจากเด็กผู้ชายรักแม่ และพยายามเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อ ยึดพ่อเป็นแบบอย่าง เพื่อเรียกร้องความรักจากแม่ ในทำนองเดียวกัน เด็กผู้หญิงจะเกิด Electra complex โดยที่เด็กผู้หญิงจะอิจฉาการมีอวัยวะเพศชาย (Penis) ของพ่อ จึงหันมารักพ่อและเลียนแบบพฤติกรรมของแม่ เพื่อเรียกร้องความรักจากพ่อ แต่อย่างไรก็ตาม การอธิบายของ فروยด์ ในประเด็นนี้ยังไม่ชัดเจน เพราะถ้าเป็นจริงว่าการเลียนแบบ (Identification) นั้นมีเหตุมาจาก Oedipus & Electra complex แล้วเด็กผู้หญิงควรเลียนแบบพ่อเด็กผู้ชายควรเลียนแบบแม่มากกว่า ฉะนั้นทฤษฎีของ فروยด์จึงยังอธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กไม่ชัดเจนต่อจากพวกจิตวิเคราะห์ นักจิตวิทยาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมก็ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับจริยธรรมของมนุษย์เช่นกัน ดังจะไดกล่าวต่อไปภายหลัง ความเชื่อของนักจิตวิทยาจิตวิเคราะห์และนักจิตวิทยาการเรียนรู้ทางสังคมนั้นมีพื้นฐานใกล้เคียงกัน ทั้งสองพวกนี้เชื่อว่าผู้อบรมเลี้ยงดูหรือบิดามารดานั้น มีบทบาทอย่างยิ่งในการถ่ายทอดจริยธรรมให้กับเด็ก แตกต่างกันตรงที่พวกจิตวิเคราะห์เชื่อว่าการถ่ายทอดนั้นเป็นไปในลักษณะลอกเลียนเอกลักษณ์ (Identified) พวกทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เชื่อว่าการถ่ายทอดนั้นเกิดจากการจัดสภาพการณ์ให้เกิดการเรียนรู้กับเด็ก โดยวิธีอบรมกล่อมเกลาคเด็ก (Child rearing practices) ซึ่งแนวคิดนี้ใกล้เคียงกับนักจิตวิทยาปัญญานิยม ต่างกันแต่นักจิตวิทยาปัญญานิยมคำนึงถึงสติปัญญาและวุฒิภาวะของเด็กด้วย

2. ทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมแนวปัญญานิยม

2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยาคนแรกที่ถูกเปิดความคิดทางพัฒนาการจริยธรรมจากการรู้การเข้าใจสังคม (Social cognitive Moral Development) เชื่อว่าจริยธรรมเป็นกระบวนการเรียน (Complex Process) ระหว่างความรู้ ความรู้สึกและการสร้าง (Component Feeling and Culture) หลังจากถูกเปิดแล้วเขาก็มีได้สนใจค้นคว้าหรือวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมเพิ่มเติมเหมือนโคลเบอร์ก สำหรับเพียเจต์ เขามีความเชื่อว่า ความหมายทางจริยธรรม (Moral realism) สำหรับเด็กนั้นมี 3 ประการ คือ

2.1.1 หน้าที่ (Duty) พฤติกรรมใดก็ตามที่แสดงถึงความเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์

2.1.2 ลายลักษณ์อักษร (Letter) พฤติกรรมทางจริยธรรมคือสิ่งที่ระบุเป็นตัวอักษรมากกว่า ความเชื่อที่เป็นนามธรรม

2.1.3 ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความรับผิดชอบพฤติกรรมในลักษณะของปรนัย จะลดน้อยลง โดยมีความสัมพันธ์ผกผันกับระดับอายุของเด็กในการศึกษาค้นคว้าทางจริยธรรมของเพียเจต์ นั้นเน้นเรื่องจรรยาวิพากษ์ (Moral Judgement) ของเด็กอายุ 5 - 13 ปี โดยเขาได้แนวความคิดพัฒนาการทางจริยธรรมที่ดีที่สุดนั้นมาจากจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เขาพบว่าการศึกษามีวิธีเดียวคือการสังเกตอย่างใกล้ชิดและสังเกตเป็นรายบุคคล เป็นจำนวนมาก เช่น การศึกษาจริยธรรมในเด็กอาจดูได้จากการเล่นของเด็ก โดยเริ่มจากการเล่นโดยไม่มีกฎเกณฑ์ ใช้ตนเป็นใหญ่ มุ่งเอาแต่ชัยชนะเพื่อตนเพียงอย่างเดียว ต่อมาจึงเกิดความร่วมมือระหว่างเพื่อนเล่นด้วยกัน จนกระทั่งสามารถทำตามกฎเกณฑ์ตามความรู้สึกผิดชอบของตนจากการสังเกต การเล่นเกมลูกหินของเด็กอายุ 5 - 13 ปี เพียเจต์ พบว่า พฤติกรรมการเล่นของเด็กแตกต่าง เป็นตามขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเล่นตามลำดับหรือเล่นตามความสามารถทางการเคลื่อนไหวของตน (Individual หรือ Motor) เด็กจะเล่นลูกหิน (Marbles) ตามความสามารถของทักษะ ทางการเคลื่อนไหวหรือเล่นตามความต้องการของเขาเองตามลำพัง โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ใด ๆ

ขั้นที่ 2 ขั้นตนเป็นใหญ่ (Egocentric) ในขั้นนี้ เด็กเริ่มยอมรับที่จะเล่นร่วมกับผู้อื่นเมื่อมีอายุได้ประมาณ 2 - 5 ปี แต่การเล่นร่วมกับคนอื่นนั้นมิได้หมายความว่าเล่นกับคนอื่นจริง ๆ เด็กในวัยนี้ยังเล่นตามความต้องการของตัวเองอยู่ มิได้ต้องการจะชนะหรือคิดหาหนทางใด ๆ มาเล่นให้แตกต่าง ไปจากเดิมการเล่นจะเป็นไปในลักษณะตัวใครตัวมัน (Play each “on his own”)

ขั้นที่ 3 ขั้นร่วมมือ (Cooperation) ระยะนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 7 - 8 ปี ในวัยนี้ เด็กเริ่มรู้จักที่จะเล่นเพื่อชนะ ฉะนั้นการเล่นวัยนี้จึงเริ่มเล่นร่วมกับผู้อื่น แต่การเล่นยังมิได้ถือกฎเกณฑ์เป็นสำคัญการเล่นมักคำนึงถึงพรรคพวกมากกว่ากฎเกณฑ์

ขั้นที่ 4 ขั้นเล่นอย่างมีกฎเกณฑ์ (Codification of rules) เด็กในวัยนี้อายุประมาณ 11 - 12 ปี เด็กในวัยนี้เริ่มใช้กฎเกณฑ์ในการเล่นร่วมกัน เริ่มรู้จักปฏิบัติและรักษาไว้ถึงกฎเกณฑ์ซึ่งแตกต่างไปจากสามขั้นแรกโดยสิ้นเชิง

จากการศึกษาโดยวิธีสังเกตนี้ เพียเจต์ ได้สรุปว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กน่าจะแบ่งได้เป็น 2 ขั้นใหญ่คือ

1. ระยะที่เด็กยึดกฎเกณฑ์จากผู้อื่น (Heteronomous) ซึ่งมีอายุประมาณ 0 - 8 ปี เป็นระยะที่บิดามารดาและผู้ใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อเด็กในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างชัดเจนเด็กจะ

นับถือความถูกต้องความผิด ความดีความไม่ดีในลักษณะตายตัว (Fixed rules) ถ้าทำผิดต้องได้รับโทษ โดยไม่คำนึงถึงแรงจูงใจ หรือสาเหตุในการกระทำ

2. ระยะที่เด็กมีกฎเกณฑ์ของตนเอง (Autonomous) เป็นระยะที่เด็กเริ่มพัฒนา จริยธรรมขึ้นสู่ความคิดที่เป็นของตนเอง ใช้เหตุผลโดยคำนึงถึงความยุติธรรม และพิจารณาจากผล ที่เกิดขึ้นจากการกระทำด้วย ซึ่งพัฒนาการที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับสติปัญญาและอายุ

วิธีการในการศึกษาจริยธรรมของเพียเจต์ นั้น เป็นการจัดเป็นรายบุคคลในรูปของ การสัมภาษณ์โดยสร้างเรื่องเป็นสถานการณ์คู่ กล่าวถึงการกระทำของเด็ก 2 คน ในลักษณะที่ คล้ายคลึงกันแต่ต่างกันในความตั้งใจ แรงจูงใจ และผลที่เกิดขึ้นตามมา ตัวอย่างเช่น เด็กชายจอห์นทำแก้ว แตก 15 ใบ โดยไม่ได้ตั้งใจ ขณะที่เปิดประตูห้องเข้ามาเพื่อรับประทานอาหารเช้า ส่วนเด็กชายเฮนรีทำ แก้วแตก 1 ใบ ขณะที่ปีนขึ้นไปขโมยขวดแยมในตู้ เวลาที่แม่ไม่อยู่บ้าน หรือกรณีที่ 2 มาริอยากจะเย็บ เสื้อให้แม่ของเขาเพื่อให้แม่ดีใจ จึงนำกรรไกรมาตัดผ้า แต่ตัดไม่เป็น ตัดเอากระโปรงของเธอขาดเป็น รูโต ส่วนมากาเรตนำเอากรรไกรของแม่มาเล่น แต่ตัดไม่เป็นเลยตัดเอากระโปรงเล่นเป็นรูเล็ก ๆ แล้วให้เพียเจต์ ตั้งคำถามว่า “ใครทำผิดมากกว่ากัน ถ้าเธอเป็นพ่อใครควรถูกตีมากที่สุด”

หลังจากนำคำตอบทั้งหมดมาพิจารณาตัดสินตามเกณฑ์ของการให้เหตุผลเชิง จริยธรรมแล้ว เพียเจต์ ตั้งเกณฑ์จรรยาวิพากษ์ไว้ 6 เกณฑ์ดังนี้ คือ

1. ตัดสินใจจากเจตนา (Intentionality in judgment) ซึ่งเด็กที่มีอายุน้อย ๆ จะตัดสินพฤติกรรมว่าดีหรือไม่ดีนั้นมักจะตัดสินจากปริมาณของความเสียหายที่เกิดขึ้น (Actual physical consequences) ส่วนเด็กโตนั้นจะตัดสินโดยดูจากความตั้งใจหรือเจตนาในการกระทำที่ไม่ ดีของบุคคลนั้น (Intend to do harm) ว่ามีเจตนาของการกระทำไม่ดีหรือเปล่า

2. การตัดสินจากความเกี่ยวข้อง (Relativism in Judgment) เด็กอายุน้อยจะ ตัดสินความถูกหรือผิดว่าต้องเป็นทางหนึ่งทางใด และในลักษณะเด็ดขาด (Absolute) ทุกคนต้องเห็น เหมือนกันและถือว่าความคิดเห็นของผู้ใหญ่ย่อมถูกเสมอ ส่วนเด็กโตนั้นจะตัดสินจากสถานการณ์และ ความเกี่ยวข้องของสภาพการณ์หรือความเกี่ยวข้องของเหตุการณ์นั้นกับบุคคล

3. การตัดสินเหตุการณ์เป็นอิสระจากการลงโทษ (Independence of Sanction) เด็กอายุน้อยตัดสินความไม่ดีจากการถูกทำโทษ แต่เด็กโตจะตัดสินการกระทำว่าไม่ดี เพราะการกระทำนั้นขัดต่อกฎเกณฑ์ หรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

4. การตัดสินโดยใช้ระบบตาต่อตา (Use of Reciprocity) เด็กอายุน้อยอายุ 4 ปี จะใช้ระบบตาต่อตาน้อยกว่าเด็กอายุ 7 - 10 ปี แต่เด็กอายุ 11 - 13 ปี จะเริ่มมองเห็นสิ่งที่เป็น นามธรรมกว่าระบบตาต่อตา เช่น ความเห็นใจกัน ความกตัญญู หรือความรักความเข้าใจ

5. การตัดสินจากการลงโทษเพื่อตดนิสัย (Use of Punishment as Restitution and Reform) เด็กอายุน้อยจะสนับสนุนให้มีการลงโทษอย่างหนักเพื่อตดนิสัยผู้ทำผิดส่วนเด็กโต จะมีตดนิสัยเช่นนี้น้อยลง

6. การตัดสินจากการยึดหลักของโชคชะตา (Naturalist views of misfortune) เด็กอายุน้อยจะมีความเชื่อว่า การบาดเจ็บหรือการทำความผิดเกิดขึ้นโดยบัญชาของพระเจ้า หรือเกิดด้วยโชคชะตามากกว่าเด็กโต

2.2 ทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976) เชื่อว่า การบรรลุนิติภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นจะแสดงออกในทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเด่นชัดที่สุด เนื่องจากเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะเหตุผลเชิงจริยธรรมมิใช่ การประเมินค่าการกระทำไปในทำนองที่ว่า “ดี” หรือ “เลว” แต่จะเป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงสุดคือ ขั้นที่หกของโคลเบอร์กตรงกับสิ่งที่นักปราชญ์ยอมรับว่าเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บริสุทธิ์ มิได้เจอ เหตุผลประเภทอื่น ๆ เลย เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงจึงมีลักษณะเป็นเหตุผลสากลกว้างขวาง ไม่ขัดแย้ง และมีรากฐานจากความมีหลักการไม่เข้าข้างตนเองและเป็นอุดมคติ โคลเบอร์ก ได้จำแนกพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ มี 6 ขั้น มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-conventional level) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ไม่คำนึงถึงผู้อื่น ในระดับนี้บุคคลจะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือตน ระดับนี้พบในเด็กอายุ 1-10 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นหลักการหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษ (The punishment and obedience orientation) บุคคลจะเลือกกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย จะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไข ไม่พิจารณาถึงความหมายในคุณค่าของมนุษย์ เช่น ไม่กล้าขอยกโทษเพราะกลัวถูกตำรวจจับ หรือไม่กล้าหนีเรียนเพราะกลัวถูกครูตดคะแนน เป็นต้น ในขั้นนี้พบในเด็กอายุ 2-7 ปี

ขั้นที่ 2 ในหลักการแสวงหารางวัล (The instrumental relativist orientation) เป็นขั้นที่บุคคลเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเท่านั้น ต้องการแลกเปลี่ยนจากสิ่งที่ตนกระทำโดยมุ่งการตอบแทนทางกายและวัตถุมากกว่านามธรรม และไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม พบในเด็กที่มีอายุ 7-10 ปี

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional level) ในระดับนี้บุคคลจะกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน เช่น ทำตามความคาดหวังของครอบครัว กลุ่ม เชื้อชาติ หรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลจะเลียนแบบหรือคล้อยตามบุคคลในกลุ่มเพื่อปรับตัวให้เข้ากับ

ความต้องการของสังคม แต่ไม่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และผลที่ตามมาภายหลังในระดับนี้ บุคคลยังต้องการการควบคุมจากภายนอกอยู่ แต่ก็ยังนึกถึงจิตใจของผู้อื่นด้วย รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา พบในผู้ที่มีอายุ 10-16 ปี ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 ชั้นใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (The enter personal) ในชั้นนี้บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมจึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวังอย่างเคร่งครัด พบในผู้ที่มีอายุ 13 -16 ปี

ชั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (The law and order orientation) ในชั้นนี้บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมจึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวังอย่างเคร่งครัด พบในผู้ที่มีอายุ 13 -16 ปี

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post-conventional level) เป็นระดับที่ต้องตัดสินใจ ข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า สิ่งใดสำคัญมากกว่ากันก็จะปฏิบัติตามนั้น มีหลักการของตนเองที่ถูกต้องและ หลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 ชั้นใช้หลักการทำตามข้อตกลงของสังคมและคำมั่นสัญญา (Social contract legalistic orientation) บุคคลจะเห็นความสำคัญของชนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ละเมิด ผู้อื่นสามารถควบคุมใจตนเองได้เคารพตนเอง สามารถให้รางวัลและลงโทษตนเองได้ เช่น เกิดความละอายใจหรือภาคภูมิใจในการกระทำของตนเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับการควบคุมจาก ภายนอกหรือบุคคลอื่น มีพฤติกรรมที่ถูกต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัว ผสมผสานมาตรฐานการยอมรับจากสังคมถือว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยพิจารณาถึงประโยชน์ของ ส่วนรวมเป็นใหญ่ พบในบุคคลที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ได้แก่ วัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่

ชั้นที่ 6 ชั้นยึดหลักอุดมคติสากล (The universal ethical principle orientation) เป็นจริยธรรมขั้นสูงสุดแสดงถึงการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนและมี ความยืดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในบั้นปลาย อันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน และความเกรงกลัวต่อบาปเป็นคติประจำใจ

พูน ปณ ทิโต ชิว

ตาราง 1 แสดงสรุปสาระสังเขปการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบิร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (อายุ 2-10 ปี)
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (อายุ 13-16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (อายุ 10-16 ปี)
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามข้อตกลงของสังคมและคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 ยึดหลักอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

นอกจากนี้โคลเบิร์ก (Kohlberg) ยังได้ศึกษาพบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะอื่นของมนุษย์ ที่สำคัญคือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับระดับสติปัญญาทั่วไป และความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับความสามารถที่จะผลได้ที่ดีกว่าในอนาคต แทนที่จะรับผลที่เล็กน้อยกว่าในปัจจุบันหรือในทันที ซึ่งลักษณะนี้เรียกว่า “ลักษณะมุ่งอนาคต”
2. ผู้มีจริยธรรมสูงจะเป็นผู้มีสมาธิดี สามารถควบคุมอารมณ์ของตน และมีความภาคภูมิใจในตนเองและสภาพแวดล้อม สูงกว่าผู้มีจริยธรรมต่ำ
3. โคลเบิร์ก (Kohlberg) ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวคิดของเพียเจต์ (Piaget) และพบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ ไม่ได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ 16 ปี เป็นส่วนมาก แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอนจนอายุ 16-25 ปี
4. การใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจ ที่จะเลือกการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผนและยังอาจทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เหตุผลเชิงจริยธรรมของแต่ละบุคคลเป็นเครื่องทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นในสถานการณ์แต่ละอย่างได้อีกด้วย

ทฤษฎีของโคลเบิร์ก (Kohlberg) เป็นที่นิยมนำมาใช้กันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) เป็นฐานความคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาของตะวันตกเป็นจำนวนมาก แม้ในประเทศไทย นักจิตวิทยาและนักพฤติกรรมศาสตร์ก็ได้ทำวิจัยโดยยึดกรอบแนวคิดของโคลเบิร์ก

ตามทัศนะของโคลเบอร์ก (Kohlberg) จริยธรรมแต่ละขั้นเป็นผลจากการคิดไตร่ตรองซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูล ข้อมูลที่นำมาพิจารณาส่วนหนึ่งเป็นความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งเป็นประสบการณ์ที่ได้รับใหม่ โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้รับฟังจากทัศนะของผู้อื่นซึ่งอยู่สูงกว่าระดับของตนเอง 1 ขั้น

วิธีปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ไม่อาจกระทำได้ด้วยการสอนหรือการปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้ดู และไม่อาจเรียนรู้ด้วยการกระทำต่าง ๆ จริยธรรมสอนกันไม่ได้ จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยการนึกคิดของแต่ละบุคคล ตามลำดับขั้นและพัฒนาการของปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุ ดังนั้นหากยังไม่ถึงวัยอันควร จริยธรรมบางอย่างก็ไม่เกิด (ชัยพร วิชชาวุธ และ อีระพร อูวรรณโณ. 2544 : 96)

ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (moral reasoning) ของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ใช้กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมคือ การอภิปรายและแลกเปลี่ยนทัศนะความคิดเห็น โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ดำเนินการเสนอประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่มีความยากแก่การตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 2 แยกผู้อภิปรายออกเป็นกลุ่มย่อยตามความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 3 ให้กลุ่มย่อยอภิปรายเหตุผล พร้อมหาข้อสรุปว่า เหตุผลที่ถูก – ผิด หรือควรทำ ไม่ควรทำ เพราะเหตุอะไร

ขั้นตอนที่ 4 สรุปเหตุผลของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำ

จากที่กล่าวมาจะพบว่าแนวคิดของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ใกล้เคียงกับ เพียเจต์ (Piaget) คือเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์พัฒนาการได้ตามวัย และวุฒิภาวะทางสติปัญญา พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ไม่ใช่การป้อนรูปแบบ กล่าวคือดูรูปหนึ่งจบแล้ว ดูอีกรูปหนึ่งโดยที่รูปแรกไม่ปรากฏในสายตาอีกต่อไป แต่พัฒนาการของมนุษย์จะค่อยๆ พัฒนาไปตามวัน เวลา เจริญขึ้นเรื่อย ๆ ตามวุฒิภาวะ จริยธรรมแก่อย่างจะมีรากแก้วฝังอยู่ และพัฒนาตามกาลเวลาที่มนุษย์มีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น เกิดเป็นจริยธรรมใหม่ขึ้น จริยธรรมไม่ได้สร้างขึ้นภายในหนึ่งวัน คนจะมีอุปนิสัยดีงามต้องสร้างเสริมและสะสมจากการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมด้วยกระบวนการทางสังคม และจะเรียนรู้ได้ตามความสามารถของวุฒิภาวะ ซึ่งกำหนดโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมกับสิ่งแวดล้อม

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา

มีความเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์ นอกเหนือจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้ว เกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น และการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่เหล่านั้นสามารถเรียนรู้ได้โดยประสบการณ์ตรงหรือไม่ก็โดยการสังเกต องค์ประกอบทางชีววิทยามีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้โดยพฤติกรรม นั่นก็คือองค์ประกอบในตัวบุคคลมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้พฤติกรรม ในการอธิบายกระบวนการเกิด

พฤติกรรมของมนุษย์ แบบคูรา ได้อธิบายรูปของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม โดยที่องค์ประกอบทั้ง 3 นี้จะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน พฤติกรรมองค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ พฤติกรรมของมนุษย์สามารถกำหนดสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็สามารถกำหนด พฤติกรรม พฤติกรรมสามารถกำหนดองค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบส่วนบุคคลก็สามารถกำหนดพฤติกรรมได้เช่นกัน ในทำนองเดียวกัน องค์ประกอบทาง สิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบส่วนบุคคลก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

แบบคูรา ได้กล่าวถึงตัวกำหนดพฤติกรรมว่า มี 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเร้า ได้แก่ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมการเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมซ้ำ ๆ มนุษย์จะคาดการณ์ไว้ว่า ถ้ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นจะมีเหตุการณ์อะไรตามมา

ประการที่ 2 ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นผล ได้แก่ ผลของการกระทำมนุษย์จะเลือกกระทำพฤติกรรมที่ได้รับผลทางบวก และจะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่จะได้รับผลทางลบ

แบบคูราได้กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ ว่ามี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การเรียนจากผลของการกระทำ เป็นการ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งจะทาหน้าที่ 3 ประการ คือ 1) ให้ข้อมูล 2) จูงใจ และ 3) เสริมแรง

วิธีที่ 2 วิธีการเรียนรู้จากการเลียนแบบ เป็นการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบกระทำพฤติกรรม ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม การเรียนรู้จากตัวแบบอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตเป็นผลสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) กระบวนการใส่ใจ 2) กระบวนการเก็บจา 3) กระบวนการทางกาย และ 4) กระบวนการจูงใจ

นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแบบคูรา ยังได้กล่าวถึงการควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาไว้ว่า การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมและผลของการกระทำจะอยู่ในรูปของความเชื่อและความคาดหวัง ซึ่งเป็น กระบวนการทางปัญญา ความเชื่อและความหวังนี้จะทำหน้าที่ควบคุมหรือกำกับ การกระทำของมนุษย์ในเวลาต่อมา การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์และเงื่อนไข 2) การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองและผลที่จะเกิดขึ้น และ 3) สิ่งจูงใจ

แบบคูราเชื่อว่า การสร้างค่านิยมและจริยธรรมของเด็กนั้นคือการที่เด็กได้เรียนรู้ในลักษณะของการลอกเลียนแบบ โดยเด็กจะสังเกตพฤติกรรมจริยธรรมของคนที่อยู่ใกล้ชิดและบันทึกในความทรงจำ แล้วจึงถ่ายทอดพฤติกรรมนั้นในลักษณะที่ใกล้เคียงกับความคิดรวบยอดการลอกเลียนเอกลักษณ์ (Identification) ของพรอยด์

4. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นิยม (Maslow's Theory of Need Gratification)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวมนุษย์นิยมของมาสโลว์อธิบายพฤติกรรมจริยธรรม ในลักษณะที่พฤติกรรมเบี่ยงเบนด้วยความต้องการพื้นฐาน มีได้รับการตอบสนองโดยเฉพาะ ความต้องการพื้นฐานทางกาย (Physiological needs) มาสโลว์อธิบายว่า มนุษย์จะคิดทำสิ่งอื่นได้ ต่อเมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนอง มาสโลว์ให้ความเห็นตามแนวมนุษย์นิยมของเขาดังนี้

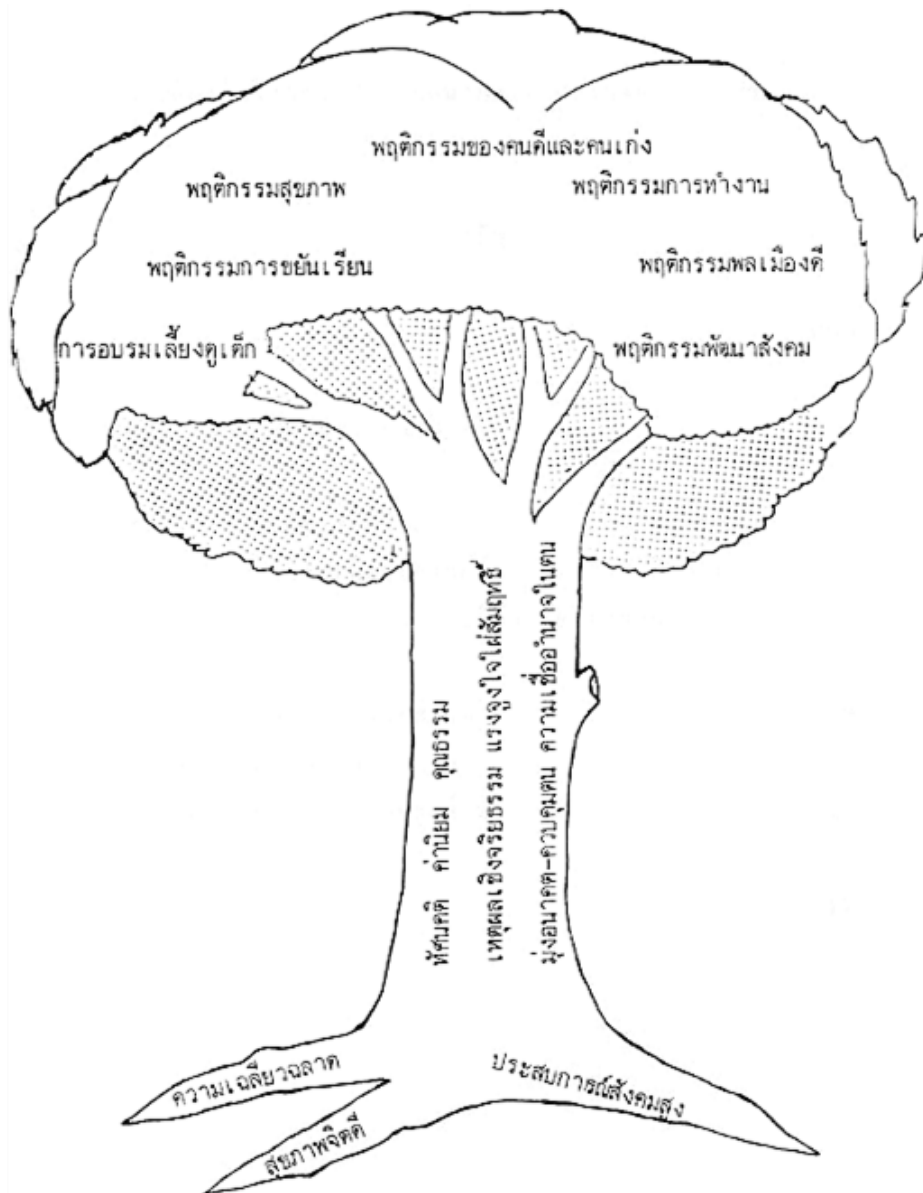
"Man is ultimately not molded or shaped in humanness, or taught to be human. The role of the environment is ultimately to permit him or help him to actualize his, own potentialities, not its potentialities. The environment does not give him potentialities and capacities; he has them in inchoate or embryonic form, just exactly do he has embryonic arms and legs".

ทฤษฎีทางจริยธรรมของนักจิตวิทยากลุ่มต่าง ๆ นั้น แนวความคิดเกี่ยวกับจริยธรรม แตกต่างกันมาสโลว์ให้คำอธิบายว่า มนุษย์จะเป็นเช่นไร จะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมเขาแต่กำเนิด ฉะนั้นได้มีนักจิตวิทยาทั้งในและนอกประเทศศึกษาวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมไว้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะตามแนวทฤษฎีของโคลเบิร์กมีมากกว่าสองพันชิ้นในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้เลือกใช้ ทฤษฎีของ Kohlberg และ ทฤษฎีของเพียเจต์ ซึ่งทฤษฎีทั้งสองทฤษฎี ได้เน้นว่าการพิจารณาเรื่องจริยธรรม จำเป็นต้องพิจารณาการใช้เหตุผล และ ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ประกอบด้วยการกระตุ้นทางความเข้าใจ การกระตุ้นทางประสบการณ์ทางสังคม บรรยากาศทางจริยธรรมของกลุ่มและความขัดแย้งทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม เพราะจากแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมแสดงให้เห็นว่า ความรับผิดชอบของเด็กจะมาจากสภาพแวดล้อมหรืออิทธิพลของคนที่อยู่รอบข้าง ได้แก่ บิดา มารดา เพื่อน ครูอาจารย์ หรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อสังคมซึ่งบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบข้างมีความเกี่ยวข้องกับเด็ก กล่าวคือ บิดา มารดาเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูและมีส่วนต่อการสนับสนุนทางสังคม ส่วนครูอาจารย์ เพื่อน บุคคลที่มีอิทธิพลต่อสังคมจะมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนทางสังคมของเด็ก

5. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมของดวงเดือน พันธมนาวิน

ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมแสดงถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี และคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีนี้มาจากผลการวิจัยในเรื่องดังกล่าวซึ่งศึกษาจากเยาวชน และประชาชนไทยอายุ 6-60 ปี จำนวนรวมหลายพันคน ซึ่งเป็นผลการวิจัยในประเทศไทยในช่วง 20 ปีนี้ (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2544)

ภาพประกอบ 1 แสดงจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจ

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกและผลไม้มือ ส่วนลำต้นและส่วนที่เป็นราก

ส่วนแรก คือ ดอกและผลไม้มือบนต้น แสดงพฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานในอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลที่ออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนา ซึ่งสาเหตุของพฤติกรรมขึ้นอยู่กับส่วนที่สองและส่วนสาม

ส่วนที่สอง ซึ่งเปรียบเสมือนลาดันของต้นไม้ อันประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1. ทักษะคติ คุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง คือ มีความพอใจและเห็นความสำคัญของความดีงาม เห็นโทษของความชั่วร้ายต่าง ๆ มีความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมที่ยึดคุณธรรมเป็นหลัก
2. เหตุผลเชิงจริยธรรม หรือการเห็นแก่ผู้อื่น ส่วนรวมประเทศชาติและหลักสากล มากกว่าการเห็นแก่ตัว
3. ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน สามารถคาดการณ์ไกลและสามารถควบคุมตนให้อดได้รอได้อย่างเหมาะสม
4. ความเชื่ออำนาจในตน เชื่อว่าผลที่เกิดขึ้นตนเป็นเพราะการกระทำของตนเอง มากกว่าเกิดจากความบังเอิญ โชคเคราะห์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือเชื่อว่าทำได้ดี ทำชั่วจะต้องได้รับโทษ
5. แร่งจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความมุ่งมั่นมาเนาะบากบั่น ฝ่าฟันอุปสรรค ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตน

ลักษณะทางจิตใจ 5 ประการนี้ หากมีมากในบุคคลใดบุคคลนั้นจะมีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งอย่างสม่ำเสมอ แต่ถ้าขาดลักษณะหลายประการมากเท่าใด บุคคลนั้นก็จะเป็นผู้ที่ไม่สามารถเป็นคนดีและคนเก่งได้มากเท่านั้น

ส่วนที่สาม ซึ่งเปรียบเสมือนส่วนรากอันเป็นหัวใจสำคัญ ที่ใช้ในการหาอาหารของต้นไม้ เพื่อเลี้ยงลำต้น อันประกอบลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ได้แก่

1. สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางความคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูงได้
2. ประสบการณ์ทางสังคมสูง หมายถึง การเข้าใจมนุษย์และสังคมตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกาย ภาพรู้ว่าการกระทำของตนจะส่งผลกระทบต่อทั้งทางดีและไม่ดีแก่ผู้อื่นอย่างไร บ้าง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
3. สุขภาพจิตดี คือ การมีความวิตกกังวลน้อยหรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

จิตลักษณะทั้งสามนี้ เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่เปรียบเป็นส่วนของลำต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมจะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยจิตลักษณะทั้ง 5 นี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้น บุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วย ฉะนั้นจิต

ลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่ง นั่นเอง นอกจากนี้ จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้ อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ ลำต้น เพื่อใช้อธิบายและพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วด้วย

จากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมที่ข้างต้นสามารถสรุปลักษณะทางจิตที่สำคัญ 5 ประการ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมที่ดีได้ดังนี้

1. การเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว (เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง)
 2. การสามารถคาดการณ์ไกล และรู้จักบังคับตนเองให้อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์ที่กำหนด (มุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง)
 3. เชื่อมั่นในความดี ทาดีต้องได้ดี (ความเชื่ออำนาจในตน)
 4. มีความมุ่งมั่น วิริยะ เพียรพยายามไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากเพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมาย (แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง)
 5. มีความพอใจและตระหนักถึงความสำคัญของความดีและตระหนักถึงโทษของความชั่ว (ทัศนคติ คุณธรรม ค่านิยม ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น และสถานการณ์ที่จะกระทำนั้น)
- นอกจากนี้ยังมีลักษณะพื้นฐานทางจิตอีก 3 ประการ คือ
- 5.1 ความเฉลียวฉลาด สามารถเข้าใจและคิดในระดับนามธรรม
 - 5.2 รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีประสบการณ์ทางสังคมสูง
 - 5.3 มีสุขภาพจิตดี มีความวิตกกังวลน้อยหรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

โกศล มีคุณ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเหตุผลเชิงจริยธรรมว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลการศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่า ผู้ที่มีจริยธรรมระดับเดียวกันอาจมีการกระทำที่แตกต่างกันได้ ซึ่งนักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม คือ Piaget และ Kohlberg ได้ใช้อ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นสิ่งที่แสดงถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล การวิจัยได้พบว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบุคคลอีกด้วย (โกศล มีคุณ, 2533)

พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ ได้อธิบายถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget ว่าเป็นนักจิตวิทยาคนแรกที่ถูกเปิดความคิดทางพัฒนาการจริยธรรมจากการรู้ และเข้าใจสังคม (Socio cognitive Moral Development) เชื่อว่าจริยธรรมเป็นกระบวนการรับรู้ (Component

Feeling and Culture) โดยการสังเกตการณ์เล่นลูกหินของเด็กอายุ 5-13 จนสรุปได้ถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กว่าแบ่งเป็น 2 ชั้นใหญ่คือ

1. ระยะเวลาที่เด็กยึดกฎเกณฑ์จากผู้อื่น (Heteronomous) ซึ่งมีอายุประมาณ 0-8 ปี เป็นระยะที่บิดามารดาและผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อเด็กในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างชัดเจน เด็กจะนับถือความถูกต้อง ความดีความไม่ดีในลักษณะตายตัว (Fixed Rules) ถ้าทำผิดต้องได้รับโทษโดยไม่คำนึงถึงแรงจูงใจหรือสาเหตุในการกระทำ

2. ระยะเวลาที่เด็กมีกฎเกณฑ์ของตนเอง (Autonomous) เป็นระยะที่เด็กเริ่มพัฒนาจริยธรรมขึ้นไปสู่ความคิดที่เป็นของตนเอง ใช้เหตุผลโดยคำนึงถึงความยุติธรรม และพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำด้วย ซึ่งพัฒนาการที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับสติปัญญาและอายุ วิธีการศึกษาจริยธรรมของ Piaget นั้น เป็นการวัดเป็นรายบุคคลในรูปของการสัมภาษณ์โดยสร้างเรื่องเป็นสถานการณ์คู่ กล่าวถึงการกระทำของเด็ก 2 คน ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ต่างกันที่ความตั้งใจ แรงจูงใจและผลที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น เด็กชายจอร์นทำแก้วแตกถึง 15 ใบ โดยไม่ตั้งใจ ขณะที่เปิดประตูห้องเข้ามาเพื่อรับประทานอาหารเช้า ส่วนเด็กชายเฮนรี่ทำแก้วแตก 1 ใบ ขณะที่ปีนขึ้นไปไขว่คว้าขนมในตู้ เวลาที่แม่ไม่อยู่บ้าน หรือกรณีที่ 2 มารียากจะเย็บเสื้อผ้าให้แม่ของเขาเพื่อให้แม่ดีใจจึงนำกรรไกรมาตัดผ้า แต่ตัดไม่เป็นเลยตัดเอากระโปรงของเธอขาดเป็นรูโหว่ ส่วนมารียากนำเอากรรไกรของแม่มาเล่น แต่ตัดไม่เป็นเลยตัดเอากระโปรงเป็นรูเล็ก ๆ แล้ว Piaget ตั้งคำถามว่า “ใครผิดมากกว่ากัน ถ้าคุณเป็นพ่อใครควรถูกตีมากที่สุดหลังจากนำคำตอบทั้งหมดมาพิจารณาตัดสินเกณฑ์ของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแล้ว Piaget ตั้งเกณฑ์จรรยาวิพากษ์ไว้ 6 เกณฑ์ ดังนี้คือ

1. การตัดสินจากเจตนา (Intentionality in Judgment) เด็กอายุน้อย ๆ จะตัดสินพฤติกรรมว่าดีหรือไม่ดีนั้นมักจะตัดสินจากปริมาณของความเสียหายที่เกิดขึ้น (Actual Physical Consequences) ส่วนเด็กโตนั้นจะตัดสินโดยดูความตั้งใจหรือเจตนาในการกระทำที่ไม่ดีของบุคคลนั้น ว่ามีเจตนาของการกระทำไม่ดีหรือเปล่า

2. การตัดสินจากความเกี่ยวข้อง (Relativism in Judgment) เด็กอายุน้อยจะตัดสินความถูกหรือผิดว่าจะต้องเป็นทางหนึ่งทางใดและในลักษณะเด็ดขาด (absolute) ทุกคนต้องเห็นเหมือนกันและถือว่าความคิดเห็นของผู้ใหญ่ย่อมถูกเสมอ ส่วนเด็กโตนั้นจะตัดสินจากสถานการณ์และความเกี่ยวข้องของสภาพการณ์หรือความเกี่ยวข้องของเหตุการณ์นั้นกับบุคคล

3. การตัดสินเหตุการณ์เป็นอิสระจากการลงโทษ (Independence of Sanction) เด็กอายุน้อยตัดสินความไม่ดีจากการถูกทำโทษ แต่เด็กโตจะตัดสินการกระทำว่าไม่ดีเพราะการกระทำนั้นขัดต่อกฎเกณฑ์ หรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

4. การตัดสินจากการใช้ระบบตาต่อตา (Use of Reciprocity) เด็กอายุน้อยอายุ 4 ปี จะใช้ระบบตาต่อตาน้อยกว่าเด็กอายุ 7-10 ปี แต่เด็กอายุ 11-13 ปี จะเริ่มมองเห็นสิ่งที่เป็นนามธรรมกว่าระบบตาต่อตา เช่น ความเห็นใจกัน ความกตัญญู หรือความรักความเข้าใจ

5. การตัดสินจากการยึดหลักของโชคชะตา (Naturalist Views of Misfortune) เด็กอายุน้อยจะมีความเชื่อว่าการบาดเจ็บหรือการกระทำความผิดเกิดขึ้นโดยบัญชาของพระเจ้าหรือเกิดด้วยโชคชะตามากกว่าเด็กโต (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2556 :15)

สุรางค์ โค้วตระกูล ได้สรุปสาระสำคัญที่ Piaget ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม คือ พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ไปตามขั้นและขึ้นกับวัยคล้ายคลึงกับพัฒนาการทางเซวาน์ปัญญา เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคมเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 5 - 8 ขวบ จะยอมรับมาตรฐาน ทางจริยธรรมหรือกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครู และเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เมื่อเด็กอายุมากขึ้นคือตั้งแต่ 9 ขวบขึ้นไป จะมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมีความร่วมมือและนับถือซึ่งกันและกันและกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2548)

พรพนทิพย์ ชูทัย เจนจิต ได้อธิบายถึงพัฒนาการในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของ Kohlberg ว่าแบ่งการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ ๆ ละ 2 ขั้น ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional Level) การที่เรียกระดับนี้ว่า Pre-conventional เพราะว่าเด็กในวัยนี้ยังไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมแต่จะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดว่า ดี หรือไม่ดี จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครู หรือเด็กที่โตกว่าจริยธรรมในระดับนี้ คือ หลีกเลียงการลงโทษ และการคิดถึงผลตอบแทนที่เป็นประโยชน์ เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้มี 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การลงโทษ และการเชื่อฟัง (Punishment-Obedience Orientation) ในขั้นนี้เด็กจะใช้ผลตามพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่า พฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” เป็นต้นว่า ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลียงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” และจะทำซ้ำอีกเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation) ในขั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับ เพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราะอยากได้ของตอบแทน หรือรางวัล ไม่ได้คิดถึงความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) ช่วงอายุ

ระหว่าง 9-20 ปี การที่เรียกว่า Conventional เพราะว่าผู้ที่อยู่ในช่วงอายุนี้นั้นส่วนใหญ่สามารถที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะรู้ว่าเป็นระเบียบที่ต้องปฏิบัติ เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้มี 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคมสำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of “good boy, nice girl” Orientation) พัฒนาการทางจริยธรรมชั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดามารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึง พฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติดีเพราะเกรงว่าพ่อแม่จะเสียใจ

ชั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) การทำถูกไม่ประพฤติดีคือ การทำตามหน้าที่ ประพฤติตนไม่ผิดกฎหมาย และรักษาระเบียบแบบแผนของสังคม ชั้นนี้ถือว่าสังคมจะอยู่ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดีหรือคนที่มีพฤติกรรมถูกต้องคือ คนที่ปฏิบัติตามระเบียบบังคับหรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post-conventional Level)

พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้ เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการ และมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตาม การตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้มี 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 สัญญาสังคม หรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) ชั้นนี้เน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรมได้ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูก ในขั้นนี้การ “ถูก” และ “ผิด” ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ละบุคคลแม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่เปิดให้มีการแก้ไข โดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น

ชั้นที่ 6 หลักการทางจริยธรรมที่เป็นสากล (Universal Ethical Principle Orientation) ชั้นนี้เป็นหลักการมาตรฐานจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อนมนุษย์ธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน ในขั้นนี้สิ่งที่ “ถูก” “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้นมโนธรรมของแต่ละบุคคลที่เลืดยึดถือ

หลังจากการค้นคว้าของ Kohlberg ได้มีนักจิตวิทยาอีกคนหนึ่งซึ่งได้เคยทำงานร่วมกับ Kohlberg อย่างใกล้ชิด ได้พยายามศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์โดยอาศัยรากฐานทฤษฎีของ Kohlberg แต่เขาได้พยายามทำให้การศึกษาค้นคว้าของ Kohlberg มีความเป็นปรนัยมากขึ้น นักจิตวิทยาผู้นี้คือ Rest โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า เหตุผลที่ใช้ในจรรยาวิพากษ์ได้มากกว่าหนึ่งขั้น พัฒนาการในการตัดสินปัญหาจริยธรรมแต่ละปัญหา ฉะนั้น Rest จึงได้สร้างแบบวัดจรรยาวิพากษ์ขึ้นมาเพื่อวัดระดับจริยธรรมของเด็กในลักษณะที่ปรนัยขึ้น โดย Rest ได้แบ่งเหตุผลทางจริยธรรมออกเป็น 6 ชั้น ดังนี้ (พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2556)

ขั้นที่ 1 การหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ (Punishment – Obedience Orientation) เป็นขั้นที่เด็กจะยึดถือพันธะที่มีต่อกัน (obligation) ได้แก่ พันธะต่อผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครู เป็นใหญ่ เพื่อให้รอดพ้นจากการลงโทษจากผู้มีอำนาจเหล่านั้น

ขั้นที่ 2 การแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน (Instrumental Heurism and Exchange) ในขั้นนี้พฤติกรรมจริยธรรมจะขึ้นอยู่กับวัตถุ รางวัล หรือมีการตอบแทนในลักษณะที่เท่าเทียมกันโดยทำให้ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ แลกเปลี่ยนกัน

ขั้นที่ 3 การให้ผู้อื่นยอมรับตน (Orientation to Approval and Personal Concordance) พฤติกรรมทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับการรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกัน เป็นพันธะทางจริยธรรม (Moral Obligation) รางวัลหรือสิ่งตอบแทนไม่มีความสำคัญเท่าการรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีของบุคคลใกล้ชิด

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎเกณฑ์ของสังคม (The Law and Order Orientation) พฤติกรรมทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับทำให้เกิดความสมดุลในสังคมส่วนใหญ่ โดยสนับสนุนผู้ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ของสังคม

ขั้นที่ 5 การใช้หลักความคิดทางจริยธรรม (Principled Moral Thinking) พฤติกรรมทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความสมดุลระหว่างบุคคลในสังคมมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งอาจแบ่งเป็น 2 ชั้นย่อยได้ดังนี้

5.1 การเห็นชอบและเข้าใจหลักเกณฑ์ของสังคม โดยวิธีการแบบประชาธิปไตย ยอมรับค่านิยมและความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ในสังคม

5.2 การมีอุดมคติในการสร้างสรรค์ให้สังคมอยู่ในสภาพที่เต็มไปด้วยความรัก และสันติภาพ ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ มีเสรีภาพ ภราดรภาพ และมีความเสมอภาคระหว่างสมาชิกของสังคม

ขั้นที่ 6 การใช้หลักความคิดขั้นสูง (Organized Principle) พฤติกรรมทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความถูกต้องอันเป็นสากล ความยุติธรรมสำหรับมนุษยชาติ โดยอาจไม่ติดอยู่กับกฎเกณฑ์หรือประเพณีที่ยึดถือกันในสังคม บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้สามารถสร้างขอบเขตของพันธะและสิทธิ

อันยัตถิเป็นหลักสากลได้ด้วยตนเอง จากประสบการณ์ที่เขาเรียนรู้มาในสังคมแล้วจากกระบวนการสังคมประกิตของเขา (พรณี ชูทัย เจนจิต, 2538)

จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมทั้งของ Piaget และ Kohlberg จะเห็นได้ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ไปตามขั้นและขั้นกับวัย คล้ายคลึงกับพัฒนาการทางเขาวนปัญญา สอดคล้องกับโกศล มีคุณ คือ โดยปกติแล้วบุคคลแต่ละคนจะมีความสามารถในการตัดสินใจ และใช้เหตุผลอยู่ในระดับหนึ่งซึ่งเขาจะใช้หลักหรือเหตุผลดังกล่าวในการตัดสินใจหรือข้อขัดแย้งที่ได้พบความสามารถดังกล่าวนี้จะพัฒนาขึ้นตามความสามารถทางสมองและประสบการณ์ทางสังคม เช่น อายุประมาณ 0 - 7 ปี บิดามารดาและผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อเด็กในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างชัดเจน การตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำอย่างไรอย่างหนึ่งภายใต้สถานการณ์ที่เผชิญอยู่นั้น เพียงเพื่อต้องการหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษและการคิดถึงผลตอบแทนที่เป็นประโยชน์ โดยไม่ได้ใส่ใจในความหมายหรือคุณค่าใด ๆ จากการกระทำของตนส่วนผู้ที่อยู่ในวัย 11-16 ปี การตัดสินใจซึ่งเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น จะเน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยจะพยายามปฏิบัติให้เหมาะสมกับบทบาทของตนเองในกลุ่ม (โกศล มีคุณ, 2534)

ความรับผิดชอบ

1. ความหมายของความรับผิดชอบ

การให้ความหมายของความรับผิดชอบ โดยระบุถึงพฤติกรรมและการทำหน้าที่ เช่น ความรับผิดชอบ หมายถึงการยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำใด ๆ ทั้งที่ตนกระทำเองหรือกระทำร่วมกับผู้อื่น ไม่ว่าผลนั้นจะดีหรือไม่ดี จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ เช่น ความรับผิดชอบต่องานหรือหน้าที่ คือ การรับผิดชอบของบุคคลและต้องปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงตามที่ได้รับมอบหมายหรือที่ได้กำหนดไว้ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ควรมีความรับผิดชอบ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามวัยวุฒิและคุณวุฒิ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2554) เช่นเดียวกับ กรมวิชาการ (กรมวิชาการ, 2542) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความสนใจความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามละเอียดรอบคอบ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับอนูรี แก้วแว่น้อย และคณะ และวัลภา ดวงชาทม ความรับผิดชอบ คือ การเอาใจใส่ปฏิบัติภารกิจตามบทบาท หน้าที่และตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งของตนเองและของกลุ่มให้สำเร็จลุล่วงอย่างได้ผลดี ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย โดยแสดงออกในรูปของการปฏิบัติหน้าที่ที่ดียิ่งขึ้น การยอมรับผลทั้งดีและไม่ดีในกิจการที่ตนได้ทำลงไป หรืออยู่ในความดูแลของตน เช่น สมุห์บัญชีต้องรับผิดชอบเรื่อง

เกี่ยวกับการเงิน เป็นต้น ความรับผิดชอบของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับภาระหน้าที่เสมอ เมื่อบุคคลมีสถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกัน บุคคลก็ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติรับผิดชอบในสถานภาพและบทบาทนั้น ๆ แตกต่างกันไป หากบุคคลได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบตามสถานภาพและบทบาทของตนได้ดี ย่อมเป็นที่ยอมรับของสังคม(อนูรี แก้วแวนวน้อย และคณะ. 2548 : 40) และ (วัลภา ดวงชาทม, 2539) ใกล้เคียงกับ สุจิตรา ณะสูตร ชนิดา โคลงชัย และ จินตนา พราวศรี ได้ให้ความหมายของ ความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม และละเอียดรอบคอบ ไม่ทอดทิ้งงาน เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีหรือผลเสีย ทั้งที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมส่วนรวม และพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น (สุจิตรา ณะสูตร, 2552) (ชนิดา โคลงชัย, 2554) และ (จินตนา พราวศรี, 2555)

เช่นเดียวกับนักวิชาการต่างประเทศที่นิยามความรับผิดชอบ ในลักษณะของพฤติกรรม ดังเช่น Brown และ Cohn กล่าวถึงลักษณะของความรับผิดชอบว่า ได้แก่ ความไว้วางใจได้ ความคิดริเริ่ม ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การทำงานแข่งขัน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความปรารถนาทำให้ดีกว่าเดิม (Browne, 1958) เช่นเดียวกับ Gordon อธิบายลักษณะความรับผิดชอบว่า ลักษณะพฤติกรรมที่มีความเพียรพยายามและตั้งใจปฏิบัติงานจดจ่อกับงานที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ หรือ มุ่งมั่นในงานที่กระทำแม้มีอุปสรรค เป็นคนไว้วางใจได้เป็นที่พึ่งพาอาศัยได้ มีความรับผิดชอบอย่างจริงจัง (Gordon, 1963) ใกล้เคียงกับ Good ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า เป็นภาระหน้าที่ที่แต่ละคนมีอยู่ที่บุคคลได้รับไม่ว่าจะเป็นงานทั่วไป หรืองานในหน้าที่ต้องทำให้บรรลุสำเร็จถูกต้องมีประสิทธิภาพมีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายซึ่งทำอย่างเต็มความสามารถสอดคล้องกับความมุ่งหมายและต้องยอมรับความผิดพลาด (Good, 1973)

ในขณะที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนนั้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้ความหมายของความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนว่า หมายถึง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียรละเอียดรอบคอบ อดทน ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย โดยมีลักษณะและพฤติกรรมดังนี้ การตั้งใจเรียน การเข้าห้องเรียน ตรงเวลา เข้าห้องเรียนทุกชั่วโมง ส่งงานอาจารย์ทันตามกำหนด ผลการเรียนสม่ำเสมอทุกภาคการศึกษา ผลการเรียนดีขึ้นทุกการศึกษา ไม่เคยทุจริตในการสอบ เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนทุกชั่วโมง รู้สึกอยากเรียน และตรวจทานงานที่ทำเสร็จแล้ว (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2524) ใกล้เคียงกับ กรมสามัญศึกษาให้ความหมายของความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนว่า หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่นัดหมาย เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้า

ซักถามอาจารย์ให้เข้าใจเมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่า ทำผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องด้วยตนเองอยู่เสมอ มีผลการเรียนผ่านทุกวิชาในทุกภาคเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2526)

ในขณะที่ จินตนา ธนวิบูลย์ ได้จำแนกความรับผิดชอบสอดคล้องกันว่า หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย โดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามที่ได้รับงานมา (จินตนา ธนวิบูลย์, 2540)

1. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค ไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น รู้จักวางแผนระบบงาน และป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในวงงานที่ตนรับผิดชอบ

2. ความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปัดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองให้ผู้อื่น แต่พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไตรตรองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้นจะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติสิ่งที่ทำให้เกิดผลดี และกล้าเผชิญต่อความจริง

3. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายโรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับควบคุมจิตใจไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณการใช้จ่ายตามสมควรแก่ฐานะ จัดหาเครื่องอุปโภค บริโภคที่เหมาะสมและหมั่นศึกษาเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จ

4. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมของหมู่คณะ ครอบครัวยุโรป และชุมชนอย่างเต็มกำลังความสามารถ ร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ประพฤติและปฏิบัติตามกฎหมาย งดเว้นการกระทำอันเป็นผลเสียหายแก่ส่วนรวม ดูแลทรัพย์สินสมบัติสาธารณะ และสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก่ส่วนรวม

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกด้วยความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ มีการวางแผนการทำงาน ดำรงงาน และยอมรับผลของการกระทำ ในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งผลดีและผลเสีย เพื่อให้บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ผลดียิ่งขึ้น

2. ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ทองคุณ หงส์พันธุ์ ได้กล่าวถึง ผลดีอันเกิดจากความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้อื่น
2. การงานสำเร็จเรียบร้อยได้ผลดี
3. เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องครบถ้วน
4. เกิดความมั่นคงในสังคมและประเทศชาติ
5. สังคมและประเทศชาติสามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญได้รวดเร็ว
6. มีความสะดวกสบายและร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้นในสังคมและประเทศ

(ทองคุณ หงส์พันธุ์, 2535)

นิคม ชนะไพฑูรย์ ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบมีความสำคัญในการแสดงถึงความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อ ความเกรงใจ เนื่องจากความรับผิดชอบนั้นเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องมือผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริตการเป็นคนดีมีความรับผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุขสิ่งสำคัญมากคือความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วยและถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบจะส่งผลคือ

1. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามจุดมุ่งหมายทันเวลา
2. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือในการยกย่องสรรเสริญและเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
3. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น
4. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุขก้าวหน้าในสังคม
5. ไม่เป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมและความเสียหายของส่วนรวม (นิคม ชนะไพฑูรย์, 2535)

อนุวัติ คุณแก้ว กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะหนึ่งของคนที่มีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้หน้าที่หรืองานที่มอบหมายให้ประสบความสำเร็จ และเสร็จตามเวลาที่กำหนด ซึ่งมีผลทำให้เป็นคนที่มีความคุณภาพ (อนุวัติ คุณแก้ว, 2538)

ดวงเดือน พันธุมนาวิณ ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบว่า เป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองตัวอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและเกรงใจเนื่องจากความรับผิดชอบนั้นเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องมือในการผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตน และมีความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นคนดีมีความ

รับผิดชอบนี้ เป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสงบราบรื่น (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2554b)

นอกจากนี้ ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วย และถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบจะส่งผล คือ

1. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา
2. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นที่นับถือ ได้รับยกย่องสรรเสริญ และเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
3. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น
4. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุขเรียบร้อยในสังคม
5. การขาดความรับผิดชอบ เป็นเหตุแห่งความเสื่อม และเสียหายของสังคมผลเสียของการขาดความรับผิดชอบมี ดังนี้

5.1 คนที่ขาดความรับผิดชอบ ย่อมไม่ได้รับความไว้วางใจในการทำงานสำคัญใด ๆ และมักได้รับคำตำหนิในการทำงาน

5.2 คนที่ขาดความรับผิดชอบจะเป็นคนที่เฉื่อยชา ไม่สามารถแก้ไขปัญหาลูกเสือใด ๆ ได้ ต้องพึ่งผู้อื่นเสมอ กลายเป็นคนไม่มีความสามารถ และไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

5.3 คนที่ขาดความรับผิดชอบจะทำงานใด ๆ ไม่บรรลุมุ่งหมายได้ทันเวลา

5.4 ไม่ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในสังคมแต่อย่างใด

5.5 ทำให้สังคมวุ่นวายสับสน ไม่เรียบร้อย ไม่มีระเบียบแบบแผน เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อม ทั้งประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าความรับผิดชอบของบุคคลเป็นลักษณะหนึ่ง que แสดงถึงความเป็นผู้มีวุฒิภาวะทางด้านอุปนิสัยมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ถ้าบุคคลรู้จักรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ของตนเองเป็นอย่างดีแล้ว ก็ย่อมจะทำให้เกิดความก้าวหน้าตลอดจนความงอกงามในสังคมนั้น ๆ

3. องค์ประกอบของความรับผิดชอบ

เพ็ชรินทร์ ปฐมานิชกะ ได้รวบรวมสรุปองค์ประกอบของความรับผิดชอบที่ได้จากการวิจัยของนักการศึกษา และนักจิตวิทยาไว้มี 4 ลักษณะดังนี้

1. วิธีการจัดการศึกษาอบรมมีอิทธิพลอย่างมากต่อการแสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบ ซึ่งลักษณะของการจัดการศึกษาอบรมที่มีผลต่อความรับผิดชอบอย่างสูง ได้แก่ การให้ความเอาใจใส่ การเลี้ยงดูอย่างประชาธิปไตย การอบรมให้มีวินัยโดยการใช้เหตุผล ในทางตรงกันข้าม

การฝึกอบรมด้วยการให้รางวัล และการใช้อำนาจมากเกินไปจะส่งผลให้ความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กต่ำ

2. ผลที่ได้รับจากการศึกษาอบรมเป็นอีกลักษณะหนึ่งขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบของนักเรียนลักษณะดังกล่าวประกอบด้วยลักษณะนิสัยการเรียนการได้รับทุนการศึกษา เจตคติต่อวิชาชีพรู้ และความมีน้ำใจของครู

3. ลักษณะทางสังคม-เศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว สมรรถภาพในการปฏิบัติหน้าที่การงาน

4. ลักษณะทางสังคม-จิตวิทยา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านนี้ คือ ลำดับการเกิด ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ การปรับตัว ความคิดสร้างสรรค์ และความวิตกกังวล เป็นต้น (เพ็ชรินทร์ ปฐมวนิชกะ, 2535)

สรุปว่า องค์ประกอบสำคัญของความรับผิดชอบ มีองค์ประกอบด้านการจัดการศึกษาอบรม ผลที่ได้จากการศึกษาอบรม ลักษณะทางสังคม สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ลักษณะทางสังคม จิตวิทยา สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียน

4. ประเภทของความรับผิดชอบ

ไชยรัตน์ ปราณี ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะบทบาทของตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะต้องดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่สามารถช่วยตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิดอะไรถูกยอมรับผลกระททำของตนเอง ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย เพราะฉะนั้นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในตนเอง ย่อมจะไตร่ตรองดูให้รอบคอบก่อนว่า สิ่งที่ทำนั้นจะก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่ และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่จะทำให้เกิดผลดีเท่านั้น

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่ความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลทุกคนจะต้องดำรงอยู่ในสังคม เริ่มตั้งแต่สังคมเล็กที่สุด คือครอบครัว จนถึงสังคมระดับใหญ่ คือประเทศชาติ การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไม่มากก็น้อย บุคคลทุกคนจึงต้องมภาระหน้าที่ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ บุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะปฏิบัติต่อสังคมดังต่อไปนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง ได้แก่

2.1.1 ปฏิบัติตามระเบียบของสังคม

2.1.2 รักษาทรัพย์สินสมบัติของสังคม

2.1.3 ช่วยเหลือผู้อื่น

2.1.4 มีความร่วมมือกับผู้อื่น

2.2 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่

2.2.1 เคารพเชื่อฟังผู้ปกครอง

2.2.2 ช่วยเหลืองานบ้าน

2.2.3 รักษาชื่อเสียงของครอบครัว

2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ ได้แก่

2.3.1 ตั้งใจเล่าเรียน

2.3.2 เชื่อฟังครู อาจารย์

2.3.3 ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน

2.3.4 รักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน

2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่

2.4.1 ช่วยตักเตือนแนะนำเมื่อเพื่อทำผิด

2.4.2 ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสม

2.4.3 ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด

2.4.4 ไม่ทะเลาะกัน ไม่เอาเปรียบ

2.4.5 เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน (ไชยรัตน์ ปราณี, 2531)

กรมวิชาการ ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การจัดปัญหาที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่น ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายจากโรค รักษาร่างกายให้แข็งแรง รู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่การงานของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพที่กำหนดตรงเวลา

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้จักฐานะความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติ และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม (กรมวิชาการ, 2542)

นักจิตวิทยา ศรีพิมลปानी ได้สรุปประเภทของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ตรงต่อเวลา ประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัย และคุณธรรม ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ รับผิดชอบต่อสุขภาพอนามัยของตนเอง รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทำงานสำเร็จได้ด้วยตนเองโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครอบครัว เพื่อน สังคม และประเทศชาติ (นักจิตวิทยา ศรีพิมลปानी, 2551)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าประเภทของความรับผิดชอบแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความ

รับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน

5. ความหมายของความรับผิดชอบต่อตนเอง

กาญจนา ไชยพันธุ์ ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจ สนใจและตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง เพื่อจะให้เกิดความสำเร็จตามจุดประสงค์ และยอมรับในผลที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านบวกหรือด้านลบก็ตาม นอกจากนี้ความรับผิดชอบต่อตนเองยังรวมถึงการที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจ สนใจ ตั้งใจที่จะดูแลสุขภาพตนเอง มีความสามารถที่จะหาเครื่องอุปโภคบริโภค รู้จักประมาณตนในการจ่าย ประพฤติตนให้เหมาะสม มีคุณธรรม ไม่ประพฤติชั่ว ตั้งใจเล่าเรียน ปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ (กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549)

วงษ์จันทร์ จำเเหลา ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมาถึงคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน คือ ความมีวินัยในตนเอง ความกระตือรือร้น ความเชื่อมั่นในตนเอง และความขยันหมั่นเพียร อดทน อดกลั้น (วงษ์จันทร์ จำเเหลา, 2544)

โสภภาพรรณ อัครราศีวะโรจน์ ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อตนเองหมายถึง การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง รู้จักแก้ปัญหาทุกชนิดที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ ปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเองให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงเวลา มีความใส่ใจ ขยันหมั่นเพียรที่จะศึกษาเล่าเรียน มีคุณธรรม รวมทั้งยอมรับผลการกระทำของตนเอง พฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมี 8 ประการ ดังนี้

1. การตรงต่อเวลา
 2. การสนใจเอาใจใส่ในหน้าที่การงาน
 3. การเพียรพยายามในการทำงาน
 4. การมีความละเอียดรอบคอบ
 5. การรักษากฎระเบียบของโรงเรียน
 6. การรู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง
 7. การมีความซื่อสัตย์
 8. การยอมรับผลการกระทำของตน (โสภภาพรรณ อัครราศีวะโรจน์, 2545)
6. คุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

Sanford อธิบายว่าลักษณะของผู้มีความรับผิดชอบจะสามารถปฏิบัติหน้าที่การงานหน้าที่ทางสังคม หน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อบิดามารดา ญาติพี่น้อง บุคคลทั่วไป และต่อประเทศชาติอย่างดีที่สุดเต็มความสามารถ (Sanford, F. H., & Sman, 1970)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของความรับผิดชอบว่า เป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่สำคัญอย่างยิ่ง เกิดจากบุคคลต้องมีคุณสมบัติ 5 ประการ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบ

2. ความสม่ำเสมอ
3. ความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ความซื่อสัตย์
5. ความพยายามในการพึ่งตนเอง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2544)

อรรถัย จันทวิชานวงศ์ กล่าวว่าความรับผิดชอบสามารถแสดงออกในรูปของพฤติกรรม

ดังนี้

1. เอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้น ๆ
2. มีความเพียรพยายาม
3. ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่
4. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
5. มีความซื่อสัตย์
6. เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์
7. มีวินัยในตนเอง
8. มีความละเอียดรอบคอบ
9. ตรงต่อเวลา
10. มีอารมณ์หนักแน่น
11. ยอมรับผลจากการกระทำของตน
12. ปรับปรุงงานในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและสังคมให้ดีขึ้น (อรรถัย จันทวิชานวงศ์,

2553)

ภัสรา อรุณมีศรี ได้สรุปลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
2. ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด
3. เข้าร่วมกิจกรรมกับสถาบันต่าง ๆ
4. เอาใจใส่ต่อสุขภาพของตน
5. ตรงต่อเวลา
6. ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ
7. ช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถ
8. เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ปกครอง
9. ซื่อสัตย์ไว้ใจได้ (ภัสรา อรุณมีศรี, 2533)

อรรถัย โสภา กล่าวว่าลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบมีดังนี้

1. ตรงต่อเวลา

2. มีความละเอียดรอบคอบ
3. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
4. มีความเพียรพยายาม ใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่
5. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง
6. มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ โดยไม่คำนึงประโยชน์ส่วนตัว
7. ยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น
8. มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับปัญหา
9. ไม่ปิดงานที่ได้รับมอบหมายไปให้ผู้อื่น
10. ช่วยเหลือกลุ่มในการที่จะทำกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

(อรทัย โสภา, 2533)

จूरिรัตน์ นันทยทวิกุล สรุปลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ โดยมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้ประกอบกิจกรรมด้วยความสนใจ เต็มใจทำงานอย่างสม่ำเสมอ มีจุดหมายปลายทาง มีจิตใจจดจ่อ มีสมาธิเพื่อให้งานในหน้าที่ของตนหรืองานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อย ติดตามผลงาน ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงและหาทางป้องกันไม่ให้เกิด ความบกพร่องเสียหายในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่
2. มีความละเอียดรอบคอบ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกถึงการรู้จักใคร่ครวญในการทำงานเพื่อให้ถูกต้องและสมบูรณ์ รู้จักคิดก่อนทำว่างานนั้นจะมีผลเสียอย่างไรบ้าง วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นและหาทางป้องกันไว้ล่วงหน้า เมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องตรวจทานว่าถูกต้องเรียบร้อยดีหรือยัง
3. มีความขยันหมั่นเพียร หมายถึง มีความพยายามอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้รับความสำเร็จในงานที่ทำและทำด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง ไม่ชอบอยู่เฉยหรือว่างงาน มีความคิดริเริ่มแสวงหางานใหม่ ๆ อยู่เสมอ
4. มีความอดทน หมายถึง ความสามารถของร่างกาย ความคิด และจิตใจที่จะทนต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้นาน ๆ จนทำให้สำเร็จได้โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคใด ๆ มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็ง ความคุมตนเองได้ดีเมื่อเกิดความเหนื่อยอ่อนหรือเกียจคร้าน
5. มีความตรงต่อเวลา หมายถึง การทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด
6. การยอมรับผลการกระทำของตนเอง หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการยอมรับในสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป ไม่ว่าจะผลงานนั้นจะออกมาดีหรือไม่ก็ตาม

7. การปรับปรุงผลงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการติดตามผลงานที่ได้ทำลงไปแล้วว่าถ้างานนั้นไม่ดีก็ต้องพยายามแก้ไขปรับปรุงให้งานนั้นดียิ่งขึ้น (จूरรัตน์ นันทยทวิกุล, 2538)

นภดล ภาวนะวิเชียร กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึง ความรับผิดชอบว่า ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ ประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ คือ
 - 1.1 รับผิดชอบต่อสิ่งที่กระทำ
 - 1.2 ยอมรับว่าหน้าที่เป็นสิ่งที่ตนต้องทำ
 - 1.3 รู้สึกชอบต่อการกระทำหน้าที่
 - 1.4 รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญ
2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยไม่ต้องมีการบังคับ มีพฤติกรรมดังนี้
 - 2.1 สม่ครใจทำงาน
 - 2.2 ควบคุมตนเองได้
3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ
 - 3.1 วางแผนในการทำงานในหน้าที่ของตน
 - 3.2 มีระเบียบวินัย
 - 3.3 มีความซื่อสัตย์
 - 3.4 มีความละเอียดรอบครอบ
 - 3.5 มีสติ
4. ทำหน้าที่ต่อเนื่องจนงานเสร็จ พฤติกรรมในส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริมคือ
 - 4.1 มีความอดทน
 - 4.2 มีความพากเพียร
 - 4.3 มีการเตรียมการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
 - 4.4 มีมนุษยสัมพันธ์
 - 4.5 รักษาสุขภาพให้แข็งแรง
5. ยอมรับผลการกระทำของตน ประกอบด้วยพฤติกรรมดังนี้
 - 5.1 ติดตามผลการกระทำของตน
 - 5.2 มีเหตุผล
 - 5.3 ปรับปรุงการกระทำของตน (นภดล ภาวนะวิเชียร, 2540)

ทองคำน หงส์พันธุ์ ได้กล่าวถึงผลดีของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้อื่น

2. การงานสำเร็จเรียบร้อยได้ผลดี
3. เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องครบถ้วน
4. เกิดความมั่นคงในสังคมและประเทศชาติ
5. สังคมและประเทศชาติสามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญได้รวดเร็ว
6. มีความสะดวกสบายและร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติ

(ทองคำคุณ หงส์พันธุ์, 2535)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า คนที่มีความรับผิดชอบมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุดและเต็มกำลังความสามารถ
2. ทำงานเสร็จ และทันเวลาที่กำหนดโดยไม่มีการควบคุม
3. กล้ารับในส่วนที่เป็นความผิด
4. เอาจริงเอาจังและขยัน
5. ไม่ทิ้งงานไปกลางคัน
6. ไม่ผัดวันประกันพรุ่งหรือทิ้งปัญหา
7. ไม่โทษผู้อื่นหากงานนั้นไม่สำเร็จหรือเกิดความเสียหาย
8. ตรงต่อเวลาในการทำงานหรือนัดหมาย(เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539)

สุทธิพงษ์ บุญผดุง ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ 4 ลักษณะ ได้แก่

1. มีวินัยในตนเอง
2. มีความกระตือรือร้น
3. ความเชื่อมั่นในตนเอง
4. มีความขยันหมั่นเพียร อดทน อดกลั้น (สุทธิพงษ์ บุญผดุง, 2541)

กรมอาชีวศึกษา ได้กล่าวถึงการแสดงถึงความมีจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ โดยครอบคลุมลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนและการปฏิบัติงาน
2. ปฏิบัติงานถูกต้องตามขั้นตอนที่เหมาะสม
3. ปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ
4. ปฏิบัติงานด้วยความละเอียดรอบคอบ
5. ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนด
6. มีความเพียรพยายามในการเรียนและการปฏิบัติงาน
7. ไม่เพิกเฉยต่อสิทธิและหน้าที่ของตนเอง (กรมอาชีวศึกษา, 2542)

อังคณา ธีรศิลาเวทย์ ได้สรุปถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบมีลักษณะดังนี้

1. เอาใจใส่การทำงานและการเรียน

2. มีความเพียรพยายาม
3. ใช้ความสามารถของตนเต็มที่
4. กล้าเผชิญความจริง และยอมรับผลการกระทำของตน
5. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่อย่างดี
6. รักษาสิทธิและหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น
7. ติดตามผลงานที่ได้กระทำไป
8. มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
9. ไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น
10. ยอมรับผลของการกระทำ (อังคณา ธิรศิลาเวทย์, 2548)

มาริสา วรตฺรุจิวศฺ ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้บุคคลประสบผลสำเร็จในการเรียนและการทำงาน บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีความเพียรพยายาม อุตุนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีขึ้น มีการวางแผนในการทำงาน มีความละเอียดรอบคอบ รู้จักตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงานและสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (มาริสา วรตฺรุจิวศฺ, 2549)

เพ็ญประภา โคตรบาล ได้กล่าวถึงลักษณะของคนที่มีความรับผิดชอบไว้ว่า คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนตรงต่อเวลา มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ สามารถยอมรับผลการกระทำของตนเอง มุ่งมั่นในอนาคต ปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม (เพ็ญประภา โคตรบาล, 2552)

สุจิตรา ณะสูตร ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่จะทำให้สามารถที่จะปฏิบัติงานได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความเอาใจใส่ในการงานและการเรียน มีความขยันหมั่นเพียร รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญ มีการวางแผนการทำงานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น และยอมรับผลของการกระทำของตน (สุจิตรา ณะสูตร, 2552)

ชณิดา โคลงชัย ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบ คือ ต้องตรงต่อเวลา พยายามทำงานให้สำเร็จ ติดตามผลงานอย่างสม่ำเสมอ ยอมรับความผิดพลาด รักษาชื่อเสียงของตนเอง ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ตั้งใจทำงาน มีความอดทนอดกลั้นพยายามทำงานให้ดี มีการวางแผนการทำงาน ตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงานและปฏิบัติหน้าที่การงานหน้าที่ทางสังคม หน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อบิดามารดา ญาติพี่น้อง บุคคลทั่วไปและต่อประเทศชาติอย่างดีที่สุดเต็มความสามารถ(ชณิดา โคลงชัย, 2554)

จินตนา พรราวศรี ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ประกอบด้วยพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสนใจ ตั้งใจของบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดี และข้อเสียที่ควรปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นซึ่งพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ 3 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และการกระทำของตนเอง ได้แก่ การตรงต่อเวลา การรู้จักหน้าที่ของตน การรู้จักสุขอนามัย การรู้จักคุ้มครองตนเอง การรู้จักควบคุมความประพฤติของตน ความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน ได้แก่ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ได้แก่ การรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน รักษาสาธารณสมบัติของโรงเรียน และสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียน (จินตนา พราวศรี, 2555)

ตาราง 2 ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง

คุณลักษณะ	ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา	ยอมรับผลการกระทำของตนเอง	มีความซื่อสัตย์	มีเชื่อมั่นในตนเอง	มีความมุ่งมั่น เพียรพยายาม	มีความอดทน	มีความกระตือรือร้น	เคารพในกฎระเบียบ	มีความละเอียดรอบคอบ
นักวิชาการ/นักวิจัย									
อนูรี แก้วแว่น้อย (2548)	/	/			/				
วัลภา ดวงชาทม (2539)	/	/			/				
สุจิตรา ณะสูตร (2552)	/	/			/				
ชณิดา โคลงชัย (2554)	/	/			/				
จินตนา พราวศรี (2555)	/	/			/				
Brown and Cohn (1958)				/		/			
Gordon (1963)	/				/				
Good (1973)	/	/							
วัฒนา สิงห์สัมฤทธิ์ (2527)	/	/							
จินตนา ธนวิบูลย์ (2540)	/	/							
ทองคุณ หงส์พันธุ์ (2535)	/			/					

ตาราง 2 (ต่อ)

คุณลักษณะ	ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา	ยอมรับผลการกระทำของตนเอง	มีความซื่อสัตย์	มีเชื่อมั่นในตนเอง	มีความมุ่งมั่น เพียรพยายาม	มีความอดทน	มีความกระตือรือร้น	เคารพในกฎระเบียบ	มีความละเอียดรอบคอบ
นิคม ชนะไพฑูรย์ (2535)	/								
วงษ์จันทร์ จำเหล่า (2544)				/	/	/	/		
โสภภาพรรณ อักมราศิวะโรจน์ (2545)	/	/	/		/			/	/
ชุตिकाญจน์ ก่อสกุล (2548)	/				/				
สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2530)			/	/	/				
อรัญญ์ จันทวิษณุวงศ์ (2533)	/	/	/		/			/	
ภัสรา อรุณมีศรี (2533)	/		/					/	
อรัญญ์ โสภ (2533)	/								/
จรัสรัตน์ นันทย์ทวีกุล (2538)	/	/			/	/			/
นภดล ภวานะวิเชียร (2540)	/	/	/		/	/			/
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539)	/	/			/				
สุทธิพงศ์ บุญผดุง (2541)				/	/	/	/		
อังคณา ถิรศิลาเวทย์ (2548)	/	/			/				
มารีสา วัชรวิจิตร (2549)	/				/	/			/
เพ็ญประภา โคตรบาล (2552)	/	/	/		/				
สุจิตรา ธนะสูตร (2552)	/	/	/		/	/			
Cattell (1905)	/	/	/			/			
ชนิดา โคลงชัย (2554)	/	/	/			/			
จินตนา พรราวศรี (2555)	/	/	/		/	/			
รวม	21	19	9	5	20	10	2	3	5

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ความหมายของ ความรับผิดชอบที่ได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกถึงการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง ตรงต่อเวลาในสิ่งที่ตนเองต้องปฏิบัติ ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองอยู่ และปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ต่าง ๆ รวมถึงความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหน้าที่สำคัญ ที่จะสามารถพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าและความสงบสุข ดังนั้นเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยจึงได้สรุปลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองในการทำวิจัยครั้งนี้ ที่มีความถี่ซ้ำกันตั้งแต่ 60 % ขึ้นไป ได้ 3 องค์ประกอบดังนี้ 1. มีความตรงต่อเวลา 2. มีความมุ่งมั่น เพียรพยายาม 3. ยอมรับผลการกระทำของตนเอง

7. หลังการฝึกและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อ

บุคคลในสังคมไทยยังขาดความรับผิดชอบต่อสังคมมาก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นกับคนไทยทุกคน สถาบันทางสังคมทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว สถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ล้วนอยู่ในฐานะที่ต้องช่วยเหลือกันปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับคนไทยโดยเฉพาะเยาวชนที่กำลังจะเติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม แต่ความรับผิดชอบต่อสังคมมิได้มาแต่กำเนิดหากแต่สามารถฝึกอบรมและปลูกฝังให้กับคนในสังคมได้

ประสาธ อิศรปริดา ได้กล่าวถึงการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่

1. ฝึกให้เด็กเป็นผู้ที่รู้จักการพึ่งตนเอง ให้เป็นตัวของตัวเอง มีเหตุผลและใช้ความสามารถของตนเอง
2. เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จมาให้แก่ตัวเด็กเอง
3. พยายามกระตุ้นให้เด็กเป็นบุคคลที่กล้าเผชิญปัญหาที่ต้องใช้ความพยายามและให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินในการแก้ปัญหา
4. ฝึกให้เด็กเป็นบุคคลที่ชอบแข่งขันกับตนเอง โดยยึดมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์อันใดอันหนึ่งเป็นหลัก
5. ฝึกให้เด็กเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อในงานที่ได้รับมอบหมาย
6. เมื่อเด็กประสบความสำเร็จในกิจกรรมใด ๆ ก็ควรจะให้คำยกย่องชมเชยหรือให้รางวัลซึ่งจะเป็นการส่งเสริมแรงให้เด็กมีความปรารถนาที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย (ประสาธ อิศรปริดา, 2531)

อฉนัันนััน ทินกระโทก ได้สรุปแนวทางการปลูกฝังและการพัฒนาความรับผิดชอบ คือ จะต้องเริ่มการปลูกฝังตั้งแต่เด็กทีละเล็กละน้อยจนเป็นความเคยชินของเด็กเพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปปฏิบัติและพัฒนาตนเอง ที่สำคัญต้องรู้จักและเข้าใจถึงวิธีการทีเหมาะสมสำหรับเด็กในแต่ละวัย เพราะจะเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามมา เช่น ทางด้านกระบวนการคิด สังคม อารมณ์ จนกระทั่งรวมไปถึงการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ควรจะมีผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางทีถูกต้อง เป็นแบบอย่างทีดี เพื่อเด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ (อฉนัันนััน ทินกระโทก, 2547)

อฉคณา ฉรศึลาเวทย์ ได้กล่าวถึงการพัฒนาความรับผิดชอบว่าเป็นสิ่งทีควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็กซึ่งผู้ปกครอง ครูอาจารย์เป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝัง และพัฒนาความรับผิดชอบ โดยมีวิธีการปลูกฝังคือ เริ่มปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็กตั้งแต่อายุยังน้อย ฝึกให้ทำงานให้เสร็จเป็นชิ้นเป็นอัน ฝึกรับผิดชอบโดยการปฏิบัติจริง การปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบควรกระทำอย่างสม่ำเสมอ (อฉคณา ฉรศึลาเวทย์, 2548)

ราเพียร แซ่มซีน ได้กล่าวถึงการพัฒนาความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. ควรเริ่มฝึกความรับผิดชอบตั้งแต่เด็ก
2. เด็กทุกคนควรมีโอกาสฝึกความรับผิดชอบ
3. ควรฝึกให้มีความรับผิดชอบและการจัดประสบการณ์ความรับผิดชอบควรให้

เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

4. ควรให้เด็กทราบว่ามีผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวเขา
5. การฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ ผู้ใหญ่ต้องรู้จักยืดหยุ่นในการฝึกไม่เร่งรัดจนเกินไป
6. เด็กต้องการคำแนะนำจากผู้ใหญ่
7. เด็กต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ เมื่อรู้ว่าส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของ

เขา

8. เจตคติและพฤติกรรมของผู้ใหญ่ต่อความรับผิดชอบของตน มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบของเด็ก (ราเพียร แซ่มซีน, 2549)

อารีัยวรรณ เทียรวอบ ได้กล่าวถึงการพัฒนาความรับผิดชอบว่าต้องเกิดจากตัวเองแก้ไขปรับปรุงทีตัวเอง ดังนั้นการสร้างแรงจูงใจทีดีก็ควรเกิดจากการรับรู้ การสร้างความตระหนักในจิตใจของตนเองแล้วเกิดพลังทียิ่งใหญ่แน่นอน มุ่งมั่นทีจะทำโดยไม่ให้สิ่งแวดล้อมภายนอกมาเป็นตัวแปร ความรับผิดชอบเป็นส่วนหนึ่งของผู้ทีมีความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งจะสามารถปลูกฝังและพัฒนาได้ตั้งแต่เยาว์วัย ผู้ทีมีความรับผิดชอบจะเป็นบุคคลทีมีเสน่ห์ในตัวเองและเป็นเสน่ห์ทีเกิดจากจิตใจทีนับวันทีจะยิ่งใหญ่เบิกบาน และสร้างศรัทธาบาารมีแก่ผู้นั้นทีวิเศษขึ้นเรื่อย ๆ แม้รูปร่างหน้าตาจะเริ่มเหี่ยวเฉาโรยราแต่เสน่ห์ทีเกิดจากความรับผิดชอบกลับโดดเด่นและงดงามมาามีวันอัฒเฉาไปตามวัย (อารีัยวรรณ เทียรวอบ, 2550)

สุจิตรา ณะสูตร กล่าวว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กทั้งที่บ้าน และโรงเรียน ให้เด็กได้มีโอกาสฝึกทำบ่อย ๆ จนกลายเป็นกิจนิสัย เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กมีความรับผิดชอบ (สุจิตรา ณะสูตร, 2552)

กิริยา ปีนอก กล่าวว่า ในการปลูกฝังความรับผิดชอบนั้น ควรฝึกให้เด็กมีนิสัยรับผิดชอบ ตั้งแต่ในวัยเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน โดยเริ่มให้ทำงานที่ง่าย ๆ เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล และเมื่อมอบหมายงานให้ทำแล้วควรให้เด็กได้รับผิดชอบอย่างเต็มที่ มีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นหัดไม่ให้เกิดความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนเองให้แก่ผู้อื่น ให้ทำงานสำเร็จเป็นขั้นเป็นอัน โดยไม่ละทิ้งงานที่ได้ทำไว้แล้ว ชี้แจงให้เด็กรู้จักขอบเขตหน้าที่การงานของตนเองว่ามีอะไรบ้าง เพื่อไม่ให้ก้าวก่ายเนื้อหาหรือการบอกกล่าวแล้วก็นำเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนการแทรกเสริมในกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องติดตามกำกับดูแล สนับสนุนและส่งเสริมอย่างสม่ำเสมอ (กิริยา ปีนอก, 2552)

จินตนา พรราวศรี สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ ซึ่งพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูจะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยควรเริ่มปลูกฝังการรับผิดชอบตั้งแต่อายุน้อย ให้นักเรียนมีโอกาสฝึกความรับผิดชอบ โดยการได้ปฏิบัติจริง หัดไม่ให้เกิดความรับผิดชอบให้แก่ผู้อื่น ฝึกให้ทำงานให้เสร็จเป็นขั้นเป็นอัน โดยไม่ละทิ้งงานที่ได้ทำไว้แล้ว ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการทำงาน ปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงสร้างบรรยากาศทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียนให้เหมาะสม ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการกระทำ มีโชคคอยควบคุมห้ามปราม ส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมมือกันรับผิดชอบ และรวมถึงปัจจัยต่าง ๆ รอบตัวนักเรียนเพื่อดำเนินการพัฒนาความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จินตนา พรราวศรี, 2555)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าหลักการฝึกและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองจะต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก ให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสได้ฝึกความรับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นในการฝึก ให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่ต้องการอะไรจากเขา เปิดโอกาสและกระตุ้นให้เด็กเป็นบุคคลที่กล้าเผชิญปัญหาที่ต้องใช้ความพยายาม การฝึกความรับผิดชอบควรสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน และกระทำอย่างต่อเนื่อง

8. การวัดความรับผิดชอบ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ และจินตนา พรราวศรี กล่าวว่า ความรู้สึกรับผิดชอบ เป็นจริยธรรมอย่างหนึ่งที่เราได้รับการปลูกฝังพัฒนาให้มีขึ้น ซึ่งการที่จะรู้ได้ว่าความรับผิดชอบเกิดขึ้นหรือไม่นั้น จะสามารถวัดได้โดยการใช้วิธีการได้หลายรูปแบบ เพราะการที่จะวัดจริยธรรมให้ครอบคลุมชัดเจนแน่นอนควรจะต้องจัดออกแบบเครื่องมือการวัดให้ได้ทั้ง 3 ส่วน คือ

1. ความรู้ในเนื้อหาทางจริยธรรม

2. ความรู้สึกเกี่ยวกับจริยธรรม

3. พฤติกรรมทางจริยธรรม

เนื่องจากความรับผิดชอบเป็นจริยธรรม ดังนั้น การวัดความรับผิดชอบจึงใช้เครื่องมือวัดแบบเดียวกับเครื่องมือวัดจริยธรรม ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. กำหนดจริยธรรมที่จะวัด ในขั้นนี้เป็นเหมือนจุดประสงค์ว่าต้องการวัดจริยธรรมอะไรเป็นแบบรวม ๆ หรือแบบเดี่ยวเฉพาะอย่าง
2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจจริยธรรมนั้นให้ดีขึ้น เพื่อนิยามให้ชัดเจน
3. เลือกรูปแบบของเครื่องมือในการสร้างเครื่องมือการวัดจริยธรรม ซึ่งมีหลายรูปแบบโดยจะต้องเลือกตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย โดยมีรูปแบบ ได้แก่แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบเขียนตอบ และแบบสร้างจินตนาการ ในแบบเขียนตอบที่นิยมใช้มีแบบเต็มเสรีกับแบบมีตัวเลือก
4. เขียนข้อความ ภาพ หรือสถานการณ์ และข้อคำถามให้สามารถวัดจริยธรรมที่ต้องการวัด โดยจะต้องมีความเหมาะสมกับรูปแบบของเครื่องมือ
5. ตรวจสอบเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านนั้น และผู้ชำนาญการทางด้านวัดผลตรวจสอบ
6. ตรวจสอบคุณสมบัติรายชื่อ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เป็นเป้าหมายเพื่อดูว่าแต่ละข้อวัดจริยธรรมได้จริงหรือไม่ และคัดเลือกข้อที่มีคุณภาพ
7. จัดข้อสอบเป็นชุด โดยจะต้องมีข้อสอบที่มีคุณภาพตรงตามจุดมุ่งหมายในการวัดจริยธรรม มีการสร้างคำชี้แจงการสอบ จัดวางแบบของข้อสอบพร้อมกำหนดเวลาในการดำเนินการสอบ
8. ศึกษาคุณภาพของเครื่องมือ โดยดูความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ว่าถึงเกณฑ์ที่ดีของข้อสอบตามทฤษฎีทางการวัดผลที่กำหนดไว้หรือไม่
9. สร้างเกณฑ์ปกติของเครื่องมือวัดจริยธรรมฉบับนั้น (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543) และ (จินตนา พราวศรี, 2555)

สรุปการประเมินความรับผิดชอบไว้ว่า การประเมินความรับผิดชอบ เป็นการประเมินทางจริยธรรมซึ่งเป็นนามธรรม การที่จะวัดความรับผิดชอบของบุคคลให้ชัดเจนนั้น จะต้องสร้างเครื่องมือสำหรับวัดความรับผิดชอบขึ้นโดยเฉพาะ และเพื่อให้ครอบคลุมความรู้ทางทฤษฎี การปฏิบัติ และเจตคติ

กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่าความรับผิดชอบถือว่าเป็นพฤติกรรมจริยธรรมหนึ่งจึงมีวิธีวัดเช่นเดียวกับการวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งมีหลายวิธี ดังนี้

1. การทดสอบ แบบทดสอบชนิดนี้ จะตั้งคำถามหรือกำหนดสถานการณ์ให้ตอบแล้ว นำคำตอบที่ได้ไปวิเคราะห์ว่าอยู่ในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นใดของโคลเบอร์ก

2. แบบสอบถาม/แบบวัด การใช้แบบสอบถามหรือแบบวัดเป็นการให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึกของตนเองในแต่ละข้อความตามมาตรการประเมิน ซึ่งอาจจะเป็นมาตรการประเมิน 3 ระดับ 4 ระดับ 5 ระดับ หรือ 6 ระดับ

3. แบบสังเกต การประเมินพฤติกรรมด้านจริยธรรมโดยการสังเกต มีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

ขั้นที่ 1 เมื่อวิเคราะห์พฤติกรรมแล้วจะได้รายการพฤติกรรม ที่เลือกสรรแล้วว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นองค์ประกอบของจริยธรรม เป็นพฤติกรรมที่ครอบคลุมสถานการณ์ต่าง ๆ เหมาะสมกับชั้นและวัยของเด็ก และเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ นำพฤติกรรมเหล่านั้นมาจัดทำตารางบันทึกผลการสังเกต

ขั้นที่ 2 กำหนดเกณฑ์ว่านักเรียนได้คะแนนเท่าใด จึงจะยอมรับว่าเขามีจริยธรรมนั้นเป็นที่น่าพอใจแล้ว การกำหนดเกณฑ์นี้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเป็นอัตนัย และเมื่อพิจารณาเห็น ๆ เปรียบเทียบกับการกระทำที่มีเหตุน้อย แต่ถ้าได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว การกำหนดเกณฑ์จะกระทำได้เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละท้องถิ่น ตัวเกณฑ์ที่ใช้เป็นเครื่องช่วยวินิจฉัยและช่วยในการปรับปรุงตัวนักเรียนได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ 3 ขั้นต่อไปเป็นการวางแผนการสังเกตและสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน การประเมินโดยวิธีการสังเกตเป็นงานที่ต้องใช้เวลามาก จำเป็นต้องมีการวางแผนในการใช้การสังเกต เพื่อให้การสังเกตได้ผลตามที่ต้องการและสังเกตนักเรียนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากนักเรียนในแต่ละห้องเรียนมีจำนวนมาก ผู้ประเมินไม่สามารถติดตามสังเกตแต่ละคนเป็นระยะเวลาติดต่อกันได้ถ้าไม่ได้วางแผนไว้ก่อนอาจเป็นไปได้ว่า ผู้ประเมินสังเกตนักเรียนบางคนมากเกินไปและสังเกตนักเรียนบางคนน้อยเกินไป

ขั้นที่ 4 เมื่อได้ผลจากการสังเกตแล้ว ผู้ประเมินต้องนำผลนั้นมาพิจารณาเทียบกับเกณฑ์ที่วางไว้ในขั้นที่ 3 เป็นขั้นของการวินิจฉัยว่านักเรียนผ่านเกณฑ์ที่วางไว้หรือไม่ ถ้าผ่านเกณฑ์แล้วแสดงถึงการยอมรับว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการมีจริยธรรมนั้นแล้ว ถ้ายังไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้ประเมินอาจพิจารณาให้ลึกซึ้งลงไปว่า นักเรียนด้อยในลักษณะใด โดยดูจากพฤติกรรมย่อยแต่ละตัว พฤติกรรมย่อยใดที่นักเรียนได้คะแนนน้อย ชี้บ่งถึงความจำเป็นในการกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีจนกระทั่งประพฤติปฏิบัติออกมาให้ปรากฏ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

จากที่กล่าวมา การวัดความรับผิดชอบ สรุปได้ว่า การวัดความรับผิดชอบเป็นการวัดทางจริยธรรม การที่จะวัดความรับผิดชอบให้ชัดเจนจะต้องสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดต่อความรับผิดชอบให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่จะวัด ซึ่งมีหลายวิธีได้แก่ การทดสอบ แบบสอบถาม

แบบวัด แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวัดความรับผิดชอบในการเรียน โดยใช้แบบวัดความรับผิดชอบในการเรียนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

9. ทฤษฎีที่ใช้เสริมสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบ

9.1 ทฤษฎีพัฒนาการของ อีริกสัน (Erikson)

อีริกสัน เป็นนักจิตวิทยาวิเคราะห์ที่ได้รับการฝึกหัดมาจากฟรอยด์เช่นกัน แต่ได้แก้ไขความคิดของ ฟรอยด์ในหลายด้าน และได้คงลักษณะความคิดบางส่วนของฟรอยด์ เอาไว้เช่นกัน ในเรื่องการพัฒนาบุคคลนั้น อีริกสันมีความเชื่อเช่นกันว่าจิตใจของบุคคลต้องมีการพัฒนาเป็นระยะ แต่จิตใจของบุคคลมิได้พัฒนาจากความเจริญทางเพศ หากแต่พัฒนาจากการหล่อหลอมของสิ่งแวดล้อมทางสังคม เมื่อช่วงอายุผ่านไปความต้องการทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางสังคมจะเปลี่ยนไป บุคคลจะผ่านขั้นต่าง ๆ โดยในแต่ละขั้นจะทิ้งลักษณะวิกฤตการณ์บางอย่างเอาไว้ ชีวิตในแต่ละวัย เป็นเครื่องทดลองความสามารถของบุคคล ถ้าผ่านมาได้สำเร็จก็จะพบกับประสบการณ์ที่ดี ถ้าล้มเหลวก็จะได้อีกลักษณะที่ตรงกันข้าม ร่องรอยจากประสบการณ์ในอดีตก็จะเป็นเสมือนแผลเป็นในชีวิต ซึ่งอาจจะเป็นแผลแห่งความสุขหรือความทุกข์ก็ได้ อีริกสันใช้คำว่า “Sense of” นำหน้าพัฒนาการในแต่ละขั้น เพราะเขาคิดว่าในแต่ละขั้นนั้นจะเป็นการทิ้งความรู้สึกเอาไว้ให้บุคคล (นำสังเกตว่าเป็นทฤษฎีที่ค่อนข้างเน้นทางอารมณ์) ขั้นพัฒนาการของอีริกสันมีทั้งหมด 8 ขั้น

1. ขั้นสร้างความรู้สึกเชื่อถือไว้วางใจ V.S ความรู้สึกไม่เชื่อถือไว้ใจ (Sense of trust V.S Mistrust) ช่วยวัยแรกของชีวิต ทารกนั้นเมื่ออยู่ในครรภ์จะมีความสุขความสะอาดสบายทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร ความร้อนความเย็นหรือความปลอดภัยทุกด้าน แต่เมื่อคลอดออกมาจากครรภ์ ทารกไม่สามารถจะมีความสุขอยู่ได้อย่างเต็ม เขาจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับโลกใหม่ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในการปรับตัวนี้ ถ้าเขามีแม่ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมคอยช่วยเหลือ เขาก็สร้างความรู้สึกไว้วางใจว่า โลกนี้น่าภักดิ์พอที่เขาจะอาศัยอยู่ต่อไปได้ แต่ถ้าเขาได้รับแต่ส่วนที่เลวร้ายจากสังคม เด็กก็จะสร้างความรู้สึกว่าไม่ปลอดภัย เขาไม่สามารถจะไว้วางใจใครได้ในโลกนี้ ส่วนความพึงพอใจเด็กวัดจากความสบายทางกายภาพของเขาคือเวลาหิวก็ได้กิน เวลาเปียกก็ได้เปลี่ยน เวลาหนาวก็ได้อุ่น

ดังนั้นแม่จึงเป็นตัวการที่สำคัญสำหรับเด็กในการสร้างความรู้สึกไว้วางใจ และเด็กวัดจากการดูแลอบรมเลี้ยงดูของแม่ วัดจากการกระทำของแม่ เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็ก ๆ รับรู้ได้จากการกระทำของแม่ ไม่ใช่ทางคำพูด (เนื่องจากเด็กยังไม่สามารถเข้าใจภาษาได้ เขาจึงมีความรู้สึกไวเป็นพิเศษต่อกิริยาท่าทาง แม้แต่การอุ้ม ท่าการให้นม) มารดาจึงไม่สามารถปิดซ่อนความรู้สึกที่แท้จริงกับบุตรได้ การอบรมเลี้ยงดูนั้นไม่ได้หมายถึงการต้องหาอาหารอย่างดีมาให้หรือต้องมีที่หลับที่

นอนราคาแพง คุณสมบัติทางด้านวัตถุเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่เด็กสนใจวิธีการปฏิบัติต่อกันมากกว่า เช่น ท่าทางการอุ้ม การแสดงความรักใคร่ ได้มีการตั้งข้อสังเกต (หรืออาจจะถึงขั้นการวิจัย) ว่า การให้นมทารกนั้นควรจะใช้ท่าอุ้ม มากกว่าที่จะให้ทารกนอนคุดนอมอยู่บนที่นอน เพราะช่วงเวลาในการให้นมนี้จะเป็นเวลาแม่ได้มีโอกาสแสดงความรักต่อทารกอย่างเต็มที่ ถ้าไม่สามารถสร้างความรู้สึกไว้วางใจได้ก็จะเป็นพื้นฐานของการไว้วางใจมั่นใจในโลกนี้ต่อไป ถ้าแม่ทำไม่สำเร็จก็จะตกค้างอยู่ในจิตใจของทารกต่อไปในชีวิตอนาคตของเขา

2. ขั้นสร้างความรู้สึกเป็นอิสระ และ ความรู้สึกอายสงสัยไม่แน่นอน (Sense of autonomy V.S shame or doubt) อยู่ในช่วงปีที่ 2 ซึ่งพัฒนาการทางร่างกายของเด็กที่จะเจริญมาถึงขั้นที่สามารถควบคุมอวัยวะที่ขยับถ่ายของตนเองได้บ้างแล้ว เช่นการปัสสาวะหรืออุจจาระออกมา หรือการกลั้นเอาไว้ ซึ่งเขาสามารถบังคับได้ กิจกรรมหลักของเด็กในวัยนี้จะมุ่งอยู่ที่การขยับถ่าย เขาจะเริ่มรู้สึกว่าเขารับบังคับบางอย่างได้แล้ว หลังจากที่ช่วงปีแรกของชีวิตนั้นเด็กไม่สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอกหรือแม้แต่ตัวของเขาเองได้เลย ถ้าพ่อแม่ปล่อยปละละเลยเด็กจะสามารถสร้างความรู้สึกว่าเขาเป็นอิสระ ตอนช่วงนี้เองเป็นช่วงพ่อแม่จะฝึกการขยับถ่ายให้เด็ก ถ้าการฝึกนั้นเข้มงวดเคร่งเครียดทำให้เด็กรู้สึกอับอายและสงสัยจริง ๆ ว่า เขาไม่มีเสรีภาพในตนเองเลย แต่ถ้าการฝึกเป็นไปอย่างละมุนละม่อม มีการบอกเวลาและสถานที่ให้เด็กควบคุมได้ มีการผ่อนปรนบ้างแล้วในขั้นต้น ๆ เขายังทำไม่ได้ดีพอ ไม่ลงโทษด้วยการดูหรือตีหรือเห็นเรื่องการขยับถ่ายเป็นเรื่องน่ารังเกียจ ความอับอายและความสงสัยจะสร้างความอ่อนแอในตนเอง จะเป็นปมด้อยให้เด็กที่เติบโตขึ้นมาพยายามสร้างเกราะป้องกันตนเอง เพื่อไม่ให้เสียหน้าไม่กล้าทำอะไรเพราะกลัว ความอับอาย ไม่มั่นใจในความสามารถของตน ขั้นนี้เป็นกรวางพื้นฐาน เรื่องความรักและความเกลียด ความร่วมมือและความเต็มใจ การมีเสรีภาพอย่างมีวินัยกำกับ การรู้จักควบคุมตนเอง การมีวินัยในตนเอง การตั้งกฎเกณฑ์ เด็กจะเข้าใจว่าเสรีภาพเป็นเรื่องที่ต้องฝึก มีเสรีภาพต้องมีวินัย

3. ขั้นสร้างความคิดริเริ่ม V.S ความรู้สึกผิด (Sense of Imitative V.S guilt) อายุระหว่าง 3-5 ปี ช่วงนี้เป็นช่วงที่เด็กเริ่มออกจากบ้านไปสู่สิ่งแวดล้อมใกล้ ๆ บ้านเด็กจะได้พบกับเพื่อนเล่นข้างบ้าน พบกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการแก้ปัญหาใหม่ๆแก่เขาเช่นกัน การได้พบปัญหามากขึ้นก็ทำให้เด็กสามารถสร้างสรรค์วิธีแก้ปัญหาใหม่ ๆ ขึ้นมา ถ้าสิ่งแวดล้อมได้อนุญาตให้เด็กได้ทดลองทำผิดบ้างถูกบ้าง ได้เรียนรู้จากข้อบกพร่องของตนเอง โดยไม่ถือเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรง โดยไม่สร้างความรู้สึกว่าการทำผิดนั้นเป็นสิ่งเลวร้าย เด็กจะเกิดความรู้สึกที่ดีในการแก้ปัญหา มีความสนุกสนานที่ผจญต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ แต่ถ้าพ่อแม่หรือสิ่งแวดล้อมทางสังคมไม่อนุญาตให้แม้แต่การทำผิด ไม่ถือว่าการทำผิดนั้นเป็นการเรียนรู้ กลับสร้างความรู้สึกให้เด็กว่าการทำผิดนั้นเป็นเรื่องน่าอับอายเสียหายร้ายแรง เด็กก็จะสร้างความรู้สึกผิด (Guilt feeling) ขึ้นมา ทำให้เด็กรู้สึกเสียใจเมื่อทำพลาดไป หรืออีกแบบหนึ่งก็คือ ไม่กล้าทำอะไรเพราะกลัวผิด แท้จริงแล้วการทำ

ผิวนั้นเป็นเพียงการเริ่มต้นของการทำถูกเราไม่ควรเกิดความรู้สึกผิดมากมายเมื่อต้องทำผิด หากแต่เราคิดว่า เราควรจัดการอย่างไรต่อความล้มเหลวในครั้งก่อน เพื่อให้ถูกต้องในครั้งต่อ ๆ ไปมากกว่า ถ้าเด็กได้รับการให้กำลังใจจากสิ่งแวดล้อม เขาก็จะรู้สึกสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา แต่ถ้าเด็กได้รับการเยาะเย้ยถากถางจากการทำผิด ก็จะเกิดความรู้สึกผิดตลอดเวลาที่จำเป็นต้องทำผิดขึ้นมา ถ้าท่านผู้เป็นพ่อแม่หรือญาติพี่น้องของเด็ก ๆ ท่านจะเลือกทางไหน

4. **ขั้นสร้างความรู้สึกขยันหมั่นเพียร V.S ความรู้สึกด้อย (Sense of industry V.S Inferiority)** อายุระหว่าง 6 ปี-วัยแรกรุ่น ในขั้นนี้ส่วนมากเด็กจะไปโรงเรียน เมื่อไปโรงเรียนเด็กจะมีโอกาสริเริ่มทำสิ่งต่าง ๆ ได้มาก เริ่มจะเป็นคนผู้รู้จักทำงานเริ่มเข้าใจความหมายของความเป็นคนว่า “คนนั้นเป็นคนอยู่ได้เพราะการทำงาน” เด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะผลิตงานต่าง ๆ ออกมาเป็นวัยแห่งความขยันขันแข็ง (ทำให้น่าสังเกตว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความขยันหมั่นเพียรที่จะทำงานและจะมีความสุขอยู่ด้วยการได้ทำงาน) ในวัยนี้จึงเป็นการปูพื้นฐานเบื้องต้นแห่งนิสัยในการทำงานถ้าผลผลิตที่เขาทำแล้วได้รับการยกย่อง เห็นคุณค่าจากสังคม ก็ย่อมทำให้เกิดกำลังใจในการทำงาน แต่ถ้าสังคมไม่เห็นคุณค่าของงานที่เขาทำ ก็จะเกิดความรู้สึกเป็นปมด้อย เห็นตนเองว่าไร้ค่าไม่ยอมทำงาน และดูถูกตัวเอง และนี่สามารถอธิบายได้ว่า ทำไมคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมจึงไม่ยอมทำงานของตน เนื่องจากงานของเขาขาดการยกย่องทางสังคมและนอกจากนั้น การถูกบังคับให้ทำงานหรือเรียนในสิ่งที่ไม่มีความหมายต่อตน ก็ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) กับงานที่ทำ ทำให้ไม่ยอมทำงานมีแนวคิดที่น่าสนใจอันหนึ่งคือ เรื่องการเล่นและงานของเด็ก มีผู้เสนอแนวคิดที่ว่า โลกของเด็กไม่ใช่โลกของการเล่นเสมอไป ยกตัวอย่างเด็กทางตะวันออกที่ต้องทำงานมากกว่าเด็กทางตะวันตก เด็กไทยในชนบทก็ต้องช่วยทำงานเช่น เลี้ยงควายและดูแลน้อง

5. **ขั้นสร้างความรู้สึกที่จะทำความเข้าใจกับตัวเองได้ V.S ความสับสนไม่เข้าใจตัวเอง (Sense of Identity V.S Identity Diffusion)** ช่วงวัยรุ่น ในระยะนี้เด็กได้ผ่านพ้นวัยเด็กมาแล้ว แต่เขายังไม่ได้เข้าสู่ผู้ใหญ่อย่างเต็มที่ เขาเป็นวัยรุ่น ลักษณะพิเศษของเด็กวัยรุ่นก็คือ ร่างกายกำลังเติบโต มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็ว รวมทั้งความคิดและอารมณ์ก็เติบโตตามไปด้วย บทบาทของเด็กในสังคมก็เปลี่ยนไป ดังนั้นเด็กจึงต้องหาเอกลักษณ์ของตนเพื่อบอกให้ได้ว่า ตนเองมีฐานะทางสังคมอย่างไร เด็กวัยรุ่นมีฐานะไม่ชัดเจนทางสังคม เขาไม่ใช่เด็กอีกต่อไปแล้วแต่ก็ยังไม่ใช่มหาวิทยาลัย เขาเป็นเด็กตัวโต ๆ และเป็นผู้ใหญ่ตัวเล็ก ๆ ถ้าสังคมไม่กำหนดบทบาทให้เขาได้อย่างชัดเจนก็จะก่อให้เกิดความสับสนในบทบาทของตนเอง

ลักษณะที่สำคัญของวัยรุ่น ก็คือ รับรู้ไว เรียนรู้ไว มีลักษณะอุดมคติและไม่เพียงแต่จะมองหาอุดมการณ์เท่านั้นแต่ยังมีความพยายาม ที่จะทำให้อุดมการณ์นั้นเป็นจริงด้วย (มีพลังที่จะคิดจะทำที่ดีกว่า) วัยรุ่นจะเชื่อเสมอว่าอุดมการณ์คือสิ่งที่ทำให้เป็นจริงได้เสมอ แต่ถ้าผู้ใหญ่ในสังคมหลอกลวงเขา เขาก็จะปฏิเสธและจะค้นหาความจริงด้วยตนเอง

สังคม (ผู้ใหญ่) มักจะมีการคาดหวังบทบาทล่วงหน้าเอาไว้ให้กับเด็กวัยรุ่น เช่น วิธีที่พูดถึงเด็กวัยรุ่นว่า ถ้าเป็นวัยรุ่นก็ต้องมีปัญหา อันที่จริงลักษณะของวัยรุ่นก็คือ เป็นกลุ่มที่ไม่ยอมรับเงื่อนไขของสังคม เนื่องจากวัยรุ่นเป็นคนที่ไม่เข้ากลุ่มไหน จึงไม่ต้องยอมรับเงื่อนไขของสังคมไหน ไม่ว่าจะเป็นสังคมเด็กสังคมผู้ใหญ่ และเนื่องจากเขาเป็นคนที่ปฏิเสธความเชื่อเก่า ๆ เขาต้องการตรวจสอบค่านิยมเดิม ๆ ว่าถูกต้องหรือไม่ เช่นค่านิยมที่ว่า คนผมยาวเป็นคนไม่ดี และเพราะลักษณะนี้เองทำให้ผู้ใหญ่มองว่าเป็นปัญหา เพราะการไม่ยอมรับมาตรฐานของกลุ่มผู้ใหญ่ (Non-Conformity) เมื่อวัยรุ่นไม่ยอมรับเงื่อนไขก็มีการกล่าวว่่าวัยรุ่นมีปัญหา เกิดความขัดแย้งเป็นช่องว่างระหว่างวัยขึ้นมา คากล่าวที่ว่่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีปัญหานั้น ไม่น่าจะจริงเสมอไป ดูตัวอย่างจากงานด้านการศึกษา นักมนุษยวิทยาที่ได้ค้นพบสังคมชาวเกาะโบราณ ที่มีการยอมรับวัยรุ่นเป็นอย่างดี ในสังคมแบบนี้ บทบาทของวัยรุ่นไม่สับสน หรือในสังคมปัจจุบันบางสังคมก็มีการกล่าวถึงวัยรุ่นว่า “จงเป็นอาทิตย์เมื่ออุทัย เกรียงไกรพลังสร้างสรรค์”

จึงเป็นการเปรียบเทียบวัยรุ่นเสมือนดวงอาทิตย์ที่เพิ่งจะเริ่มขึ้น ย่อมจะต้องทอแสงต่อไปอีกยาวนานเป็นการแสดงภาพพจน์ที่ดีที่สังคมมีต่อวัยรุ่น ปัญหาของวัยรุ่นจึงไม่น่าจะเป็นปัญหาของตัวเอง แต่น่าจะเป็นปัญหาจากโครงสร้างสังคม ที่ไม่มีการกำหนดบทบาทในวัยรุ่นให้ได้ค้นพบเอกลักษณ์ของตัวเองหรือต้องสับสนกับตนเองมากกว่า

6. ขั้นสร้างความรู้สึก ใกล้ชิดสนิทสนมเป็นปีกแผ่น V.S ความโดดเดี่ยวเดียวดาย อ้างว้าง (Sense of intimacy and solidarity V.S Isolation) เป็นวัยเริ่มเป็นผู้ใหญ่ หัวใจหลักในวัยนี้ก็คือ ความรักและการทำงานเพราะเมื่อมองดูจากฐานะทางสังคมในวัยนี้ บุคคลจำเป็นจะต้องนำตัวเองเข้าไปผูกพันกับหลักแหล่งอันใดอันหนึ่ง ทั้งด้านการทำงานและครอบครัวในระยะนี้ ไม่ใช่ระยะปฏิเสธหัวชนฝาแบบวัยรุ่นอีกต่อไปแล้ว แต่เป็นระยะที่ต้องยอมรับทางสังคมบางอย่าง บุคคลมีความพร้อมแล้วทางสถานะสังคมในอันที่จะประกอบสัมมาอาชีพเพราะจบการศึกษาแล้วและบุคคลมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้วที่จะตั้งหลักฐานเป็นครอบครัวกับใครสักคนหนึ่ง ถ้าบุคคลสามารถจัดการความสามารถส่วนตัวให้ไปกันได้กับสถาบันต่าง ๆ ของสังคมเขาก็จะอยู่ในสังคมไปได้ด้วยดี แต่ถ้าเขามีปัญหามาเสียตั้งแต่ขั้นต้น ๆ จนทำให้ไม่สามารถจัดการกับเรื่องการทำงานและความรักได้สำเร็จ ความอับอายความกลัวเสียหน้าก็จะทำให้แยกตัวออกจากเพื่อนฝูง หลบหน้าไม่ยอมพบปะผู้คน สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่สำคัญคือเพื่อนสนิท มิตรร่วมงานและคู่ชีวิต ปัญหาที่บุคคลต้องประสบในชีวิตการทำงานและชีวิตครอบครัวก็คือ ความร่วมมือและการแข่งขัน เขาจะต้องสามารถจัดการกับทั้งสองสิ่งนี้ให้ได้พอเหมาะ ความรู้สึกที่จะเกิดขึ้นในช่วงนี้ก็คือความรักและความผูกพันต่องานและครอบครัว

7. ขั้นให้กำเนิด และเลี้ยงดูบุตร V.S การหมกมุ่นใฝ่ใจแต่ตัวเอง (Sense of generative V.S Stagnation) เป็นวัยผู้ใหญ่และเข้าสู่วัยกลางคน ขั้นนี้เป็นขั้นที่คนเริ่มคิดวางแผนอนาคต คิดถึงการมีสายสัมพันธ์ มีลูกหลานในด้านความมั่นคงทางการงานอาจจะหมายถึงการสร้าง

หลักฐาน ปลุกบ้านช่อง ส่วนความมั่นคงทางจิตใจหมายถึงความต้องการที่จะมีบุตรหลาน คนที่สามารถประคองนาวาชีวิตมาได้จนถึงวัยนี้ ก็จะเกิดความรู้สึกดั่งที่กล่าวมา ส่วนบุคคลที่ล้มเหลวไม่ได้แต่งงาน ก็ย่อมหมดโอกาสที่จะมีบุตรหลาน หรือถ้าไม่มีงานทำก็หมดโอกาสที่จะเป็นหลักเป็นฐาน ความรู้สึกที่เกิดขึ้นก็คือเฉยชา ไม่คิดจะสร้างสรรค์อะไรไว้ให้ใคร เมื่อไม่มีสิ่งแวดล้อมจะให้สนใจก็จะพุ่งความสนใจเข้าตัวเอง กลายเป็นคนรักตัวเองหมกมุ่นใฝ่ใจแต่เรื่องของตัวเอง ไม่รักผู้อื่น ไม่คิดเรื่องสังคมโดยรอบ สิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือการได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบในครอบครัว บุคคลที่มีพัฒนาการสมบูรณ์จะมีความรู้สึกว่าได้ทำประโยชน์แก่สังคม และสามารถให้ความดูแลรักขาผู้อื่นได้

8. ขั้นสร้างความรู้สึกมั่นคงสมบูรณ์ V.S ความหมดหวังท้ออาลัย (Sense of integrity V.S Despair) วัยชราเป็นวัยสุดท้ายที่ประมวลเอาประสบการณ์ในชีวิตไว้ เป็นวัยสุดท้ายของชีวิต ฉากสุดท้ายของชีวิตนี้จะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นได้สามารถพัฒนาตนเองมาตั้งแต่ฉากแรกได้อย่างไร บุคคลได้มีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไร ช่วงสุดท้ายของชีวิตจะเป็นช่วงสุดท้ายที่เราหันกลับไปมองอดีตมาตั้งแต่ต้น และเหลือตกตะกอนเป็นช่วงปลายของชีวิต

หากการดำเนินชีวิตในช่วงต้นพบกับความสำเร็จในขั้นสุดท้ายนี้บุคคลจะพึงพอใจในชีวิตที่ผ่านมาและพร้อมที่จะจากโลกนี้ไป เนื่องจากได้ประจักษ์ถึงผลสำเร็จที่ได้เกิดขึ้น หลากคนรู้สึกมีความสุขที่จะได้ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ผ่านให้เป็นบทเรียนแก่คนรุ่นหลัง เสมือนเราได้ทำงานชิ้นหนึ่งจนสำเร็จและถึงเวลาอันสมควรแล้วที่อยากจะวางมือและส่งต่อให้ผู้อื่นไปทาต่อ บุคคลเหล่านี้จะสามารถมองโลกได้กว้างไกล มีความรักในเพื่อนมนุษย์และตระหนักได้ว่าชีวิตเป็นช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ ความรู้สึกที่สร้างขึ้นคือ ความรู้สึกที่ว่าตัวเองมีความฉลาด รอบรู้ ซึ่งพร้อมจะจากไปจากโลกใบนี้โดยไม่กลัวต่อความตายที่กำลังมาถึงตรงข้ามกับบุคคลผู้ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตจะมีความกลัวตาย เมื่อรู้แน่ชัดว่าเวลาของตนใกล้เข้ามาแล้ว เขาจะรู้สึกผูกพันกับภารกิจที่ยังค้างค้างอยู่ ที่ยังไม่สำเร็จ จะรู้สึกหมดหวังท้อแท้ต่อชีวิต ดังนั้นการใช้ชีวิตในบั้นปลายจะเป็นการอยู่ไปวัน ๆ ไร้มีความหมาย สิ่งแวดล้อมที่สำคัญของคนชราคือ คนในวัยและสถานะเดียวกัน ตลอดชีวิตของบุคคลนี้ก็คือ การสร้างสรรค์และฝึกการหาหน้าทีของ Ego มาตลอด

9.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนคูรา

มีความเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์ นอกเหนือจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้ว เกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น และการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่เหล่านั้นสามารถเรียนรู้ได้โดยประสบการณ์ตรงหรือไม่ก็โดยการสังเกต องค์ประกอบทางชีววิทยาที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้โดยพฤติกรรมนั้นก็คือองค์ประกอบในตัวบุคคลมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้พฤติกรรม ในการอธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ แบนคูรา ได้อธิบายรูปของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง

ระหว่างพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม โดยที่องค์ประกอบทั้ง 3 นี้จะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

พฤติกรรมองค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ พฤติกรรมของมนุษย์สามารถกำหนดสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็สามารถกำหนดพฤติกรรม พฤติกรรมสามารถกำหนดองค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบส่วนบุคคลก็สามารถกำหนดพฤติกรรมได้เช่นกัน ในทำนองเดียวกัน องค์ประกอบทาง สิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบส่วนบุคคลก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

แบนดูรา ได้กล่าวถึงตัวกำหนดพฤติกรรมว่า มี 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเร้า ได้แก่ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมการเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมซ้ำ ๆ มนุษย์จะคาดการณ์ไว้ว่า ถ้ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นจะมีเหตุการณ์อะไรตามมา

ประการที่ 2 ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นผล ได้แก่ ผลของการกระทำมนุษย์จะเลือกกระทำพฤติกรรมที่ ได้รับผลทางบวก และจะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่จะได้รับผลทางลบ

แบนดูราได้กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ ว่ามี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การเรียนจากผลของการกระทำ เป็นการ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งจะทำหน้าที่ 3 ประการ คือ 1. ให้ข้อมูล 2. จูงใจ และ 3. เสริมแรง

วิธีที่ 2 วิธีการเรียนรู้จากการเลียนแบบ เป็นการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ กระทำพฤติกรรม ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม การเรียนรู้จากตัวแบบอาศัย กระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตเป็นผลสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1. กระบวนการใส่ใจ 2. กระบวนการเก็บจำ 3. กระบวนการทางกาย และ 4. กระบวนการจูงใจ

นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแบนดูรา ยังได้กล่าวถึงการควบคุมพฤติกรรม ด้วยปัญญาไว้ว่า การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมและผลของการกระทำจะอยู่ในรูปของความเชื่อและความคาดหวัง ซึ่งเป็น กระบวนการทางปัญญา ความเชื่อและความหวังนี้จะทำหน้าที่ ควบคุมหรือกำกับ การกระทำของมนุษย์ในเวลาต่อมา การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ 1. ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์และเงื่อนไข 2. การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองและผลที่จะเกิดขึ้น และ 3. สิ่งจูงใจ (Bandura, 1977)

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบตนเอง

1. ความหมายของโปรแกรมฝึกอบรม

สุดาเรศ แจ่มเดชะศักดิ์ ให้ความหมายของโปรแกรมไว้ว่า คือรายละเอียดของแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาการเรียนรู้โดยทั่วไป หรือผู้เรียนที่มีคุณลักษณะพิเศษ เช่น เด็กที่มีความสามารถพิเศษ เด็กพิการ เด็กที่มีผลการเรียนต่ำ ให้ผู้เรียนนั้นได้รับการพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายหรือลักษณะของโปรแกรมที่วางไว้ เช่น การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ โปรแกรมการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท.) โปรแกรมการศึกษาทางอาชีพ และโปรแกรมการเตรียมความพร้อมทางอาชีพ เป็นต้น (สุดาเรศ แจ่มเดชะศักดิ์, 2543)

2. องค์ประกอบของโปรแกรมฝึกอบรม/หลักการในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม

จากการศึกษาของ สุดาเรศ แจ่มเดชะศักดิ์ กล่าวว่า Cooper และ Worden ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมฝึกอบรมว่ามีส่วนประกอบ ดังต่อไปนี้

1. จุดประสงค์
2. ความต้องการของผู้เรียน ลักษณะผู้เรียน ความสามารถของนักเรียนที่จะสอน
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. สื่อ วัสดุอุปกรณ์ หนังสือ เกมและสิ่งอื่นที่ต้องการใช้

วรภรณ์ โพธิ์ศรีประเสริฐ ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม จากแนวคิดของ Boyle ดังนี้

1. การสร้างพื้นฐานทางปรัชญาในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมความเชื่อและค่านิยมของนักพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมแต่ละคนที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม เช่น ถ้านักพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมมีความเชื่อพื้นฐานเชิงปรัชญาว่าผู้เรียนควรเป็นศูนย์กลาง ของการเรียนการสอนและเป็นผู้ที่สามารถจะชี้นำตัวเองได้ การจัดการเรียนการสอนจะให้ความสำคัญกับเทคนิคที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพยายามศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด

2. การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาความต้องการหรือสิ่งที่มีผู้เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมกังวลห่วงใยเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ คือ การช่วยให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมบรรลุความสำเร็จในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเองในการวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาอาจไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริงนักพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมจึงต้องวิเคราะห์สถานการณ์อย่างลึกซึ้งจนสามารถลำดับความต้องการและปัญหาได้

3. การมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ เป็นการส่งเสริมให้บุคคลสนใจและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของโปรแกรมฝึกอบรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมนี้ เป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมทุกประเภท

4. ระดับทางสติปัญญาและสถานภาพทางสังคมของผู้เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรม นักพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญเรื่องความแตกต่างของบุคคลจะต้องรู้ว่าผู้ใหญ่ต่างจากเด็กแม้จะอยู่ในกลุ่มวิชาชีพเดียวกัน ก็มีความแตกต่างเกี่ยวกับเจตคติในการเรียนรู้ภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ เชื้อชาติ และประสบการณ์ในวิชาชีพ ความแตกต่างของแต่ละบุคคลมีผลต่อกระบวนการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมตัวอย่างเช่น ผู้เรียนที่มีประสบการณ์น้อยในสถานการณ์ที่ใช้กระบวนการกลุ่มจะหวาดกลัวการเรียนการสอนในรูปแบบกลุ่มต่าง ๆ

5. ศึกษาแหล่งข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และการกำหนดจุดประสงค์โปรแกรมฝึกอบรม แหล่งข้อมูลที่ควรศึกษาคือ ตัวผู้เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรม สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับสังคม หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้เรียนและเนื้อหาวิชาการ แหล่งข้อมูลใดแหล่งหนึ่งไม่เพียงพอต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ดี

6. การยอมรับเรื่องข้อจำกัดเกี่ยวกับสถาบันและบุคคล ข้อจำกัดต่าง ๆ ได้แก่ ปรัชญาขององค์กรเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมหรือกลุ่มในสังคมมีความคิดเห็นขัดแย้งงบประมาณ ไม่เพียงพอ ความเชื่อของผู้ให้การสนับสนุนทางการเงิน ความเชื่อของผู้รับบริการเกี่ยวกับโปรแกรมฝึกอบรม ความเชื่อของฝ่ายบริหารภายในองค์กรเกี่ยวกับลำดับความสำคัญของโปรแกรมฝึกอบรมความเชื่อของนักพัฒนาโปรแกรมเองเกี่ยวกับโปรแกรมฝึกอบรม

7. ระดับความยืดหยุ่นของการวางแผนโปรแกรมฝึกอบรม เนื่องจากการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมมีลักษณะเป็นการพัฒนาและเกี่ยวกับปัญหา การกำหนดและพยายามควบคุมทุกปัจจัยทุกขั้นตอนเป็นเรื่องยาก การประเมินผลวัตถุประสงค์และวิธีการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ได้หลายทางเลือก ทำให้โปรแกรมฝึกอบรมมีความยืดหยุ่น

8. การเลือกและการจัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์การเรียนรู้ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพผลจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนและผู้สอนร่วมมือกัน ผู้เรียนที่คิดว่าไม่ต้องทำอะไรนอกจากฟังบรรยาย จะไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

9. การประเมินประสิทธิภาพผลและผลกระทบจุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินคือ การนำผลไปใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมการประเมินผลโปรแกรมฝึกอบรมจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

9.1 การกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์

9.2 การรวบรวมข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น

9.3 การพิจารณาตัดสินผลโดยเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์กับข้อมูลที่รวบรวมไว้

10. การเลือกวิธีการ เทคนิคและอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเหมาะสม โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือก

Caffarella ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาจุดประสงค์ของโปรแกรมฝึกอบรม
 - 1.1 กำหนดจุดประสงค์ของโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อสะท้อนให้ผู้เรียนหรือผู้รับบริการตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์จากโปรแกรมฝึกอบรม
 - 1.2 ประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
 - 1.3 ตรวจสอบว่าวัตถุประสงค์ของโปรแกรมฝึกอบรมมีความชัดเจนหรือไม่ ก่อนนำเสนอผู้เกี่ยวข้อง
 - 1.4 ใช้วัตถุประสงค์ของโปรแกรมฝึกอบรมเป็นการตรวจสอบภายในว่าโปรแกรมฝึกอบรมมีความสอดคล้องตรงกับความต้องการและปัญหาหรือไม่ เช่น วิธีการจัดการเรียนการสอนการประเมินความต้องการ
2. การสร้างแผนการเรียนรู้
 - 2.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน
 - 2.2 เลือกและลำดับเนื้อหาสาระตามระดับความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนตามลักษณะเนื้อหาวิชาการและสิ่งที่ผู้สอนเห็นว่าเหมาะสม
 - 2.3 เลือกเทคนิคการเรียนการสอนเพื่อให้ได้ผลตามที่คาดหวังไว้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การบรรยาย กรณีศึกษา บทบาทสมมติ การละเล่น การเล่าเรื่อง
 - 2.4 เลือกและพัฒนาสื่อที่จะเสริมการเรียนการสอน
 - 2.5 ในแต่ละกิจกรรมเลือกวิธีการประเมินผลที่จะช่วยเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและช่วยให้รู้ว่าการเรียนการสอนได้ผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่
3. การสร้างแผนงานการประเมินผล
 - 3.1 ระบุระเบียบวิธีการที่จะประเมินผล ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
 - 3.2 กำหนดวิธีการที่จะรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการประเมินผล เช่น การสังเกต การใช้แบบสอบถาม
 - 3.3 วางแผนล่วงหน้าว่าจะใช้วิธีการใดในการวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการใดที่จะนำมาใช้เสนอผลการประเมิน
 - 3.4 อธิบายเกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าและประโยชน์ของโปรแกรมฝึกอบรม
 - 3.5 นำผลจากการประเมินโปรแกรมและเสนอข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงโปรแกรมฝึกอบรมต่อไปในอนาคต (Caffarella, 1963)

Joyce และ Weil กล่าวถึงหลักการในการพัฒนาโปรแกรมหรือรูปแบบการสอน
สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. โปรแกรมหรือรูปแบบการสอนต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยา
การเรียนรู้ เป็นต้น

2. เมื่อพัฒนาโปรแกรมหรือรูปแบบการสอนแล้วก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลาย
ต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจสอบคุณภาพในเชิงการใช้ในสถานการณ์จริงและนำข้อ
ค้นพบมาปรับปรุงแก้ไข

3. การพัฒนาโปรแกรมหรือรูปแบบการสอนอาจออกแบบให้ใช้ได้กว้างขวางหรือ
เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

4. การพัฒนาโปรแกรมหรือรูปแบบการสอนจะมีจุดมุ่งหมายหลักที่ถือเป็นตัวตั้ง
ในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ กล่าวคือ ถ้าผู้ใช้นำรูปแบบการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมายหลักจะ
ทำให้เกิดผลสูงสุดแต่ก็สามารถนำรูปแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นได้ถ้าเห็นว่าเหมาะสม
(Joyce, B. & Weil, M. and Showers, 1966)

3. ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม

Mclaughin และ Eares (สุดาเรศ แจ่มเดชะศักดิ์, 2543 : 58 ; อ้างอิงมาจาก
Mclaughin and Eares. 1796) แนวคิดเกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมไว้ 5
ขั้นตอน ดังนี้

1. การประเมินผู้เรียน
2. การตั้งเป้าหมายและจุดประสงค์การสอน
3. การวิเคราะห์งาน
4. การเลือกและใช้กลยุทธ์การสอนรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์
5. การประเมินผลโปรแกรม

4. การประเมินผลโปรแกรมฝึกอบรม

ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาต้องมีการประเมินผลโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อทราบว่า
โปรแกรมนั้นมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ตามความคิดเห็นของไทเลอร์ การประเมินผล คือ การ
เปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่างกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้ โดยมีความเชื่อว่า
จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุมและจำเพาะเจาะจงแล้วจะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้
เป็นอย่างดีในภายหลัง (Tyler, 1949)

สรุปได้ว่า การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม คือ การออกแบบโปรแกรมให้ใช้ได้อย่าง
กว้างขวางหรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่งและต้องมีทฤษฎีรองรับ ก่อนนำ ไปใช้
อย่างแพร่หลายต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจสอบคุณภาพ ใช้ในสถานการณ์จริงและนำ

ข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไข ในการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประกอบดังนี้ จุดมุ่งหมายของโปรแกรม ลักษณะของโปรแกรมคุณสมบัติของผู้ใช้โปรแกรมและกลุ่มเป้าหมาย เอกสารที่ใช้ในโปรแกรม ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนการสอน

5. แนวทางในการสร้างโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบ

ในการสร้างโปรแกรมฝึกอบรมสำหรับส่งเสริมความรับผิดชอบผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (moral reasoning) ของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ใช้กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมคือ การอภิปรายและแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็น โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ดำเนินการเสนอประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่มีความยากแก่การตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 2 แยกผู้อภิปรายออกเป็นกลุ่มย่อยตามความคิดเห็นที่แตก ต่างกัน

ขั้นตอนที่ 3 ให้กลุ่มย่อยอภิปรายเหตุผล พร้อมหาข้อสรุปว่า เหตุผลที่ถูก – ผิด หรือควรทำ ไม่ควรทำ เพราะเหตุอะไร

ขั้นตอนที่ 4 สรุปเหตุผลของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำ

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

1. ความหมายของคำว่ากลุ่ม

มีนักวิชาการไทยหลายคนได้ให้ความหมายของคำว่ากลุ่มไว้ดังต่อไปนี้ เช่น คมเพชร ฉัตรศุภกุล ให้นิยามกิจกรรมกลุ่มว่า การนำประสบการณ์มาวางแผนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการในสมาชิกแต่ละคนและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยรวม การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาในตัวบุคคลทุกคน (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2530) เช่นเดียวกันกับ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา ได้ให้ความหมายของคำว่ากลุ่มว่า กลุ่มประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน มีการพึ่งพาอาศัย ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีความพึงพอใจ มีผลประโยชน์ร่วมกันมีการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกันมีความรู้สึกรักตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542)

ส่วนนักวิชาการต่างประเทศหลายคนก็ได้ให้ความหมายของคำว่ากลุ่มไว้ดังต่อไปนี้ เช่น Belkin และ Skydell อธิบายว่า กลุ่มไม่ได้มีความหมายเพียงการมีคนจำนวนหนึ่งมาขึ้นหรือนั่งใกล้ๆ กันแต่กลุ่ม คือ คนตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยต่างตระหนักรับรู้ในจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่ร่วมกันอยู่นั้น ดังนั้นการที่คน 2 คน นั่งเล่นหมากรุกหรือคนที่นั่งดูกีฬาอยู่ในสนามกีฬา ก็จัดว่าเป็นกลุ่ม (นริศรา คามณี, 2544) เช่นเดียวกันกับ Kemp อธิบายว่า กลุ่ม ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันมีปฏิสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความพอใจ มี

การยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและมีความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในกลุ่ม(สวัสดี วงชารี, 2548) คาร์ทไรท์และแซมเดอร์ อธิบายถึงความหมายของกลุ่มว่า หมายถึง บุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดซึ่งกันและกัน (จันดา ทัพละ, 2550)

สรุปได้ว่า กลุ่ม คือ คนตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยต่างตระหนักรับรู้ในจุดประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์กันและมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันช่วยเหลือหรือร่วมมือกันในการทำงาน สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

2. ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

มีนักวิชาการไทยหลายคนได้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้มากมาย เช่น พรรณพิศ วาณิชการ คมเพชร ฉัตรศุภกุล และ กาญจนา ไชยพันธุ์ กล่าวว่ากิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การกระทำกิจกรรมร่วมกันของบุคคลในกลุ่มซึ่งรวมกันวางแผนงานตามตามเป้าประสงค์และจัดประสบการณ์ของกลุ่ม หลาย ๆ ฝ่ายศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำ ความคิด ฝึกปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีการศึกษาจากประสบการณ์ โดยผู้ศึกษาจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ขึ้นทั้งตัวบุคคลและในกลุ่ม(พรรณพิศ วาณิชการ., 2535) (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2546) และ(กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549) ใกล้เคียงกับนิรันดร์ จุลทรัพย์ และ เคมป์ และกัลลี ได้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มว่า กิจกรรมกลุ่มคือ เทคนิคการฝึกอบรมที่มีจุดศูนย์กลางการเรียนรู้อยู่ที่กลุ่มผู้เข้าอบรม กระทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ อันเนื่องมาจากการค้นพบตัวเองซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อให้สมาชิกได้รับรู้ด้วยตนเอง(นิรันดร์ จุลทรัพย์, 2542) และ เคมป์ และกัลลี (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภ, 2542 ; อ้างอิงมาจาก Kemp and Gully)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งกำหนดพฤติกรรมและทัศนคติของสมาชิกแต่ละคนและของกลุ่มโดยส่วนรวม เป็นเครื่องมือในการนำสมาชิกกลุ่มไปสู่การเรียนรู้ ด้วยประสบการณ์ของตนเองซึ่งจะช่วยฝึกประสบการณ์ของตนอันก่อให้เกิดการเรียนรู้จักและเข้าใจ เกิดการยอมรับตนเองอย่างแท้จริง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของสมาชิกในกลุ่มและสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งภายในจิตใจของตนเอง ตลอดจนสามารถพัฒนาตนเองให้มีความเจริญงอกงามทางจิตใจได้

3. จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

นิรันดร์ จุลทรัพย์ สรุปว่า กิจกรรมกลุ่มนั้นมีจุดมุ่งหมาย 8 ประการ ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างความคุ้นเคย กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเข้าใจตนเองและผู้อื่น กิจกรรมกลุ่มเพื่อการติดต่อสื่อสาร กิจกรรมกลุ่มเพื่อการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะการ

ตัดสินใจเพื่อการแก้ปัญหา กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะผู้นำกิจกรรมกลุ่มเพื่อการพัฒนาทีมงานและกิจกรรมกลุ่มเพื่อการพัฒนาบรรยากาศก่อนเปิดการอบรม ซึ่งในการจัดกิจกรรมกลุ่มแต่ละครั้งควรมีการวางแผนเพื่อให้สมาชิกได้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ (นิรันดร์ จุลทรัพย์, 2542)

Bennett ได้สรุปจุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้ทางการศึกษา อาชีพสังคม และส่วนตัว จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เช่น การปฐมนิเทศ นักเรียนที่ เข้าใหม่ การศึกษาชีวิตการทำงานและปัญหาของการปรับตัวต่ออาชีพ การได้มีโอกาสศึกษาปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นกลุ่มจะช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้

2. ก่อให้เกิดผลทางการบำบัดรักษา จากการที่สมาชิกของกลุ่มได้มีโอกาสระบาย ความเครียดทางอารมณ์ทำให้สมาชิกเข้าใจและได้ข้อคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งได้มีโอกาสศึกษาปัญหา ที่คล้ายคลึงกันในบรรยากาศที่โอนอ่อนผ่อนตามและนำมาปรับปรุงบุคลิกภาพ และวิถีทางชีวิตของตนเอง นอกจากนี้กลุ่มยังเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนวินิจฉัยปัญหาของตนเอง และผู้อื่น

3. ช่วยให้ผู้คลบบรรลุจุดมุ่งหมายของการแนะแนวอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น

4. ช่วยให้การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะกลุ่มช่วยให้เข้าใจปัญหาและลักษณะทั่ว ๆ ไปของปัญหา (Bennet, 1963)

กรมวิชาการ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มว่า กิจกรรมกลุ่มช่วยแก้ไขข้อจำกัดในเรื่องเนื้อหาทางจริยธรรม ซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรมและหยุดนิ่งกับที่ ให้เป็นการเรียนรู้ที่น่าสนใจ โดยสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ที่มีการเคลื่อนไหวของผู้เรียนและเนื้อหาควบคู่กันไป การจัดกระบวนการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งทางร่างกายและสติปัญญา อารมณ์ และการปฏิสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่ โดยมีการใช้กิจกรรมเพื่อการสอนประการ เช่น สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง เป็นต้น ที่ครูสามารถจัดทำได้ด้วยตนเอง จะช่วยให้การส่งเสริมการเรียนรู้ทางด้านจริยธรรมเป็นรูปธรรม น่าสนใจขึ้น สอดคล้องกับวัยและพัฒนาตาระดับวุฒิภาวะและความต้องการของนักเรียนในแต่ละระดับ (กรมวิชาการ, 2542)

จากเอกสารข้างต้นสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม คือ จุดที่ต้องพยายามไปให้ถึงเป็นสิ่งที่หวังไว้ในอนาคตเป็นเครื่องบอกทิศทางให้ทำงานอย่างหนึ่งพยายามไปให้ถึงจุดนั้น เปรียบเสมือนผู้กำหนดทิศทาง

4. ขั้นตอนของการใช้กิจกรรมกลุ่มในการเรียนการสอน

ประพนอม เดชชัย ได้อธิบายการดำเนินงานของกลุ่มว่า ไม่ว่าจะป็นกลุ่มในลักษณะใดจะมีกระบวนการในการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรวมกลุ่ม (Forming Stage) เป็นขั้นแรกที่สมาชิกของกลุ่มมารวมกันถ้ายังไม่รู้จักกันดีพอทุกคนจะสงวนท่าที ไม่ค่อยแสดงออกในระยะนี้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำกลุ่มที่ต้องประสานงานให้

2. ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Norming Stage) เมื่อสมาชิกภายในกลุ่มรู้จักกันแล้วกลุ่มจะเริ่มให้คิดถึงเป้าหมายของกลุ่มและภารกิจของกลุ่มที่ต้องรับผิดชอบ ในขั้นนี้ผู้นำกลุ่มจะมีบทบาทร่วมกับผู้เรียนในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกกลุ่มจะต้องทำงานร่วมกัน

3. ขั้นระดมความคิด (Storming Stage) เป็นขั้นที่บรรยากาศของการทำงานเริ่มจริงจังมากขึ้นสมาชิกในกลุ่มพยายามกำหนดร่างกฎเกณฑ์และระเบียบของกลุ่ม ในขั้นนี้ผู้นำมีบทบาท 2 ประการ คือปล่อยให้ผู้เรียนดำเนินการไปโดยลำพังหรือเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

4. ขั้นกระชับความสัมพันธ์ (Reforming Stage) เป็นขั้นที่กลุ่มรู้จักคุ้นเคยและเข้าใจบทบาทของตนเป็นอย่างดี จึงทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยดี

5. ขั้นสลายตัว (Disbanding Stage) เป็นขั้นสุดท้ายเมื่อสมาชิกของกลุ่มได้ร่วมมือดำเนินงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุเป้าหมายแล้วภารกิจของกลุ่มเริ่มลดลงไปด้วย ทำให้กลุ่มเริ่มสลายตัวในขั้นนี้ผู้นำจะมีบทบาทในการทบทวนการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมาเพื่อทำการสรุปผลและเสนอแนะแนวทางการนำผลไปใช้หรือนำไปศึกษาค้นคว้าต่อไป (ประพนอม เดชชัย, 2531)

5. ขนาดของกลุ่ม เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

มีนักวิชาการไทยหลายคนได้อธิบายเกี่ยวกับขนาดของกลุ่ม เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น คมเพชร ฉัตรศุภกุล อธิบายว่าขนาดของกลุ่มอาจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ในการพิจารณาธรรมชาติของปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม กลุ่มที่มีขนาดแตกต่างกันทำให้การปฏิสัมพันธ์แตกต่างกัน ในกลุ่มที่มีขนาดมากเกินความจำเป็นสมาชิกจะต้องทำงานซ้ำซ้อนกันขนาดของกลุ่มไม่ควรเกิน 15 คน (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2530) ซึ่งใกล้เคียงกับ ส่วนนักวิชาการต่างประเทศได้อธิบายเกี่ยวกับขนาดของกลุ่ม เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น Ottaway อธิบายว่ากลุ่มควรมีขนาดเล็ก เพราะจะช่วยให้สมาชิกมีการแสดงออกอย่างอิสระโดยทั่วถึงกันกลุ่มควรมีขนาดอย่างมากที่สุด 12 คน หรือถ้ามีมากกว่านั้นก็ไม่ควรเกิน 15 คน (Ottaway, 1966)

จากการศึกษาขนาด เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสรุปได้ว่า สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 5 - 15 คน ควรจัดเวลาไม่เกิน

1 ชั่วโมงเพราะถ้ามากไปกว่านั้นเด็กจะเกิดการเบื่อหน่ายได้เพราะเด็กในวัยนี้ จะมีความสนใจในกิจกรรมในระยะเวลาที่ไม่มากนักในการวิจัยครั้งนี้บางกิจกรรมผู้วิจัยจัดขนาดของกลุ่มเป็นกลุ่มละ 5 - 6 คน จัดสัปดาห์ละ 3 ครั้งๆ ละ 60 นาที

6. ประโยชน์ของใช้กิจกรรมกลุ่ม

บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล กล่าวว่่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มประเภท ต่าง ๆ แล้ว นอกจากจะทำให้ได้ผลงานตามจุดมุ่งหมายของกลุ่มชนิดนั้น ๆ แล้วยังมีผลทำให้บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นและมีประโยชน์ต่อผู้ให้บริการแนะแนวในโรงเรียนและชุมชนอีกด้วย ประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มได้แก่

1. ประโยชน์ต่อสมาชิกในกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะมีผลให้นักเรียนได้รับการตอบสนองความต้องการทางสังคม ทั้งยังเป็นการก่อให้เกิดพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อีกด้วย เช่น การพัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านเจตคติ คือ มีการเปลี่ยนแปลงต่อตนเองและผู้อื่นเป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ขึ้นและพัฒนาการทางด้านทักษะ ได้แก่ ทักษะทางสังคม ทักษะในการศึกษาค้นคว้า ทักษะทางปัญญาและทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม

2. ประโยชน์ต่อผู้แนะแนวหรือผู้นำกลุ่ม ในฐานะผู้ให้บริการแนะแนว ซึ่งต้องจัดบริการให้กับนักเรียนเพื่อส่งเสริมและพัฒนา เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียน เพื่อให้บริการนักเรียนเป็นกลุ่มได้บรรลุจุดมุ่งหมาย (บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล, 2535)

โรเจอร์ส ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้ คือ

1. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการรับรู้ทางความรู้สึก
2. มีความตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนเปิดเผยความรู้สึกมีความจริงใจและเป็นไปอย่างธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงทางความสามารถในการควบคุมความรู้สึกต่าง ๆ ของตนเอง มีการแสดงที่ตรงกับความรู้สึกของตนเอง

3. เกิดแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ หมายถึง การเข้าใจตนเอง การรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง

4. เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หมายความว่า บุคคลยอมรับตนเอง พัฒนาในเรื่องคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองและมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ลดการสั่งสอนและควบคุมผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้นและมีความรู้สึกพึ่งพากันละกัน เชื่อในความสามารถของบุคคล มีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่มและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม(พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542)

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า ประโยชน์ของการใช้กิจกรรมกลุ่มนั้น จะช่วยให้สมาชิกกลุ่ม มีการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมและตัวของสมาชิกเองทำให้สมาชิกมีความรับผิดชอบมีเหตุผล รวมไปถึงการพัฒนาทางด้านความคิด เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรม

สามารถที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เรียนรู้ที่จะแก้ไขหรือสู้ได้อย่างถูกต้อง ทำให้มีประสบการณ์ในการดำรงชีพออย่างอิสระและถูกต้อง

7. เทคนิคของกิจกรรมกลุ่ม

การจัดกิจกรรมกลุ่มให้บรรลุจุดมุ่งหมายและได้รับผลประโยชน์ตามจุดที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมกลุ่มด้วยและได้มีผู้กล่าวถึงเทคนิคและวิธีการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมกลุ่มที่สำคัญไว้ ดังนี้

1. กระบวนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ กรมวิชาการ ได้แบ่งขั้นตอนไว้ดังนี้

1.1 ขั้นเตรียมการ เป็นขั้นตอนของการกำหนดวัตถุประสงค์และการจัดเตรียมบทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลองให้สอดคล้องกัน จุดเน้นของการใช้บทบาทสมมติจะอยู่ที่ตัวผู้แสดงความรู้สึก ความนึกคิด เหตุผล และวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน ทั้งนี้ ต้องระบุให้ชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจอะไรบ้างจากการแสดง จากนั้นจึงกำหนดสถานการณ์และบทบาทที่จะนำไปใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์โดยพิจารณาเรื่องความยากง่าย วัย ระดับวุฒิภาวะ คุณธรรมที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง การขัดแย้งปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องแก้ไข เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสในการวิเคราะห์และตัดสินใจต่อไป

1.2 ขั้นดำเนินการแสดงเป็นการเตรียมนักเรียนให้พร้อม โดยการใช้เทคนิคและวิธีการนำเขาสู่บทเรียนในรูปแบบต่าง ๆ กัน การเล่าเรื่องราวสถานการณ์ที่เริ่มเกิดขึ้นการโยงกับประสบการณ์เดิมของนักเรียน จากนั้นคัดเลือกผู้แสดงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และบทบาทที่กำหนดขึ้น เมื่อได้ผู้แสดงตามที่ต้องการแล้ว ต้องให้เวลาสำหรับนักเรียนในการเตรียมการแสดงเพื่อฝึกฝนและทดสอบกับบทบาทที่ตนเองได้รับ เพื่อสร้างความมั่นใจร่วมกัน ต่อจากนั้นจึงช่วยกันจัดการแสดงให้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง นอกจากนี้ครูต้องเตรียมผู้สังเกตการณ์ เพื่อให้ นักเรียนที่เป็นผู้ดูได้รู้จักการสังเกต การบันทึกข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย เมื่อห้องเรียนและผู้แสดงอยู่ในสถานการณ์ที่พร้อมแล้ว จึงเริ่มต้นให้นักเรียนเริ่มแสดงได้ การแสดงนี้ควรปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ ครูหรือผู้ชมไม่ควรขัดกลางคัน นอกจากนี้ในกรณีผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ในขณะที่แสดงครูควรสังเกตพฤติกรรมของผู้แสดงและผู้ชมอย่างใกล้ชิด ข้อควรระวังคือ บางครั้งการแสดงอาจใช้เวลามากเกินไป เยิ่นเย้อ ควรตัดบทด้วยวิธีการที่ดี เพื่อป้องกันไม่ให้เสียเวลา และไม่ให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย

1.3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง เป็นขั้นที่นักเรียนจะได้เสนอข้อมูลพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สังเกตร่วมกัน รู้จักการแยกแยะประเด็น วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ให้อภิปรายจนนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจตามคุณธรรมที่ต้องการ บทบาทที่สำคัญของครู คือ การเตรียมคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการอภิปรายกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเทคนิคบางประการที่ครูสามารถนำมาใช้ คือ การสมภาษณ์ผู้แสดง ผู้ชม ผู้สังเกตการณ์ในเรื่องความรู้สึกความคิด

ที่เกิดขึ้น การอภิปรายแสดงความเห็นต่อคำถามที่นำมาใช้ ครูต้องระมัดระวังไม่ให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ในการทางติเตียนข้อบกพร่องของผู้แสดง แต่ควรเน้นในเรื่องของเหตุผลและพฤติกรรมที่แสดงออกเท่านั้น

1.4 ชั้นแสดงเพิ่มเติม หลังการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้วนักเรียนอาจจะเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจ ครูอาจจะให้มีการแสดงเพิ่มเติมก็ได้

1.5 ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมที่ศึกษาร่วมกัน การให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม การสรุปสาระสำคัญของเนื้อหา ความคิดรวบยอดของคุณธรรมที่เรียนรู้การเสนอแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไปหลังจากการแสดงบทบาทสมมติแล้ว ครูควรย้ำและทำความเข้าใจกับนักเรียนอีกครั้งหนึ่งว่า การแสดงที่ผ่านมาเป็นเพียงบทบาทสมมติเท่านั้น เพราะนักเรียนบางคนอาจจะติดอยู่กับบทบาท สถานการณ์ และคำอภิปรายของนักเรียนบางคนจนเกินไป อาจก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีเกิดขึ้น ครูจึงต้องชี้แนะและทำความเข้าใจให้ถูกต้องเสมอเมื่อเกิดเหตุการณ์ลักษณะประเภทนี้ขึ้น (กรมวิชาการ, 2542)

2. แนวทางการจัดการเรียนการสอนกับกรณีตัวอย่าง

2.1 ศึกษาแยกแยะหัวข้อคุณธรรมที่ต้องการสอน เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการ ความคิดรวบยอดและศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณธรรมที่ช่วยเสริมคุณธรรมที่ต้องการเน้น

2.2 คัดเลือกข่าว ตัวอย่างเหตุการณ์ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับคุณธรรมที่สอน ปรับให้เข้ากับวัย ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมของผู้เรียน

2.3 กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดของการนำไปใช้ จุดมุ่งหมายลำดับขั้นตอนของกิจกรรม

2.4 การแสดงออก จำนวนกลุ่มและนักเรียนในแต่ละกลุ่ม สถานที่ เวลาที่ใช้ บทบาทของนักเรียนบางคนและทั้งหมด สื่อประกอบการสอน ประเด็นที่ใช้อภิปรายแสดงความ คิดเห็น ตัวอย่างข้อมูลเพิ่มเติม ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และแนวทางแก้ไข

2.5 การนำไปใช้ในชั้นเรียน การเตรียมห้องเรียน และบรรยากาศให้เหมาะสมกับกรณีตัวอย่าง การอภิปราย การแบ่งกลุ่ม ข้อตกลง หรือกติกาที่นำมาใช้การมอบหมายงานที่ให้ศึกษา และให้ศึกษากรณีตัวอย่างด้วยตนเอง มีการอภิปรายกลุ่มย่อย เสนอความคิดเห็น การซักถามการเพิ่มเติมข้อมูลตัวอย่างต่าง ๆ การกำหนดผู้แสดงบทบาทสมมติ การตอบปัญหาหรือประเด็นพร้อมเหตุผลท้ายกรณีตัวอย่างที่กำหนดให้

2.6 การเพิ่มเติมเนื้อหา เอกสารเสริมประสบการณ์ แบบประเมินตนเอง หรือกลุ่มเกี่ยวกับคุณธรรมที่ต้องการสอน แนวสรุปและประเด็นที่นักเรียนควรทราบ เพื่อให้เกิดความ

ชัดเจนในสิ่งที่เรียนรู้ความขัดแย้งน้อยลง ครูต้องจัดทำแนวสรุปและตั้งคำถามนำเพื่อให้นักเรียนสรุปแนวคิด สาระสำคัญของคุณธรรมได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะและประเภทของกรณีตัวอย่างสามารถจัดทำได้จากข่าวหนังสือพิมพ์ เหตุการณ์ เรื่องสั้นการเล่าเรื่อง รูปภาพ บทสนทนา หรือคำพูด

แนวทางการสร้างกรณีตัวอย่าง

1. กำหนดให้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือมีส่วนใกล้เคียงกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม

2. เรื่องที่สร้างต้องเป็นเรื่องที่ยังหาข้อยุติหรือข้อสรุปไม่ได้ มีประเด็นที่ต้องใช้ความคิดเห็นของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ทางเลือกของคำตอบมีหลายแนวและเปิดกว้าง

3. สอดคล้องกับเนื้อหาทางจริยธรรม เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของนักเรียน

4. ปรับเป็นกิจกรรมที่แสดงออกและเคลื่อนไหว

5. มีสาระน่าสนใจ สนุกสนาน แทรกข้อคิดเห็นเป็นประโยชน์

6. มีคำถามหรือประเด็นที่ใช้ในการอภิปรายและแสดงความคิดเห็น

ข้อควรพิจารณาในการใช้กรณีตัวอย่าง

1. การสร้างกรณีตัวอย่างไม่ควรเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งในชั้นเรียนควรหลีกเลี่ยงการนำมาใช้โดยตรง แต่ควรดัดแปลงให้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างใกล้เคียงที่สุดเท่านั้น

2. ครูต้องพยายามคลี่คลายความคิดเห็นขัดแย้งที่แตกต่างกันของนักเรียนได้โดยยึดแนวข้อสรุปที่ได้จากข้อตกลงของความคิดเห็นของกลุ่มคุณธรรมที่ต้องการเน้นและความคิดรวบยอดของการสอนเป็นแกนสำคัญที่นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งหมด

3. ควรนำกิจกรรมหรือสื่อการสอนบางประเภทเข้าช่วยในการสอนบางครั้ง เช่น กิจกรรมบทบาทสมมติและสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

4. จุดประสงค์สำคัญของกรณีตัวอย่างควรมุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักสร้างความคิดเห็นของตนเองให้เกิดขึ้น มีความเชื่อมั่นและกล้าแสดงออกอย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลการสร้างกฎเกณฑ์ของกลุ่ม การรู้จักเคารพมติหรือผลการตัดสินใจของกลุ่มร่วมกัน

5. ต้องมีเทคนิคเชื่อมโยงกรณีตัวอย่าง ที่นำมาใช้ให้สัมพันธ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนได้อย่างสอดคล้องและกลมกลืนกัน เพื่อประโยชน์ในการหาแนวทางข้อเสนอแนะแก่นักเรียนที่มีข้อบกพร่องทางความประพฤติอยู่

3. แนวทางการจัดการเรียนการสอนกับสถานการณ์จำลอง

ประโยชน์ของการใช้สถานการณ์จำลองในการจัดการเรียนการสอน

1. เป็นรูปแบบและกระบวนการที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้น ปัญหาต่าง ๆ การรู้จักแสวงหาข้อมูล การติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหา การค้นพบ การวินิจฉัย การตัดสินใจ เป็นต้น

2. ช่วยสร้างความเข้าใจในการบูรณาการของระบบต่าง ๆ ในสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาจริยธรรมได้ รู้จักการสัมพันธ์ของความคิด ข้อมูลที่ได้รับและการเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

3. สามารถพัฒนาทักษะนิสัยส่วนบุคคลได้ในเรื่องความรู้สึก ความพึงพอใจการช่วยเหลือ การทำงานกลุ่ม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การปรับพฤติกรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความเข้าใจ เจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตในสังคมและผู้อื่น

4. เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในการแสวงหาข้อเท็จจริง การทดลองกับระบบข้อมูลปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนรู้จักสังเกต การเปรียบเทียบข้อเตือนใจ ความระมัดระวัง ละเอียดรอบคอบในเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจริงหรือใกล้เคียงกับที่ผู้เรียนเรียนมา

กระบวนการวางแผนและการออกแบบสถานการณ์จำลอง มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและการวิเคราะห์ระบบปัญหา ครูศึกษาและกำหนดสถานการณ์ที่สอดคล้องกับคุณธรรมที่จะพัฒนา โดยตั้งวัตถุประสงค์และขอบเขตของการสอน จากนั้นศึกษาระบบปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม วิเคราะห์และคัดเลือกปัญหาสำคัญที่ต้องการสอนแก่นักเรียน การพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อปัญหาที่ต้องการศึกษา ขั้นตอนนี้ช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจและมีแนวคิดในการวางแผนเค้าโครงของสถานการณ์จำลองให้มีส่วนใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงให้ตรงกับปัญหาจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาในตัวนักเรียน ขอบเขตของการนำไปใช้ในห้องเรียนสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่จัดขึ้นจะมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบสถานการณ์จำลอง ดำเนินการดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และเฉพาะเจาะจงสิ่งที่ระบุว่าสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นมุ่งสอนอะไรแก่นักเรียน เน้นเรื่องใดเป็นหลัก เนื้อหาความจริงมนคติหรือทักษะ

2. การคัดเลือกสถานการณ์ในชีวิตที่ต้องการนำมาจำลองไว้เป็นกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการเรียนรู้ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และทักษะตามที่ต้องการ

3. ออกแบบโครงสร้างทั่วไปของกิจกรรม มีรายละเอียด เช่น

3.1 บทบาทของผู้ร่วมกิจกรรม

3.2 เป้าหมายของผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคน

3.3 ข่าวนสารข้อมูลที่จำเป็น

3.4 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

3.5 ลำดับขั้นตอนของเหตุการณ์

3.6 การจบของสถานการณ์จำลอง

3.7 สถานการณ์สิ่งแวดล้อม องค์ประกอบภายนอก

4. การสร้างและออกแบบวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในกิจกรรม การกำหนดสัญลักษณ์หรือตัวแทนอะไรในสถานการณ์จริง เช่นกระดาษแข็ง ตารางข้อมูล แผนภูมิ กราฟ สถิติต่าง ๆ ใบบันทึกคะแนน บัตรคำสั่ง เหยี่ยง รูปภาพ เป็นต้น

5. การเขียนกฎเกณฑ์ กติกาของกิจกรรมการสอน โดยคำนึงถึง ขั้นตอนของกิจกรรมการเตรียมตัวของนักเรียน การอธิบายสื่อการสอนที่นำมาใช้เพื่ออะไร การเริ่มต้นของกิจกรรม ลำดับเหตุการณ์ ข้อตกลง เงื่อนไขแต่ละตอน กฎเกณฑ์ของการทำกิจกรรมร่วมกับการ ระบุคะแนนที่ควรได้รับ

6. การทดลองใช้ ครูนำสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นแล้วไปทดลองใช้ กับนักเรียนในระดับเดียวกัน ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เพื่อปรับปรุงขั้นตอนและกระบวนการเบื้องต้น ก่อนการนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบและการปรับปรุงคุณภาพของสถานการณ์จำลอง ดำเนินการ 2 ประการ คือ

1. ลักษณะที่เป็นจริงของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นในแง่ของความ ตรงกับสถานการณ์จำลอง ความเข้าใจและความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

2. ความสามารถในการนำมาเล่น ในด้านของความยากง่าย ความ สนุกสนาน ความเหมาะสม กับระดับความสามารถของนักเรียนวิธีการใช้สถานการณ์จำลองในชั้น เรียนมีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นนำการสอน เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยให้ข้อมูลเบื้องต้น แก่นักเรียนการเล่าเรื่องสรุปของสถานการณ์ที่นำมาใช้ วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้การ แนะนำรูปแบบสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้น ความเข้าใจเบื้องต้น การแบ่งกลุ่มการทำงานความเข้าใจกับ กฎเกณฑ์ กติกาต่าง ๆ บทบาทของนักเรียนบางคน เป็นต้น

2.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม นักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม เริ่มปฏิบัติ ตามกิจกรรมที่ระบุไว้ในบทบาทหน้าที่การศึกษาข่าวสารข้อมูลจากวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดให้การ วิเคราะห์การตัดสินใจ การหาข้อมูลเพิ่มเติม การได้รับผลคะแนนตามกระบวนการแต่ละขั้นตอน การ อภิปรายร่วมกัน การหาข้อตกลงและวิธีการ การกำหนดแผนการดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ ครูจะเป็น ผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ กำหนดกติกา กฎเกณฑ์การใช้ การให้คะแนนตามคำถาม หรือผลที่ปรากฏ ออกมา ครูไม่ควรไปขัดหรือห้ามกระบวนการศึกษาของนักเรียน แต่ควรสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมที่ เกิดขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในชั้นเรียนในขั้นต่อไป

2.3 **ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล** เมื่อกิจกรรมสิ้นสุด ครูนำนักเรียนทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์ต่าง ๆ ในขณะปฏิบัติกิจกรรม สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์ กติกา การวางแผน เงื่อนไขที่นำมาใช้ การตัดสินใจ โอกาสของสิ่งที่จะเกิดขึ้น การเปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาร่วมกัน ครูควรเพิ่มเติมข้อสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อเสริมสร้างการอภิปรายในขั้นนี้ด้วย

2.4 **ขั้นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้** ถ้าครูได้สร้างสถานการณ์จำลองขึ้นมาเป็นตัวแทนของสถานการณ์จริงอย่างถูกต้อง สามารถดำเนินการสอนไปตามขั้นตอนที่กำหนดจะทำให้การเรียนรู้ได้อย่างมาก การสรุปจึงมักมุ่งในเรื่องของบูรณาการการเปรียบเทียบกับเนื้อหาของสิ่งที่เรียนรู้กับการดำเนินชีวิตจริง การประยุกต์เชื่อมโยงของสถานการณ์จริงกับสถานการณ์จำลองให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

4. **กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เกม** ซึ่งการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติในการเล่น การแสดงออกทางท่าทาง ทำให้เกิดความสนุกสนานไม่เบื่อหน่าย หากครูได้นำเกมมาจัดกิจกรรมการสอนด้านพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมโดยจัดเป็นกิจกรรมสลับ คือ จัดสลับกับกิจกรรมหลักที่ใช้ในเวลาสอนนาน ๆ เช่น สลับกับการอธิบายของครู สลับกับการอ่าน ค้นคว้ารายงาน หรือสลับกับการแบ่งกลุ่มปรึกษาหารือ เป็นต้น เกม เป็นกิจกรรมการเล่นที่มีข้อตกลงหรือกติกาเฉพาะเรื่อง ซึ่งผู้เล่นต้องแสดงความสามารถเฉพาะตนหรือความสามารถในการร่วมใจกันของกลุ่มเพื่อแข่งขันให้ได้ชัยชนะ การสอนโดยใช้เกมเป็นสื่อช่วยให้นักเรียนมีความสัมพันธ์สนิทสนมกัน นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ความคิดและคุณธรรมในจิตใจของตน นักเรียนเกิดอารมณ์สนุก ตื่นเต้น การสอนโดยใช้เกมจึงทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนลักษณะของเกมที่เหมาะสมที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน มีดังนี้

1. เกมมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์
2. เกมต้องท้าทายให้รู้จักคิดด้วยการกำหนดระยะเวลาให้ทำให้ออกสลองทำ
3. เกมมีการเริ่มต้นและสิ้นสุด การเริ่มต้นของเกมจะมีสัญญาณและมีการกำหนดให้หยุดด้วยสัญญาณ
4. เกมมีบริเวณ มีขอบเขตกำหนดให้เล่นบริเวณหรือขอบเขตจะกว้างหรือแคบแตกต่างกันไปตามลักษณะของเกม
5. เกมมีกฎและกติกา ซึ่งช่วยให้ผู้เล่นรู้วิธีการเล่นการมีเสรีภาพและการถูกควบคุมในการเล่น
6. เกมจัดเป็นโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาและฝึกทักษะ
7. เกมให้ออกสแก่สมาชิกทุกคนได้เล่นร่วมกัน

ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนด้วยเกม มีดังนี้

1. เกมที่นำมาจัดกิจกรรม ควรเป็นเกมที่แฝงด้วยคุณธรรมและสอดคล้องกับบทเรียนและมุ่งให้เกมเป็นสื่อ มิใช่มุ่งแข่งขันเพื่อเอาชนะอย่างเดียว
2. เป็นเกมที่มีวิธีการเล่นไม่ซับซ้อน และไม่ใช้เวลานานเกินไป
3. นักเรียนมีโอกาสเล่นเกมนั้นหลายคนหรือผลัดกันเล่นได้ทั่วถึง
4. ครูอธิบายและสาธิตวิธีการเล่นอย่างชัดเจน นักเรียนเข้าใจกติกา รู้บทบาทของตนและใช้อุปกรณ์การเล่นได้ถูกต้อง
5. นักเรียนเล่นเกมตามกติกาและเวลาที่กำหนดให้ มีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ
6. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลและอภิปรายผลของการเล่นเกม นั้น พร้อมทั้งจัดเก็บอุปกรณ์และจัดสถานที่ให้เรียบร้อย
7. ครูสรุปและเชื่อมโยงไปสู่คุณธรรมที่สอนในบทเรียน

ทีศนา แคมมณี ได้กล่าวถึง เทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่มให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎี มีอยู่หลายวิธีดังนี้

1. เกม (Game) การใช้กิจกรรมเกมเป็นการให้สมาชิกเข้าไปร่วมในสถานการณ์ที่ผู้เล่นยินยอม ตกลงกันที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งเพื่อให้ได้ตามเป้าหมายตามที่ต้องการซึ่งมักจะมีผลในรูปแบบของการแพ้ชนะ การเล่นเกมจะช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้ยุทธวิธีต่าง ๆ ที่จะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ และได้ฝึกฝนเทคนิคและทักษะที่ต้องการ รวมทั้งช่วยให้เกิดความสนุกสนาน
2. บทบาทสมมติ (Role - Play) การใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออก เกิดความรู้สึกรู้สึกความนึกคิดในการแสดงบทบาทของผู้อื่นที่ไม่ใช่ตนเอง โดยใช้ตัวละครที่สมมติขึ้นจากสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม โดยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ นั้น ๆ และการแสดงบทบาทสมมติจะให้ความรู้ ความเข้าใจ สามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดออกมา วิธีการนี้ช่วยให้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง และช่วยให้เข้าใจบทบาทที่ต่างไปจากตน โดยไม่ต้องเผชิญหน้ากับสิ่งเหล่านั้นในเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียนแต่ละคน

วัตถุประสงค์ของการใช้บทบาทสมมติ

1. เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในความรู้สึก พฤติกรรม การแสดงออกของผู้อื่น
2. เพื่อให้นักเรียนมีการปรับหรือเปลี่ยนเจตคติ พฤติกรรมและการปฏิบัติตนในสังคมอย่างเหมาะสม

3. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ความรู้ในการเผชิญสถานการณ์ ต่าง ๆ ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

4. เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนได้มีโอกาสแสดงออกได้เรียนอย่างสนุกสนาน

5. เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีความใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น

3. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นการสอนที่สร้างขึ้นง่าย ๆ มีสาระน่าสนใจให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมเป็นอย่างมาก โดยครูสามารถใช้กรณีตัวอย่างหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลงและใช้เป็นสื่อตัวอย่างหรือเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกัน เป็นการช่วยฝึกฝน การใช้ความคิดในการแก้ปัญหาหลาย ๆ แบบ วิธีนี้ช่วยให้คิดพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน นอกจากนั้นยังช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง โดยการเชื่อมโยงเอาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมสิ่งแวดล้อมชีวิตประจำวันที่น่าสนใจ ขวนติดตาม และยังหาข้อสรุปเด่นชัดไม่ได้มาปรับปรุงให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนอย่างมีกระบวนการและขั้นตอนที่เหมาะสม นักเรียนจะได้ฝึกฝนกับการเผชิญเรื่องราวต่าง ๆ นักเรียนจะได้ฝึกฝนการวิเคราะห์แยกแยะประเด็นปัญหาและตัดสินใจได้อย่างมีหลักเกณฑ์อย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ นักเรียนยังได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ความรู้สึกเจตคติของตนเองต่อผู้อื่นด้วย พร้อมทั้งได้พัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ การทำงานเป็นกลุ่ม การอภิปรายกลุ่มย่อย และมติของกลุ่ม

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการใช้สถานการณ์ที่จำลองขึ้นให้เหมือนจริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือ โดยให้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ในสถานการณ์จำลอง ทำให้ได้ทดลองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ในชีวิตจริงอาจไม่กล้าแสดง การใช้สถานการณ์จำลองจะช่วยให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งในองค์ประกอบที่ซับซ้อนของความเป็นจริง

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือ วิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามที่เรียนหรือกำหนดไว้โดยผู้เรียนจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทตามที่กำหนดไว้โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนี้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกันและได้ฝึกการทำงานร่วมกัน

6. อภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group) การใช้กลุ่มย่อยช่วยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึงรวมทั้งให้สมาชิกเรียนรู้จากกันและกัน คือ ได้เรียนรู้จากความรู้สึก พฤติกรรม การปรับตัว การมีปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้บทบาทหน้าที่ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

ร่วมกัน การใช้เทคนิคกลุ่มย่อยมีหลายวิธีด้วยกันแล้วแต่ผู้จัดจะคิดค้นขึ้น แต่ที่นิยมใช้จะเป็นกลุ่มระดมสมอง (ทศนา แคมมณี, 2545)

จากเอกสารสรุปได้ว่า เทคนิคของกิจกรรมกลุ่มนั้นมีหลากหลายวิธีด้วยกัน ได้แก่ เกมบทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง และกลุ่มย่อย ซึ่งแต่ละวิธีจะมีการดำเนินการเฉพาะของแต่ละวิธี ฉะนั้นในการที่จะเลือกให้เทคนิคหรือวิธีการใดนั้น จึงต้องคำนึงถึงหลักการของแต่ละแบบตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ความเหมาะสมในทุกด้าน รวมทั้งคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมกลุ่มในแต่ละครั้งด้วย

8. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

1. ทฤษฎีสถาน (Field Theory) ของ Kurt Lewin ลักษณะของกลุ่มเป็น 3 แบบ ดังนี้

1.1 ลักษณะตามสภาพของกลุ่ม (Topological Construction) หมายถึง กลุ่มพิจารณาสภาพภายในของกลุ่มเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1.1.1 พื้นที่ (Region) ส่วนของขนาดและรูปร่างของกลุ่ม (Social Space) มีความแตกต่างกันออกไป ทำให้กลุ่มเกิดความตึงเครียดหรือสมดุลได้

1.1.2 ขอบเขต (Barrier) เป็นส่วนของขอบเขตที่ติดต่อระหว่างบุคคล ถ้าบุคคลหรือระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มมีขอบเขตมากก็จะเป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารหรือการสร้างสรรค์กัน

1.2 ลักษณะตามการเคลื่อนที่ของกลุ่ม (Dynamics Construction) กลุ่มที่พิจารณาตามพลังกลุ่มเป็นสำคัญ

1.2.1 ลดความตึงเครียด (Tension) เป็นภาวะที่เกิดความไม่สมดุลในกลุ่มสมาชิกของกลุ่มต้องช่วยกันลดความตึงเครียดลง

1.2.2 ทิศทาง (Vector) เป็นการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมาย จะช่วยให้กลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ถือว่าเป็นพลวัตของกลุ่ม ดังนั้น ในกระบวนการกลุ่มสมาชิกต้องช่วยกันในการดำเนินกิจกรรมทำให้ทิศทางไปสู่จุดหมายเร็วขึ้น

1.2.3 แรงดึงดูด (Valance) เป็นแรงยึดเหนี่ยวระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและแรงยึดเหนี่ยวระหว่างกลุ่ม ทำให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย ถ้าสมาชิกในกลุ่มมีแรงยึดเหนี่ยวสูง กลุ่มก็จะรวมตัวกันสูง ก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

1.3 พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม

1.3.1 พฤติกรรมเป็นผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม กลุ่มไม่ได้เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและกันในกลุ่ม

1.3.2 โครงสร้างของกลุ่มเกิดจากการรวมตัวของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน

1.3.3 การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มโดยเป็นปฏิสัมพันธ์ในรูปของการกระทำ ความรู้สึกและความคิด

1.3.4 องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ การกระทำ ความรู้สึกและความคิดจะก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่ม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม

1.3.5 สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงานซึ่งการที่บุคคลพยายามปรับบุคลิกภาพของตนที่มีความแตกต่างกันนี้ จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและทำให้เกิดแรงผลักดันของกลุ่มในการทำงานเป็นไปด้วยดี (กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549)

2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ของ Bales ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้ คือ

2.1 กลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.2 ปฏิสัมพันธ์จะเป็นปฏิสัมพันธ์ทุก ๆ ด้าน คือ

2.2.1 ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย

2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา

2.2.3 ปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ

2.3 กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำผ่านการมีปฏิสัมพันธ์นี้ จะก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก

3. ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม (Group Syntality Theory)

เคทเทิล เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน มีความเห็นว่าบุคลิกภาพมีลักษณะเป็นโครงสร้างที่สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบได้ เขาได้เสนอทฤษฎีองค์ประกอบทางบุคลิกภาพ (Factorial Theory of Personality) ส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทางบุคลิกภาพ คือ การที่บุคลิกภาพถูกควบคุมโดยพลังงานภายในตัวบุคคลที่คอยจะผลักดันให้บุคคลกระทำ เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายพลังเหล่านี้ คือ กำเนิดภายในตัวบุคคล อีกส่วนได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม เมื่อเคทเทิลเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกลุ่มว่าภายในตัวบุคคลนั้นมีพลังที่คอยผลักดันให้คนเข้าหาเป้าหมายของกลุ่ม และเกิดการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของกลุ่ม ทฤษฎีของเคทเทิลนี้อาศัยหลักการจากทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) คือ กฎแห่งผล (Law of Effect) เพื่ออธิบายพฤติกรรมของกลุ่ม แนวคิดในทฤษฎีนี้ประกอบด้วย

3.1 ลักษณะของกลุ่มประกอบด้วย

3.1.1 กลุ่มแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีบุคลิกภาพเฉพาะตัว (Population Traits) ได้แก่ สติปัญญา ทัศนคติ บุคลิกภาพ เป็นต้น

3.1.2 กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีบุคลิกภาพเฉพาะกลุ่ม (Syntality Traits หรือ Personality Traits) ซึ่งจะทำให้แต่ละกลุ่มมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปบุคลิกภาพของกลุ่มได้จาก

ความสามารถของกลุ่มที่มีอยู่ในการกระทำของสมาชิกร่วมกัน เช่นการตัดสินใจ พฤติกรรม หรือการ แสดงออกของสมาชิก เป็นต้น

3.1.3 กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะโครงสร้างภายในโดยเฉพาะ (Characteristic of Internal Structure) ซึ่งหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผน หรือลักษณะในการรวมกลุ่ม เช่นมีการแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ มีการสื่อสารระหว่างสมาชิก เป็นต้น

3.2 พลังหรือการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของกลุ่ม (Dynamics of Syntality) หมายถึง การแสดงกิจกรรมหรือความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มเพื่อจุดมุ่งหมาย อย่างไม่อย่างหนึ่งมี ลักษณะ 2 ประการ คือ

3.2.1 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มรวมกันได้ (Maintenance Synergy) หมายถึง ลักษณะของความร่วมมือในการทำกิจกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่มเพื่อให้ความสัมพันธ์ เป็นไปได้อย่างราบรื่นและก่อให้เกิดความสามัคคี ความร่วมแรงร่วมใจกัน (Cohesion) ซึ่งจะทำให้การรวมกลุ่มไม่มีการแตกแยกหรือการถอนตัวออกจากกลุ่ม

3.2.2 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ (Effective Synergy) หมายถึงกิจกรรมที่สมาชิกกระทำเพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

4. ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of Group Achievement) ของ Stogdill มีวัตถุประสงค์สำคัญในเรื่องผลผลิตหรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม แต่เน้นโครงสร้างของทฤษฎีประกอบด้วย ตัวแปร 3 ประเภท คือ

4.1 การลงทุนของสมาชิกหรือตัวแปรที่สมาชิกป้อนใส่เข้าไป (Member Input) คือ การแสดงออกของสมาชิกภายในกลุ่ม รวมถึงการกระทำและการแสดงออก โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

4.1.1 เมื่อบุคคลมาอยู่รวมกันจะมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้น มีการกระทำ มีปฏิริยาตอบสนอง หรือการแสดงออกกระหว่างสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

4.1.2 การแสดงออก (Performance) หมายถึง การโต้ตอบหรือการตอบสนองของสมาชิกอันเป็นส่วนหนึ่งของการมีปฏิสัมพันธ์ เช่นการตัดสินใจ การเตรียมการสื่อสารการร่วมมือร่วมใจในการทำงาน

4.1.3 ความคาดหวัง (Expectations) หมายถึง สิ่งที่ประกอบกันเข้าเพื่อช่วยเสริมแรงให้สมาชิกคาดหวังความพอใจที่จะได้รับการรวมกลุ่ม เช่นจุดมุ่งหมายของกลุ่ม การแสดงบทบาทต่าง ๆ ความมั่นคงของกลุ่ม

4.2 สื่อกลางของการลงทุนของสมาชิก (Mediating Variables) เมื่อสมาชิกมีการลงทุนโดยการกระทำหรือมีปฏิสัมพันธ์รวมทั้งการคาดหวังผลร่วมกันแล้ว สิ่งหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ คือ การกำหนดโครงสร้างของกลุ่มขึ้นประกอบด้วย

4.2.1 โครงสร้างอย่างเป็นทางการ คือ สิ่งที่คาดหวังจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก เช่นการกำหนดตำแหน่งให้แก่สมาชิกแต่ละคนให้มีฐานะและหน้าที่ตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้ผลของการทำงานเป็นจริงขึ้นมาได้

4.2.2 โครงสร้างเกี่ยวกับบทบาทสมาชิก คือ โครงสร้างของกลุ่มที่เชื่อว่าจะมีอยู่ภายในตัวสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนจะมีอิสระที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่บทบาทที่กล่าวถึง ได้แก่ ความรับผิดชอบและอำนาจในการทำตามตำแหน่งหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย

4.2.3 ผลของกลุ่มหรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม หมายถึง ผลที่ได้จากการลงทุนของสมาชิกจากการแสดงออกการมีปฏิสัมพันธ์ และการคาดหวังผลโดยผ่านการแสดงออกตามโครงสร้าง และการกระทำของกลุ่มที่กำหนดขึ้น

4.2.4 ผลผลิตของกลุ่ม (Productivity) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกและทางลบ

4.2.5 จริยธรรมของกลุ่ม (Morale) ความเป็นอิสระในการทำงานหรือการแสดงพฤติกรรมที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว ถ้ากลุ่มมีการกำหนดโครงสร้างและปฏิบัติตามโครงสร้างนั้น จริยธรรมของกลุ่มจะมีมากขึ้น

4.2.6 บูรณาการภาพของกลุ่ม (Integration) หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งช่วยให้กลุ่มคงสภาพทางโครงสร้างอยู่ได้และสามารถดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้ด้วยดีจะปรากฏเป็นความพอใจของกลุ่มหรือการตอบสนองความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม รวมไปถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก การได้รับการสนับสนุนการแสดงปฏิกิริยาที่ส่งผลดีต่อกลุ่ม ลักษณะเช่นนี้บางครั้งเรียกว่า “แรงยึดเหนี่ยวของกลุ่ม (Cohesiveness)”

5. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนพฤติกรรมกลุ่ม (Exchange Theory) ของ Thifaut ทฤษฎีนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดนี้เป็นพื้นฐานของการทำหน้าที่ในกลุ่มได้เป็นอย่างดี แนวคิดที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

5.1 ในการรวมกลุ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ซึ่งเกิดจากการที่สมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการสื่อสาร หรือการแสดงพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งแสดงต่ออีกคนหนึ่ง เช่นการแสดงพฤติกรรม การกระทำหรือคำพูดสรุปแนวคิดของทฤษฎีในประการแรกในการรวมกลุ่ม คือ

5.1.1 สมาชิกมีความสัมพันธ์กัน (Interpersonal Relationship)

5.1.2 สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Interaction)

5.1.3 การแสดงปฏิสัมพันธ์ คือ การแสดงพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ของสมาชิก (Behavior Sequences)

5.1.4 พฤติกรรมที่แสดงออกภายในกลุ่มจะเป็นพฤติกรรมที่เลือกสรรแล้ว (Behavior Repertoire)

5.2 แลกเปลี่ยนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก จะก่อให้เกิดผลของกลุ่ม (Group Outcome) จึงเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก (Consequences of Interaction) ซึ่งประกอบด้วยรางวัลจากการมีปฏิสัมพันธ์ เช่น ความสบายใจ ความสนุกสนานความอึดเอมใจ ความพอใจ และเห็นคุณค่าของการพยายามกระทำพฤติกรรมนั้นให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ

6. ทฤษฎีสังคัมมิติ (Stoichiometric Theory) โมเรโน (Moreno) คือ ผู้ก่อตั้งทฤษฎีและอาศัยพื้นฐานทางทฤษฎี ดังนี้

6.1 การกระทำและจริยธรรมหรือขอบเขตการกระทำของกลุ่มจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ คือ การแสดงบทบาทจำลอง (Role Playing) หรือสังคัมมิติ (Stoichiometric)

7. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม

ริบท์และแคลลีย์ มีความเห็นว่าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นเรื่องของการลงทุนและการลงทุนทุกชนิดล้วนหวังผลกำไร ผลกำไร คือ ผลกำไรที่เกิดจากการได้สร้างสัมพันธภาพซึ่งกันและกัน หรือจากการรวมกลุ่ม หากการรวมกลุ่มหรือการสร้างสัมพันธภาพเกิดภาวะขาดทุนพลังกลุ่มจะลดลง สัมพันธภาพระหว่างบุคคลจะเสื่อมลง ทฤษฎีนี้มีส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ

1. การรวมกลุ่มของบุคคลจะมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในลักษณะการแลกเปลี่ยน มีทั้งการรับและการให้ เช่นการสื่อสารมีทั้งผู้สื่อสารและผู้รับสารต่างหาก หากบุคคลหนึ่งแสดงพฤติกรรมออกไป อีกฝ่ายหนึ่งต้องตอบสนอง ตอบรับกระทำติดต่อกันเชื่อมโยงเป็นลูกโซ่เรียกว่าลูกโซ่แห่งสัมพันธภาพ ถ้าต้องการให้สัมพันธภาพดีก็ต้องมีการเลือกสรรหรือคัดเลือกพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกไป เพราะถ้าแสดงออกในทางที่ไม่เหมาะสมก็ไม่ได้รับการตอบสนอง

2. ผลจากการสร้างปฏิสัมพันธ์จะออกมาในรูปของกำไร และขาดทุน ผลที่อยู่ในลักษณะของกำไร คือ ความสบายใจ ความสนุกสนาน รู้สึกเป็นสุข รู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับภาคภูมิใจ ผลที่อยู่ในลักษณะของการขาดทุนจากการสร้างสัมพันธภาพ เช่น รู้สึกอึดอัดใจ ราคารู้สึกว่าไม่ได้รับการยอมรับ ไม่น่าภาคภูมิใจ เหนื่อย เข้ากันไม่ได้ มีความวิตกกังวลเมื่อต้องสร้างสัมพันธภาพ ผลของกำไรและขาดทุนนี้จะเป็นตัวกำหนดระดับสัมฤทธิ์ผลของสัมพันธภาพและสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม

8. ทฤษฎีพื้นฐานสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

ซูลท์ มีความเห็นว่า มนุษย์มีธรรมชาติภายในที่คอยผลักดันให้ปรับตัวเข้าหากัน และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ความต้องการเชิงจิตวิทยาที่ผลักดันให้คนเข้ากลุ่มมี 3 ลักษณะ คือ

1. ความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Inclusion) การได้เข้ากลุ่มเข้าพวกทำให้เรามีความรู้สึกว่าเรามีส่วนร่วม เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเราได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับ ถูกรับรู้ของคนในกลุ่มต่อไป พัฒนาการความรู้สึกว่าตนเองมีเกียรติที่ได้อยู่ในกลุ่มนี้ ถ้ากลุ่มไม่ยอมรับคนนั้นก็จะต้องออกไป และแสวงหากลุ่มใหม่ที่จะยอมรับตนเข้ากลุ่มด้วย

2. ความต้องการที่จะควบคุมหรือการแสดงอำนาจเหนือผู้อื่นในกลุ่ม การได้เข้ากลุ่มทำให้บุคคลมีสถานภาพ สถานภาพส่งเสริมให้มีความมั่นใจที่จะแสดงออกเชิงอำนาจและการควบคุมคนอื่น ถ้าคนไม่รวมอยู่ในกลุ่มเราก็จะไม่มีอำนาจที่จะควบคุมคนอื่น

3. ความต้องการเป็นที่รักของคนอื่นภายในกลุ่ม การได้รับความรักจากสมาชิกทำให้บุคคลเกิดความสุข ปกติ มีอารมณ์มั่นคง และมีความมั่นใจ การได้เข้ากลุ่มทำให้มีมิตรมีผู้คอยช่วยเหลือเกื้อกูล ถ้าไม่ได้อยู่ในกลุ่มก็จะมีคุณลักษณะเหล่านี้ (ทิสนา แคมมณี, 2545)

สรุป ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม เห็นว่า บุคลิกภาพเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีการรวมตัวกัน คนมีบุคลิกภาพในทางเดียวกัน มีแนวโน้มจะเข้าร่วมกลุ่มกัน กลุ่มจะมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่มเห็นว่ากลุ่มเกิดจากการรวมตัวของสมาชิกแต่ละคน มีสื่อบางประการที่ทำให้พฤติกรรมกลุ่มประสบความสำเร็จและการรวมตัวของสมาชิกที่ใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดเป็นสัมฤทธิ์ผลของผลงานกลุ่มขึ้นมา ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม เห็นว่าคนต้องรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อที่จะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในกลุ่มมีลักษณะของการลงทุนและต้องการผลประโยชน์ คือกำไรของการลงทุน ส่วนทฤษฎีพื้นฐานสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเห็นว่า มนุษย์มีธรรมชาติภายในตัวที่คอยผลักดันให้ต้องปรับตัวเข้าหากันและทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ

จากแนวคิด ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้คือ ใช้สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติและการอภิปรายกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นเทคนิคที่จะช่วยให้นักเรียนได้แสดงออกและได้ฝึกทักษะต่าง ๆ ร่วมกันซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้และได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองและได้มีโอกาสที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จินตนา โสมวงศ์ ได้ศึกษาพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนบ้านบอนสหราษฎร์บำรุง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร พบว่าการดำเนินการในรอบที่ 1 ได้ใช้กิจกรรมจำนวน 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมโฮมรูมกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน กิจกรรม 5 ส และกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เขตพื้นที่ในการดำเนินการกิจกรรมเหล่านี้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ คือ จากจำนวนนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยได้ดำเนินการพัฒนานักเรียน 2 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ จำนวน 25 คน และด้านความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 21 คน สำหรับในด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ในวงรอบที่ 1 โดยรวมไม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จำนวน 17 คน (ร้อยละ 68) เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจำนวน 8 คน (ร้อยละ 32) ส่วนนักเรียนที่มีปัญหาด้านความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายโดยรวมนักเรียนทั้งหมด 21 คน ไม่เปลี่ยนแปลง 14 คน (ร้อยละ 66.67) เปลี่ยนแปลง จำนวน 7 คน (ร้อยละ 33.33) ผลการดำเนินการพัฒนาวินัยนักเรียนกลุ่มดังกล่าวยังไม่เป็นที่น่าพอใจ จึงวางแผนการได้รับการพัฒนาในวงรอบที่ 2 จำนวน 11 คน (ร้อยละ 20) จำนวน 2 กิจกรรม คือกิจกรรมร่วมใจพัฒนา พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้มากขึ้น เข้าเรียนเป็นประจำ ตรงต่อเวลา แต่งกายเรียบร้อยขึ้น มีมารยาทที่ดีในห้องเรียน และกิจกรรมเด็กศิรีบ้านบอน พบว่า ได้ผลเป็นที่น่าพอใจจากการพัฒนาวินัยความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และต่องานที่ได้รับมอบหมายของนักเรียนโรงเรียนบ้านบอนสหราษฎร์บำรุง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครในครั้งนี้ ทำให้พบว่าการเสริมสร้างวินัยนักเรียนนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ครู นักเรียนผู้ปกครอง ผู้บริหาร จึงจะดำเนินการได้สำเร็จและบรรลุจุดมุ่งหมาย (จินตนา โสมวงศ์, 2552)

ชนิดา โคลงชัย ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5 ผลการวิจัยพบว่า โมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าไค-สแควร์ (χ^2) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 161.43 ท้องศาอิสระ (df) เท่ากับ 174 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.74 ดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ 0.98 ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) เท่ากับ 0.01 ดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.00 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 และค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (λ) เท่ากับ 0.93 โดยตัวแปร

ปัจจัยทั้งหมดร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความรับผิดชอบในการเรียนได้ร้อยละ 89 เมื่อพิจารณาค่าอิทธิพลของตัวแปรพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความรับผิดชอบในการเรียนเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน (0.77) และลักษณะมุ่งอนาคต (0.18) ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความรับผิดชอบในการเรียนเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง (0.64) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (0.57) สภาพแวดล้อมทางการเรียน (0.24) และเจตคติต่อการเรียน (0.18) ตามลำดับ (ชนิดา โคลงชัย, 2554)

จินตนา พรราวศรี ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนยโสธรพิทยาคม จังหวัดยโสธร มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการใช้กิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง 2) เปรียบเทียบผลการใช้คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนวพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างก่อนและหลังการพัฒนา และ 3) เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการใช้กิจกรรมกลุ่ม และการใช้คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความรับผิดชอบต่ำจำนวน 40 คน ที่ได้จากการคัดกรองของงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนยโสธรพิทยาคมจังหวัดยโสธร ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน โดยการเรียงลำดับเลขคู่เป็นกลุ่มทดลองที่ได้รับการพัฒนาด้วยกิจกรรมกลุ่มและกลุ่มเลขคี่เป็นกลุ่มควบคุมที่ได้รับการพัฒนาด้วยคู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบวัดความรับผิดชอบแบบเลือกตอบจำนวน 20 ข้อ 2) โปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม 9 ครั้ง ครั้งที่ 1-7 ใช้เวลาครั้งละ 1.30 ชั่วโมง ครั้งที่ 8 ใช้เวลา 1 ชั่วโมง และครั้งที่ 9 ใช้เวลา 2.30 ชั่วโมง ตั้งแต่ และ 3) คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test (Dependent Sample) ระหว่างก่อนและหลังการพัฒนาของทั้งสองกลุ่ม และ t-test (Independent Samples) ระหว่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความรับผิดชอบสูงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบสูงขึ้นมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการแนะแนว (จินตนา พรราวศรี, 2555)

ราตรี เรืองทอง ได้การศึกษการพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมความรับผิดชอบในการเรียนที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนบ้านแจ้งโคกล่ามแจ้งข่าวศูนย์ส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษอำเภोजังหาร สำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 32 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 15 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ชุดฝึกอบรมความรับผิดชอบในการเรียนที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม และแบบวัดความรับผิดชอบในการเรียน จำนวน 60 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ .306 ถึง .862 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .974 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One - way Repeated Measure MANOVA) ผลการวิจัยพบว่าชุดฝึกอบรมความรับผิดชอบในการเรียนที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม ที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นมีความตรงเชิงเนื้อหาที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบในการเรียน หลังการทดลอง (Post - test) และหลังสิ้นสุดการทดลองผ่านไป 2 สัปดาห์ (Follow up) สูงกว่าก่อนการทดลอง (Pre - test) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ราตรี เรื่องทอง, 2557)

นุชรรัตน์ นุชประยูร ได้ศึกษาคุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยการวัดความรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการวัดแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง มีกระบวนการวิจัย 3 ขั้นตอนหลัก คือ

ขั้นสร้างรูปแบบการสอน (Construction) ประกอบด้วย การสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างข้อสรุปกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการร่างรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง จากนั้นตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอนฯ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน และประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือที่ใช้วิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

ขั้นนำรูปแบบการสอนไปใช้ในสถานการณ์จริง (Implementation) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแผนการทดลองแบบ One-way repeated measured design ลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยกลุ่มตัวอย่างที่นำรูปแบบการสอนไปใช้ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยปทุมธานี จำนวน 22 คน เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองเป็นเนื้อหาในรายวิชา BC3207 การวิเคราะห์และออกแบบระบบ (System Analysis and Design) ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557

ขั้นประเมิน (Evaluation) เป็นการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการสอน และประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาจากแบบสอบถาม และการประเมินรูปแบบการสอน พิจารณาจากแนวโน้มพัฒนาการความรับผิดชอบต่อตนเองของผู้เรียนและการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ในระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 ผลการวิจัย

พบว่า 1. รูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ที่พัฒนาขึ้นมีชื่อเรียกว่า “PGARR Model” ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เสนอสถานการณ์จูงใจ (Situation persuasion) ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายดำเนินการ (Goals determination) ขั้นที่ 3 เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ (Action enhancement) ขั้นที่ 4 เสนอความคิดสะท้อนกลับ (Reflection provision) และขั้นที่ 5 สำนักรับผิดชอบต่อตนเอง (Self-responsibility awareness) 2. ค่าเฉลี่ยคะแนนของคะแนนที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้รูปแบบการสอนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) มีแนวโน้มของพัฒนาการความรับผิดชอบต่อตนเองของผู้เรียนสูงขึ้น โดยพิจารณาผลคะแนนจากการทดลองใช้รูปแบบการสอน จำนวน 5 ครั้ง พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่เรียนจากรูปแบบการสอนพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 พบว่า ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบ ตรงต่อเวลาพยายามทำงานที่มอบหมายให้สำเร็จ ยอมรับความผิดพลาด และชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าการนำกิจกรรมกลุ่มมาใช้ ช่วยการพัฒนาความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (นุชรรัตน์ นุชประยูร, 2558)

ศิริพร ชูอารมณ ได้การศึกษาการพัฒนาโปรแกรมฝึกตนเพื่อเสริมสร้างเจตคติทางบวกต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและความรับผิดชอบต่อตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาสภาพปัญหาเจตคติต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและมีความชื่นชมพร้อมรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และตระหนักในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนนักเรียนตระหนักในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและความชื่นชมพร้อมรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด 2. โปรแกรมฝึกตน เพื่อเสริมสร้างเจตคติทางบวกต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและความรับผิดชอบต่อตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถูกสร้างขึ้นโดย กิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ นำเอากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ขั้นที่ 2 ขั้นการมีส่วนร่วม ขั้นที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการและขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก 3. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกตนมีเจตคติทางบวกต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการใช้โปรแกรมฝึกตนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึกตน 2 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรมฝึกตน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ศิริพร ชูอารมณ, 2559)

ปานรดา บัญหนองสา ได้การศึกษาการพัฒนาโปรแกรมด้วยวิธีการวางเงื่อนไขเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบ และวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาพฤติกรรมความรับผิดชอบ และวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่ามีปัญหาด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบ และวินัยในตนเองในระดับมากที่สุด คือ นักเรียนไม่มีการเตรียมบทเรียนล่วงหน้า ไม่ทำการบ้านส่งตามกำหนด ไม่สนใจบทเรียน แต่งกายผิดระเบียบทางโรงเรียนกำหนด และทำงานไม่ทันตามกำหนดเวลา 2. โปรแกรมฝึกพฤติกรรมความรับผิดชอบ และวินัยในตนเองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นพบว่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3. คะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบ และวินัยในตนเองของนักเรียนหลังการใช้โปรแกรมฝึก (Post - test) และคะแนนเข้าร่วมโปรแกรมฝึก 2 สัปดาห์ (Follow) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้โปรแกรมฝึกพฤติกรรมความรับผิดชอบ และวินัยในตนเอง (Pre - test) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ปานรดา บัญหนองสา, 2559)

งานวิจัยในต่างประเทศ

Kurz ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ตนเองของครูเกี่ยวกับความสามารถในทางวิชาการกับความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ พบว่า ระดับการศึกษาความสามารถทางสติปัญญา และการรับรู้ตนเองเกี่ยวกับความสามารถทางวิชาการ มีความสัมพันธ์กับความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ ส่วนประสบการณ์และความเชี่ยวชาญไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพของครู (Kurz, 2007)

แบรนนิแกน ได้ทำการวิจัยโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มกับหลักทางจิตวิทยาการศึกษาเป็นรูปแบบในการพัฒนาความสามารถทางด้านวิชาการที่ Queensbury Middle School ซึ่งวัยรุ่นตอนกลางอายุระหว่าง 10 – 15 เป็นช่วงวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพัฒนาการต่าง ๆ มักคิดด้านลบกับตนเอง ซึ่งส่งผลให้เกิดความเครียดและขาดความมั่นใจในตนเองรวมถึงการเรียนในระดับนี้ต้องสามารถอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านวิชาการ เด็กวัยนี้จะถูกคาดหวังและเกิดแรงกดดันทางสังคมในเรื่องการเรียน การออกแบบการวิจัยครั้งนี้ส่งผลให้นักเรียนได้รู้การใช้ทักษะการสื่อสาร ทำอย่างไรจึงจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครูและเพื่อน ๆ การบริหารเวลาในการทำการบ้านการสนับสนุนจากพ่อแม่ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้เด็กลดความกลัวมีความภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขพร้อมทั้งพัฒนาความสามารถด้านวิชาการให้สูงยิ่งขึ้น (Brannigan, 2008)

แคทเทบและโจนส์ ได้ทำการวิจัยโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาเด็กหญิงวัยรุ่นตอนต้นที่ Victory Elementary School ในเรื่องการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทักษะการอยู่ในสังคม การพัฒนานิสัย บทบาทการวางตัวของวัยรุ่นเห็นคุณค่าในตนเอง การมองตนเองในแง่บวกในเรื่อง

การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของวัยรุ่น พบว่ากลุ่มสามารถพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ได้ดี เนื่องจากกลุ่มทำให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร และทำให้เกิดความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนมีประสิทธิภาพต่อการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นในอนาคต (Khattab, 2007)

แฮมม์ ได้ทำการวิจัยโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ในหมู่วัยรุ่นตอนต้น ที่ Middle School โดยที่ความสำคัญของการเข้ากลุ่มเพื่อนจะเกิดโอกาสที่ดีในการทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อกลุ่มเกิดความไว้วางใจ การสร้างบรรทัดฐานในกลุ่ม ความรู้สึกที่เกิดจะมีคุณค่าและเกิดการรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกันมากขึ้น และยังพบว่า การเข้ากลุ่มทำให้เกิดศักยภาพในการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งจะทำให้เข้าใจบุคคลที่อยู่รอบข้างมากขึ้นโดยลดความขัดแย้งลง (Hamm, 2007)

Hemphill, Michael A. Templin, Thomas J. and Wright, Paul M. ได้ศึกษาด้านการศึกษาและกายภาพศึกษาได้เน้นถึงความจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพ (CPD) ที่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการที่สนใจในการสอนความรับผิดชอบส่วนบุคคลและสังคม (TPSR) ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการตรวจสอบ CPD ของครูวัตถุประสงค์ของการศึกษาคั้งนี้คือเพื่อให้ประสบการณ์ด้าน CPD ตามความรับผิดชอบใหม่แก่นักการศึกษาทางกายภาพสามคนและตรวจสอบผลกระทบของโครงการการศึกษาทางกายภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกา ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมผ่านการสังเกตอย่างเป็นระบบการสัมภาษณ์การสังเกตการณ์ที่ไม่ได้เป็นแบบสังเกตการณ์และการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่านักการศึกษาทางกายภาพเพิ่มความตระหนักในกลยุทธ์การสอนตามความรับผิดชอบของพวกเขาทำให้พวกเขาเห็นว่าพวกเขามีผลกระทบต่อนักเรียนอย่างมากและรวมกลยุทธ์ไว้ในการสอนของพวกเขา นอกจากนี้สถิติเชิงพรรณนายังแสดงให้เห็นถึงการใช้กลยุทธ์การสอนบ่อย ๆ และยืนยันความเชื่อถือได้ของเครื่องมือสังเกต ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าข้อสังเกตอย่างเป็นระบบสามารถสนับสนุน CPD ตามความรับผิดชอบเพื่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยการประเมินโดยเพื่อนหรือเป็นเครื่องมือในการสะท้อนความเห็น แนวทางระยะยาวช่วยเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Hemphill, Michael A. Templin, Thomas J. and Wright, 2015)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองนั้นมีหลายวิธีและวิธีการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองได้

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังแผนภาพ 2

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนผดุงนารี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 16 ห้องเรียน จำนวน 809 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนผดุงนารี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด คือ

1. โปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต

2. แบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. โปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วย
เหตุผลของโคลเบอร์ก

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสาร ตำรา งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับ
ขั้นตอนการสร้างโปรแกรมเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความ
มุ่งหมายของการวิจัย

1.2 นำข้อมูลที่ได้มากำหนดเนื้อหาสาระของกิจกรรมโดยพิจารณารูปแบบเนื้อหาที่
ผู้เรียนจะสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนเหมาะสมกับ
ความสามารถและความสนใจของนักเรียนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน
จนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ดังตาราง

ตาราง 3 การวิเคราะห์โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วย
เหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เนื้อหา	จุดประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เนื้อหาวิชาการ/ แนวคิด	เวลา (ชั่วโมง)
1. ด้านความ ตรงต่อเวลา	1. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีความ ตรงต่อเวลาในการนัดหมาย	หน่วยที่ 1 เวลา มีคุณค่า	- ดูหนังสือ - เหตุการณ์จำลอง	1
	2. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีความ ตรงต่อเวลาสามารถส่งงานให้ ทันเวลาตามกำหนด	หน่วยที่ 2 ตรงเวลา พาเที่ยว	- กรณีตัวอย่าง - อภิปรายกลุ่ม	1
2. ด้านความ ความมุ่งมั่น เพียรพยายาม	3. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีความ พยายามสม่ำเสมอ ให้งานที่ทำ มีความสำเร็จ	หน่วยที่ 3 กิจกรรม ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน	- ทฤษฎีจริยธรรม - กรณีตัวอย่าง	1
	4. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีความ เอาใจใส่อย่างต่อเนื่องให้งานที่ ทำมีความสำเร็จ	หน่วยที่ 4 กิจกรรม จะแน่วแน่แก้ไข	- ทฤษฎีจริยธรรม - กรณีตัวอย่าง - การอภิปรายกลุ่ม	1
	5. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้แสวงหา ความรู้ใหม่ ๆ ให้งานที่ทำมี ความสำเร็จ	หน่วยที่ 5 กิจกรรม เสียชีพออย่าเสียสัตย์	- ดูหนังสือ - เหตุการณ์จำลอง - การอภิปรายกลุ่ม	1

ตาราง 3 (ต่อ)

เนื้อหา	จุดประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เนื้อหาวิชาการ/ แนวคิด	เวลา (ชั่วโมง)
2. ด้านความ ความมุ่งมั่น เพียร พยายาม	3. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มี ความพยายามสม่ำเสมอ ในงานที่ทำมีความสำเร็จ 4. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มี ความเอาใจใส่อย่าง ต่อเนื่องในงานที่ทำมี ความสำเร็จ 5. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในงานที่ทำมีความสำเร็จ	หน่วยที่ 6 กิจกรรมผู้ชนะ ตนเอง	- ทฤษฎีจริยธรรม - กรณีตัวอย่าง - การอภิปรายกลุ่ม	1
3. ด้านการ ยอมรับผล การกระทำ ของตน	6. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่ มีการยอมรับผลการ ทำงานของตนเอง 7. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่ มีการติดตามผลงานที่ทำ ไปแล้วแก้ไขปรับปรุงให้ดี ขึ้น	หน่วยที่ 7 กิจกรรมร่วม รับผิดชอบ หน่วยที่ 8 กิจกรรมพลัง ความอดทน	- กรณีตัวอย่าง - กิจกรรมกลุ่ม - การอภิปรายกลุ่ม - กรณีตัวอย่าง - กิจกรรมกลุ่ม - การอภิปรายกลุ่ม	1 1

1.3 สร้างโปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรม ด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะและจุดมุ่งหมายของกิจกรรมแต่ละครั้ง เสนอให้ประธานกรรมการและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณา ความครบถ้วนครอบคลุม เนื้อหารูปแบบและการใช้ภาษาถูกต้องหรือไม่ พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการใช้แล้วปรับปรุงแก้ไขตาม คำแนะนำของประธานกรรมการและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

1.4 นำโปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรม ด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความ เทียบตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมครอบคลุมเรื่องที่จะวัดโดยใช้แบบประเมินเป็นมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ท (สมบัติ ท้ายเรือคำ. 2551 : 79 - 80) ผู้เชี่ยวชาญมี 5 ท่าน คือ

1.4.1 อาจารย์ชัยพร พงษ์พิสันต์รัตน์ อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาการศึกษา และการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา

1.4.2 อาจารย์สุรเดช ประยูรศักดิ์ อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาการศึกษา และการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา

1.4.3 ดร.พัชรี ศรีษะภูมิ ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

1.4.4 อาจารย์สมจิตร สุทธินนท์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวาปีปทุม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

1.4.5 อาจารย์พินิจ ชลารักษ์ ครูชำนาญการโรงเรียนผดุงนารี เป็นผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตรและการสอน

ผลการประเมินโปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองตามการ ปลุกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก พบว่า โปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเอง ตามการปลุกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก (รายละเอียดดังภาคผนวก ข)

1.5 นำโปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลุกฝังจริยธรรม ด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

1.6 รวบรวมข้อมูลจากการทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี จังหวัดมหาสารคาม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองใช้เวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านนำมาปรับปรุงแก้ไข โปรแกรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปเสนอต่อประธานกรรมการและกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งก่อนนำไปใช้

1.7 การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลุกฝังจริยธรรม ด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก โดยการหาหาประสิทธิภาพของโปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเอง ตามการปลุกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ให้มีประสิทธิภาพ E1/E2 ตามเกณฑ์ 75/75

2. แบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนการสร้างและปรับปรุงแบบประเมิน ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ดังนี้

2.1 ศึกษางานเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อ ตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

2.2 สร้างแบบประเมินให้สอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิยามศัพท์

เฉพาะและจุดมุ่งหมายของการวิจัยโดยพิจารณาความครบถ้วนของเนื้อหาและการใช้ภาษา

2.3 นำแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปเสนอต่อประธานกรรมการและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อขอคำชี้แนะและนำมาปรับปรุงแก้ไขสำนวนประโยคคำถาม

2.4 นำแบบให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยคำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องของแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คือ

2.4.1 อาจารย์ ดร.อัฐพล อินตะเสนา อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยการศึกษา

2.4.2 อาจารย์ ดร.จิตตรา พิกุลทอง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนผดุงนารี เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยการศึกษา

2.4.3 อาจารย์สุดารัตน์ รังเสนา ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนผดุงนารี เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

2.4.4 อาจารย์ชวณพิศ เหมพนม ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนผดุงนารี เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

2.4.5 อาจารย์สุริยะพงศ์ พงศ์สิทธิศักดิ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนผดุงนารี เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลการศึกษา

2.5 รวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมาปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการใช้สำนวนภาษาความครอบคลุมในเนื้อหาที่จะวัดแล้วนำไปเสนอต่อประธานกรรมการและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแล้วนำแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองไปทดลองใช้ (Try Out)

2.6 นำแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน มาตรวจให้คะแนนเพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discriminant Power) โดยใช้ค่า Item Total Correlation และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.295 - 0.846 จำนวน 30 ข้อ โดยแยกเป็นข้อคำถามตามองค์ประกอบด้านที่ 1 จำนวน 10 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.320 - 0.481 ข้อคำถามตามองค์ประกอบด้านที่ 2 จำนวน 10 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.399 - 0.846 ข้อคำถามตามองค์ประกอบด้านที่ 3 จำนวน 10 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.298 - 0.762 (รายละเอียดดังภาคผนวก ก)

2.7 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองทั้งฉบับโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha - coefficient) ของ Cronbach มีค่าเท่ากับ 0.913

2.8 จัดพิมพ์แบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การดำเนินการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ทดลองโดยทำการวัดความรับผิดชอบต่อตนเองกับกลุ่มตัวอย่างครั้งแรกก่อนการร่วมโปรแกรม (Pretest) และวัดความรับผิดชอบต่อตนเองครั้งที่สองหลังจากการเข้าร่วมโปรแกรม (Posttest) เว้นระยะ 2 สัปดาห์แล้ววัดความรับผิดชอบต่อตนเองซ้ำอีกครั้ง (Follow) โดยดำเนินการเป็นไปตามการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ในการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองจำนวน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วันๆ ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 8 ชั่วโมง มีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

2.1 ขั้นก่อนทำการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นใช้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pretest)

2.2 ขั้นดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยให้กลุ่มตัวอย่างเข้ารับการฝึกอบรมตามกิจกรรมในโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วันๆ ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 8 ชั่วโมง โดยดำเนินกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนในแต่ละครั้งตามแผนการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยบันทึกในแบบบันทึกและแบบประเมิน ทุกครั้งที่จัดกิจกรรมเพื่อทำการประเมินกิจกรรม ดังตารางกำหนดการจัดกิจกรรม ต่อไปนี้

พหุ ประถมศึกษา

ตาราง 4 กำหนดการจัดกิจกรรมในโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง

สัปดาห์ที่	วัน เดือน ปี เวลา	ชื่อกิจกรรม
1	29 มกราคม 2561 14.50 – 15.50	ครั้งที่ 1 เวลามีคุณค่า
	2 กุมภาพันธ์ 2561 14.50 – 15.50	ครั้งที่ 2 ตรงเวลาพาเที่ยว
2	5 กุมภาพันธ์ 2561 14.50 – 15.50	ครั้งที่ 3 กิจกรรมตนเป็นที่พึ่งแห่งตน
	9 กุมภาพันธ์ 2561 14.50 – 15.50	ครั้งที่ 4 กิจกรรมจะแน่วแน่แก้ไข
3	12 กุมภาพันธ์ 2561 14.50 – 15.50	ครั้งที่ 5 กิจกรรมเสียชีพอย่าเสียสัตย์
	16 กุมภาพันธ์ 2561 14.50 – 15.50	ครั้งที่ 6 กิจกรรมผู้ชนะตนเอง
4	19 กุมภาพันธ์ 2561 14.50 – 15.50	ครั้งที่ 7 กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อ
	23 กุมภาพันธ์ 2561 14.50 – 15.50	ครั้งที่ 8 กิจกรรมพลังความอดทน

2.3 ชั้นหลังการทดลอง หลังจากดำเนินการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองแล้วผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองฉบับเดิมและใช้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)

2.4 ชั้นทำการวัดซ้ำ หลังจากให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองหลังการทดลอง (Posttest) ผู้วิจัยได้เว้นระยะ 2 สัปดาห์แล้วให้นักเรียนตอบแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองฉบับเดิมอีกครั้ง (Follow)

2.5 สัมภาษณ์ครูประจำชั้นและนักเรียน จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบผลการทดลองใช้โปรแกรมแล้ว 2 สัปดาห์

การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

จากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามวันและเวลาที่กำหนดแล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดการตรวจสอบให้ข้อมูลมีความถูกต้องและพร้อมที่จะดำเนินการวิเคราะห์ในขั้นต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก โดยการหาประสิทธิภาพของโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ให้มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 75/75

2. การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามตัวแปรที่ละองค์ประกอบ

3. การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ ได้แก่ การตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

4. การวิเคราะห์พหุคูณเปรียบเทียบความความรับผิดชอบก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบและการวัดซ้ำหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบ 2 สัปดาห์

ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One way repeated measure MANOVA) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบใช้สูตรดังนี้ (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2555)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ $\sum R$ แทน ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) คะแนนแบบวัดความ
 รับผิดชอบต่อตนเองรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ (Item Total Correlation) โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์
 อย่างง่ายของเพียร์สันดังนี้ (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2555)

$$r_{xy} = \frac{n \sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[n \sum x^2 - (\sum X)^2][n \sum Y - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ r_{xy}	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง X กับ Y
$\sum X$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนนชุด X
$\sum Y$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนนชุด Y
$\sum X^2$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของกำลังสองของคะแนนชุด X
$\sum Y^2$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของกำลังสองของคะแนนชุด Y
$\sum XY$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของผลคูณระหว่าง X กับ Y
n	แทน	จำนวนสมาชิกในกลุ่ม

1.3 วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค Cronbach (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2555) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right)$$

เมื่อ α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
k	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือ
$\sum S_i^2$	แทน	ผลรวมของความแปรปรวนแต่ละข้อ
S^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2555)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\sum X$	แทน	ผลรวมของข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง
n	แทน	จำนวนข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2555)

$$S = \sqrt{\frac{n \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ $\sum fx$ แทน ผลรวมของผลคูณระหว่างค่าของข้อมูลแต่ละตัวกับ
ค่าความถี่ของข้อมูลนั้น

$\sum fx^2$ แทน ผลรวมของผลคูณระหว่างค่าของข้อมูลแต่ละตัวยกกำลัง
สองกับค่าความถี่ของข้อมูลนั้น

n แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่าง

f แทน ค่าความถี่ของข้อมูลแต่ละตัวหรือแต่ละชั้น

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณทางเดียวแบบวัด
ซ้ำ (One way repeated measure MANOVA) (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2555)

3.1 วิธีการของพิลไล (Pillai) ซึ่งวิธีการนี้คือ การนำค่า λ มาแปลงให้เป็น
Pillai's Trace โดยใช้สัญลักษณ์คือ V มีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$V = \sum_{i=1}^s \frac{\lambda_i}{1+\lambda_i}$$

เมื่อ S คือ จำนวนค่าไอเกนที่ไม่เป็น 0 จะเป็นค่าได้ค่าหนึ่งที่
น้อยกว่า $k - 1$ และค่า P ซึ่งแทนด้วย $S =$
 $\min(k - 1, P)$

k คือ จำนวนกลุ่มหรือระดับของตัวแปรอิสระ

P คือ จำนวนตัวแปรตาม

3.2 วิธีการของวิลคส์ (Wilks) วิลคส์ได้นำค่า λ มาพัฒนาดัชนีชื่อว่า Wilks
Lambda ใช้สัญลักษณ์คือ Λ คำนวณมาจากสูตรดังนี้

$$\Lambda = \prod_{i=1}^s \frac{1}{1+\lambda_i}$$

$$= \left(\frac{1}{1+\lambda_1}\right) \left(\frac{1}{1+\lambda_2}\right) \left(\frac{1}{1+\lambda_3}\right) \left(\frac{1}{1+\lambda_4}\right) \dots \left(\frac{1}{1+\lambda_s}\right)$$

3.3 วิธีการของโฮเทลลิง (Hotelling) โฮเทลลิง ได้นำค่า λ มาพัฒนา
ดัชนีที่เรียกว่า Hotelling Trace โดยมีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$T = \sum \lambda_i$$

3.4 วิธีการของรอย (Roy) รอยพัฒนาดัชนี θ โดยการเลือกค่าไอเกนที่มีค่า
มากที่สุดที่มาสรางดัชนี โดยใช้สัญลักษณ์ θ จึงใช้ชื่อว่า Roy's Largest root มีสูตรดังนี้

$$\theta = \frac{\lambda_1}{1 + \lambda_1}$$

เมื่อ λ_1 เป็นค่าไอเกนที่มีค่าสูงที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี ตำบลตลาดอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้แทนความหมาย ดังนี้

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
PUN	แทน	ด้านความตรงต่อเวลา
COM	แทน	ด้านความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม
ACC	แทน	ด้านการยอมรับการกระทำของตนเอง
Mprepun	แทน	คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนความตรงต่อเวลา
Mprecom	แทน	คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม
Mpreacc	แทน	คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนการยอมรับการกระทำของตนเอง
Mpostpun	แทน	คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนความตรงต่อเวลา
Mpostcom	แทน	คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม
Mpostacc	แทน	คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนการยอมรับการกระทำของตนเอง
Mrepun	แทน	คะแนนเฉลี่ยหลังจากใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ความตรงต่อเวลา

Mrecom	แทน	คะแนนเฉลี่ยหลังจากใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบ ต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคล เบิร์กผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม
Mreacc	แทน	คะแนนเฉลี่ยหลังจากใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบ ต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคล เบิร์กผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์การยอมรับการกระทำของ ตนเอง
df	แทน	ชั้นความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลบวกของกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Squares)
F	แทน	สถิติทดสอบที่ได้ใช้ในการพิจารณาความมีนัยสำคัญทาง สถิติ
sig.	แทน	มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความ เชื่อมั่นนี้ (เช่น 95%)
P-valu	แทน	โอกาสที่จะพบความแตกต่างมากกว่าหรือเท่ากับที่พบใน กลุ่มตัวอย่างถ้าสมมติฐานหลักเป็นจริง
E ₁	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการคิดเป็นร้อยละของคะแนน เฉลี่ยจากการทำแบบประเมินตนเองก่อนเข้าร่วมโปรแกรม
E ₂	แทน	ประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์คิดเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ย จากการทำแบบประเมินตนเองหลังเข้าร่วมโปรแกรม

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ก โดยการหาหาประสิทธิภาพของโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ก ให้มีประสิทธิภาพ E₁/E₂ ตามเกณฑ์ 75/75

2. การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามตัวแปรที่ละองค์ประกอบ
3. การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ ได้แก่ การตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
4. การวิเคราะห์พหุคูณเปรียบเทียบความความรับผิดชอบก่อน หลังการใช้โปรแกรม ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ก และการวัดซ้ำ หลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ก 2 สัปดาห์
5. ผลการจัดกิจกรรมในโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ก
6. ผลการสัมภาษณ์ครูประจำชั้น และนักเรียนจำนวน 5 คนหลังจากทดลองใช้โปรแกรมไปแล้ว 2 สัปดาห์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์กผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบวิธีการที่เหมาะสมโดยวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีจากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลที่ได้มากำหนดจุดประสงค์ เนื้อหาสาระของแต่ละกิจกรรมโดยพิจารณารูปแบบเนื้อหาที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของนักเรียน โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบ ดังนี้ ความตรงต่อเวลา ความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ยอมรับผลการกระทำของตน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและอภิปรายแสดงความคิดเห็น โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์กได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและการประเมินโครงสร้างโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์กได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เมื่อนำไปทดลอง (Try out) โดยนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่เคยเรียนเนื้อหานี้มาก่อน ซึ่งพบว่าโปรแกรมมีความบกพร่อง คือ นักเรียนยังไม่เข้าใจกิจกรรมบางกิจกรรม การใช้ภาษาที่นักเรียนไม่เข้าใจ บางหน่วยใช้เวลาในการทำกิจกรรมนานเกินไปจึงได้นำปัญหาเหล่านี้มาพัฒนาปรับปรุงโปรแกรมต่อไป

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมจำนวน 8 แผน ได้ดำเนินการวิเคราะห์ค่า E_1 โดยนำคะแนนที่ได้จากการประเมินตนเองก่อนเข้าร่วมโปรแกรม และดำเนินการการวิเคราะห์ค่า E_2 โดยนำคะแนนจากการทำแบบประเมินตนเองหลังการเข้าร่วมโปรแกรมผลปรากฏดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตาม การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ให้มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 75/75

n	ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)			ประสิทธิผลของผลลัพธ์ (E_2)		
	คะแนนเต็ม ชุดกิจกรรม	คะแนนรวม ชุดกิจกรรม	E_1	คะแนนเต็ม หลังเรียน	คะแนนรวม หลังเรียน	E_2
30	150	3444	76.53	150	3646	81.02

จากตาราง 5 พบว่า ประสิทธิภาพของการจัดโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ประกอบด้วยประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 76.53 และประสิทธิผลของผลลัพธ์ (E_2) ของโปรแกรมมีค่าเท่ากับ 81.02 ดังนั้นโปรแกรม จึงมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 76.53/81.02

2. การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามตัวแปรที่ละองค์ประกอบ

ตาราง 6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรับผิดชอบต่อตนเองก่อนการ ใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการใช้โปรแกรมและหลังเข้าร่วม โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์

ตัวแปร	การทดสอบ					
	ก่อนการใช้ โปรแกรมส่งเสริม ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง		หลังการใช้ โปรแกรมส่งเสริม ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง		หลังเข้าร่วม โปรแกรมส่งเสริม ความรับผิดชอบต่อ ตนเอง 2 สัปดาห์	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
ความตรงต่อเวลา(PUN)	3.826	0.312	4.133	0.237	4.333	0.268
ความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม (COM)	3.823	0.289	3.980	0.286	4.203	0.322
การยอมรับผลการกระทำของ ตนเอง(ACC)	3.833	0.394	4.043	0.303	4.280	0.342

จากตาราง 6 เมื่อแยกเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า

ด้านความตรงต่อเวลา (PUN) มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง เท่ากับ 3.826 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) เท่ากับ 0.312 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง เท่ากับ 4.133 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) เท่ากับ 0.237 และค่าเฉลี่ย (\bar{x}) หลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ เท่ากับ 4.333 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) เท่ากับ 0.268

ด้านความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม (COM) มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง เท่ากับ 3.823 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) เท่ากับ 0.289 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง เท่ากับ 3.980 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) เท่ากับ 0.286 และค่าเฉลี่ย (\bar{x}) หลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ เท่ากับ 4.203 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) เท่ากับ 0.322

ด้านการยอมรับผลการกระทำของตนเอง (ACC) มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง เท่ากับ 3.833 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) เท่ากับ 0.394 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง เท่ากับ 4.043 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) เท่ากับ 0.303 และค่าเฉลี่ย (\bar{x}) หลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ เท่ากับ 4.280 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) เท่ากับ 0.342

สรุปได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี จังหวัดมหาสารคาม มีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและหลังเข้าร่วมใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์สูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง

3. การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ ได้แก่ การตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

3.1 การตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ

พหุ ประถมศึกษา

ตาราง 7 แสดงการแจกแจงแบบปกติ (Tests of Normality) คะแนนทดสอบก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง(Pretest)

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	Sig.
Mprepun	0.097	30	0.200
Mprecom	0.174	30	0.021
Mpreacc	0.132	30	0.196
Mpretotal	0.134	30	0.139

จากตาราง 7 พบว่า คะแนนทดสอบก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง(Pretest) ของแต่ละองค์ประกอบมีค่า Sig. มากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดไว้ที่ .01 แสดงว่าคะแนนทดสอบก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง(Pretest) ของแต่ละองค์ประกอบมีการแจกแจงแบบปกติ

ตาราง 8 แสดงการแจกแจงแบบปกติ (Tests of Normality) คะแนนทดสอบหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest)

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	Sig.
Mpospun	0.146	30	0.100
Mposcom	0.108	30	0.200
Mposacc	0.153	30	0.072
Mpostotal	0.136	30	0.124

จากตาราง 8 พบว่า คะแนนทดสอบหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest) ของแต่ละองค์ประกอบมีค่า Sig. มากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดไว้ที่ .01 แสดงว่า คะแนนทดสอบหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest) ของแต่ละองค์ประกอบมีการแจกแจงแบบปกติ

ตาราง 9 แสดงการแจกแจงแบบปกติ (Tests of Normality) คะแนนหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริม
ความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow)

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	Sig.
Mrepun	0.144	30	0.113
Mrecom	0.129	30	0.200
Mreacc	0.157	30	0.058
Mretotal	0.143	30	0.124

จากตาราง 9 พบว่า คะแนนหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ
ตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow) ของแต่ละองค์ประกอบมีค่า Sig. มากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติซึ่ง
ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ที่ .01 แสดงว่า คะแนนทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ
ตนเอง 2 สัปดาห์ของแต่ละองค์ประกอบมีการแจกแจงแบบปกติ

3.2 ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

3.2.1 ทดสอบก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Pretest)

ตาราง 10 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อตนเอง

ตัวแปร	Mperpun	Mpercom	Mperacc
Mperpun	1.000		
Mpercom	0.521**	1.000	
Mperacc	0.464**	0.528**	1.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 10 พบว่า เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ
ความรับผิดชอบต่อตนเองทดสอบก่อนเรียน (Pretest) มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .01 ทุกค่า

3.2.2 ทดสอบหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest)

ตาราง 11 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อตนเอง

ตัวแปร	Mpospun	Mposcom	Mposacc
Mpospun	1.000		
Mposcom	0.463**	1.000	
Mposacc	0.497**	0.569**	1.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 11 พบว่า เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อตนเองทดสอบหลังเรียน (Posttest) มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า

3.2.3 ทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow)

ตาราง 12 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อตนเอง

ตัวแปร	Mprepun	Mprecom	Mpreacc
Mprepun	1.000		
Mprecom	0.501**	1.000	
Mpreacc	0.491**	0.583**	1.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 12 พบว่า เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อตนเองทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า

4. การวิเคราะห์หาคู่เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์

ตาราง 13 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อตนเอง ก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์โดยใช้สถิติ One – way Repeated Measure MANOVA

ตัวแปร	สถิติทดสอบ	Value	F	Hypothesis df	Error df	P-value
ความ รับผิดชอบ ต่อตนเอง	Pillai's trace	0.832	19.877	6.000	24.000	0.000
	Wilks' lambda	0.168	19.877	6.000	24.000	0.000
	Hotelling's trace	4.969	19.877	6.000	24.000	0.000
	Roy's largest root	4.969	19.877	6.000	24.000	0.000

จากตาราง 13 พบว่า ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี จังหวัดมหาสารคามก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นหมายความว่าค่าเฉลี่ยของความรับผิดชอบต่อตนเอง (พิจารณารวมกันทุกตัวแปร) มีความแตกต่างกันตามระดับของเวลาในการทดสอบ

ตาราง 14 การเปรียบเทียบความแตกต่างความรับผิดชอบต่อตนเองก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (แยกความรับผิดชอบต่อตนเองที่ละองค์ประกอบ)

ตัวแปร	Measure	SS	df	MS	F	P-value
ความ รับผิดชอบ	PUN	1.291	1	1.291	27.334	.000
	COM	2.731	1	2.731	55.018	.000
ต่อตนเอง	ACC	3.038	1	3.038	60.026	.000

จากตาราง 14 พบว่า เมื่อทดสอบแยกความรับผิดชอบต่อตนเองที่ละองค์ประกอบ คือ ด้านความตรงต่อเวลา ความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม และการยอมรับผลการกระทำของตนเอง พบว่า ก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์แต่ละองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 15 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบ ก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความ
รับผิดชอบต่อตนเองและหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์
ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One way Repeated
Measure MANOVA) แยกตามองค์ประกอบ

ตัวแปร	ช่วงเวลาที่เปรียบเทียบ		ผลต่างของคะแนนเฉลี่ย	P-value
	(I)Time	(J)Time		
PUN	1	2	-0.150	0.006
	1	3	-0.293	0.000
	2	3	-0.143	0.011
COM	1	2	-0.200	0.002
	1	3	-0.427	0.000
	2	3	-0.227	0.000
ACC	1	2	-0.223	0.001
	1	3	-0.450	0.000
	2	3	-0.227	0.000

จากตาราง 15 พบว่า การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบต่อตนเอง
ก่อน และหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริม
ความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ แยกตามองค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านความตรงต่อเวลา 1) คะแนนหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความ
รับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest : 2) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ
ตนเอง (Pretest : 1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 2) คะแนนหลังเข้าร่วม
โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow : 3) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้
โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Pretest : 1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ
.01 3) คะแนนหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow : 3) สูง
กว่าคะแนนหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest : 2)

2. ด้านความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม 1) คะแนนหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริม
ความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest : 2) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบ
ต่อตนเอง (Pretest : 1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 2) คะแนนหลังเข้าร่วม
โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow : 3) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้

โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Pretest : 1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 3) คะแนนหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow : 3) สูงกว่าคะแนนหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest : 2)

3. ด้านการยอมรับผลการกระทำของตนเอง 1) คะแนนหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest : 2) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Pretest : 1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 2) คะแนนหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow : 3) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Pretest : 1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 3) คะแนนหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ (Follow : 3) สูงกว่าคะแนนหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง (Posttest : 2)

สรุปผลการศึกษาได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง กับหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง 2 สัปดาห์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองมากกว่าก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง

5. ผลการจัดกิจกรรมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง

ตาราง 16 การนำเสนอผลการจัดกิจกรรมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง

แผนการจัดกิจกรรม	สิ่งที่พบ	ปัญหาที่พบ	วิธีการแก้ปัญหา	ผลที่ได้
หน่วยที่ 1 เวลามีคุณค่า	นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจทำกิจกรรมเนื่องจากเป็นสิ่งที่แปลกใหม่สำหรับนักเรียน	นักเรียนไม่ค่อยกล้าแสดงออกเวลาทำกิจกรรมสนทนา	ใช้กิจกรรมกลุ่ม สัมพันธ์จะช่วยให้บรรยากาศการทำกิจกรรมดีขึ้น	นักเรียนกล้าแสดงออก กล้าพูดแสดงความคิดเห็น
หน่วยที่ 2 ตรงเวลามีรางวัล	นักเรียนมีความใส่ใจในงานที่มอบหมายกล้าแสดงความคิดเห็น	นักเรียนบางคนยังให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมน้อย	ใช้การกระตุ้นให้เกิดการอยากรู้ อยากเล่น โดยใช้เกมเข้ามาช่วยในการทำกิจกรรม	นักเรียนกระตือรือร้นมากขึ้น

ตารางที่ 16 (ต่อ)

แผนการจัดกิจกรรม	สิ่งที่พบ	ปัญหาที่พบ	วิธีการแก้ปัญหา	ผลที่ได้
หน่วยที่ 3 กิจกรรมต้น เป็นที่พึ่งแห่ง ตน	นักเรียนร่วมกันแสดง ความคิดเห็นออกมา อย่างหลากหลาย	นักเรียนแสดงความ คิดเห็นทั้งมีสาระ บ้างไม่มีสาระบ้าง ถือว่าเป็นสีสันของ การทำกิจกรรม	พยายามตีกรอบ กิจกรรม อธิบายให้ ชัดเจน ว่าเรา ต้องการสิ่งใด	นักเรียนเข้าใจ และแสดง ความคิดเห็น ได้ตรงตาม เป้าหมาย
หน่วยที่ 4 กิจกรรมจะ แนวแน่แก้ไข	นักเรียนร่วมมือกันทำ กิจกรรม ตอบคำถาม ได้	บางครั้งการตอบ คำถามของแต่ละ กลุ่ม อาจจะขาด แรงจูงใจในการ ตอบ	ใช้การกระตุ้น ทางบวก โดยมีของ รางวัลให้นักเรียน	นักเรียนมี แรงกระตุ้น มากขึ้น
หน่วยที่ 5 กิจกรรมเสีย ชีพอย่าเสีย สัตย์	นักเรียนมีความกล้า แสดงออกในการตอบ คำถาม ทำกิจกรรมดี	-	-	-
หน่วยที่ 6 กิจกรรมผู้ ชนะตนเอง	นักเรียนมุ่งมั่น พากเพียรในการทำงาน ดี	-	-	-
หน่วยที่ 7 กิจกรรมร่วม รับผิดชอบ	นักเรียนมีความสนใจที่ จะร่วมกิจกรรมเป็น อย่างดี	-	-	-
หน่วยที่ 8 กิจกรรมปล้ำ ความอดทน	นักเรียนมีความอดทน ในการทำงานดี และใส่ ใจการทำงานดี	-	-	-

6. ผลการสัมภาษณ์ครูประจำชั้น และนักเรียนจำนวน 5 คนหลังจากทดลองใช้โปรแกรม
ไปแล้ว 2 สัปดาห์

พบว่าความรับผิดชอบของนักเรียนหลังจากการทดลองใช้โปรแกรมส่งเสริมความ
รับผิดชอบต่อตนเองไปแล้ว 2 สัปดาห์ผลการสัมภาษณ์ของครูประจำชั้นและนักเรียนเป็นดังนี้

ผลการสัมภาษณ์ครูประจำชั้นพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบดีขึ้นทั้ง
3 ด้าน คือ ความตรงต่อเวลา ความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม และการยอมรับผลการกระทำของตนเอง
ดังบทสัมภาษณ์ของครูประจำชั้นดังนี้

“ นักเรียนส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบดีขึ้น ในด้านการตรงต่อเวลาคือ
นักเรียนมาเข้าแถวทำกิจกรรมหน้าเสาธงเยอะขึ้น และที่สำคัญขาดเรียนน้อยลง เข้าเรียนตรงเวลา
ทำงานส่งทันตามเวลาที่นัดหมาย มีความมุ่งมั่นพากเพียรในการทำงานมากขึ้น และนักเรียนสามารถ
เข้าใจและยอมรับผลการกระทำของตนเองได้ดีขึ้นมาก และเมื่อครูแนะนำไร้อะไรก็ตามที่จะทำตาม
คำแนะนำ”

(ครูประจำชั้น. 2561 : สัมภาษณ์)

ผลการสัมภาษณ์นักเรียนจำนวน 5 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความ
รับผิดชอบดีขึ้นทั้ง 3 ด้าน คือ ความตรงต่อเวลา ความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม และการยอมรับผล
การกระทำของตนเอง ดังบทสัมภาษณ์ของนักเรียนแต่ละคนแยกเป็นด้านดังนี้

ด้านที่ 1 การตรงต่อเวลา

นักเรียนคนที่ 1 “ได้ปฏิบัติ เช่นการมาโรงเรียนก่อนเวลา 08.00 เพราะ
โรงเรียนต้องเข้าแถวทำกิจกรรมหน้าเสาธงก่อนเวลา 08.00 ทำงานส่งตามเวลาที่ครูกำหนดเพราะถ้า
ไม่ส่งครูจะมีบทลงโทษ และถ้ามีการนัดหมายกับเพื่อนก็จะมาตรงเวลาเพราะถ้ามาช้าจะทำให้
เสียเวลาในการทำงาน”

(นักเรียนคนที่ 1. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 2 “ได้ปฏิบัติ เช่นปกติมาโรงเรียนประมาณ 07.30 – 07.40
ไม่เกินนี้ เพราะถ้ามาสายกว่านี้กว่าไม่ทันทำกิจกรรมหน้าเสาธงเพราะจะมีการเช็คชื่อต่อเข้าก่อนเข้า
เรียน ถ้าช้าพอเข้ามาไม่ทันก็จะไม่ได้เช็คชื่อและถ้าขาดแถวเกิน 3 ครั้งต่อสัปดาห์จะได้รับหนังสือแจ้งถึง
ผู้ปกครองว่าช้าพอเข้าขาดแถวจนเข้าซึ่งเป็นเรื่องที่ช้าพอเข้าไม่ยากให้เกิดขึ้นและมีประกาศกิจกรรม
ของโรงเรียนในแต่ละวัน ส่วนการทำงานช้าพอทำงานส่งทันตามเวลาที่ครูกำหนด การนัดการหมาย
กับเพื่อนส่วนใหญ่ช้าพอเข้าจะมาตรงเวลา”

(นักเรียนคนที่ 2. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 3 “ได้ปฏิบัติ เช่นการรักษาระเบียบวินัยในการเข้าเรียนให้ทันและตรงต่อเวลาที่กำหนดไว้ นั้นข้าพเจ้าคิดว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในการมาโรงเรียน เพราะถ้าข้าพเจ้าไม่ปฏิบัติตามระเบียบวินัยในการเข้าเรียนให้ทันเวลาจะทำให้ข้าพเจ้าพลาดโอกาสในหลายๆ เรื่องเช่น การเรียนทันเพื่อนและจะส่งผลให้ข้าพเจ้าไม่เข้าใจเนื้อหาที่เรียน”

(นักเรียนคนที่ 3. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 4 “ได้ปฏิบัติ เช่นการเข้าแถวตอนเช้า เพราะข้าพเจ้าคิดว่าการมาเข้าแถวตอนเช้าเป็นการเริ่มต้นเรียนที่ดี เพราะจะทำให้ข้าพเจ้าเข้าเรียนตรงเวลา เมื่อเข้าเรียนตรงเวลาข้าพเจ้าก็จะเรียนเข้าใจและสามารถส่งงานครูทันตามเวลาที่ครูกำหนด ส่วนการนัดหมายกับเพื่อนนั้นข้าพเจ้ามาตรงเวลาเสมอเพราะถ้าข้าพเจ้ามาไม่ตรงเวลาก็จะทำให้เพื่อนต้องคอยซึ่งถ้าเป็นแบบนี้เพื่อนคงมองข้าพเจ้าไม่ดี”

(นักเรียนคนที่ 4. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 5 “ได้ปฏิบัติ เช่นการรักษาระเบียบวินัยในการเข้าเรียนให้ทันและตรงต่อเวลาที่กำหนด เพราะถ้าไม่ปฏิบัติเช่นนั้นข้าพเจ้าอาจทำงานส่งไม่ทันตามเวลาที่ครูกำหนด ข้าพเจ้ามาตรงเวลาเมื่อนัดหมายกับเพื่อน เพราะการมาตรงเวลาที่นัดหมายจะทำให้เพื่อนไม่ต้องรอ”

(นักเรียนคนที่ 5. 2561: สัมภาษณ์)

ด้านที่ 2 ความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม

นักเรียนคนที่ 1 “ได้ปฏิบัติ เช่นเมื่อครูสั่งการบ้านข้าพเจ้าจะพยายามทำการบ้านเอง หรือถ้าสงสัยหรือไม่เข้าใจบางครั้งข้าพเจ้าก็ถามครูผู้สอนแต่ไม่ทุกครั้งเสมอไป เพราะข้าพเจ้าจะพยายามทำด้วยตนเองก่อนถ้าไม่เข้าใจจริง ๆ ถึงจะถามครู”

(นักเรียนคนที่ 1. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 2 “ได้ปฏิบัติ เช่นถ้ามีงานที่ต้องทำ ข้าพเจ้าจะพยายามทำงานด้วยความมุ่งมั่นและไม่ย่อท้อ เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้วข้าพเจ้าก็ต้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นนั้นไม่ใช่เรื่องที่ดีเท่าไร”

(นักเรียนคนที่ 2. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 3 “ได้ปฏิบัติ เช่นการตั้งใจทำการบ้านที่ครูสั่งให้เสร็จตามที่ครูนัดหมายด้วยตัวเองเพราะถ้าเราไม่ทำเองเราก็จะไม่เข้าใจเวลาสอบเราก็จะทำข้อสอบไม่ได้”

(นักเรียนคนที่ 3. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 4 “ได้ปฏิบัติ เช่นการทำการบ้านตามที่ครูสั่งด้วยตนเอง เพราะถ้าลอกเพื่อนเวลาสอบจะทำให้ทำข้อสอบไม่ได้ เพราะการทำการบ้านเองเป็นการทบทวนเนื้อหาที่เรียน”

(นักเรียนคนที่ 4. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 5 “ได้ปฏิบัติ เช่นการทำรายงานถึงแม้ว่าบางครั้งจะต้องหาเนื้อหาเยอะแต่ข้าพเจ้าก็จะพยายามทำงานให้สำเร็จเพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้วข้าพเจ้าอาจไม่ได้ส่งรายงานและอาจเสียคะแนนจากการไม่ส่งรายงาน”

(นักเรียนคนที่ 5. 2561: สัมภาษณ์)

ด้านที่ 3 การยอมรับผลการกระทำของตนเอง

นักเรียนคนที่ 1 “ได้ปฏิบัติ เช่นเมื่อข้าพเจ้าส่งงานให้คุณครูแล้วคุณครูบอกจุดที่เราทำผิดพลาดและไม่ถูกต้องข้าพเจ้ายอมรับและพร้อมปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้น เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้วเราก็จะมีโอกาสทำพลาดได้อีก ”

(นักเรียนคนที่ 1. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 2 “ได้ปฏิบัติ เช่นบางครั้งห้องไม่สะอาดหรือเราไม่ได้ทำความสะอาด ข้าพเจ้าถูกรุลงโทษแต่ข้าพเจ้าก็ยอมรับและพร้อมจะแก้ไข และจะไม่ให้เป็นเช่นนั้นอีก”

(นักเรียนคนที่ 2. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 3 “ได้ปฏิบัติ เช่นการข้าพเจ้าสอบไม่ผ่านในรายวิชาที่ข้าพเจ้าคิดว่าจะผ่าน แต่เมื่อครูอธิบายว่าทำไมข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็จะยอมรับและพร้อมที่จะปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นในรายวิชา นั้น ๆ ”

(นักเรียนคนที่ 3. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 4 “ได้ปฏิบัติ เช่นข้าพเจ้ายินดีกับเพื่อนที่ไปแข่งโครงการด้วยกันที่เพื่อนได้ชนะเลิศลำดับที่ 1 ส่วนข้าพเจ้าได้ลำดับที่ 2 ถึงแม้ว่าในตอนนั้นข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าจะได้ที่ 1 แต่ในเมื่อกรรมการตัดสินแล้ว ข้าพเจ้าก็ยอมรับได้ และพร้อมจะปรับปรุงตัวเองต่อไป”

(นักเรียนคนที่ 4. 2561: สัมภาษณ์)

นักเรียนคนที่ 5 “ได้ปฏิบัติ เช่นการสอบตกวิชาที่ข้าพเจ้าพยายามทำให้เต็มที่แล้วแต่สุดท้ายก็ยังสอบตก ข้าพเจ้าก็ยอมรับได้ เพราะข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าคงพยายามไม่พอและพร้อมจะพัฒนาตนเองและพยายามต่อไป”

(นักเรียนคนที่ 5. 2561: สัมภาษณ์)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปขั้นตอนดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผล
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ชนิด ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่ใช้เป็นตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
2. ประสานเพื่อยืนยันความพร้อมของโรงเรียนในการเก็บรวบรวมข้อมูลและยืนยันระยะเวลาในการเก็บข้อมูล
3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม – 23 กุมภาพันธ์ 2561 โดยวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อน หลังการใช้โปรแกรมและวัดซ้ำหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กด้วยแบบประเมินตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
4. นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความเรียบร้อยของข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กโดยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ นำโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กไปทดลองใช้แบบกลุ่มย่อย
2. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามตัวแปรที่ละองค์ประกอบ
3. ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณโดยการตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติของข้อมูลและตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
4. วิเคราะห์พหุคูณเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองก่อน หลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก และการวัดซ้ำหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก 2 สัปดาห์

สรุปผล

การสรุปผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลงานตามความมุ่งหมายของการวิจัย

1. โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ตที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและการประเมินโครงสร้างของโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ตโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่าผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

2. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ตคะแนนหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต (Posttest) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต (Pretest) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต หลังการเข้าร่วมโปรแกรม 2 สัปดาห์ (Follow) ซึ่งสูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรม (Pretest) และคะแนนหลังการใช้โปรแกรม (Posttest) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ตมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและการประเมินโครงสร้างโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ตมีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ตถูกสร้างและพัฒนาขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบวิธีการเหมาะสม โดยวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้มากำหนดจุดประสงค์ เนื้อหาสาระของแต่ละกิจกรรมโดยพิจารณารูปแบบเนื้อหาที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ได้ง่ายและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนและความสนใจของนักเรียนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม

และลงมือปฏิบัติจริง พร้อมทั้งให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำกิจกรรม การสร้างโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก ต้องสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะและจุดประสงค์ของกิจกรรมแต่ละครั้ง พร้อมทั้งจัดทำคู่มือแล้วนำเสนอที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความครบถ้วนครอบคลุมเนื้อหา รูปแบบและการใช้ภาษาแล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วนำโปรแกรมเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องของโปรแกรมและความเหมาะสมของโครงสร้างโปรแกรมว่าครอบคลุมเรื่องที่จะวัดหรือไม่ แล้วนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยตอบแบบประเมินความสอดคล้องของการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กและความเหมาะสมของโครงสร้าง แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่างพร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปเสนอต่อที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอธิบายได้ด้วยแนวคิดของคาฟาเรลลา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสรุป คือ 1) การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม 2) การสร้างแผนการเรียนรู้ 3) การสร้างแผนงานการประเมินผล(วราภรณ์ โพธิ์ศรีประเสริฐ, 2545) จอยส์และเวล กล่าวถึงหลักการในการพัฒนาโปรแกรมดังนี้ 1) โปรแกรมต้องมีทฤษฎีรองรับ 2) เมื่อพัฒนาโปรแกรมแล้วก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลายต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจสอบคุณภาพในสถานการณ์จริงและนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไข 3) การพัฒนาโปรแกรมอาจออกแบบให้ใช้ได้กว้างขวางหรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง 4) การพัฒนาโปรแกรมจะมีจุดมุ่งหมายหลักที่ถือเป็นตัวตั้งในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ (สุตาเรศ แจ่มเดชะศักดิ์, 2543 ; อ้างอิงมาจาก Joyce and Weil. 1985) แมคคอปลินและเอียร์เช ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการสอนไว้ ดังนี้ 1) การประเมินผู้เรียน 2) การตั้งเป้าหมายและจุดประสงค์การสอน 3) การวิเคราะห์งาน 4) การเลือกและใช้กลยุทธ์การสอนรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ 5) การประเมินผลโปรแกรม ซึ่งโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้มีทฤษฎีจริยธรรมรองรับและผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของโคลบ (Kolb) มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมในโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กจึงส่งผลให้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ (สุตาเรศ แจ่มเดชะศักดิ์, 2543; อ้างอิง มาจาก Mclaughin and Eares. 1796) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพล โยธา ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมฝึกวินัยในตนเองด้วยทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกสำหรับส่งเสริมวินัยในตนเองและเพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกสำหรับส่งเสริมวินัยในตนเอง(ญัฐพล โยธา, 2557)

จินตนา โฮมวงค์ ได้ศึกษาพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียน (จินตนา โฮมวงค์, 2552) ชณิดา โคลงชัย ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ชณิดา โคลงชัย, 2554) จินตนา พราวศรี ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (จินตนา พราวศรี, 2555) ราตรี เรืองทอง ได้การศึกษาการพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมความรับผิดชอบในการเรียนที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ราตรี เรืองทอง, 2557) นุชรัตน์ นุชประยูร ได้ศึกษาคุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง (นุชรัตน์ นุชประยูร, 2558) ศิริพร ชูอารมณ ได้การศึกษาการพัฒนาโปรแกรมฝึกตนเพื่อเสริมสร้างเจตคติทางบวกต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและความรับผิดชอบต่อตนเอง (ศิริพร ชูอารมณ, 2559) และ ปานรดา บัญหนองสา ได้การศึกษาการพัฒนาโปรแกรมด้วยวิธีการวางเงื่อนไขเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบและวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ปานรดา บัญหนองสา, 2559)

2. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กคะแนนหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก (Posttest) สูงกว่าคะแนนก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก (Pretest) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย จากการตรวจสอบเอกสารและการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการเข้าร่วมพบว่า นักเรียนมีความความรับผิดชอบต่อสูงขึ้นและเห็นความสำคัญของความรับผิดชอบ โดยสังเกตได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน นักเรียนมาตรงเวลา มีความมุ่งมั่นพากเพียร และพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามเวลาที่กำหนด แม้งานที่ทำจะยุ่งยากนักเรียนก็ทำจนสำเร็จ และพร้อมยอมรับการกระทำของตนเองในเรื่องต่าง ๆ ที่ตนได้ทำกระทำลงไปแล้วกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมและร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ทั้งนี้กิจกรรมของโปรแกรมนี้อาจประกอบด้วยเทคนิคหลายอย่าง เช่น กิจกรรมกลุ่ม เกม กรณีตัวอย่าง ในขณะที่นักเรียนกำลังทำกิจกรรมอยู่นั้น ผู้วิจัยก็ได้คอยกระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่เราตั้งเป้าหมายไว้ นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาและกิจกรรมที่ผู้วิจัยวางแผนไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพล โยธา ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมฝึกวินัยในตนเองด้วยทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกสำหรับส่งเสริมวินัยในตนเองและเพื่อศึกษาผลการ

ใช้โปรแกรมฝึกสำหรับส่งเสริมวินัยในตนเอง (ณัฐพล โยธา, 2557) จินตนา พราวศรี ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (จินตนา พราวศรี, 2555) รัตรี เรื่องทอง ได้การศึกษาการพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมความรับผิดชอบในการเรียนที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (รัตรี เรื่องทอง, 2557) และงานวิจัยของ ปานรดา บัญหนองสา ได้การศึกษาการพัฒนาโปรแกรมด้วยวิธีการวางเงื่อนไขเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบ และวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ปานรดา บัญหนองสา, 2559)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยพบปัญหาในการใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จึงได้นำเสนอปัญหาามาเสนอแนะเป็นข้อ ๆ ดังนี้

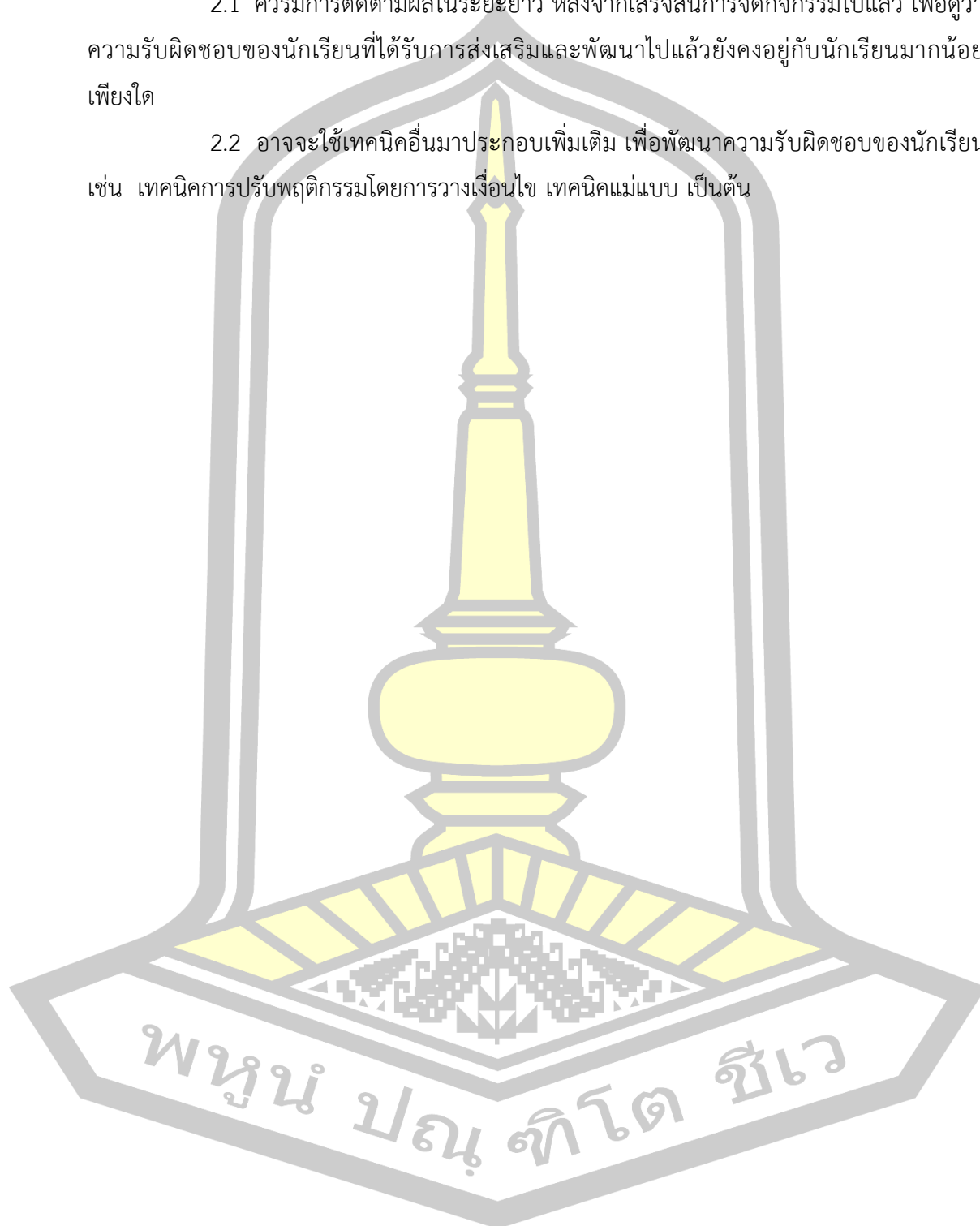
1.1 การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กนั้นได้ศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พัฒนาโครงสร้างโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของ โคลเบอร์ก หากมีผู้ประสงค์จะนำโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กไปใช้นั้น ควรวิเคราะห์ความใกล้เคียงของสภาพปัญหาของข้อมูลเบื้องต้น สภาพสังคมและชุมชนเพื่อให้การใช้โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กมีประสิทธิภาพมากที่สุด หากสภาพปัญหาของข้อมูลเบื้องต้นมีความแตกต่างกันมาก ควรพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาหรือกิจกรรมโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมตามความเหมาะสม

1.2 ผู้ที่จะนำโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กไปใช้จะต้องศึกษารายละเอียดกิจกรรมต่าง ๆ จุดประสงค์ของการทำกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายตามที่ผู้วิจัยตั้งไว้ และต้องทำความเข้าใจกับผู้ร่วมกิจกรรมทุกฝ่ายเพื่อความราบรื่น ความสะดวกในการทำกิจกรรมและควรปรับปรุง ยืดหยุ่นในเรื่องของเวลาให้มีความเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรมีการติดตามผลในระยะยาว หลังจากเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมไปแล้ว เพื่อดูว่าความรับผิดชอบของนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาไปแล้วยังคงอยู่กับนักเรียนมากน้อยเพียงใด

2.2 อาจจะใช้เทคนิคอื่นมาประกอบเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน เช่น เทคนิคการปรับพฤติกรรมโดยการวางเงื่อนไข เทคนิคแม่แบบ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความ รับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมสามัญศึกษา. (2526). ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐานเรื่องความ รับผิดชอบ. กรุงเทพฯ : เจริญการพิมพ์.
- กรมอาชีวศึกษา. (2542). เอกสารคุณลักษณะและมาตรฐานวิชาชีพ “มาตรฐานอาชีวศึกษา” ประเภท ช่าง อุตสาหกรรม หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538. กรุงเทพฯ : กรมอาชีวศึกษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กาญจนา ไชยพันธุ์. (2549). กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- กิริยา ปีนอก. (2552). การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและความรับผิดชอบในการเรียน ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนรู้แบบร่วมมือตามวิธี STAD กับที่เรียนรู้ แบบ 4 MAT. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). เรียนรู้ : วิธีสู่ความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : ชัคเซสมิเดีย.
- โกศล มีคุณ. (2533). เอกสารคำสอนวิชามนุษยสัมพันธ์ในองค์การ. ราชบุรี : ภาควิชาจิตวิทยาและ การแนะแนว วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง.
- โกศล มีคุณ. (2534). การวัดจริยธรรม. ราชบุรี : วิทยาลัยครูจอมบึง.
- คมเพชร ฉัตรศุกกุล. (2530). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและ จิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- คมเพชร ฉัตรศุกกุล. (2546). จิตวิทยาการทำงานร่วมกัน. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จันดา ทัพพะ. (2550). การพัฒนาโปรแกรมความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถในการ เผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านสองห้อง หนองดงหนองหินสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- จินตนา ธนวิบูลย์. (2540). คุณสมบัติในการวัดและคุณภาพของมาตราวัดเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์วิธีการของธอร์นไคล์. ปรินซ์ตันนิพนธ์ปรินซ์ตันการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- จินตนา พรราวศรี. (2555). ผลการการใช้กิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนยโสธรพิทยาคม จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ปรินซ์ตันการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จินตนา โสมวงศ์. (2552). การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนบ้านบอนสหราษฎร์บำรุง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปรินซ์ตันการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จूरรัตน์ นันทย์ทวีกุล. (2538). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปรินซ์ตันการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนิดา โคลงชัย. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. วิทยานิพนธ์ปรินซ์ตันการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยพร วิชชาวุธ และ ชีระพร อูวรรณโณ. (2544). แนวคิดและการพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรมในรวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมและการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ ปรานี. (2531). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่มและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนแบบซินติเคทกับการสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ปรินซ์ตันการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ณัฐธินิชา ศรีพิมลปานี. (2551). คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2. วิทยานิพนธ์ปรินซ์ตันการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ณัฐพล โยธา. (2557). การพัฒนาโปรแกรมฝึกวินัยในตนเองด้วยทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปรินซ์ตันการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2544). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2554a). คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ก.พ.

ดวงเดือน พันธุนานาวิน. (2554b). ทฤษฎีต้นไมจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรมิพองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

ทองคุณ หงส์พันธุ์. (2535). วิธีแห่งบัณฑิต การครองตน ครองคน และครองงาน. กรุงเทพฯ : ครูสภา
ลาดพร้าว.

ทศนา เขมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์จำกัด.

นงลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตรเจริญกุล. (2551). การวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง
คุณธรรมจริยธรรมของคนไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.

นภดล ภาวนะวิเชียร. (2540). การศึกษาค่านิยมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้นที่ได้รับการสร้างเสริมด้วยกระบวนการที่พัฒนาตามแนวคิดของไอเซ็นและแรทส์.

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นริศรา ความณี. (2544). ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจใน
ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม.

วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

นิคม ชนะไพฑูรย์. (2535). การเปรียบเทียบผลของการเข้ากลุ่มฝึกรวมและกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อ
ความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนโรงเรียนบ้านดุงวิทยา จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2542). กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกรวม. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
ทักษิณ.

นุชรัตน์ นุชประยูร. (2558). การใช้กิจกรรมกลุ่ม: คุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบ
ของนักเรียน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 7(2), 3.

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล. (2535). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. พิษณุโลก : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ประนอม เดชชัย. (2531). แนวทางการเรียนการสอนและแนวทางปฏิบัติสังคมศึกษา. เชียงใหม่ :
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภชาติ. (2539). การเตรียมความพร้อมด้านลักษณะนิสัย. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ประภาศรี สีอำไพ. (2540). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสาธ อิศรปรีดา. (2531). จิตวิทยาการศึกษา. มหาสารคาม : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยา
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

- ปานรดา บัญหนองสา. (2559). การพัฒนาโปรแกรมด้วยวิธีการวางเงื่อนไขเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรม ความรับผิดชอบ และวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 10(ฉบับพิเศษ), 531.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2556). ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณพิศ วาณิชการ. (2535). การทำงานแบบกลุ่ม ใน ศาสนาธรรมศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิมพระ เกียรติ. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พรรณณี ชูทัย เจนจิต. (2538). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : คอมแพคท์พริ้นท์.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). กายหายไข้ ใจหายทุกข์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก.
- เพ็ชรินทร์ ปฐมวนิชกะ. (2535). การวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบของนักเรียนระดับ ประถมศึกษา :กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เพ็ญประภา โคตรบาล. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภัสรา อรุณมีศรี. (2533). การพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาริสา วรตรุจิวังศ์. (2549). องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนหอวัง เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราตรี เรืองทอง. (2557). การพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- จำเพียร แซ่มชื่น. (2549). ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงที่มีต่อความ รับผิดชอบในการเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนุกุลนารี อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

- วงศ์จันทร์ จำเเหลา. (2544). ผลของการใช้กระบวนการกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบต่อตนเอง
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรภรณ์ โพธิ์ศรีประเสริฐ. (2545). การพัฒนาโปรแกรมการปรับปรุงการพูดสำหรับครูปฐมวัย
โดยใช้เทคนิคการละคร. ครุศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลภา ดวงชาตม. (2539). ผลการใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรมเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเขวไร่ศึกษา จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิโรจน์ อารีย์กุล. (2553). การดูแลสุขภาพและการให้คำ แนะนำ วัยรุ่น *Adolescent Health Care
and Supervision*. กรุงเทพฯ : กองกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าและภาควิชา
เวชศาสตร์ทหารและชุมชนวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า.
- ศิริพร ชูอารมณ์. (2559). การพัฒนาโปรแกรมฝึกตนเพื่อเสริมสร้างเจตคติทางบวกต่อการเข้าสู่
ประชาคมอาเซียนและความรับผิดชอบต่อตนเอง สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ในอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2555). การวิจัยเบื้องต้น. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สวัสดี วงขารี. (2548). การพัฒนาชุดฝึกความฉลาดทางอารมณ์ด้านการจัดการกับอารมณ์ตนเอง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตอำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). การพัฒนาคุณภาพของประชากรไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *ตัวชี้วัดและ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2524). *ค่านิยมพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2554). เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู แนวทางการจัดการเรียนรู้
ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุจิตรา ธนะสูตร. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเลย จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- สุดาเรศ แจ่มเดชะศักดิ์. (2543). การพัฒนาโปรแกรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับเด็กวัยอนุบาลโดยใช้แนวการสอนแบบผูกเป็นเรื่องราว. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2541). การสร้างแบบทดสอบวัดลักษณะความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการใช้การสังเกตหลักฐานความเที่ยงตรง ความไม่เที่ยงตรงและความเชื่อมั่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2548). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรินทร์ โรจน์ขจรนภลัย. (2547). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนสารสาสน์พิทยา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โสภภาพรรณ อักมราศิวะโรจน์. (2545). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนูรี แก้วแว่น้อย และคณะ. (2548). การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนูวัติ คุณแก้ว. (2538). การวัดและการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขภูมิจิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรทัย จันทวิชานวงษ์. (2553). รูปแบบของนิทานที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้น ป.4. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรทัย โสภกา. (2533). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนแบบศูนย์กลางเรียนและเรียนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังคณา ถิรศิลาเวทย์. (2548). จิตลักษณะและปัจจัยทางสังคมที่สัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อฉนันทน์ ทินกระโทก. (2547). ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงด้วยวิธีWdep ต่อความรับผิดชอบด้านการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อารีย์วรรณ เทียวรอบ. (2550). องค์ประกอบคุณลักษณะความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม กรุงเทพมหานคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

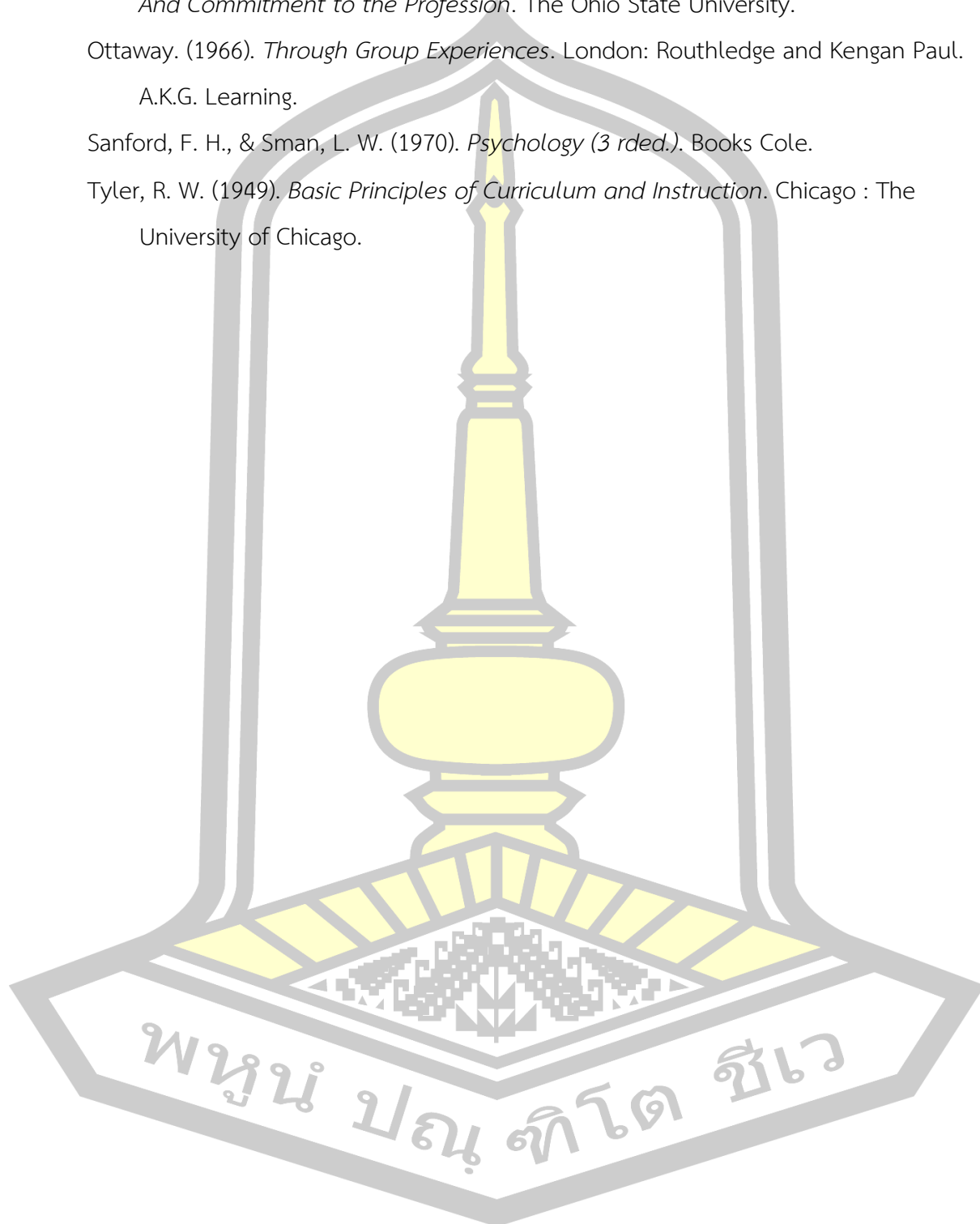
- Bandura, A. and C. (1977). Social learning theory. In B. B. Wolman & L. R. Pomroy (Eds.), *International Encyclopedia of Psychiatry, Psychology, Psychoanalysis*, 10, 56.
- Bennet, M. E. (1963). *Guidance and Counseling in Group*. New York: McGraw Hill Book Company.
- Brannigan, M. (2008). A Psycho educational Group Model to Build Academic Competence in New Middle School Student. *The Journal for Specialist in Group Work.*, 32, 61–81.
- Browne, C. G. . & T. S. (1958). *The Study of Leadership*. Illinois: The Interstte printer and Publishers,Inc.
- Caffarella, R. S. (1963). *Planing Programme for Adult Learners*. San Francisco : Jossey-bass.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education*. New York : McGraw-Hill Book Company.
- Gordon, L. V. (1963). *Manual of Personal Profile*. New York : Harcourt Brace and World Inc.
- Hamm, J. V. (2007). Hamm, J.V. “Utilizing the Development Influence of Peer in Middle School Group,” *The Journal for Specialist in Group Work. The Journal for Specialist in Group Work*, 32, 51–59.
- Hemphill, Michael A. Templin, Thomas J. and Wright, P. M. (2015). Implementation and outcomes of a responsibility-based continuing professional development protocol in physical education. *Sport, Education and Society*, 20(3), 398.
- Joyce, B. & Weil, M. and Showers, B. (1966). *Models of Teaching*. Boston : Ellyn and Bacon.
- Khattab, N. and J. C. (2007). “Growing Up Girl : Preparing for Change through Group Work,” *Journal for Specialists in Group Work. Journal for Specialists in Group Work*, 32, 41–50.
- Kohlberg, L. (1976). Moral Stage and Moralization: The Cognitive-development Approach. *Moral Development and Behavior: Theory; Research and Social Issues*, 31–53.

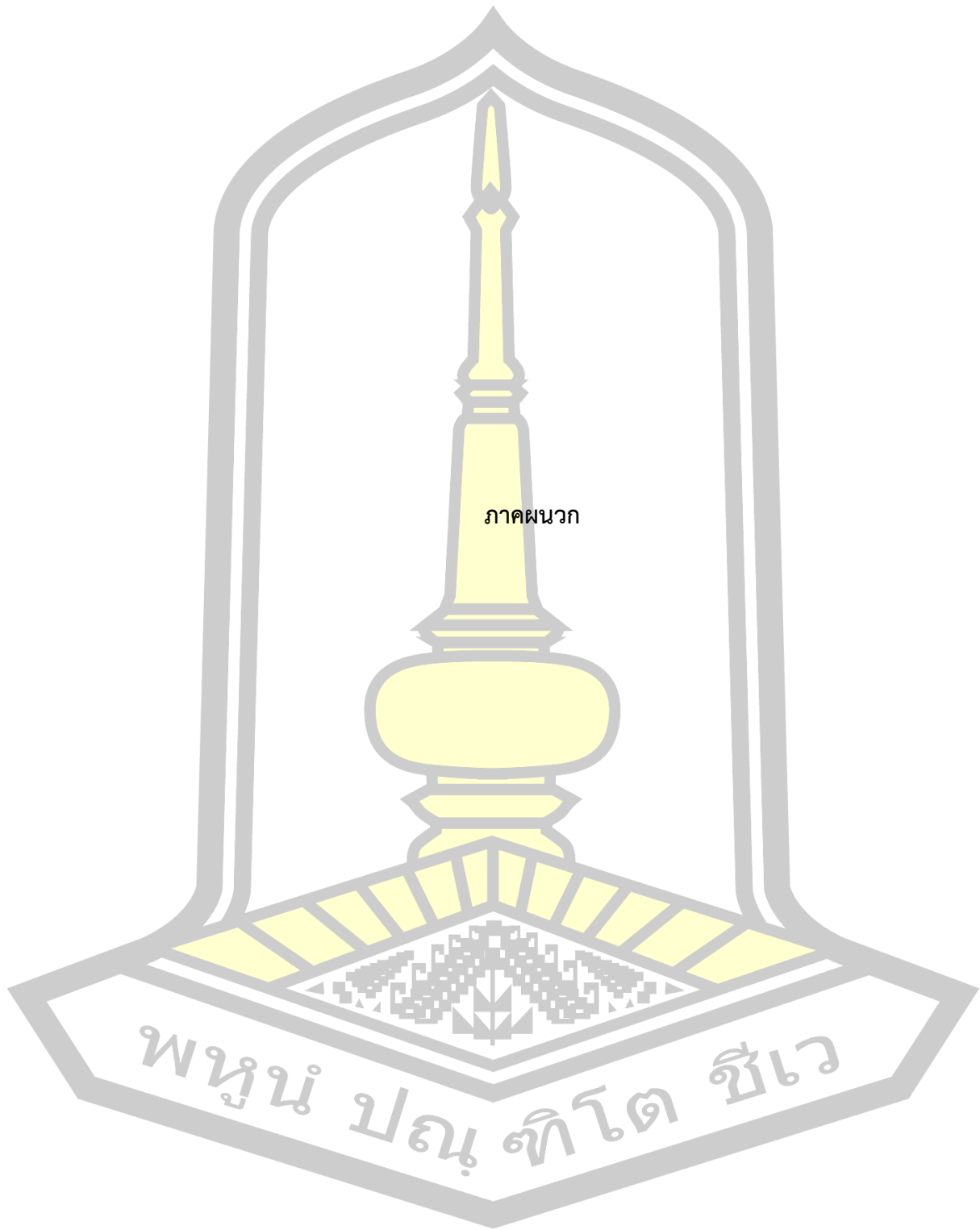
Kurz, N. M. (2007). *The Relationship between Teacher's Sense of Academic Optimism And Commitment to the Profession*. The Ohio State University.

Ottaway. (1966). *Through Group Experiences*. London: Routhledge and Kengan Paul. A.K.G. Learning.

Sanford, F. H., & Sman, L. W. (1970). *Psychology (3 rded.)*. Books Cole.

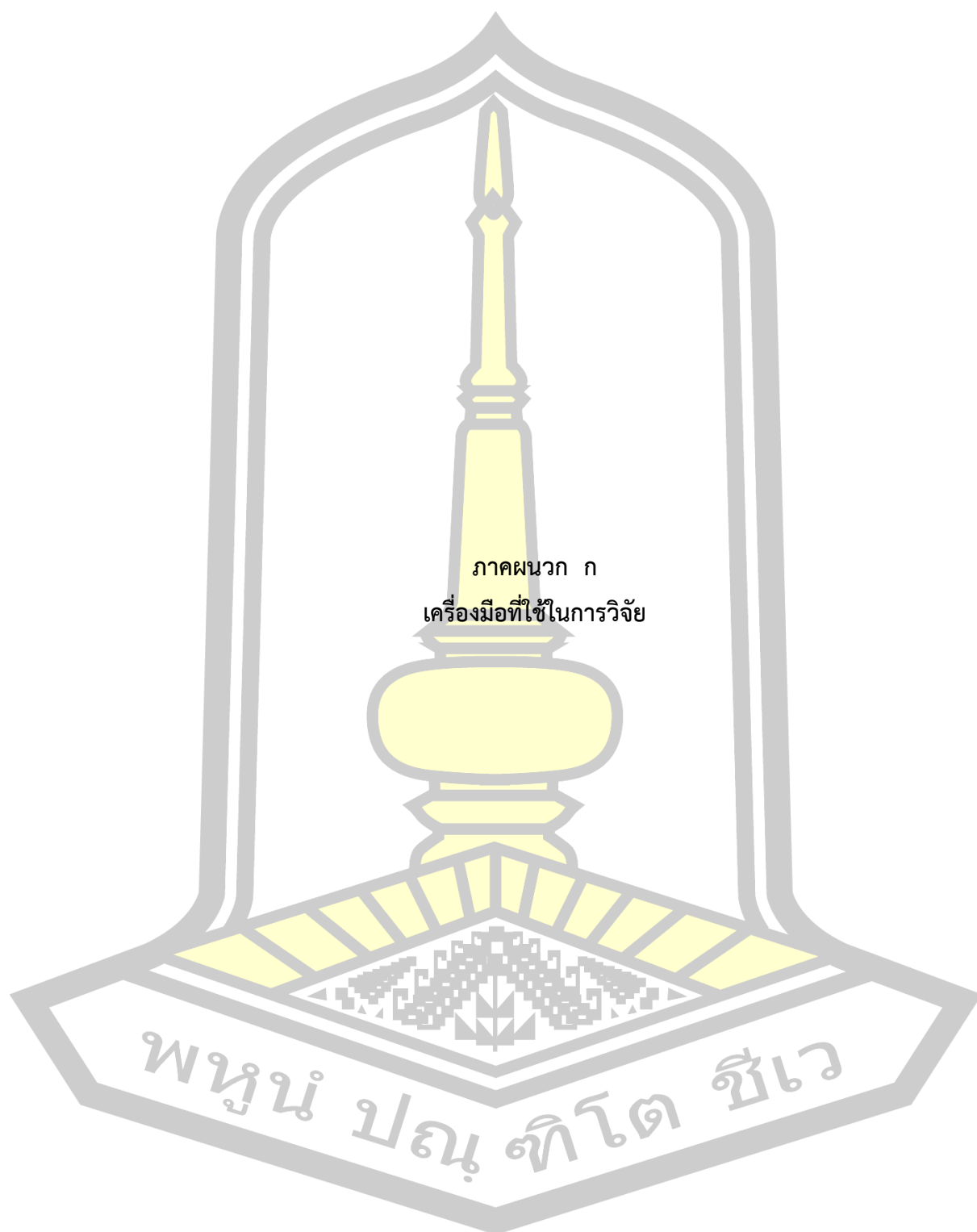
Tyler, R. W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago : The University of Chicago.

ภาคผนวก

พหุบัณฑิตวิทย์

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุบัณฑิตยาลัย

ตอนที่ 1 แบบประเมิน

แบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

คำชี้แจง

- แบบประเมินฉบับนี้มีทั้งหมด 30 ข้อ ประกอบด้วย
 - ด้านความตรงต่อเวลา จำนวน 10 ข้อ
 - ด้านความมุ่งมั่นเพียรพยายาม จำนวน 10 ข้อ
 - ด้านยอมรับผลการกระทำของตนเอง จำนวน 10 ข้อ
- แบบประเมินฉบับนี้ไม่มีข้อถูกและข้อผิด
- โปรดตอบให้ครบทุกข้อ
- เกณฑ์กำหนดระดับพฤติกรรมคือ
 - มากที่สุด หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำ
 - มาก หมายถึง ปฏิบัติบ่อยครั้ง
 - ปานกลาง หมายถึง ปฏิบัติบางครั้ง
 - น้อย หมายถึง ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
 - น้อยที่สุด หมายถึง ไม่เคยปฏิบัติ
- ให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วพิจารณาเพื่อตอบคำถาม โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง ที่ตรงกับความรู้สึกและการปฏิบัติของนักเรียนตามความเป็นจริงเพียงช่องเดียว
- ข้อมูลที่นักเรียนตอบในแบบประเมินนี้จะไม่มีผลต่อตัวของนักเรียนแต่ประการใด
- คำตอบของนักเรียนจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยและการศึกษา

ตัวอย่าง

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ความตรงต่อเวลา						
0	ข้าพเจ้ามีความพร้อมก่อนการเข้าแถว หน้าเสาธงทุกเช้า		/			
00	ข้าพเจ้ามีความพร้อมก่อนเรียนในแต่ละ รายวิชา	/				
000	ข้าพเจ้าส่งงานตามเวลาที่กำหนด				/	

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ความตรงต่อเวลา						
1	ข้าพเจ้ามีความพร้อมก่อนการเข้าแถวหน้าเสาธงทุกเช้า					
2	ข้าพเจ้ามีความพร้อมก่อนเรียนในแต่ละรายวิชา					
3	ข้าพเจ้าส่งงานตามเวลาที่กำหนด					
4	ข้าพเจ้าส่งคืนหนังสือที่ยืมมาจากห้องสมุดตามเวลาที่กำหนดไว้					
5	ข้าพเจ้ามีตารางนัดหมายการส่งการบ้าน					
6	ข้าพเจ้ามีความตั้งใจในการทำงานเพื่อให้เสร็จตามตารางนัดหมาย					
7	ข้าพเจ้าคิดว่าการทำงานที่ครูสั่งจำเป็นต้องทำให้เสร็จ					
8	ข้าพเจ้าสามารถบริหารจัดการเวลาทำงานให้เสร็จตามกำหนด					
9	ข้าพเจ้าพักผ่อนเวลาส่งงานเมื่อทำงานไม่เสร็จ					
10	ข้าพเจ้ามาตรงเวลาเมื่อมีการนัดหมายทำงานกลุ่มกับเพื่อน					
ความมุ่งมั่นเพียรพยายาม						
1	ข้าพเจ้ารีบมาโรงเรียนแต่เช้าเป็นประจำเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมก่อนเข้าเรียน					
2	ข้าพเจ้าเคยขาดเรียนโดยไม่มีเหตุจำเป็น					
3	ข้าพเจ้าทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์					
4	ข้าพเจ้าตั้งใจทำงาน เพื่อให้งานมีคุณภาพมากที่สุด					
5	ข้าพเจ้าไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากเพื่อให้งานเสร็จ					
6	ข้าพเจ้ากระตือรือร้นต่อการทำงานที่ได้รับมอบหมาย					
7	ข้าพเจ้าเข้าห้องสมุดเพื่อศึกษาหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ					
8	ข้าพเจ้ามักค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังเรียน					

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
9	ข้าพเจ้าอดทนต่อความยากลำบากในการทำงาน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จ					
10	ข้าพเจ้าทำงานเต็มความสามารถของตนก่อนแล้วจึงขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น					
การยอมรับผลการกระทำของตนเอง						
1	ข้าพเจ้าจะติดตามความก้าวหน้าในเรื่องการเรียนของตนเอง					
2	ข้าพเจ้ายอมรับต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้น					
3	ข้าพเจ้านำข้อผิดพลาดมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ					
4	ข้าพเจ้าได้นำข้อผิดพลาดที่ผ่านมาปรับปรุงแก้ไขการทำงานครั้งต่อไป					
5	ข้าพเจ้าปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน					
6	ข้าพเจ้าปฏิบัติตามกฎจราจร					
7	ข้าพเจ้าปกปิดหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงในความผิดต่าง ๆ					
8	ข้าพเจ้าร่วมรับผิดชอบเมื่อเกิดปัญหาในการทำกิจกรรมร่วมกันและแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น					
9	ข้าพเจ้าทำงานที่คร่อมอบหมายเองโดยไม่ลอกงานจากเพื่อน					
10	ข้าพเจ้าจะขอลอกการบ้านเพื่อนเมื่อข้าพเจ้าทำการบ้านไม่เสร็จทันเวลากำหนดส่ง					

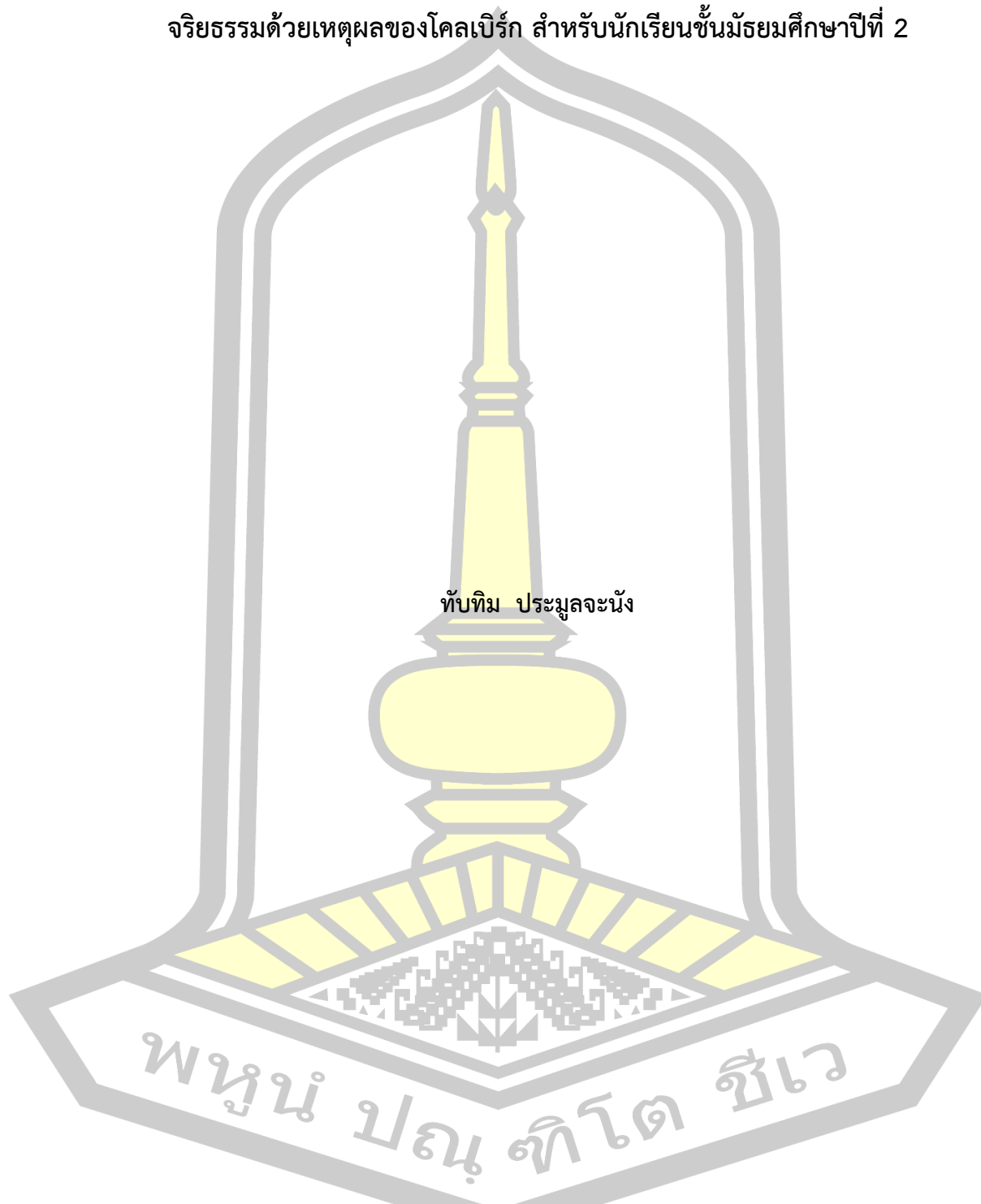
ขอขอบใจนักเรียนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

นางสาวทับทิม ประมุขจະນัง

นิสิตปริญญาโท สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตอนที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝัง
จริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา
ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำนำ

คู่มือการใช้โปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี จัดทำขึ้นเพื่อเป็นเอกสารประกอบการจัดกิจกรรมในการนำโปรแกรมไปใช้ในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน และเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนนำโปรแกรมฝึกไปใช้ในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัตรกรรมการเรียนรู้ จำนวนทั้งสิ้น 8 แผน ประกอบด้วย

- แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 เวลาที่คุณค่า
- แผนการจัดกิจกรรมที่ 2 ตรงเวลาพาเที่ยว
- แผนการจัดกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมตนเป็นที่พึ่งแห่งตน
- แผนการจัดกิจกรรมที่ 4 กิจกรรมจะแน่นแน่แก้ไข
- แผนการจัดกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมเสียชีพอย่าเสียสัตย์
- แผนการจัดกิจกรรมที่ 6 กิจกรรมผู้ชนะตนเอง
- แผนการจัดกิจกรรมที่ 7 กิจกรรมร่วมรับผิดชอบ
- แผนการจัดกิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพลังความอดทน

เพื่อให้การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนบังเกิดผลสูงสุด ผู้ใช้โปรแกรมฝึกจึงต้องศึกษาจุดประสงค์วิธีการและลำดับขั้นตอนในการใช้โปรแกรมฝึกให้เข้าใจทุกขั้นตอนเพื่อสามารถนำโปรแกรมฝึกไปใช้ได้อย่างถูกต้องตามวิธีการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่มีสนใจในการพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

ทับทิม ประมูลจะนั่ง

พูนุ ปณ ทิโต ชีเว

คำชี้แจง

คู่มือการใช้โปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี นี้ เป็นโปรแกรมฝึกที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาและส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยให้นักเรียนเข้ารับการฝึกตามแผนการจัดกิจกรรมในโปรแกรมฝึกซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมด 8 กิจกรรม โดยมีข้อควรคำนึงและทำความเข้าใจในการใช้โปรแกรม ดังนี้

1. จุดประสงค์ของโปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองตามองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน คือ

- 1.1 ความตรงต่อเวลา
- 1.2 ความมุ่งมั่น เพียรพยายาม
- 1.3 ยอมรับผลการกระทำของตน

2. ขั้นตอนในการโปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองประกอบด้วยกิจกรรมย่อยในโปรแกรมฝึกทั้งหมด 8 กิจกรรม แต่ละกิจกรรมใช้เวลาดำเนินการ 60 นาที / กิจกรรมรวม 8 ครั้ง โดยมีหลักการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 ศึกษารายละเอียดในเอกสารต่าง ๆ ในโปรแกรมให้เข้าใจ
- 2.2 ศึกษาเนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาอย่างละเอียด

2.3 นักเรียนตอบแบบพฤติกรรมวัดความรับผิดชอบต่อตนเองเพื่อวัดระดับความมีความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฝึก (Pre - test) นักเรียนตอบแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองอีกครั้งหลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึก(Post - test) และหลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึก 2 สัปดาห์ (Follow)

2.4 ขณะปฏิบัติกิจกรรมตามโปรแกรม ครูผู้ใช้โปรแกรมต้องคอยดูแล เอาใจใส่ แนะนำและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรม

3. กิจกรรมในโปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเอง มีดังนี้

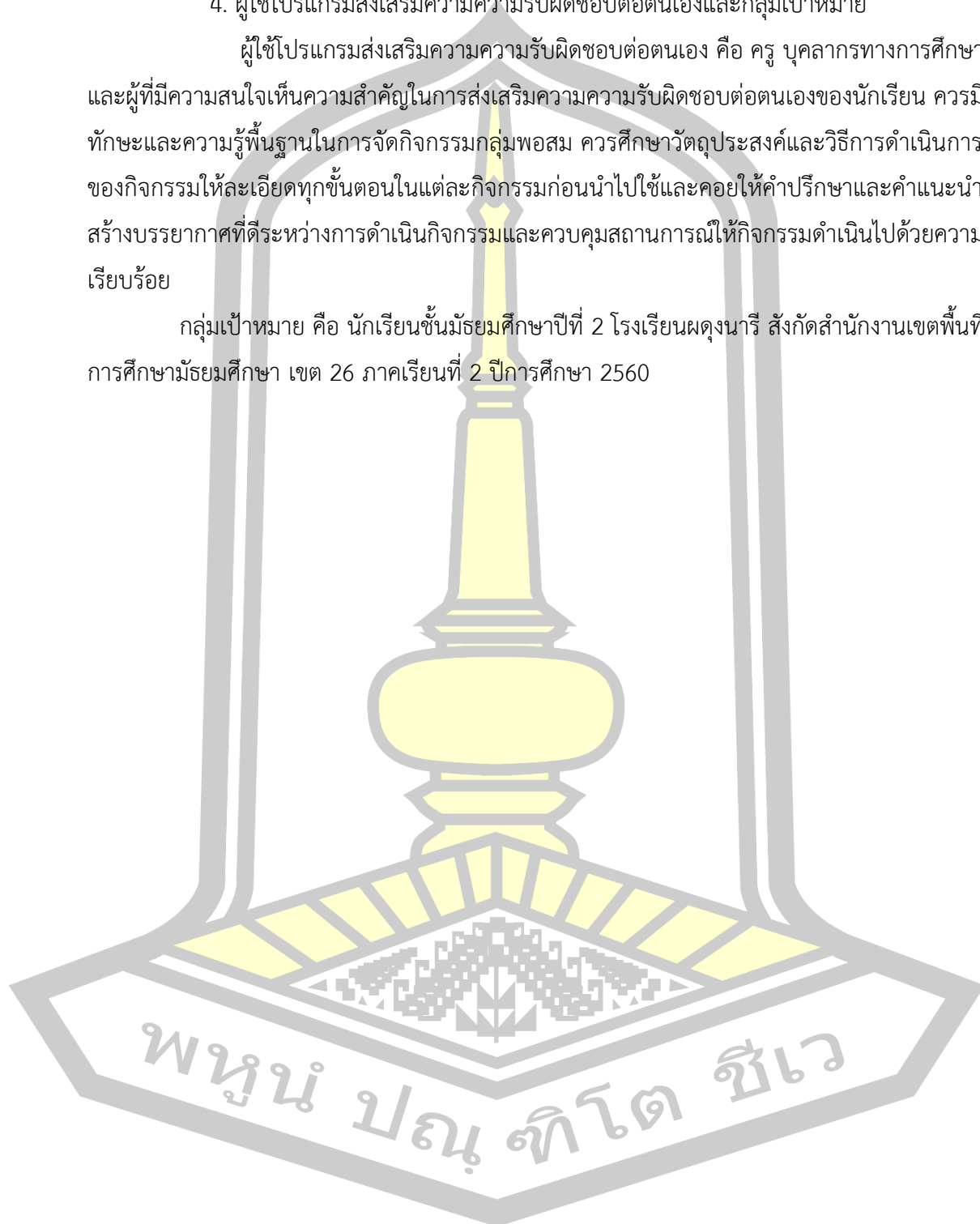
- กิจกรรมที่ 1 เวลา มีคุณค่า
- กิจกรรมที่ 2 ตรงเวลามีรางวัล
- กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมตนเป็นที่พึ่งแห่งตน
- กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมจะแน่วแน่แก้ไข
- กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมเสียชีพอย่าเสียสัตย์
- กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมผู้ชนะตนเอง
- กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมร่วมรับผิดชอบ

กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพลังความอดทน

4. ผู้ใช้โปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ใช้โปรแกรมส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่มีความสนใจเห็นความสำคัญในการส่งเสริมความความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน ควรมีทักษะและความรู้พื้นฐานในการจัดกิจกรรมกลุ่มพอสมควร ควรศึกษาวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินการของกิจกรรมให้ละเอียดทุกขั้นตอนในแต่ละกิจกรรมก่อนนำไปใช้และคอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำสร้างบรรยากาศที่ดีระหว่างการดำเนินกิจกรรมและควบคุมสถานการณ์ให้กิจกรรมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560

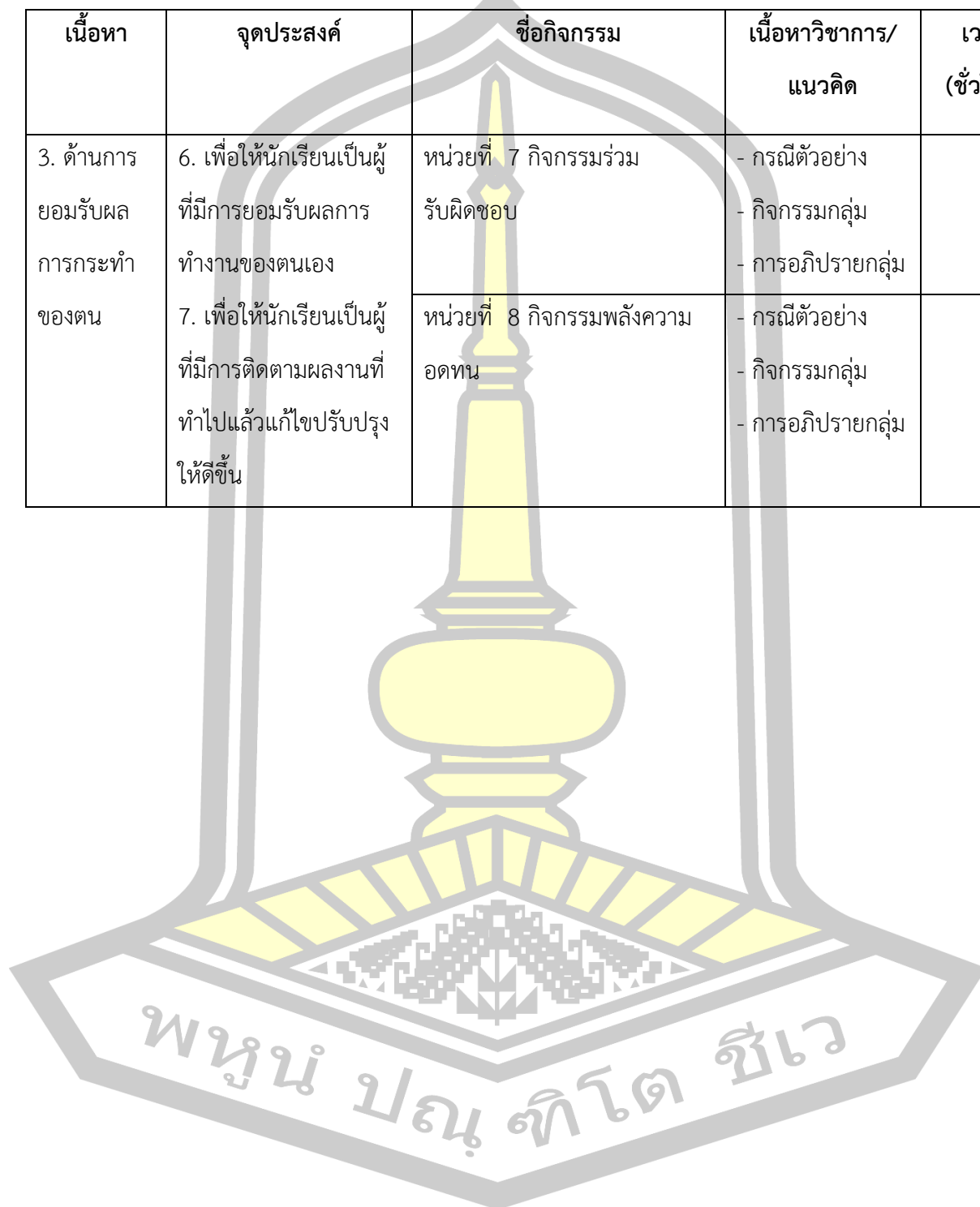

การวิเคราะห์โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล
ของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เนื้อหา	จุดประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เนื้อหาวิชาการ/ แนวคิด	เวลา (ชั่วโมง)
1. ด้านความ ตรงต่อเวลา	1. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มี ความตรงต่อเวลาในการ นัดหมาย	หน่วยที่ 1 เวลามีคุณค่า	- หนังสือ - อภิปรายกลุ่ม	1
	2. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มี ความตรงต่อเวลา สามารถส่งงานให้ ทันเวลาตามกำหนด	หน่วยที่ 2 ตรงเวลามีรางวัล	- อภิปรายกลุ่ม	1
2. ด้านความ ความมุ่งมั่น เพียร พยายาม	3. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มี ความพยายามสม่ำเสมอ ในงานที่ทำมีความสำเร็จ	หน่วยที่ 3 กิจกรรมตนเป็นที่พึ่ง แห่งตน	- เกม - กรณีตัวอย่าง	1
	4. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มี ความเอาใจใส่อย่าง ต่อเนื่องในงานที่ทำมี ความสำเร็จ	หน่วยที่ 4 กิจกรรมจะ แน่วแน่แก้ไข	- เพลง - เหตุการณ์จำลอง - การอภิปรายกลุ่ม	1
	5. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในงานที่ทำมีความสำเร็จ	หน่วยที่ 5 กิจกรรมเสียชีพอย่า เสียสัตย์	- หนังสือ - การอภิปรายกลุ่ม - ทฤษฎีจริยธรรม	1
		หน่วยที่ 6 กิจกรรมผู้ชนะตนเอง	- คลิป VDO กรณี ตัวอย่าง - การอภิปรายกลุ่ม	1

การวิเคราะห์โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล
ของโคลเบอร์ก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ (ต่อ)

เนื้อหา	จุดประสงค์	ชื่อกิจกรรม	เนื้อหาวิชาการ/ แนวคิด	เวลา (ชั่วโมง)
3. ด้านการ ยอมรับผล การกระทำ ของตน	6. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ ที่มีการยอมรับผลการ ทำงานของตนเอง	หน่วยที่ 7 กิจกรรมร่วม รับผิดชอบ	- กรณีตัวอย่าง - กิจกรรมกลุ่ม - การอภิปรายกลุ่ม	1
	7. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ ที่มีการติดตามผลงานที่ ทำไปแล้วแก้ไขปรับปรุง ให้ดีขึ้น	หน่วยที่ 8 กิจกรรมพลังความ อดทน	- กรณีตัวอย่าง - กิจกรรมกลุ่ม - การอภิปรายกลุ่ม	1

แผนการจัดกิจกรรมที่ 1

1. ชื่อกิจกรรม เวลา มีคุณค่า (เวลา 60 นาที)
2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านการตรงต่อเวลาให้นักเรียน
3. แนวความคิด การตรงต่อเวลา เป็นการรักษาเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้ไว้กับผู้อื่นและตนเอง เป็นแนวทางการปฏิบัติตนที่ทำให้เกิดประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน
4. สื่อที่ใช้
 - 4.1 หนังสือ เรื่อง Time
 - 4.2 ใบงานความตรงต่อเวลา
 - 4.3 ฉลากสี

5. ขั้นตอนกิจกรรม

ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (moral reasoning) ของโคลเบิร์ต

(Kohlberg) ใช้กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมคือ การอภิปรายและแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็น โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ดำเนินการเสนอประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่มีความยากแก่การตัดสินใจ

นำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้วิธีการชมเชยให้กำลังใจเมื่อนักเรียนแต่งตัวเรียบร้อย ซึ่งตัวนักเรียนเองต้องการความสนใจและการยอมรับที่สม่าเสมอจากครู ครูจึงควรบอกให้นักเรียนรู้ถึงความต้องการอย่างชัดเจน และชมเชยเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ดี ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดย

1. นักเรียนดูหนังสือ เรื่อง Time
2. สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหนังสือเรื่อง Time
3. สนทนากับนักเรียนว่า ถ้ามีคนนั้นนักเรียนแล้วเขามามาไม่ตรงเวลานัด

นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร

4. นักเรียนร่วมกันอภิปรายความคิดเห็นเรื่องการตรงต่อเวลา

ขั้นตอนที่ 2 แยกผู้อภิปรายออกเป็นกลุ่มย่อยตามความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

1. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มโดยให้นักเรียนจับฉลากหมายเลข กลุ่มละ 5 คน
2. ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่า “อะไรคือผลดีที่เกิดจากการตรงต่อเวลา” และ “อะไร

คือผลเสียที่เกิดจากไม่ตรงต่อเวลา”

3. ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงาน และร่วมกันอภิปรายขั้นตอนของการ

ปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 3 ให้กลุ่มย่อยอภิปรายเหตุผล พร้อมหาข้อสรุปว่า เหตุผลที่ถูก – ผิด หรือ ควรทำ ไม่ควรทำ เพราะเหตุอะไร

ขั้นตอนที่ 4 สรุปเหตุผลของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำ

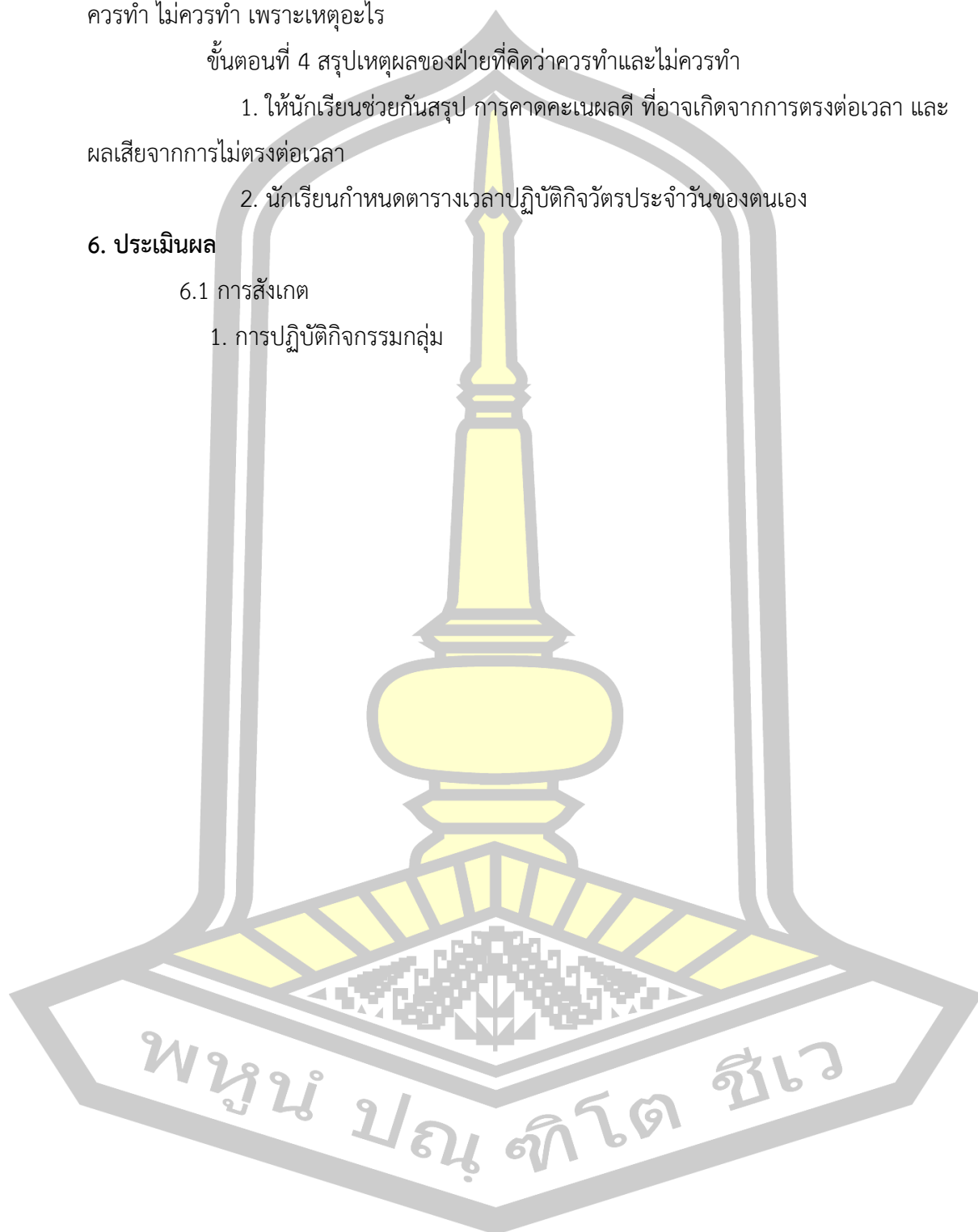
1. ให้นักเรียนช่วยกันสรุป การคาดคะเนผลดี ที่อาจเกิดจากการตรงต่อเวลา และ ผลเสียจากการไม่ตรงต่อเวลา

2. นักเรียนกำหนดตารางเวลาปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง

6. ประเมินผล

6.1 การสังเกต

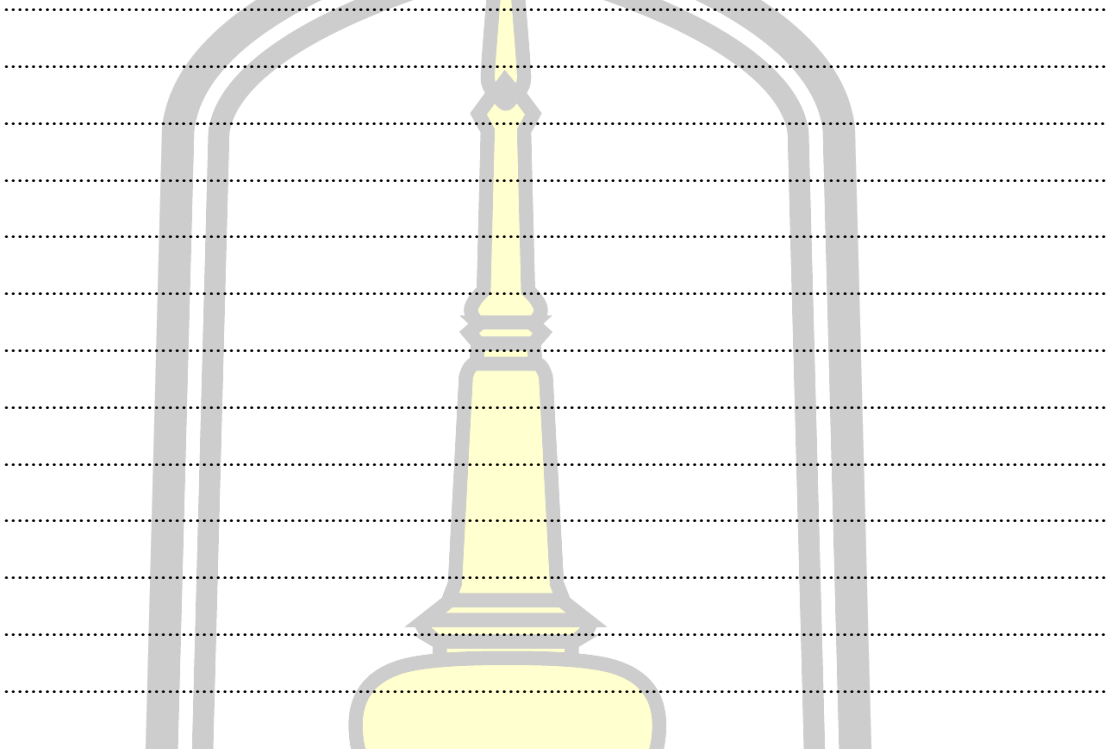
1. การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

ใบงาน การตรงต่อเวลา

จากหนังสือที่ให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็น

1. นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากหนังสือเรื่อง Time

2. นักเรียนมีแนวทางการปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะเป็นคนมีความรับผิดชอบต่อตนเองในเรื่องของความตรงต่อเวลา

พูน ปณ ติโต ชีเว

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมีความตรงต่อเวลา และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. **ความตรงต่อเวลา** หมายถึง การส่งมอบงาน ผลงานที่ได้รับมอบหมาย หรือ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. **ความมุ่งมั่น** เพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจ เพียรพยายามกระทำการที่ได้รับมอบหมายนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ

3. **ยอมรับผลการกระทำของตน** หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับในคำตัดสิน ตักเตือน หรือคำชื่นชมจากครูอาจารย์ ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

2. แบบสังเกตมีข้อความ 9 ข้อความ โปรดสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งแล้วประเมินว่านักเรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมากน้อยเท่าใด โดยขีดเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านเห็นสมควร

3. เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

มาก เท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

น้อย เท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

พหุ มณู ที โตะ ชี เว

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ/ความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลา					
2	นักเรียนตั้งใจ สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย					
3	นักเรียนมีความมุ่งมั่นพากเพียรและทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ					
4	นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงาน					
5	ผลงานนักเรียนถูกต้องสมบูรณ์					
6	นักเรียนมีใจจดจ่อต่องานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค					
7	นักเรียนทำงานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนด					
8	นักเรียนติดตามผลงานแล้วปรับปรุงแก้ไข					
9	นักเรียนให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มขณะร่วมกิจกรรม					

ลงชื่อ.....ผู้สังเกตพฤติกรรม

()

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เครื่องมือในการประเมินกิจกรรมเวลามีคุณค่า

คำชี้แจง

1. รายการประเมินมีทั้งหมด 10 รายการ
2. โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องแสดงความคิดเห็นตามความคิดของท่าน
3. เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง/สามารถนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ/สามารถนำไปปฏิบัติได้ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/นำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	ชื่อกิจกรรมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
2	การเขียนแนวความคิดในแผนถูกต้อง					
3	จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระ					
4	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
5	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
6	กำหนดขั้นตอนการทำกิจกรรมเหมาะสมกับคาบเวลา					
7	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์และระดับชั้นของนักเรียน					
8	กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมด้านความตรงต่อเวลาให้นักเรียน					
9	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องแทรกคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม					
10	มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะ

ด้านเนื้อหาสาระ

.....

.....

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน.....

.....

.....

ด้านการวัดและประเมินผล.....

.....

.....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ)

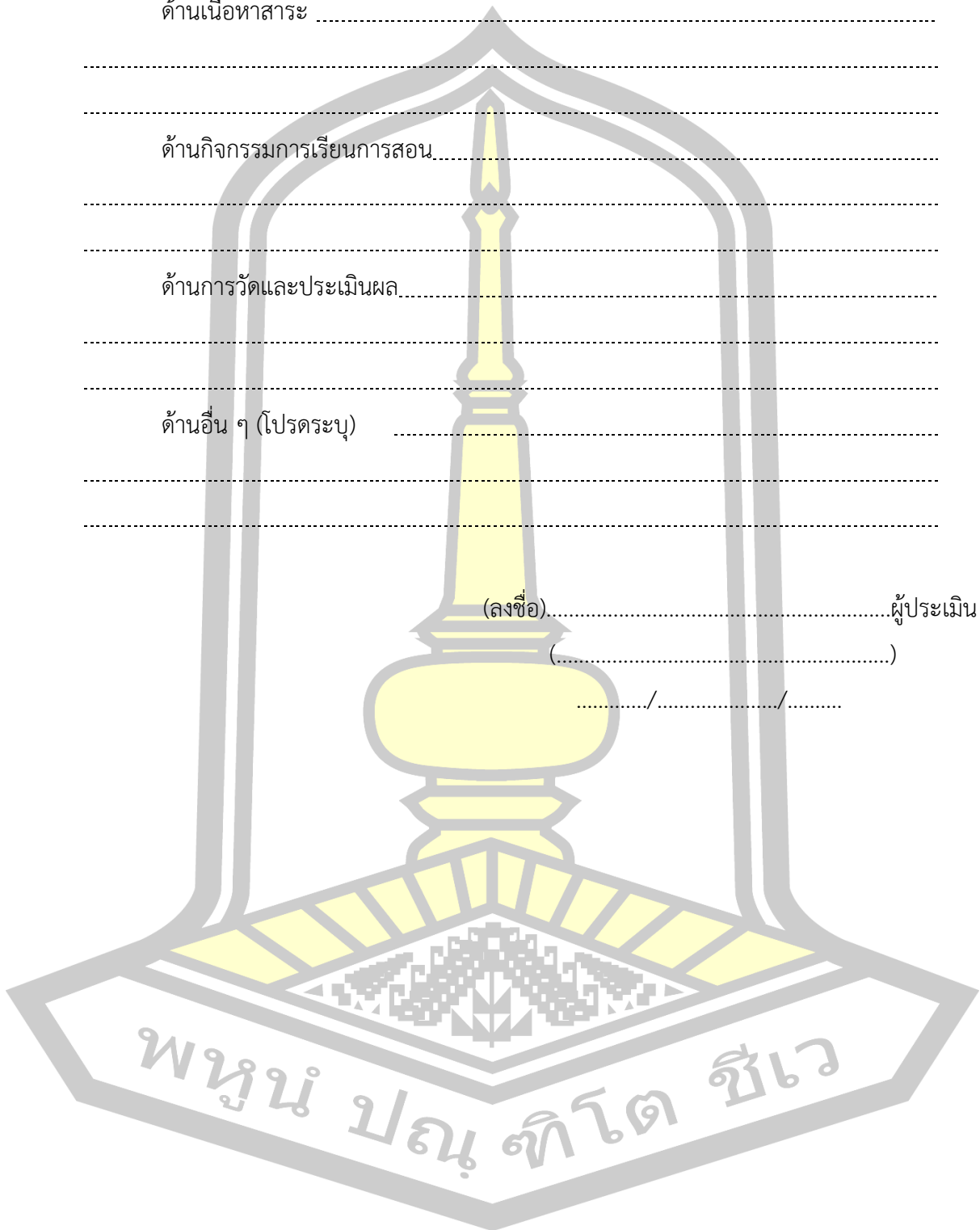
.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

แผนการจัดกิจกรรมที่ 2

1. ชื่อกิจกรรม ตรงเวลามีรางวัล (เวลา 60 นาที)

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนทุกคนตรงต่อเวลา
2. เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่นักเรียนที่เป็นคนตรงต่อเวลา
3. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
4. เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านการตรงต่อเวลาให้แก่นักเรียน

3. แนวคิด กิจกรรมตรงต่อเวลาพาเที่ยว เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทุกกิจกรรม เช่นการเข้าแถวเคารพธงชาติ เข้าห้องเรียนทันเวลา ร่วมทำกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเอาเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมมาสมัครไปเที่ยวโดยมีเกณฑ์การสมัครไปเที่ยวดังนี้

1. เข้าร่วมกิจกรรมร้อยละ 80 ขึ้นไป มีสิทธิได้รับรางวัลพร้อมเกียรติบัตรจากครูที่ปรึกษา
2. เข้าร่วมกิจกรรมร้อยละ 60-79 มีสิทธิสมัครได้รับเกียรติบัตรความตรงต่อเวลาจากครูที่

ปรึกษา ระยะเวลา ตลอดปีการศึกษา(ภาคเรียนละ 1 ครั้ง)

4. สื่อ/อุปกรณ์

1. แบบบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง
2. แบบบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญ
3. แบบบันทึกการเข้าเรียนในรายวิชาต่าง ๆ

5. วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ครูผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมชี้แจงจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรม ตรงเวลามีรางวัล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1.1 เพื่อเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้รู้จักหน้าที่และการตรงต่อเวลา
- 1.2 เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับนักเรียนที่เป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา
- 1.3 เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญในกิจกรรมของโรงเรียนและเข้าร่วมในกิจกรรมที่

โรงเรียนจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ พร้อมพูดอภิปรายถึงข้อดีข้อเสียในการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าว

2. คณะกรรมการนักเรียน ครูที่ปรึกษาและหัวหน้าห้อง ร่วมกันกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ

ที่เป็นข้อตกลงของกลุ่มดังนี้

ข้อตกลงของกลุ่ม

2.1 ให้นักเรียนเขียนบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธงในแต่ละวันลงในสมุด

บันทึก

2.2 ให้นักเรียนเขียนบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ลงในสมุด

บันทึก

2.3 ให้นักเรียนเขียนบันทึกการเข้าเรียนในรายวิชาต่าง ๆ ของแต่ละวันลงในสมุด

บันทึก

2.4 การบันทึกความดีทุกครั้งให้ผู้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์เขียนรับรอง

2.5 ให้นักเรียนเขียนบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง

3. หัวหน้าห้องหรือคณะกรรมการนักเรียนที่เป็นตัวแทนห้องสรุปผลการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกิจกรรมในทุกกรอบเดือนเสนอครูที่ปรึกษา

4. ครูผู้รับผิดชอบ ครูที่ปรึกษา คณะกรรมการนักเรียนที่เป็นตัวแทนห้อง หัวหน้าห้อง และเพื่อนๆ ร่วมสรุปผลการจัดกิจกรรมตรงเวลามีรางวัลทุกสิ้นเดือน

5. ให้คณะกรรมการนักเรียนสรุปผลการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนตามที่โรงเรียนกำหนดโดยคิดเป็นค่าร้อยละ

6. ครูผู้รับผิดชอบ ครูที่ปรึกษา นักเรียนที่เป็นตัวแทนห้อง หัวหน้าห้อง และเพื่อนๆ ร่วมกันกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้คือ

6.1 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามที่โรงเรียนกำหนด ร้อยละ 80 ขึ้นไปจะมีโอกาสได้รางวัลพร้อมเกียรติบัตรจากครูที่ปรึกษา

6.2 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามที่โรงเรียนกำหนด ร้อยละ 60-79 จะมีโอกาสได้เกียรติบัตรจากครูที่ปรึกษา

7. ครูผู้รับผิดชอบ ครูที่ปรึกษา คณะกรรมการนักเรียน นักเรียนที่เป็นตัวแทนห้องและหัวหน้าห้องร่วมกันจัดหารางวัล พร้อมทำเกียรติบัตรสำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามที่โรงเรียนกำหนด

6. การประเมินผล

1. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนมีความเป็นผู้ตรงต่อเวลาและมีความรับผิดชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น
2. นักเรียนปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มในเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรม
3. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อการบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรม

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมีความตรงต่อเวลา และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. **ความตรงต่อเวลา** หมายถึง การส่งมอบงาน ผลงานที่ได้รับมอบหมาย หรือการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. **ความมุ่งมั่น** เพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจ เพียรพยายามกระทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ

3. **ยอมรับผลการกระทำของตน** หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับในคำตัดสิน ตักเตือน หรือคำชื่นชมจากครูอาจารย์ ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

2. แบบสังเกตมีข้อความ 9 ข้อความ โปรดสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งแล้วประเมินว่านักเรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมากน้อยเท่าใด โดยขีดเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านเห็นสมควร

3. เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

มาก เท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

น้อย เท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

พหุ มณู ทิ โต ชิว

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ/ความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลา					
2	นักเรียนตั้งใจ สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย					
3	นักเรียนมีความมุ่งมั่นพากเพียรและทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ					
4	นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงาน					
5	ผลงานนักเรียนถูกต้องสมบูรณ์					
6	นักเรียนมีใจจดจ่อต่องานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค					
7	นักเรียนทำงานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนด					
8	นักเรียนติดตามผลงานแล้วปรับปรุงแก้ไข					
9	นักเรียนให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มขณะร่วมกิจกรรม					

ลงชื่อ.....ผู้สังเกตพฤติกรรม

()

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เครื่องมือในการประเมินกิจกรรมตรงเวลาพาเที่ยว

คำชี้แจง

1. รายการประเมินมีทั้งหมด 10 รายการ
2. โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องแสดงความคิดเห็นตามความคิดของท่าน
3. เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง/สามารถนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ/สามารถนำไปปฏิบัติได้ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/นำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	ชื่อกิจกรรมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
2	การเขียนแนวความคิดในแผนถูกต้อง					
3	จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระ					
4	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
5	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
6	กำหนดขั้นตอนการทำกิจกรรมเหมาะสมกับคาบเวลา					
7	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์และระดับชั้นของนักเรียน					
8	กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมด้านความตรงต่อเวลาให้แก่นักเรียน					
9	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องแทรกคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม					
10	มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะ

ด้านเนื้อหาสาระ

.....

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน.....

.....

ด้านการวัดและประเมินผล.....

.....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ)

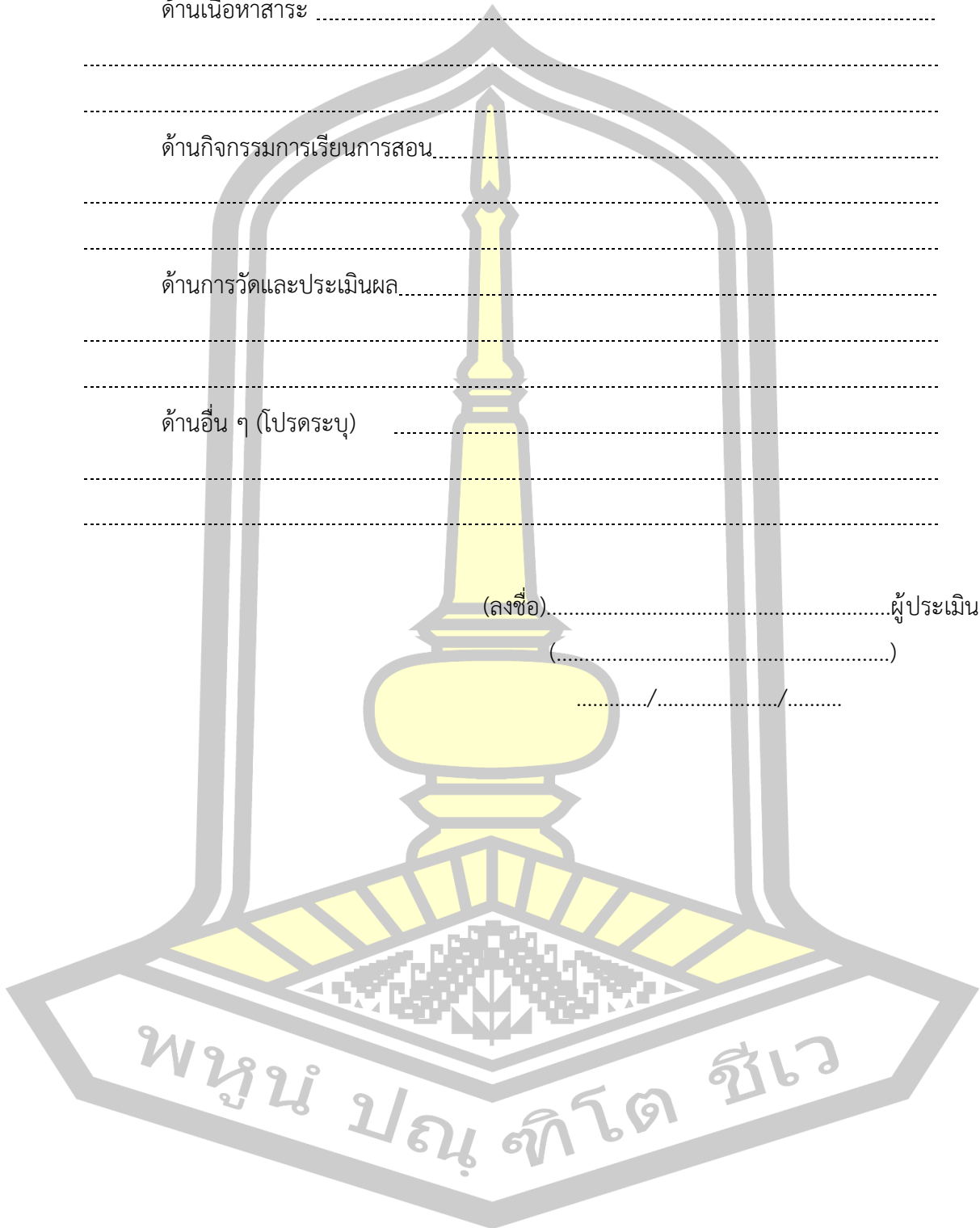
.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

แผนการจัดกิจกรรมที่ 3

1. ชื่อกิจกรรม ต้นเป็นที่พึ่งแห่งตน (เวลา 60 นาที)
2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองให้นักเรียน
3. แนวความคิด ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นการส่งเสริมการกล้าแสดงออก และการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
4. สื่อที่ใช้

- 4.1 กระดาษเปล่า
- 4.2 สี กรรไกร
- 4.3 เกม ท่านนายพลสั่งว่า
- 4.4 เกม กระจกเข้าโพรง

5. ขั้นตอนกิจกรรม

ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (moral reasoning) ของโคลเบิร์ต

(Kohlberg) ใช้กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมคือ การอภิปรายและแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็น โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ดำเนินการเสนอประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่มีความยากแก่การตัดสินใจ

นำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้วิธีการชมเชยให้กำลังใจ ซึ่งตัวนักเรียนเองต้องการความสนใจและการยอมรับที่สม่ำเสมอจากครู ครูจึงควรบอกให้นักเรียนรู้ถึงความต้องการอย่างชัดเจน และชมเชยเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ดี ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดย

1. นักเรียนเล่นเกม ท่านนายพลสั่งว่า
2. นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดที่ได้จากการเล่นเกม

ขั้นตอนที่ 2 แยกผู้อภิปรายออกเป็นกลุ่มย่อยตามความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 3 ให้กลุ่มย่อยอภิปรายเหตุผล พร้อมหาข้อสรุปว่า เหตุผลที่ถูก - ผิด หรือควรทำ ไม่ควรทำ เพราะเหตุอะไร

1. แบ่งกลุ่มโดยให้นักเรียนโดยใช้เกมกระจกเข้าโพรง กลุ่มละ 3-5 คน
2. ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่า “อะไรคือผลดีที่เกิดจากการเชื่อมั่นในตนเอง” และ “อะไรคือผลเสียที่เกิดจากไม่เชื่อมั่นในตนเอง”
3. ให้นักเรียนเลือกประธาน รองประธาน กรรมการ และเลขานุการของกลุ่ม
4. ให้นักเรียนอภิปรายเหตุผลในการเลือกบุคคลในกลุ่มเข้ารับตำแหน่ง ต่าง ๆ
5. แจกอุปกรณ์ กระดาษ กรรไกร สี ฯลฯ ให้นักเรียนสร้างผลงานจากอุปกรณ์ที่มีอยู่

6. ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงาน วิชิตคิด วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน และร่วมกันอภิปรายขั้นตอนของการปฏิบัติงาน และคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้น

7. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายขั้นตอนการสร้างเชื่อมั่นในตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 สรุปลักษณะของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำ

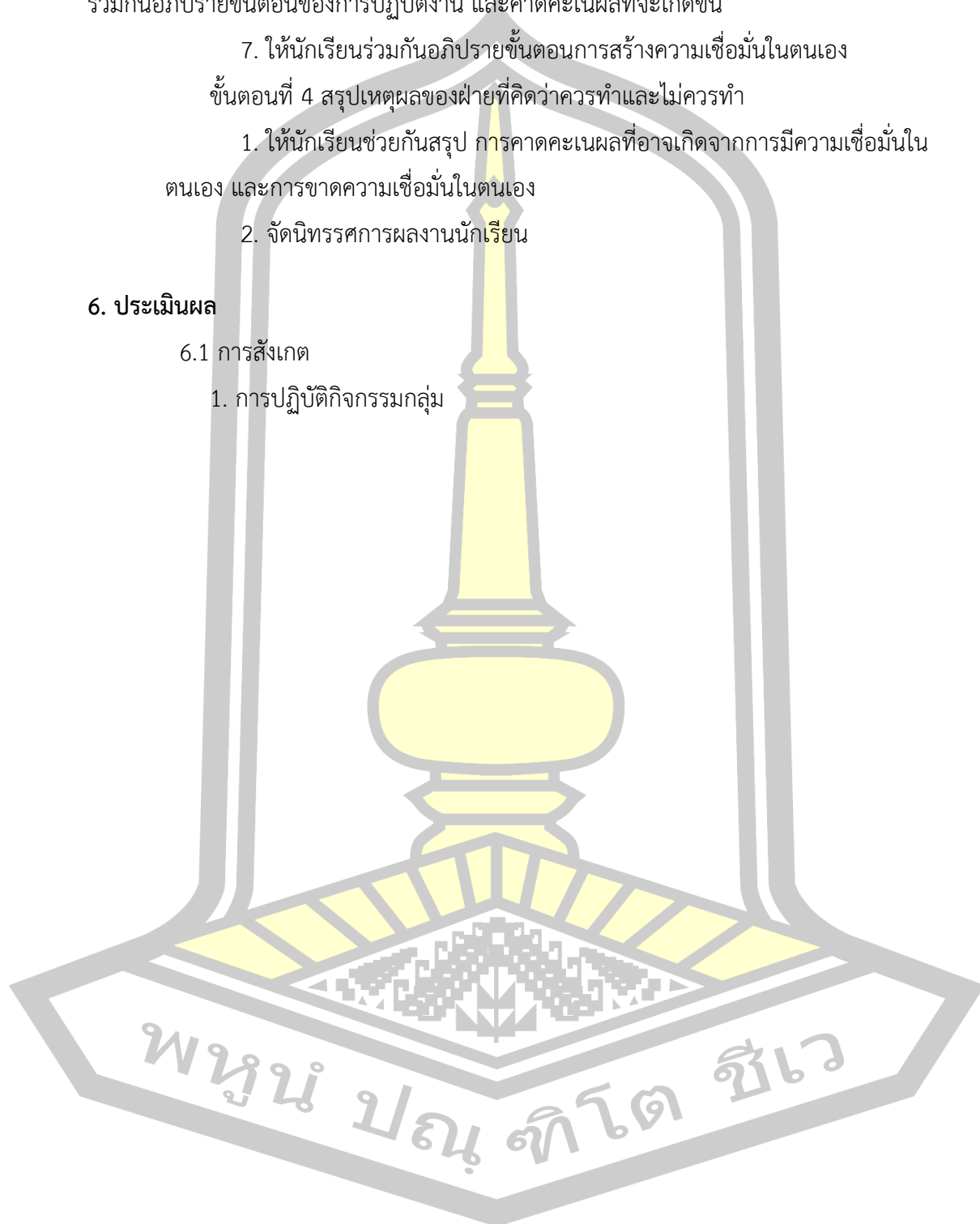
1. ให้นักเรียนช่วยกันสรุป การคาดคะเนผลที่อาจเกิดจากการมีความเชื่อมั่นในตนเอง และการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

2. จัดนิทรรศการผลงานนักเรียน

6. ประเมินผล

6.1 การสังเกต

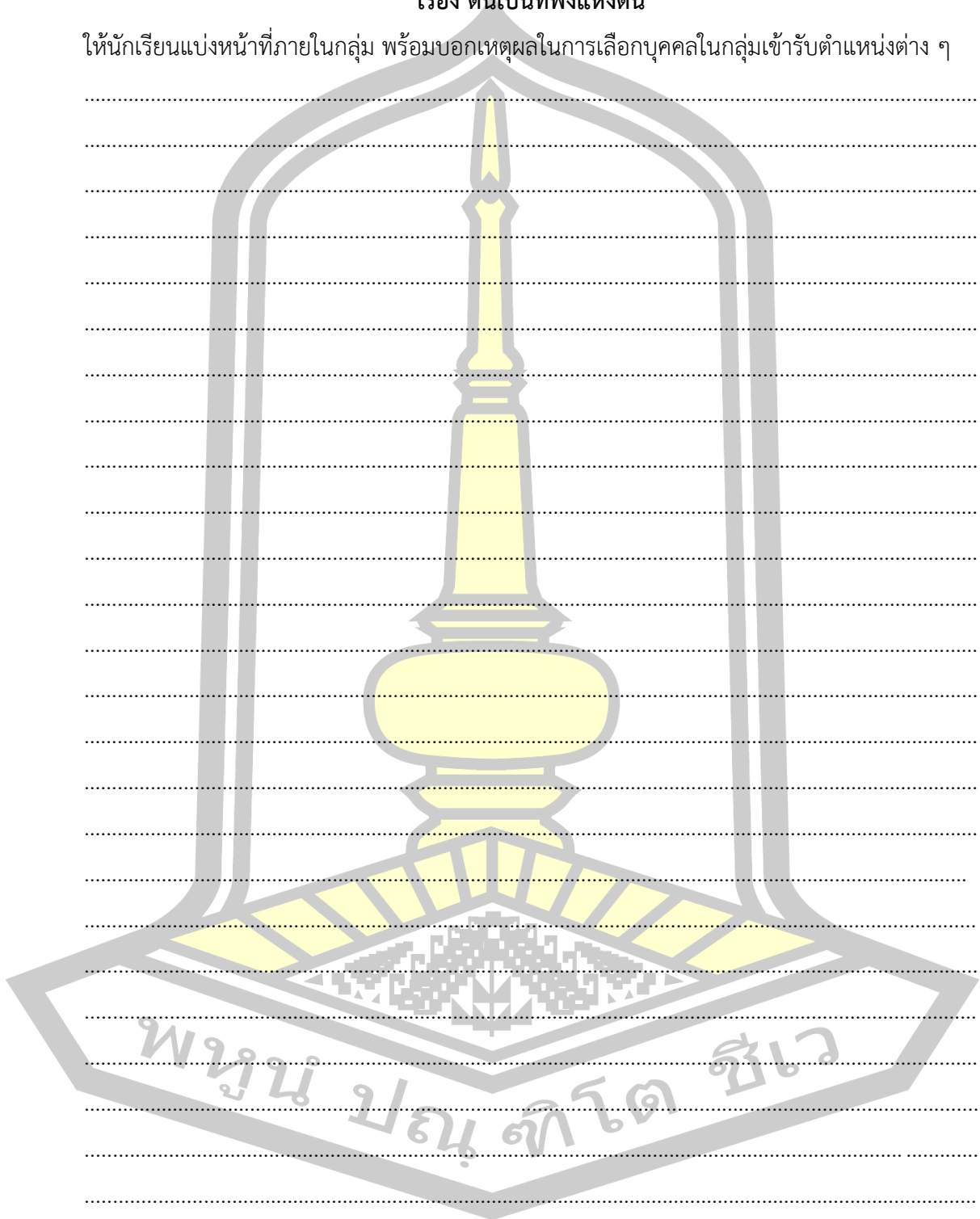
1. การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

ใบกิจกรรม

เรื่อง ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

ให้นักเรียนแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่ม พร้อมบอกเหตุผลในการเลือกบุคคลในกลุ่มเข้ารับตำแหน่งต่าง ๆ

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมีความตรงต่อเวลา และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. **ความตรงต่อเวลา** หมายถึง การส่งมอบงาน ผลงานที่ได้รับมอบหมาย หรือ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. **ความมุ่งมั่น** เพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจ เพียรพยายามกระทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ

3. **ยอมรับผลการกระทำของตน** หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับในคำตัดสิน ตักเตือน หรือคำชื่นชมจากครูอาจารย์ ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

2. แบบสังเกตมีข้อความ 9 ข้อความ โปรดสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งแล้วประเมินว่านักเรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมากน้อยเท่าใด โดยขีดเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านเห็นสมควร

3. เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

มาก เท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

น้อย เท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

พหุ มณู ที โตะ ชี เว

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ/ความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลา					
2	นักเรียนตั้งใจ สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย					
3	นักเรียนมีความมุ่งมั่นพากเพียรและทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ					
4	นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงาน					
5	ผลงานนักเรียนถูกต้องสมบูรณ์					
6	นักเรียนมีใจจดจ่อต่องานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค					
7	นักเรียนทำงานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนด					
8	นักเรียนติดตามผลงานแล้วปรับปรุงแก้ไข					
9	นักเรียนให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มขณะร่วมกิจกรรม					

ลงชื่อ.....ผู้สังเกตพฤติกรรม

()

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เครื่องมือในการประเมินกิจกรรมตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

คำชี้แจง

1. รายการประเมินมีทั้งหมด 10 รายการ
2. โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องแสดงความคิดเห็นตามความคิดของท่าน
3. เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง/สามารถนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ/สามารถนำไปปฏิบัติได้ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/นำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	ชื่อกิจกรรมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
2	การเขียนแนวความคิดในแผนถูกต้อง					
3	จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระ					
4	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
5	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
6	กำหนดขั้นตอนการทำกิจกรรมเหมาะสมกับคาบเวลา					
7	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์และระดับชั้นของนักเรียน					
8	กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมด้านความความมุ่งมั่น เพียรพยายามให้แก่แก่นักเรียน					
9	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องแทรกคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม					
10	มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะ

ด้านเนื้อหาสาระ

.....

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน.....

.....

ด้านการวัดและประเมินผล.....

.....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ)

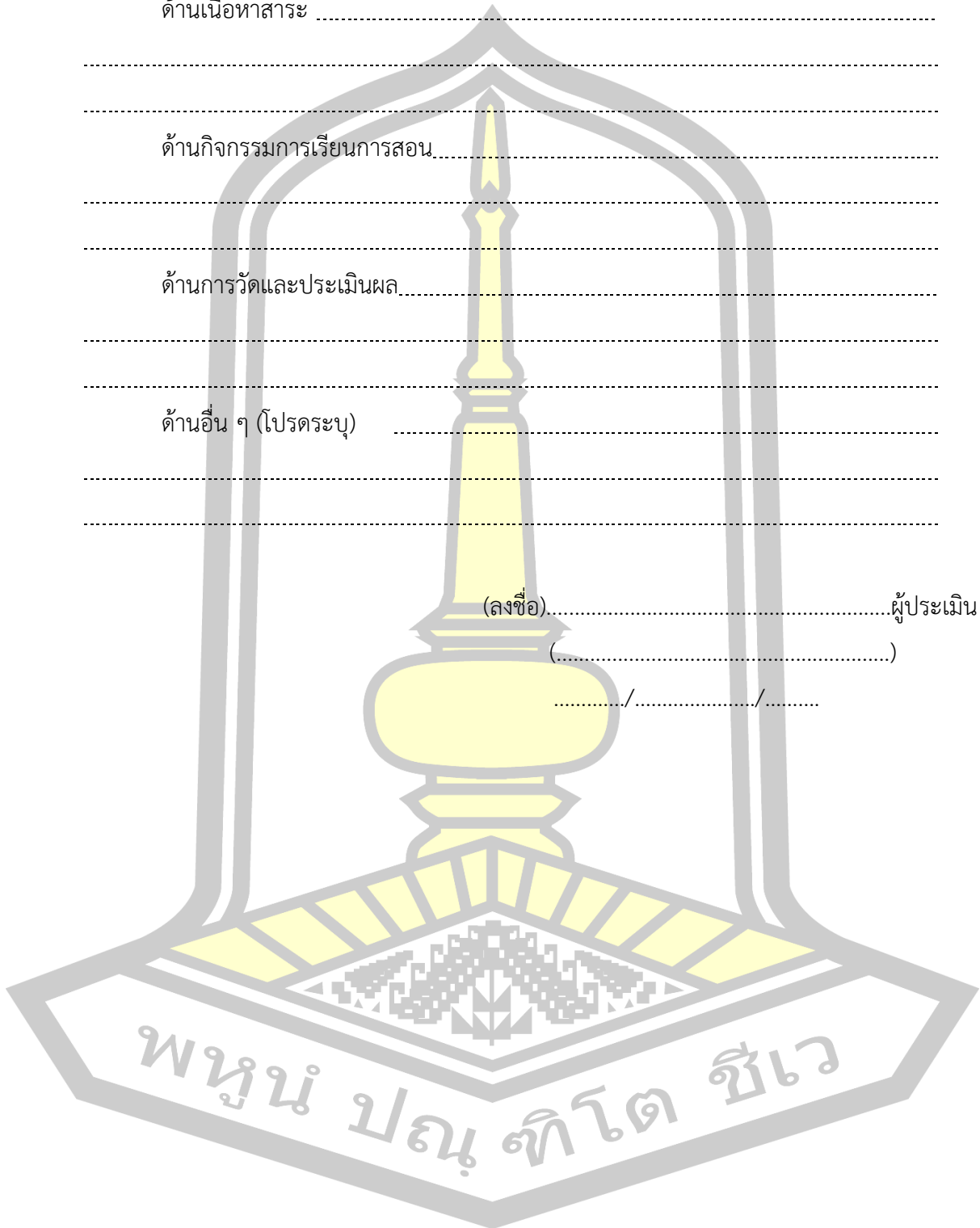
.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

พหุบัณฑิต ชีวะ

แผนการจัดกิจกรรมที่ 4

1. ชื่อกิจกรรม จะแน่วแน่มั่นใจ (เวลา 60 นาที)
2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความตั้งใจจริงแก่นักเรียน
3. แนวความคิด ความตั้งใจจริง
4. สื่อที่ใช้

4.1 เพลงพระราชนิพนธ์ “จะแน่วแน่มั่นใจในสิ่งผิด”

4.2 พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 9 ในการทรงกีฬาเรือใบ

5. ขั้นตอนกิจกรรม

ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (moral reasoning) ของโคลเบิร์ต

(Kohlberg) ใช้กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมคือ การอภิปรายและแลกเปลี่ยนทัศนคติ
ความคิดเห็น โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ดำเนินการเสนอประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่มีความยากแก่การ
ตัดสินใจ

นำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้วิธีการชมเชยให้กำลังใจที่นักเรียนเข้าเรียนตรงเวลาทุกคนซึ่ง
ตัวนักเรียนเองต้องการความสนใจและการยอมรับที่สม่าเสมอจากครู ครูจึงควรบอกให้นักเรียนรู้ถึง
ความต้องการอย่างชัดเจน และชมเชยเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ดี ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดย

1. นักเรียนฟังเพลงพระราชนิพนธ์ “จะแน่วแน่มั่นใจในสิ่งผิด”

2. นักเรียนร่วมกันร้องเพลงพระราชนิพนธ์ “จะแน่วแน่มั่นใจในสิ่งผิด”

ขั้นตอนที่ 2 แยกผู้อภิปรายออกเป็นกลุ่มย่อยตามความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 3 ให้กลุ่มย่อยอภิปรายเหตุผล พร้อมหาข้อสรุปว่า เหตุผลที่ถูกต้อง – ผิด หรือ
ควรทำ ไม่ควรทำ เพราะเหตุอะไร

1. ครูและนักเรียนสนทนาเนื้อหาในเพลงพระราชนิพนธ์ “จะแน่วแน่มั่นใจในสิ่งผิด”
ว่าเนื้อหาในเพลงได้ให้ข้อคิดอะไรบ้าง

2. นักเรียนแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละเท่า ๆ กัน

3. ครูนำพระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 9 ในการทรงกีฬาเรือใบให้นักเรียนดู

4. ให้นักเรียนอภิปรายผล วิเคราะห์ การปฏิบัติตนของรัชกาลที่ 9 ในการได้มาซึ่งชัยชนะในการแข่งขันกีฬา

5. ตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลการอภิปรายหน้าชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 4 สรุปเหตุผลของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำ

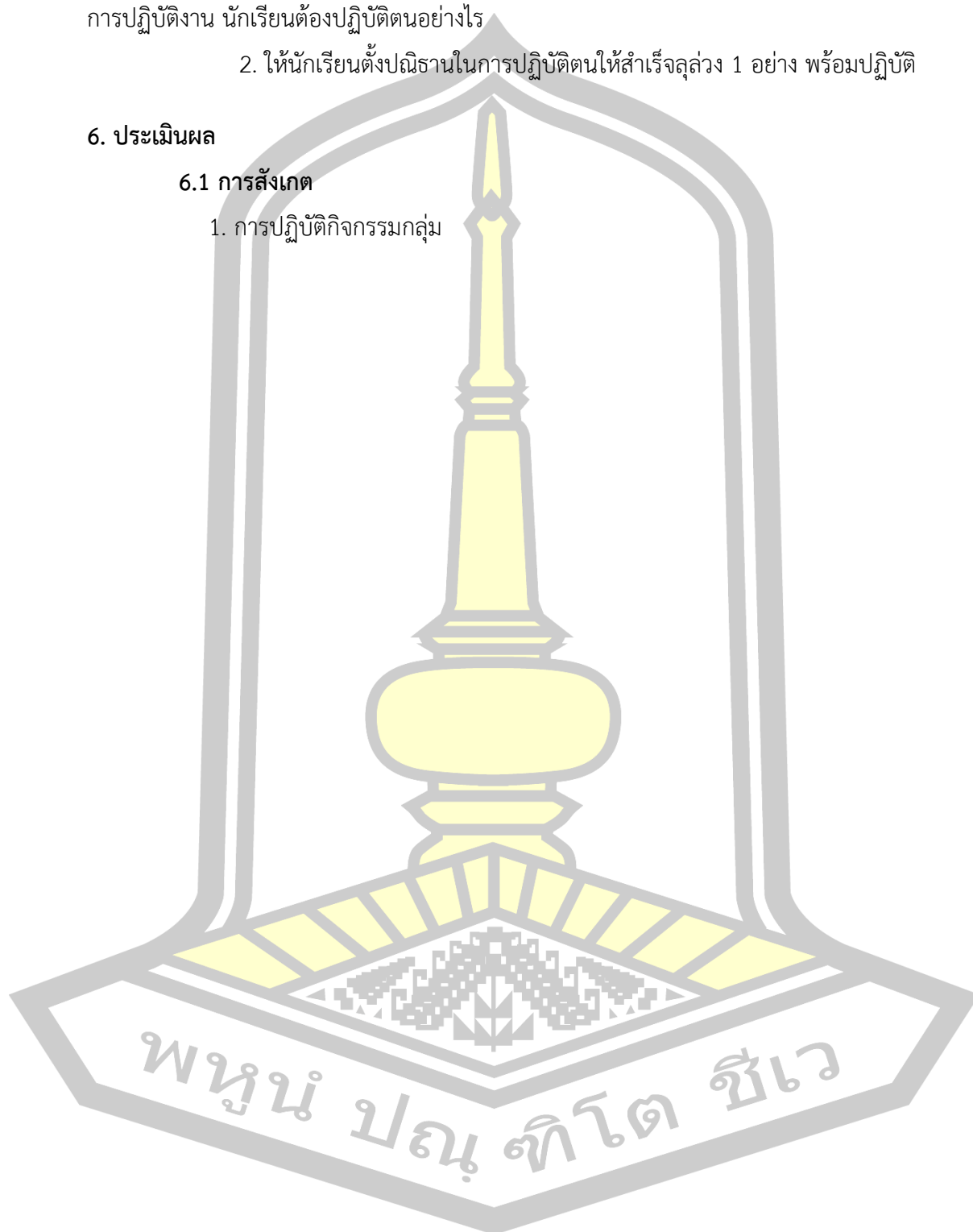
1. ครูสนทนากับนักเรียนโดยใช้คำถาม “ถ้านักเรียนต้องการประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน นักเรียนต้องปฏิบัติตนอย่างไร

2. ให้นักเรียนตั้งปณิธานในการปฏิบัติตนให้สำเร็จลุล่วง 1 อย่าง พร้อมปฏิบัติ

6. ประเมินผล

6.1 การสังเกต

1. การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมีความตรงต่อเวลา และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. **ความตรงต่อเวลา** หมายถึง การส่งมอบงาน ผลงานที่ได้รับมอบหมาย หรือการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. **ความมุ่งมั่น** เพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจ เพียรพยายามกระทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ

3. **ยอมรับผลการกระทำของตน** หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับในคำตัดสิน ตักเตือน หรือคำชื่นชมจากครูอาจารย์ ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

2. แบบสังเกตมีข้อความ 9 ข้อความ โปรดสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งแล้วประเมินว่านักเรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมากน้อยเท่าใด โดยขีดเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านเห็นสมควร

3. เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

มาก เท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

น้อย เท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

พหุ มณู ทิ โต ชิว

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ/ความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลา					
2	นักเรียนตั้งใจ สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย					
3	นักเรียนมีความมุ่งมั่นพากเพียรและทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ					
4	นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงาน					
5	ผลงานนักเรียนถูกต้องสมบูรณ์					
6	นักเรียนมีใจจดจ่อต่องานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค					
7	นักเรียนทำงานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนด					
8	นักเรียนติดตามผลงานแล้วปรับปรุงแก้ไข					
9	นักเรียนให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มขณะร่วมกิจกรรม					

ลงชื่อ.....ผู้สังเกตพฤติกรรม

()

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เครื่องมือในการประเมินกิจกรรมจะแน่วแน่แก้ไข

คำชี้แจง

1. รายการประเมินมีทั้งหมด 10 รายการ
2. โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องแสดงความคิดเห็นตามความคิดของท่าน
3. เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง/สามารถนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ/สามารถนำไปปฏิบัติได้ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/นำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	ชื่อกิจกรรมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
2	การเขียนแนวความคิดในแผนถูกต้อง					
3	จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระ					
4	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
5	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
6	กำหนดขั้นตอนการทำกิจกรรมเหมาะสมกับคาบเวลา					
7	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์และระดับชั้นของนักเรียน					
8	กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมด้านความมุ่งมั่น เพียรพยายามให้แก่แก่นักเรียน					
9	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องแทรกคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม					
10	มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะ

ด้านเนื้อหาสาระ

.....

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน.....

.....

ด้านการวัดและประเมินผล.....

.....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ)

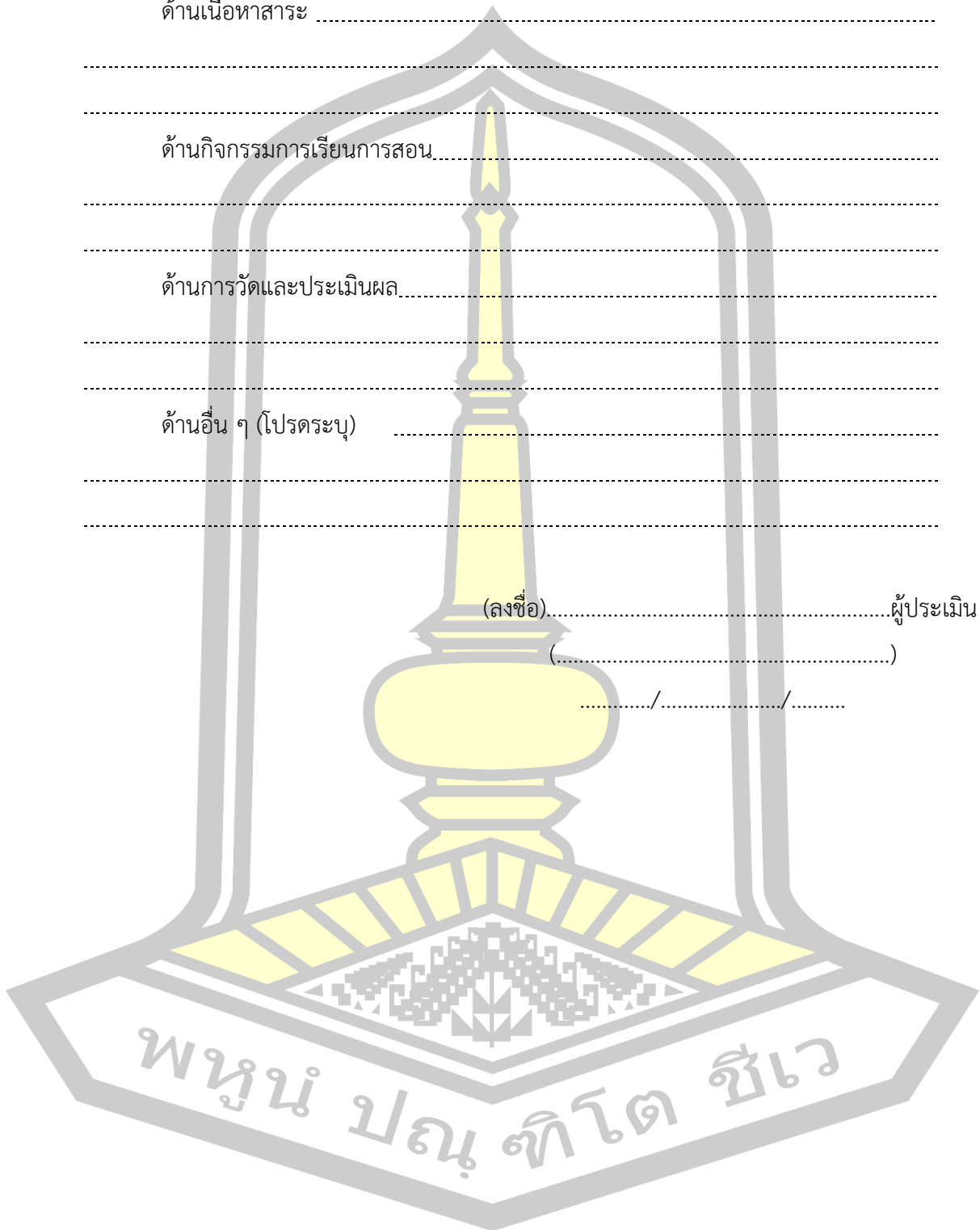
.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

พหุบัณฑิตวิทยาลัย

แผนการจัดกิจกรรมที่ 5

1. ชื่อกิจกรรม เสียชีพอย่าเสียสัตย์ (เวลา 60 นาที)
2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์ให้นักเรียน
3. แนวความคิด ความซื่อสัตย์ คือการที่บุคคลได้ประพฤติปฏิบัติที่มีความซื่อตรงไม่กลับกลอก ไม่หลอกลวง ไม่ปลิ้นปล้อน ตรงไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ไม่คดโกงทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น
4. สื่อที่ใช้

- 4.1 หนังสือ เรื่องความซื่อสัตย์
- 4.2 ฉลากสี

5. ขั้นตอนกิจกรรม

ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (moral reasoning) ของโคลเบอร์ก

(Kohlberg) ใช้กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมคือ การอภิปรายและแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็น โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ดำเนินการเสนอประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่มีความยากแก่การตัดสินใจ

ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้วิธีการชมเชยให้กำลังใจที่เข้าเรียนตรงเวลาทุกคน ซึ่งตัวนักเรียนเองต้องการความสนใจและการยอมรับที่สม่าเสมอจากครู ครูจึงควรบอกให้นักเรียนรู้ถึงความต้องการอย่างชัดเจน และชมเชยเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ดี ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดย ให้นักเรียนดูหนังสือ เรื่องความซื่อสัตย์

ขั้นตอนที่ 2 แยกผู้อภิปรายออกเป็นกลุ่มย่อยตามความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 3 ให้กลุ่มย่อยอภิปรายเหตุผล พร้อมหาข้อสรุปว่า เหตุผลที่ถูก - ผิด หรือควรทำ ไม่ควรทำ เพราะเหตุอะไร

1. ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนโดยใช้ฉลากสี
2. นักเรียนดูหนังสือ เรื่อง ความซื่อสัตย์
3. นักเรียนแต่ละกลุ่มสนทนาเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง ความซื่อสัตย์
4. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลอภิปราย

ขั้นตอนที่ 4 สรุปเหตุผลของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำ

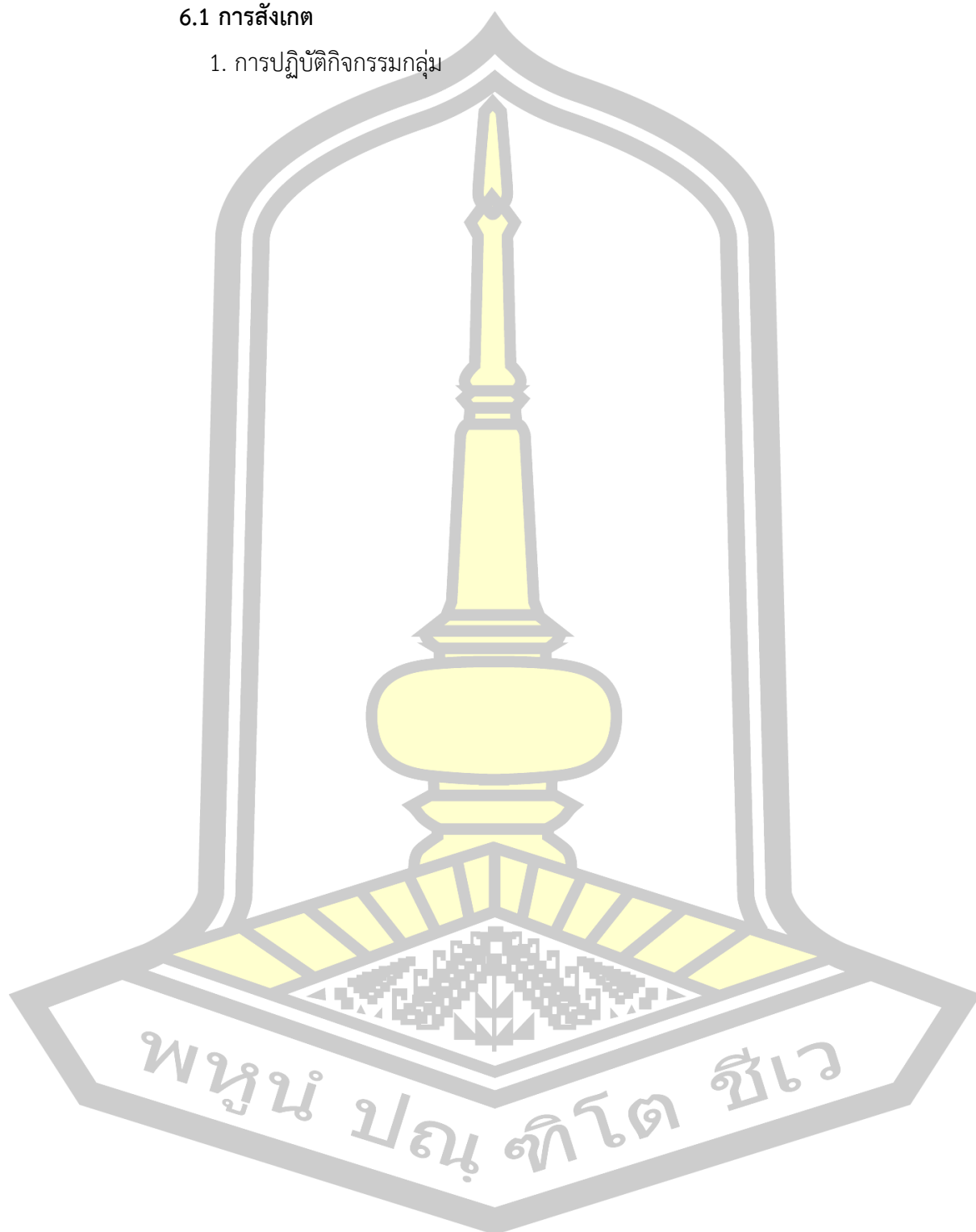
1. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปหนังสือที่ดูว่าสอนเรื่องอะไรบ้าง
2. ให้นักเรียนบอกแนวทางในการนำความรู้ที่ได้จากการดูหนังสือไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ชีวิตประจำวัน

6. ประเมินผล

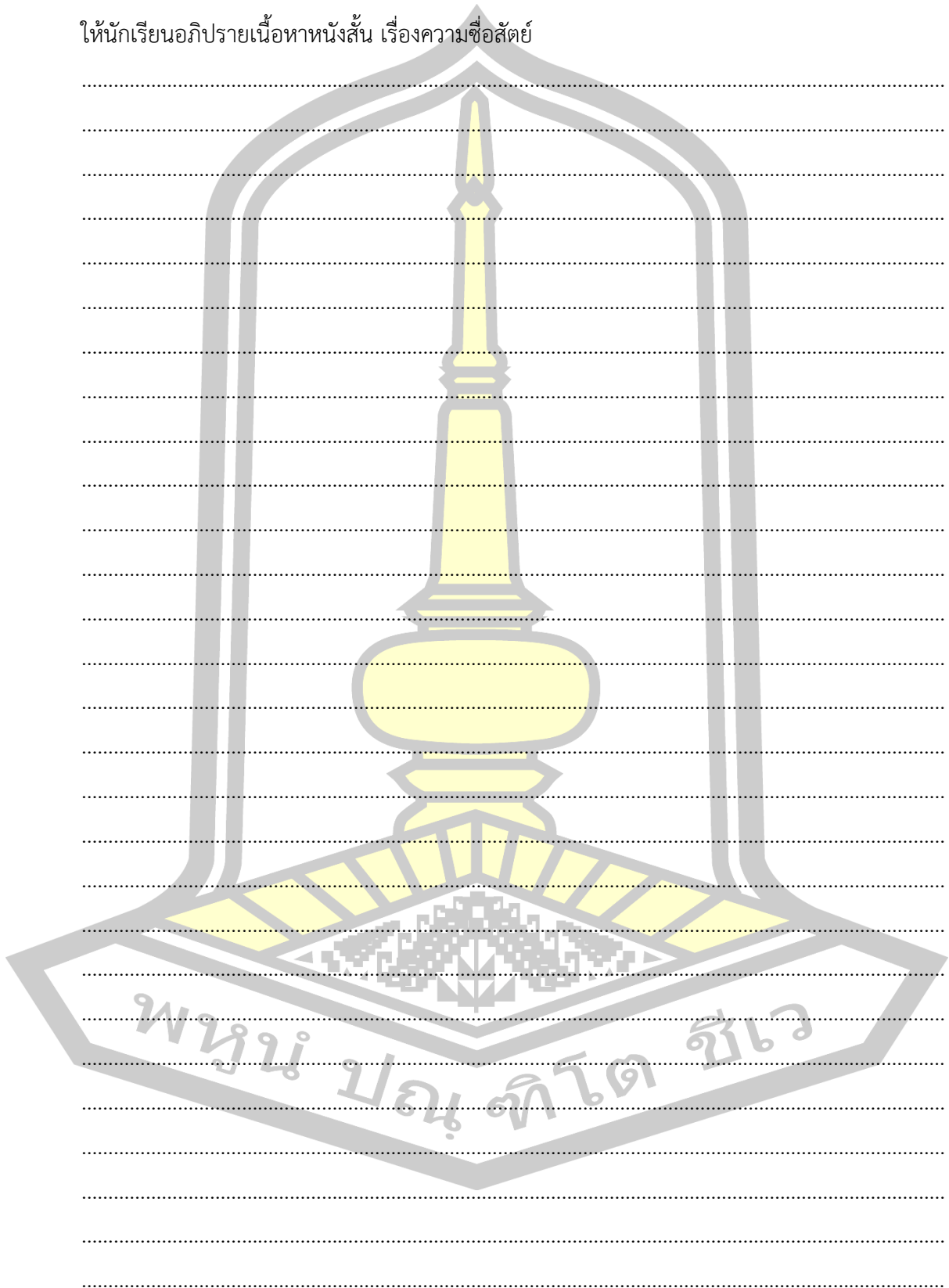
6.1 การสังเกต

1. การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

ใบกิจกรรม เรื่อง เสียชีพอย่าเสียสัตย์

ให้นักเรียนอภิปรายเนื้อหาหนังสือ เรื่องความซื่อสัตย์

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมีความตรงต่อเวลา และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. **ความตรงต่อเวลา** หมายถึง การส่งมอบงาน ผลงานที่ได้รับมอบหมาย หรือ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. **ความมุ่งมั่น** เพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจ เพียรพยายามกระทำการที่ได้รับมอบหมายนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ

3. **ยอมรับผลการกระทำของตน** หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับในคำตัดสิน ตักเตือน หรือคำชื่นชมจากครูอาจารย์ ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

2. แบบสังเกตมีข้อความ 9 ข้อความ โปรดสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งแล้วประเมินว่านักเรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมากน้อยเท่าใด โดยขีดเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านเห็นสมควร

3. เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

มาก เท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

น้อย เท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

พหุ
บัณฑิต ชีวะ

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ/ความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลา					
2	นักเรียนตั้งใจ สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย					
3	นักเรียนมีความมุ่งมั่นพากเพียรและทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ					
4	นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงาน					
5	ผลงานนักเรียนถูกต้องสมบูรณ์					
6	นักเรียนมีใจจดจ่อต่องานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค					
7	นักเรียนทำงานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนด					
8	นักเรียนติดตามผลงานแล้วปรับปรุงแก้ไข					
9	นักเรียนให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มขณะร่วมกิจกรรม					

ลงชื่อ.....ผู้สังเกตพฤติกรรม

()

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เครื่องมือในการประเมินกิจกรรมเสียชีพอย่าเสียสัตย์

คำชี้แจง

1. รายการประเมินมีทั้งหมด 10 รายการ
2. โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องแสดงความคิดเห็นตามความคิดของท่าน
3. เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง/สามารถนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ/สามารถนำไปปฏิบัติได้ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/นำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	ชื่อกิจกรรมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
2	การเขียนแนวความคิดในแผนถูกต้อง					
3	จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระ					
4	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
5	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
6	กำหนดขั้นตอนการทำกิจกรรมเหมาะสมกับคาบเวลา					
7	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์และระดับชั้นของนักเรียน					
8	กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมด้านความมุ่งมั่น เพียรพยายามให้แก่แก่นักเรียน					
9	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องแทรกคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม					
10	มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะ

ด้านเนื้อหาสาระ

.....

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

.....

ด้านการวัดและประเมินผล

.....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ)

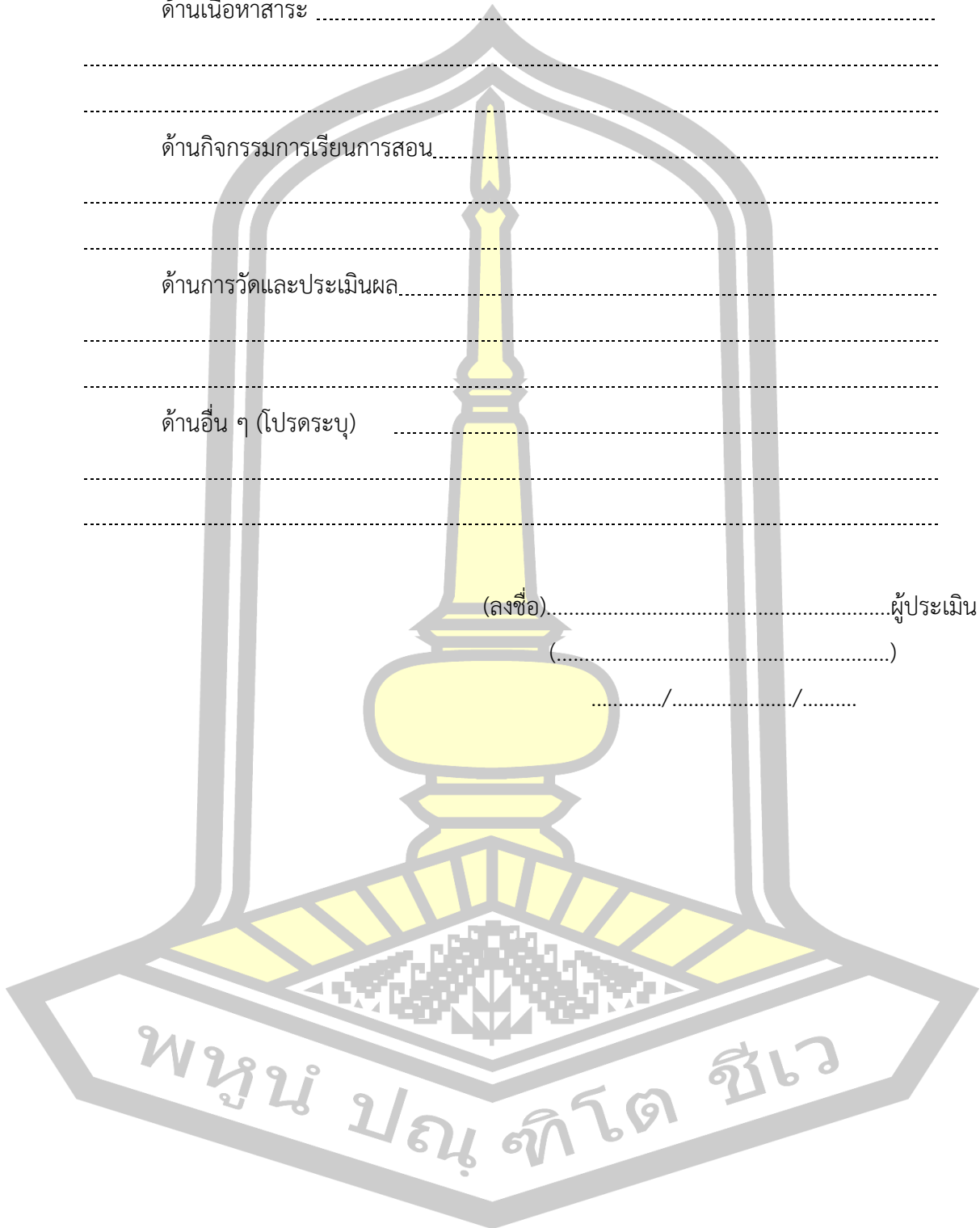
.....

.....

(ลงชื่อ) ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

พหุจน์ ปณฺ ทิโต ชีเว

แผนการจัดกิจกรรมที่ 6

1. ชื่อกิจกรรม ผู้ชนะตนเอง (เวลา 60 นาที)
2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักที่จะประพฤติปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์
3. แนวความคิด ความซื่อสัตย์ คือการที่บุคคลได้ประพฤติปฏิบัติที่มีความซื่อตรงไม่กลับกลอก ไม่หลอกลวง ไม่ปลิ้นปล้อน ตรงไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจไม่คดโกงทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น
4. สื่อที่ใช้

- 4.1 เกมซ่อนตักปิงปอง
- 4.2 คลิป VDO กรณีตัวอย่าง

5. ขั้นตอนกิจกรรม

ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (moral reasoning) ของโคลเบิร์ก

(Kohlberg) ใช้กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมคือ การอภิปรายและแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็น โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ดำเนินการเสนอประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่มีความยากแก่การตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 2 แยกผู้อภิปรายออกเป็นกลุ่มย่อยตามความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้วิธีให้นักเรียนนั่งนิ่งๆห้ามคุยกับเพื่อนเป็นเวลา 3 นาที ซึ่งตัวนักเรียนเองก็มีความพยายามในการกระทำดังกล่าว ครูจึงควรบอกให้นักเรียนรู้ถึงความต้องการในการที่ให้นักเรียนทำแบบนั้น เพื่อฝึกการชนะตนเองอย่างง่าย ๆ ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดย

1. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละเท่า ๆ กัน
2. ให้นักเรียนเล่นเกม ซ่อนตักปิงปอง
3. ให้นักเรียนสรุปข้อคิดที่ได้จากการเล่นเกม
4. นักเรียนชมคลิป VDO กรณีตัวอย่าง โทษของการลอกข้อสอบเพื่อน
5. ให้นักเรียนสนทนาเนื้อหาในคลิป VDO กรณีตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 ให้นักเรียนย่อยอภิปรายเหตุผล พร้อมหาข้อสรุปว่า เหตุผลที่ถูกต้อง - ผิด หรือควรทำ ไม่ควรทำ เพราะเหตุอะไร

ขั้นตอนที่ 4 สรุปเหตุผลของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำ

1. นักเรียนร่วมอภิปรายการปฏิบัติตนของนักเรียนที่ลอกข้อสอบเพื่อน
2. ให้นักเรียนยกตัวอย่างความซื่อสัตย์ของตนเองที่นักเรียนเคยปฏิบัติมา

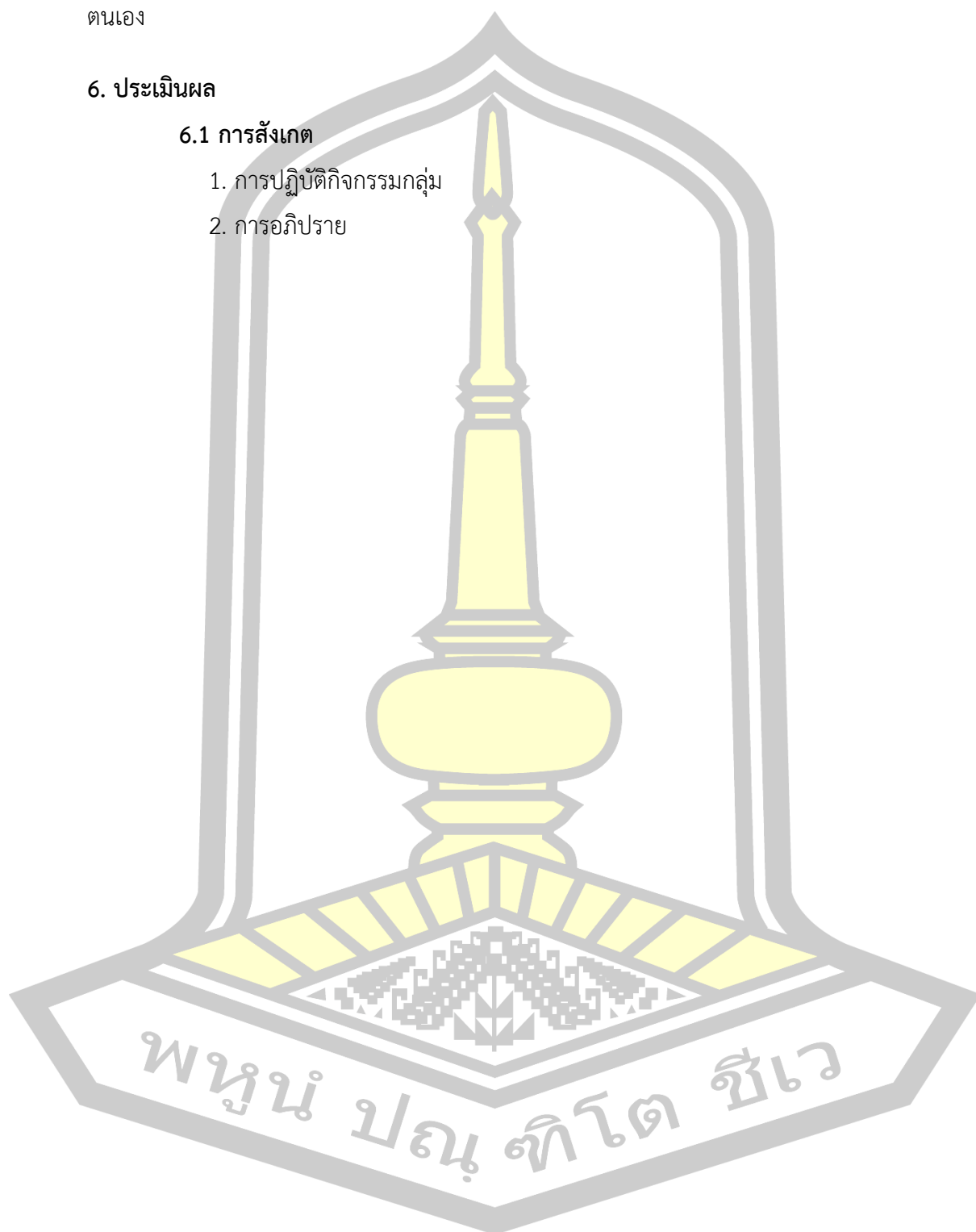
3. นักเรียนรวบรวมเหตุการณ์ที่ตนเองและเพื่อน ๆ ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ของ

ตนเอง

6. ประเมินผล

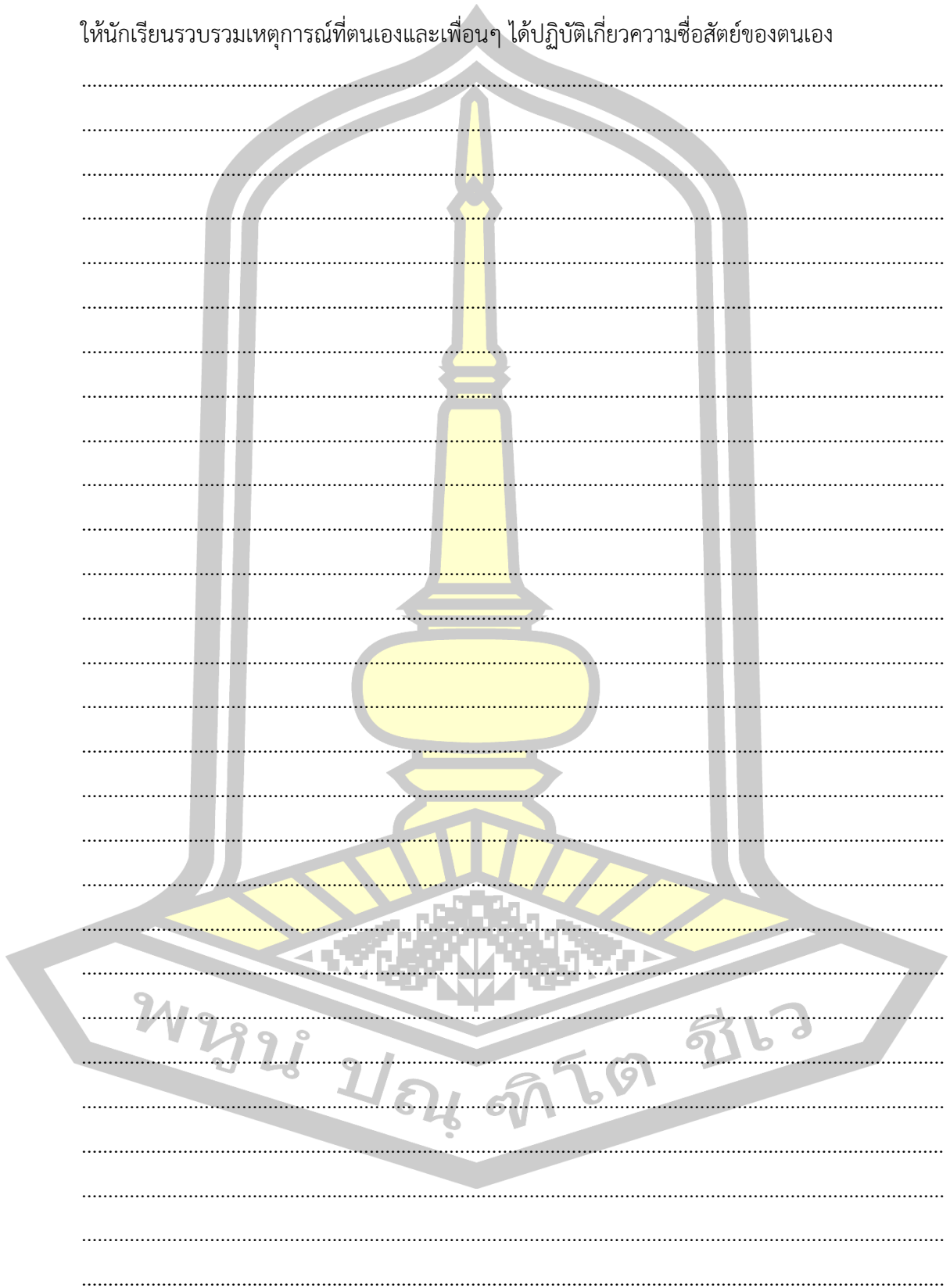
6.1 การสังเกต

1. การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม
2. การอภิปราย

ใบกิจกรรม เรื่อง ผู้ชนะตนเอง

ให้นักเรียนรวบรวมเหตุการณ์ที่ตนเองและเพื่อนๆ ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ของตนเอง

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมีความตรงต่อเวลา และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. **ความตรงต่อเวลา** หมายถึง การส่งมอบงาน ผลงานที่ได้รับมอบหมาย หรือ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. **ความมุ่งมั่น** เพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจ เพียรพยายามกระทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ

3. **ยอมรับผลการกระทำของตน** หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับในคำตัดสิน ตักเตือน หรือคำชื่นชมจากครูอาจารย์ ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

2. แบบสังเกตมีข้อความ 9 ข้อความ โปรดสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งแล้วประเมินว่านักเรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมากน้อยเท่าใด โดยขีดเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านเห็นสมควร

3. เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

มาก เท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

น้อย เท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

พหุกิจ บัณฑิต ชีวะ

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ/ความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลา					
2	นักเรียนตั้งใจ สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย					
3	นักเรียนมีความมุ่งมั่นพากเพียรและทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ					
4	นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงาน					
5	ผลงานนักเรียนถูกต้องสมบูรณ์					
6	นักเรียนมีใจจดจ่อต่องานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค					
7	นักเรียนทำงานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนด					
8	นักเรียนติดตามผลงานแล้วปรับปรุงแก้ไข					
9	นักเรียนให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มขณะร่วมกิจกรรม					

ลงชื่อ.....ผู้สังเกตพฤติกรรม

()

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เครื่องมือในการประเมินกิจกรรมผู้ชนะตนเอง

คำชี้แจง

1. รายการประเมินมีทั้งหมด 10 รายการ
2. โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องแสดงความคิดเห็นตามความคิดของท่าน
3. เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง/สามารถนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ/สามารถนำไปปฏิบัติได้ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/นำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	ชื่อกิจกรรมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
2	การเขียนแนวความคิดในแผนถูกต้อง					
3	จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระ					
4	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
5	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
6	กำหนดขั้นตอนการทำกิจกรรมเหมาะสมกับคาบเวลา					
7	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์และระดับชั้นของนักเรียน					
8	กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมด้านความความมุ่งมั่น เพียรพยายามให้แก่แก่นักเรียน					
9	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องแทรกคุณธรรมและค่านิยมที่พึงาม					
10	มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะ

ด้านเนื้อหาสาระ

.....

.....

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

.....

.....

ด้านการวัดและประเมินผล

.....

.....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

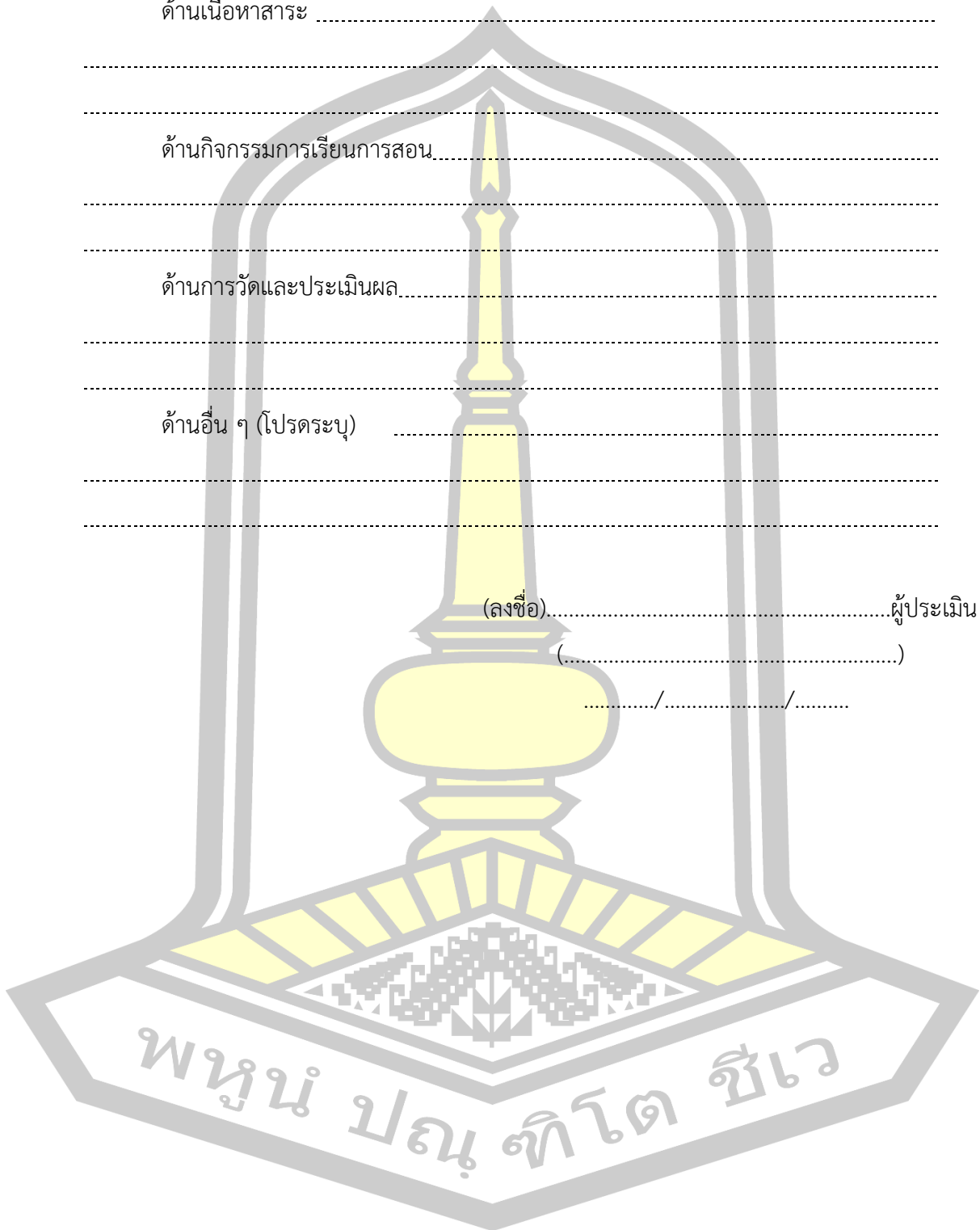
.....

(ลงชื่อ)

ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

พหุบัณฑิต ชีวะ

แผนการจัดกิจกรรมที่ 7

1. ชื่อกิจกรรม ร่วมรับผิดชอบ (เวลา 60 นาที)
2. วัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่ยอมรับผลการทำงานของตนเอง
3. แนวความคิด ความรับผิดชอบเป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือการร่วมกับผู้อื่นปฏิบัติหน้าที่ การให้ความร่วมมือ และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จโดยพร้อมเพรียงกัน และถือประโยชน์ร่วมกันเป็นที่ตั้ง
4. สื่อที่ใช้

- 4.1 กรณีตัวอย่าง VDO เรื่องการทิ้งขยะ
- 4.2 กระดาษเปล่า สำหรับแจกให้กลุ่มๆ ละ 2 แผ่น

5. ขั้นตอนกิจกรรม

ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (moral reasoning) ของโคลเบอร์ก

(Kohlberg) ใช้กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมคือ การอภิปรายและแลกเปลี่ยนทัศนะความคิดเห็น โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ดำเนินการเสนอประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่มีความยากแก่การ

ตัดสินใจ

ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้หลักการเข้าร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นหรือวางระเบียบวินัยด้วยเพราะจะช่วยให้เด็กมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม การเข้าร่วมของนักเรียนจะมากขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของนักเรียน ตามลำดับดังนี้คือ

1. ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาขยะในโรงเรียนของเราว่ามีสาเหตุเกิด

จากอะไรบ้าง

2. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปปัญหาที่พบว่ามีอะไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 2 แยกผู้อภิปรายออกเป็นกลุ่มย่อยตามความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 3 ให้กลุ่มย่อยอภิปรายเหตุผล พร้อมหาข้อสรุปว่า เหตุผลที่ถูก – ผิด หรือ

ควรทำ ไม่ควรทำ เพราะเหตุอะไร

1. ครูแบ่งกลุ่มโดยให้นักเรียนจับฉลากหมายเลข กลุ่มละ 5 คน
2. ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่า “อะไรคือผลดีที่เกิดจากการมีความรับผิดชอบ” และ

“อะไรคือผลเสียที่เกิดจากการขาดความรับผิดชอบ”

3. ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการอภิปราย

4. นักเรียนร่วมกันวาดภาพการมีความรับผิดชอบ และการขาดความรับผิดชอบ

ประกอบผลการอภิปรายของนักเรียน

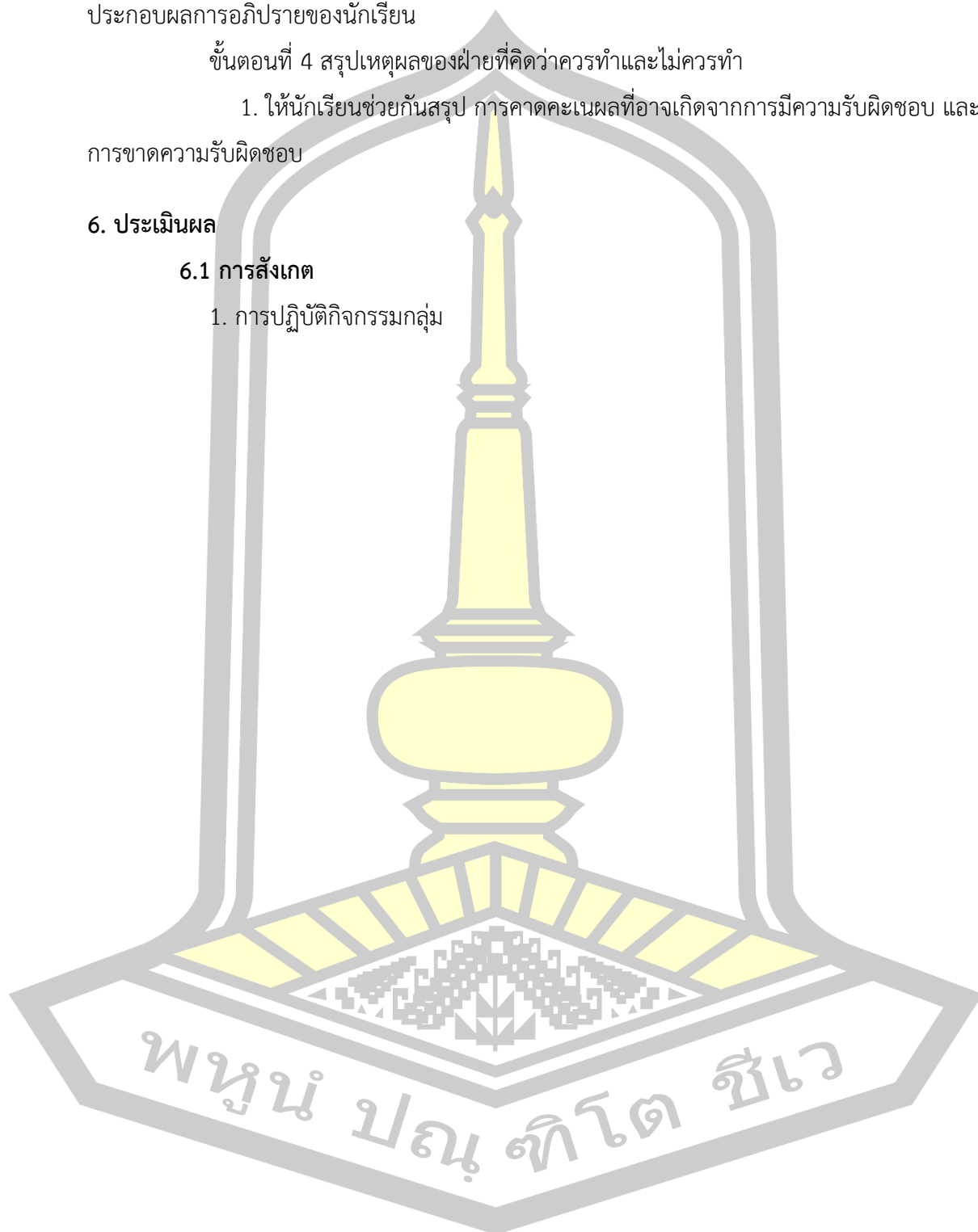
ขั้นตอนที่ 4 สรุปเหตุผลของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำ

1. ให้นักเรียนช่วยกันสรุป การคาดคะเนผลที่อาจเกิดจากการมีความรับผิดชอบ และการขาดความรับผิดชอบ

6. ประเมินผล

6.1 การสังเกต

1. การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

ใบกิจกรรม
เรื่อง ร่วมรับผิดชอบ

1. ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่า “อะไรคือ ผลดี ที่เกิดจากการมีความรับผิดชอบ”

2. ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่า “อะไรคือ ผลเสีย ที่เกิดจากการขาดความรับผิดชอบ”

พจนานุกรมศัพท์โต ชีว

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมีความตรงต่อเวลา และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. **ความตรงต่อเวลา** หมายถึง การส่งมอบงาน ผลงานที่ได้รับมอบหมาย หรือ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. **ความมุ่งมั่น** เพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจ เพียรพยายามกระทำการที่ได้รับมอบหมายนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ

3. **ยอมรับผลการกระทำของตน** หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับในคำตัดสิน ตักเตือน หรือคำชื่นชมจากครูอาจารย์ ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

2. แบบสังเกตมีข้อความ 9 ข้อความ โปรดสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งแล้วประเมินว่านักเรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมากน้อยเท่าใด โดยขีดเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านเห็นสมควร

3. เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

มาก เท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

น้อย เท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

พหุกิจ บัณฑิต ชีวะ

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ/ความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลา					
2	นักเรียนตั้งใจ สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย					
3	นักเรียนมีความมุ่งมั่นพากเพียรและทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ					
4	นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงาน					
5	ผลงานนักเรียนถูกต้องสมบูรณ์					
6	นักเรียนมีใจจดจ่อทำงานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค					
7	นักเรียนทำงานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนด					
8	นักเรียนติดตามผลงานแล้วปรับปรุงแก้ไข					
9	นักเรียนให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มขณะร่วมกิจกรรม					

ลงชื่อ.....ผู้สังเกตพฤติกรรม

()

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เครื่องมือในการประเมินกิจกรรมร่วมรับผิดชอบ

คำชี้แจง

1. รายการประเมินมีทั้งหมด 10 รายการ
2. โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องแสดงความคิดเห็นตามความคิดของท่าน
3. เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง/สามารถนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ/สามารถนำไปปฏิบัติได้ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/นำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	ชื่อกิจกรรมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
2	การเขียนแนวความคิดในแผนถูกต้อง					
3	จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระ					
4	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
5	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
6	กำหนดขั้นตอนการทำกิจกรรมเหมาะสมกับคาบเวลา					
7	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์และระดับชั้นของนักเรียน					
8	กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมด้านการยอมรับผลการกระทำของตนให้แก่ผู้อื่น					
9	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องแทรกคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม					
10	มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะ

ด้านเนื้อหาสาระ

.....

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน.....

.....

ด้านการวัดและประเมินผล.....

.....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ)

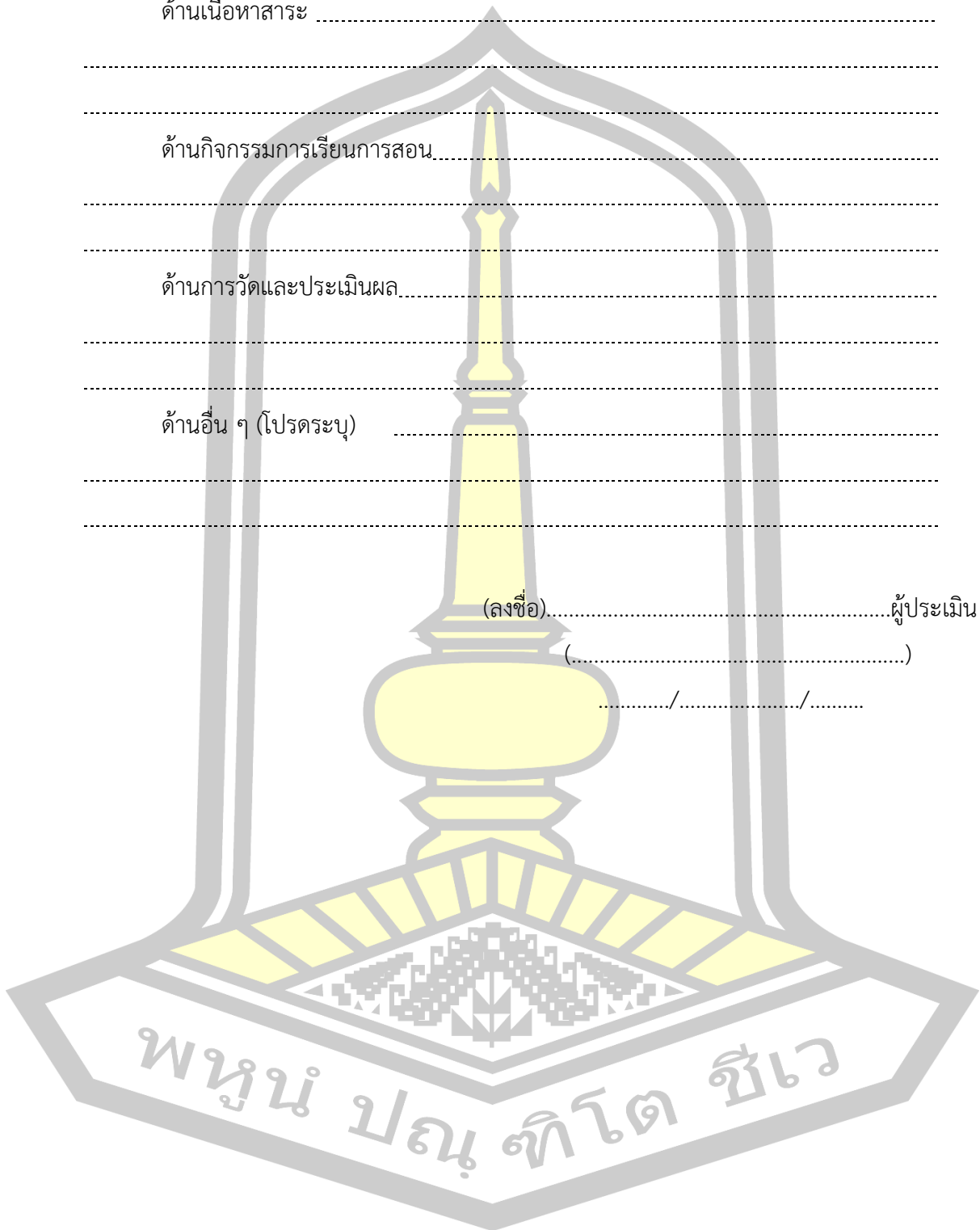
.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

แผนการจัดกิจกรรมที่ 8

1. ชื่อกิจกรรม พลังความอดทน (เวลา 60 นาที)
2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความอดทนให้นักเรียน
3. แนวความคิด ความอดทนเป็นลักษณะการยอมรับสภาพความลำบาก ซึ่งมาจากคำว่า ชั้นดี คนที่มีความอดทนจะสามารถทำงานทุกอย่างโดยไม่ย่อท้อ เมื่อคนเรามีความอดทนแล้ว ต่อไปก็สามารถฝึกให้จิตใจเกิดการอดทนได้
4. สื่อที่ใช้

- 4.1 เกมชักคะเย่อ
- 4.2 กรณียตัวอย่างรูปภาพนักกีฬาว่ายน้ำหนัก
- 4.3 ฉลากสีต่าง ๆ

5. ขั้นตอนกิจกรรม

ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (moral reasoning) ของโคลเบอร์ก

(Kohlberg) ใช้กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมคือ การอภิปรายและแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็น โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ดำเนินการเสนอประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่มีความยากแก่การตัดสินใจ

ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้เหตุผลที่ถูกต้องตามสถานการณ์ นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันและมีพัฒนาการทางร่างกายและอารมณ์แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานการณ์ ก่อนที่จะใช้วินัยกับนักเรียน ครูต้องพิจารณาว่านักเรียนกำลังเหนื่อย ป่วย หิว กำลังไม่สบายใจหรือไม่ ครูต้องพยายามเข้าใจ และให้โอกาสนักเรียนปรับตัว ให้เข้ากับสถานการณ์ อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ ครูนำเข้าสู่กิจกรรมโดย

1. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มเท่า ๆ กัน
2. ให้นักเรียนเล่นเกมชักคะเย่อ
3. ครูนำรูปนักกีฬาว่ายน้ำหนักมาให้นักเรียนดู (หรือนักกีฬาอื่น ๆ ตามความเหมาะสม)

ขั้นตอนที่ 2 แยกผู้อภิปรายออกเป็นกลุ่มย่อยตามความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

4. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละเท่า ๆ กัน โดยแบ่งตามใช้ฉลากสี
5. ครูสนทนากับนักเรียนถึงความสามารถของนักกีฬาว่าต้องปฏิบัติตนอย่างไรถึงได้

ชัยชนะ

ขั้นตอนที่ 3 ให้กลุ่มย่อยอภิปรายเหตุผล พร้อมหาข้อสรุปว่า เหตุผลที่ถูก – ผิด หรือ
ควรทำ ไม่ควรทำ เพราะเหตุอะไร

6. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเรื่องการปฏิบัติให้มีความอดทน

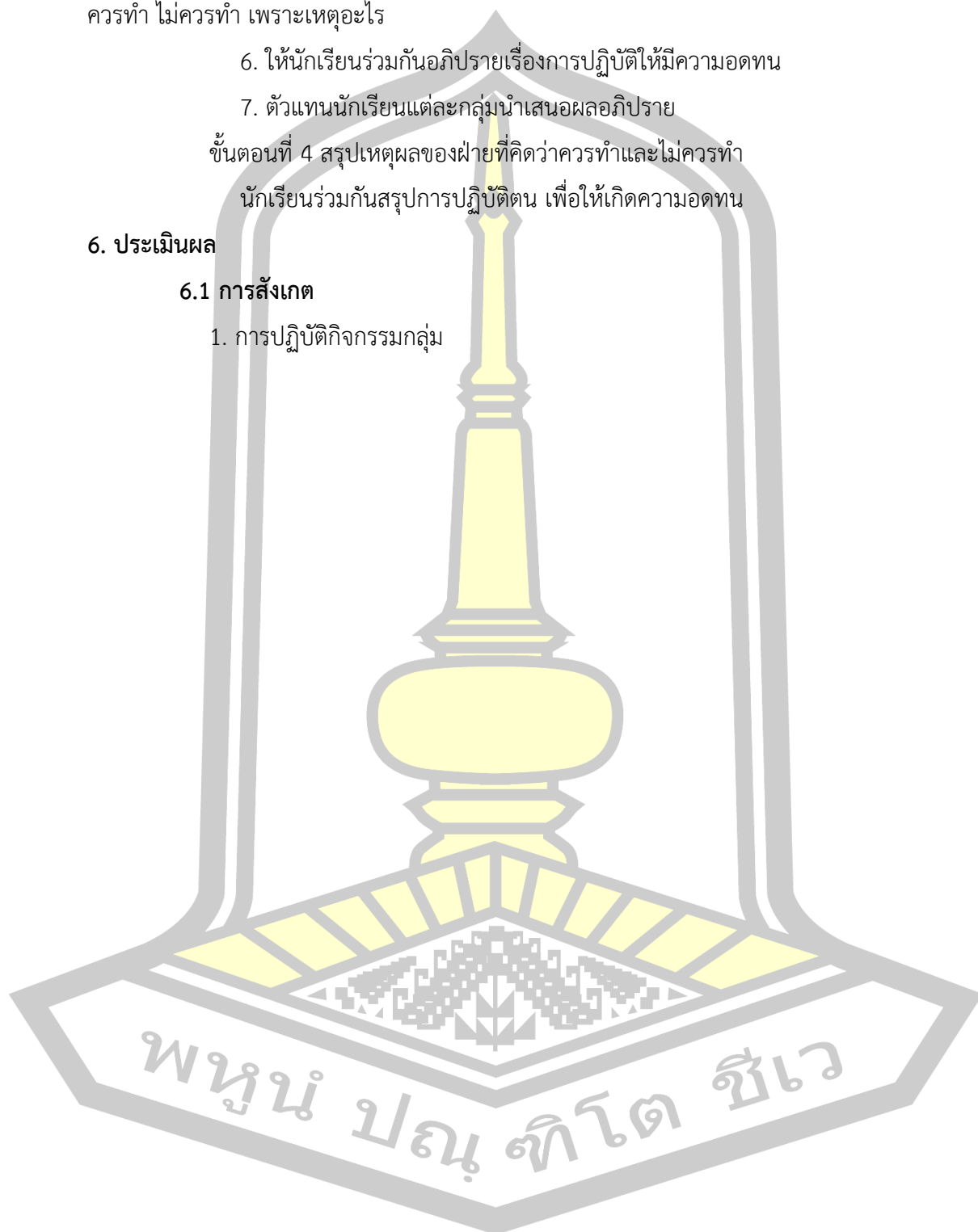
7. ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลอภิปราย

ขั้นตอนที่ 4 สรุปเหตุผลของฝ่ายที่คิดว่าควรทำและไม่ควรทำ
นักเรียนร่วมกันสรุปการปฏิบัติตน เพื่อให้เกิดความอดทน

6. ประเมินผล

6.1 การสังเกต

1. การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความความมุ่งมั่น เพียรพยายาม ทำสิ่งที่มอบหมายให้สำเร็จตามเวลา ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และมีความตรงต่อเวลา และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. **ความตรงต่อเวลา** หมายถึง การส่งมอบงาน ผลงานที่ได้รับมอบหมาย หรือ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. **ความมุ่งมั่น** เพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจ เพียรพยายามกระทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ

3. **ยอมรับผลการกระทำของตน** หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับในคำตัดสิน ตักเตือน หรือคำชื่นชมจากครูอาจารย์ ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

2. แบบสังเกตมีข้อความ 9 ข้อความ โปรดสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในช่วงที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งแล้วประเมินว่านักเรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมากน้อยเท่าใด โดยขีดเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านเห็นสมควร

3. เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

มาก เท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

น้อย เท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

พหุกิจ บัณฑิต ชีวะ

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรมปฏิบัติ/ความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลา					
2	นักเรียนตั้งใจ สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย					
3	นักเรียนมีความมุ่งมั่นพากเพียรและทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ					
4	นักเรียนตรวจความเรียบร้อยของงาน					
5	ผลงานนักเรียนถูกต้องสมบูรณ์					
6	นักเรียนมีใจจดจ่อทำงานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค					
7	นักเรียนทำงานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนด					
8	นักเรียนติดตามผลงานแล้วปรับปรุงแก้ไข					
9	นักเรียนให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มขณะร่วมกิจกรรม					

ลงชื่อ.....ผู้สังเกตพฤติกรรม

()

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เครื่องมือในการประเมินกิจกรรมพลังความอดทน

คำชี้แจง

1. รายการประเมินมีทั้งหมด 10 รายการ
2. โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องแสดงความคิดเห็นตามความคิดของท่าน
3. เกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง/สามารถนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ/สามารถนำไปปฏิบัติได้ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/สามารถนำไปปฏิบัติได้น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย/นำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	ชื่อกิจกรรมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
2	การเขียนแนวความคิดในแผนถูกต้อง					
3	จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระ					
4	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
5	วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
6	กำหนดขั้นตอนการทำกิจกรรมเหมาะสมกับคาบเวลา					
7	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์และระดับชั้นของนักเรียน					
8	กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมด้านการยอมรับผลการกระทำของตนให้แก่ผู้อื่น					
9	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องแทรกคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม					
10	มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะ

ด้านเนื้อหาสาระ

.....

.....

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

.....

.....

ด้านการวัดและประเมินผล

.....

.....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ)

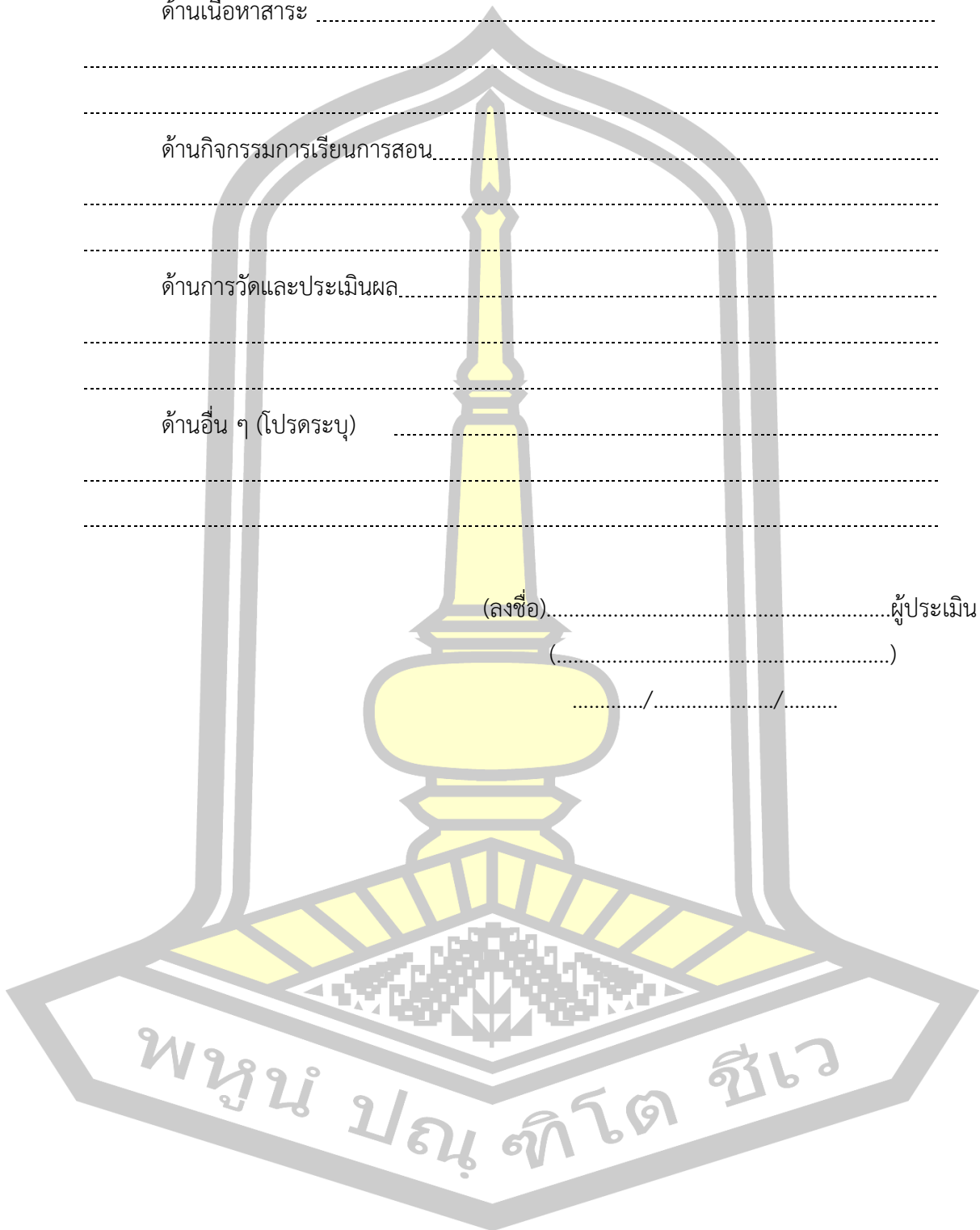
.....

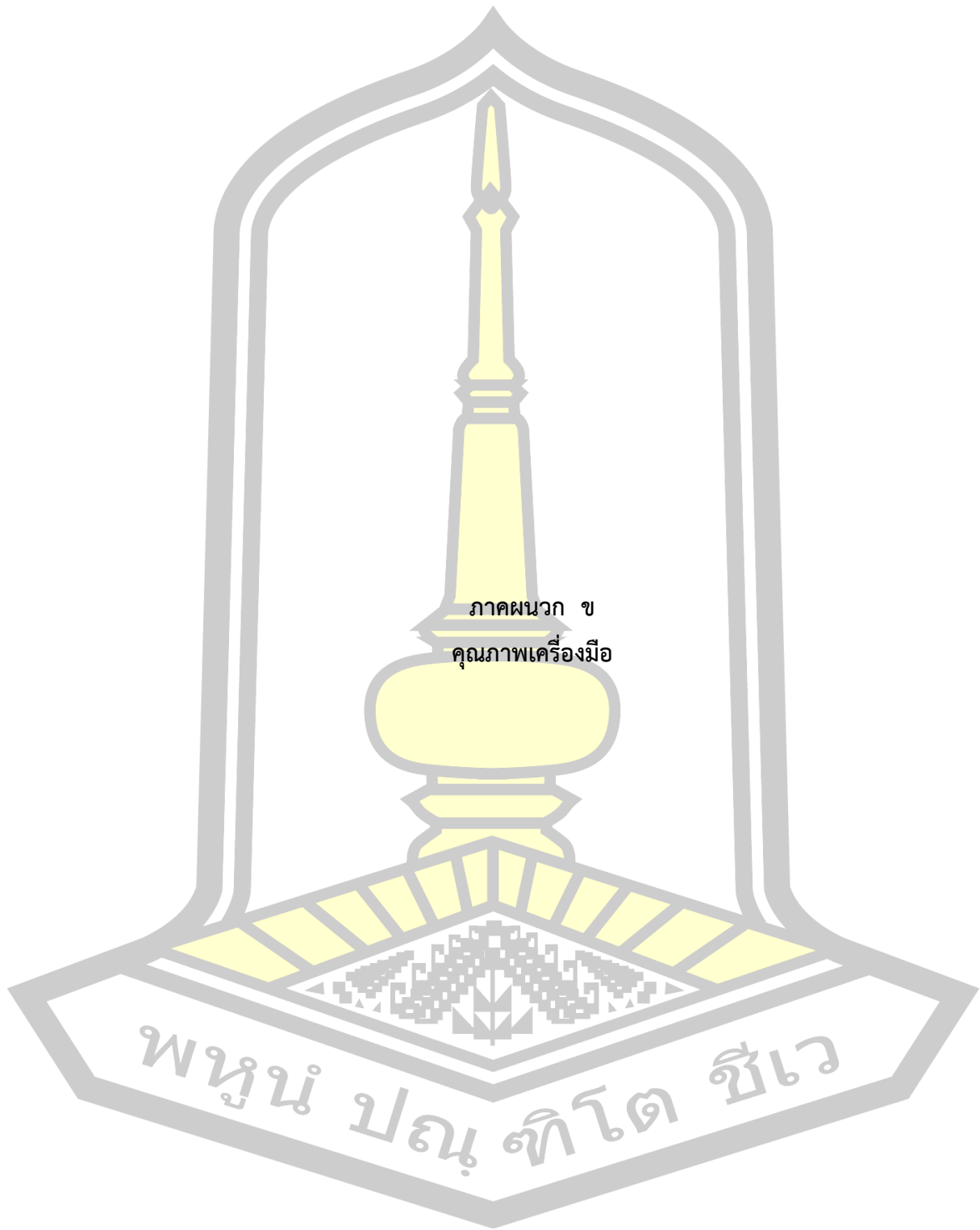
.....

(ลงชื่อ) ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

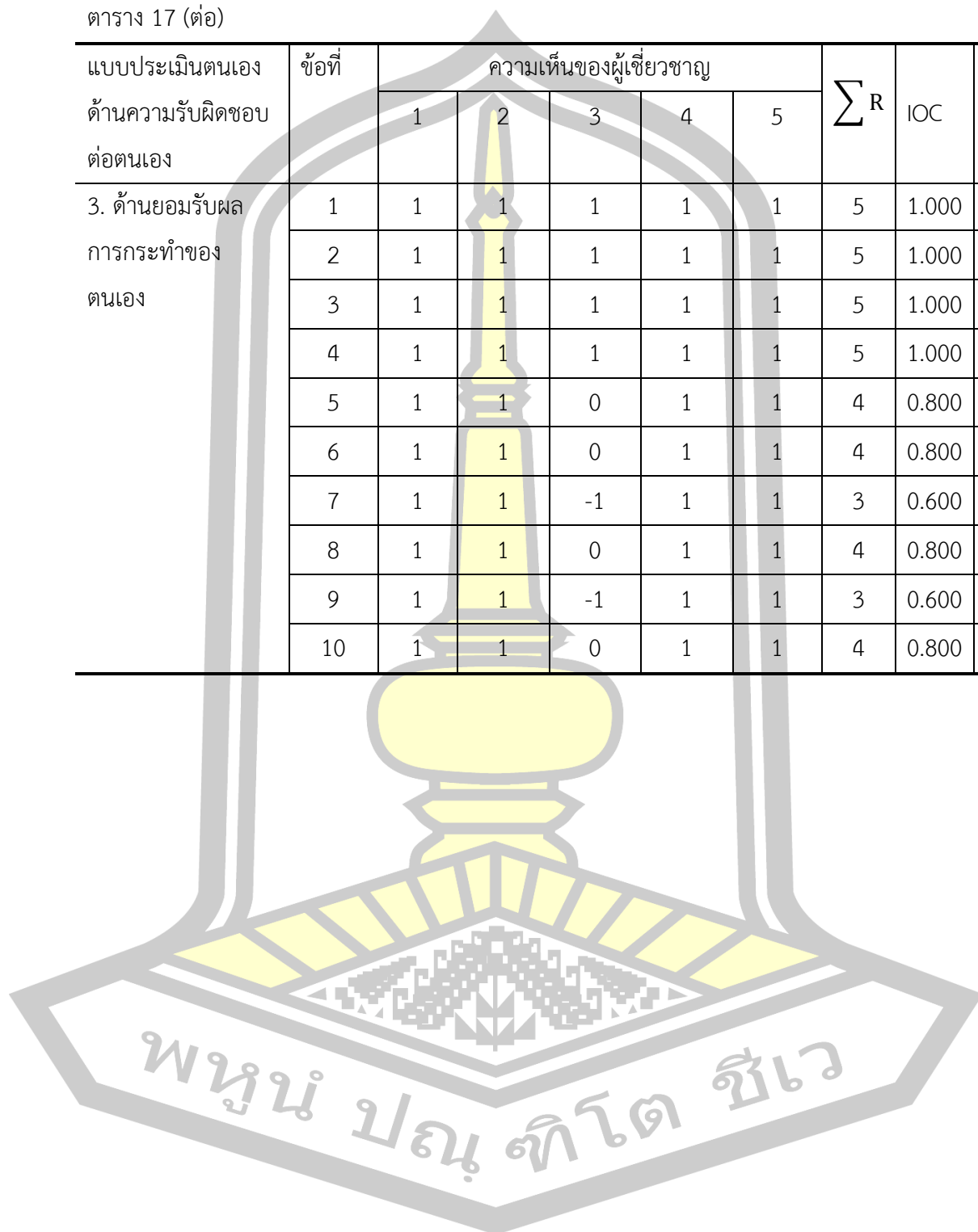

ตาราง 17 ค่าความสอดคล้องของแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองจากการ
พิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินตนเอง ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง	ข้อที่	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum R$	IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1. ด้านความตรงต่อ เวลา	1	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	2	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	3	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	4	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	5	0	1	1	1	1	4	0.800	ใช้ได้
	6	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	7	0	1	0	1	1	3	0.600	ใช้ได้
	8	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	9	1	1	-1	1	1	3	0.600	ใช้ได้
	10	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
2. ด้านความมุ่งมั่น พากเพียรพยายาม	1	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	2	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	3	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	4	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	5	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	6	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	7	1	1	0	1	1	4	0.800	ใช้ได้
	8	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	9	1	1	0	1	1	4	0.800	ใช้ได้
	10	1	1	0	1	1	4	0.800	ใช้ได้

ตาราง 17 (ต่อ)

แบบประเมินตนเอง ด้านความรับผิดชอบ ต่อตนเอง	ข้อที่	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum R$	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
3. ด้านยอมรับผล การกระทำของ ตนเอง	1	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	2	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	3	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	4	1	1	1	1	1	5	1.000	ใช้ได้
	5	1	1	0	1	1	4	0.800	ใช้ได้
	6	1	1	0	1	1	4	0.800	ใช้ได้
	7	1	1	-1	1	1	3	0.600	ใช้ได้
	8	1	1	0	1	1	4	0.800	ใช้ได้
	9	1	1	-1	1	1	3	0.600	ใช้ได้
	10	1	1	0	1	1	4	0.800	ใช้ได้

ตาราง 18 ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ของแบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

ต่อตนเอง

แบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ค่าความเชื่อมั่น
1. ด้านความตรงต่อเวลา	1	0.481	0.913
	2	0.351	
	3	0.376	
	4	0.329	
	5	0.426	
	6	0.394	
	7	0.386	
	8	0.320	
	9	0.405	
	10	0.328	
2. ด้านความมุ่งมั่นพากเพียรพยายาม	1	0.410	
	2	0.399	
	3	0.395	
	4	0.661	
	5	0.637	
	6	0.764	
	7	0.846	
	8	0.617	
	9	0.833	
	10	0.663	

พหุ ประถมศึกษา

ตาราง 18 (ต่อ)

แบบประเมินตนเองด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ค่าความเชื่อมั่น
3. ด้านยอมรับผลการกระทำของตนเอง	1	0.652	0.913
	2	0.494	
	3	0.516	
	4	0.600	
	5	0.753	
	6	0.677	
	7	0.313	
	8	0.626	
	9	0.762	
	10	0.298	

ตาราง 19 ค่าความสอดคล้องของโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝัง
จริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบิร์ต จากการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่ 1	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum R$	IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
1	1	1	1	1	1	5	1.000
2	1	1	1	1	1	5	1.000
3	1	1	1	1	1	5	1.000
4	1	1	1	1	1	5	1.000
5	1	1	1	1	1	5	1.000
6	1	1	1	1	1	5	1.000
7	1	1	1	1	1	5	1.000
8	1	1	1	1	1	5	1.000
9	1	1	1	1	1	5	1.000
10	1	1	1	1	1	5	1.000

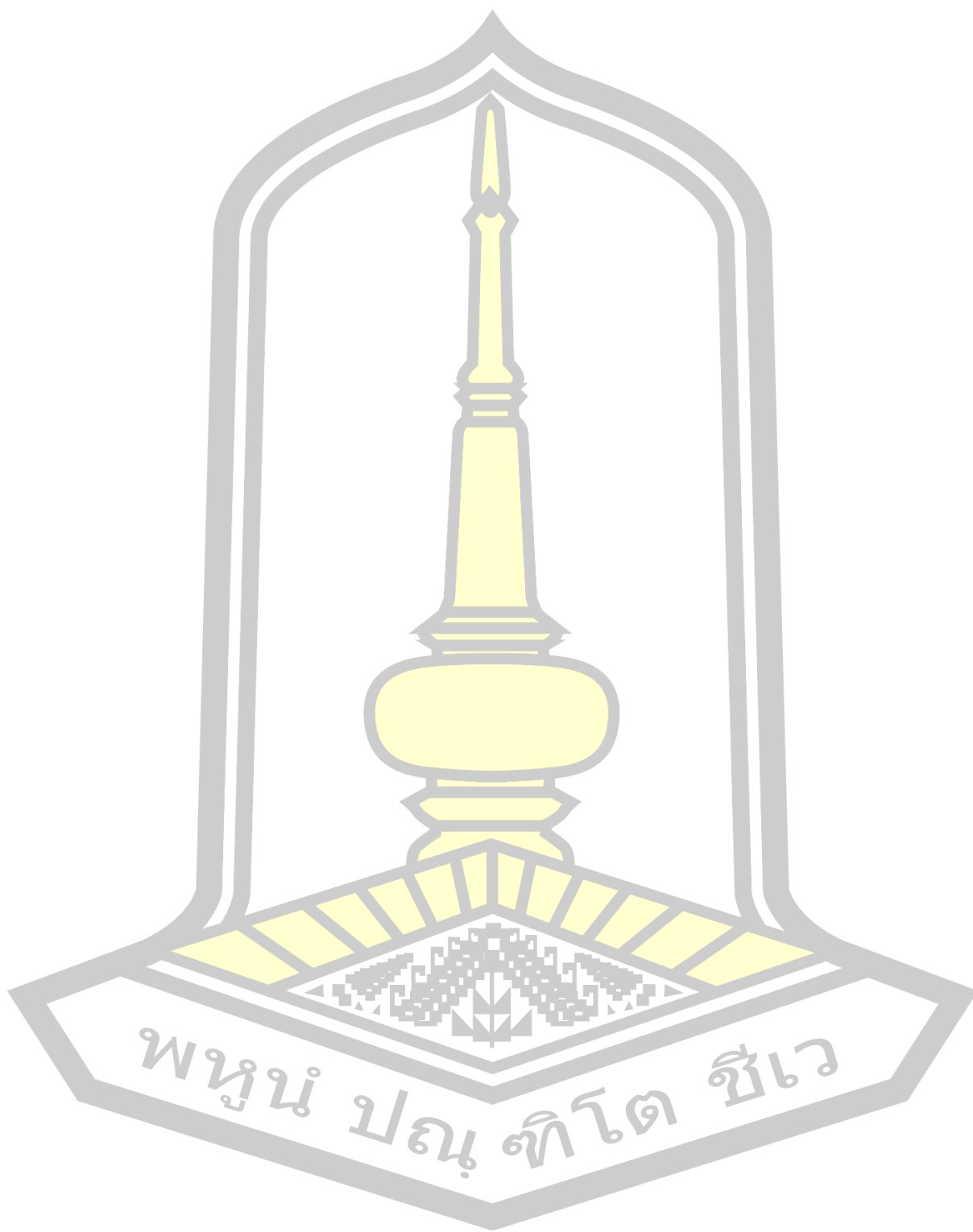
ตาราง 20 ค่าความเหมาะสมของโครงสร้างโปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝัง
จริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์ก จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	ประเด็นการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5
1	ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเข้าใจง่ายนำไปปฏิบัติได้จริง	5	4	3	5	3
2	เนื้อหาสาระมีความเหมาะสม ชัดเจน เข้าใจง่าย	5	4	4	4	5
3	รูปแบบของโปรแกรมมีความเหมาะสม	5	5	4	4	5
4	รายละเอียดที่กำหนดในโปรแกรมมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ	4	5	4	5	5
5	โปรแกรมมีความสอดคล้องและความเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม	4	5	4	4	4
6	การจัดลำดับหรือขั้นตอนของกระบวนการจัดกิจกรรมมีความเป็นไปได้	4	5	4	4	3
7	กิจกรรมการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองด้านการตรงต่อเวลามีความเป็นไปได้	5	5	3	5	3
8	กิจกรรมการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองด้านความความมุ่งมั่น เพียรพยายามมีความเป็นไปได้	4	5	3	4	4
9	กิจกรรมการพัฒนาความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองมีความเป็นไปได้	5	5	4	4	4
10	โปรแกรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผลของโคลเบอร์กสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถนำไปใช้ได้	4	5	4	4	4
	$\sum n$	5	48	37	43	40
	\bar{X}	4.50	4.80	3.70	4.30	4.00
	S	.053	0.42	0.48	0.48	0.82

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นางสาวทับทิม ประมุขจะนั่ง
วันเกิด วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2529
สถานที่เกิด อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 95 หมู่ 15 ตำบลหนองแสง อำเภอลำดวน
จังหวัดสุรินทร์ 44120
ตำแหน่งหน้าที่การงาน รัฐบาล ครู
สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนผดุงนารี เลขที่ 143 ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดสุรินทร์ 44000
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2544 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนลำดวน ตำบลหนองแสง
อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
พ.ศ. 2547 มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนลำดวน ตำบลหนองแสง
อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
พ.ศ. 2552 ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (ว.ท.) วิชาเอกคณิตศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2561 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาวิจัยและ
ประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ทัต ชีเว

พหุบัณฑิตยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย